

DET KONGELIGE
ARBEIDSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2011

Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690

Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5607, 5701–5705

DET KONGELIGE
ARBEJDSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2011

Utgiftskapitler: 600-667, 2470, 2541-2542, 2620-2690

Inntektskapitler: 3600-3642, 5470, 5607, 5701-5705

Innhold

Del I

Innledende del	9	<i>Resultatområde 2 Arbeid og velferd</i>	53
1 Regjeringens mål for arbeids- og velferdspolitikken	11	<i>Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken</i>	70
2 Profil og satsingsområder	13	Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	70
2.1 Samlet budsettforslag fordelt på programområder og programkategorier	13	Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten	71
2.2 Satsinger og hovedprioriteringer ..	14	Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten	76
2.2.1 Arbeids- og velferdsetaten	14	Kap. 606 Trygderetten	77
2.2.2 Pensjonsreformen	15	Kap. 3606 Trygderetten	78
2.2.3 Arbeidsmarkedspolitikken	16	<i>Programkategori 09.20 Tiltak for bedre levekår</i>	79
2.2.4 Et inkluderende arbeidsliv	17	Kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	79
2.2.5 En offensiv mot ufrivillig deltid og for mer heltid	18	<i>Programkategori 09.30 Arbeidsmarked</i>	86
2.2.6 Treparts bransjeprogrammer	18	Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak	86
2.2.7 Innsats mot fattigdom	19	Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak	93
2.2.8 Ny alderspensjon og rettigheter til andre trygdeytelser	20	Kap. 635 Ventelønn	93
3 Sentrale utviklingstrekk	22	Kap. 3635 Ventelønn m.v.	94
3.1 Innledning	22	<i>Programkategori 29.20 Enslige forsørgere</i>	95
3.2 Arbeidsmarkedet	22	Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far	95
3.3 Fattigdom	26	<i>Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet</i>	98
3.4 Arbeidsmiljø- og sikkerhet	27	Kap. 2650 Sykepenger	99
3.5 Sentrale ytelser	27	Kap. 2651 Arbeidsavklaringpenger	104
4 Anmodningsvedtak	34	Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering m.v.	105
5 Oversiktstabeller	35	Kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring	106
5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler	35	Kap. 2655 Uførhet	107
5.2 Årsverksoversikt	39	<i>Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.</i>	113
5.3 Bruk av stikkordet «kan overføres»	40	Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	113
Del II		<i>Programkategori 29.90 Diverse utgifter</i>	118
Budsjettforslag	41	Kap. 2690 Diverse utgifter	118
6 Arbeidsdepartementets budsjettforslag for 2011	43	Kap. 5701 Diverse inntekter	119
<i>Resultatområde 1 Administrasjon og utvikling</i>	43	<i>Programkategori 33.30 Arbeidsliv</i>	121
<i>Programkategori 09.00 Administrasjon mv.</i> ..	44	Kap. 2541 Dagpenger	121
Kap. 600 Arbeidsdepartementet	44	Kap. 5705 Refusjon av dagpenger	124
Kap. 3600 Arbeidsdepartementet	46	Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.	125
Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	46	Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	126

Resultatområde 3 Pensjon 127

Programkategori 09.50 Pensjoner m.v.
under Statens pensjonskasse 137

Kap. 611 Pensjoner av statskassen 141

Kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse 142

Kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden 145

Kap. 614 Boliglånsordningen i Statens
pensjonskasse 146

Kap. 3614 Boliglånsordningen i Statens
pensjonskasse 148

Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen
i Statens pensjonskasse 148

Kap. 615 Yrkesskadeforsikring 149

Kap. 3615 Yrkesskadeforsikring 150

Kap. 616 Gruppelivsforsikring 150

Kap. 3616 Gruppelivsforsikring 151

Kap. 2470 Statens pensjonskasse 151

Kap. 5470 Statens pensjonskasse 156

Programkategori 09.60 Kontantytelser 157

Kap. 660 Krigspensjon 157

Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn 159

Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP) 161

Kap. 667 Supplerende stønad til
personer over 67 år 164

Programkategori 29.70 Alderdom 166

Kap. 2670 Alderdom 166

Programkategori 29.80

Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v. 174

Kap. 2680 Etterlatte 174

Kap. 2686 Gravferdsstønad 178

Resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet ... 180

Programkategori 09.40

Arbeidsmiljø og sikkerhet 199

Kap. 640 Arbeidstilsynet 200

Kap. 3640 Arbeidstilsynet 205

Kap. 642 Petroleumsstilsynet 205

Kap. 3642 Petroleumsstilsynet 211

Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt 212

Kap. 645 Regional verneombudsordning
i hotell- og restaurantbransjen og
renholdsbransjen 214

Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen 214

Kap. 648 Arbeidsretten,
Riksmeklingsmannen m.m. 215

Kap. 649 Treparts bransjeprogrammer 217

Del III

Omtale av særlige tema 219

**7 Oppfølging av ekspertgruppen
som har vurdert oppgave-
og ansvarsfordeling i
arbeids- og velferds-
forvaltningen** 221

**8 Handlingsplan mot fattigdom.
Rapport og status** 225

9 Likestillingsomtale 233

**10 Miljøprofil – sektor-
overgripende tiltak** 235

**11 Samfunnssikkerhet
og beredskap** 238

**12 Grunnbeløp, særtilllegg og
stønader som
Stortinget fastsetter** 240

**13 Standardiserte nøkkeltall
for nettobudsjetterte
virksomheter – STAMI** 243

**Forslag til vedtak om bevilgning
for budsjettåret 2011,
kapitlene 600–667, 2470,
2541–2542, 2620–2690,
3600–3642, 5470, 5607,
5701–5705** 248

Figuroversikt

Figur 3.1	Arbeidsledige. Sesongkorrigerte månedstall, januar 2003-juni 2010. Personer i tusen.	24	Figur 3.5	Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2009-kroner) og antall stønads-mottakere 1987-2009. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.	31
Figur 3.2	Antall mottakere av sykepenger, attføringspenger, rehabiliteringspenger, tidsbegrenset uførestønad, arbeidsavklaringspenger og uførepensjon (venstre akse) og andel mottakere av disse ytelsene som pst. av befolkningen mellom 18–67 år (høyre akse). Tall ved utgangen av året 1998–2010	28	Figur 6.1	Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt lønnstaker	100
Figur 3.3	Utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden. Historiske tall 1980-2009. Framskrivninger 2010-2049.	29	Figur 6.2	Utviklingen i sykefraværsprosenten fra 2. kvartal 2000 til 1. kvartal 2010.	102
Figur 3.4	Utvikling i antall pensjonister i Statens pensjonskasse.	30	Figur 6.3	Antall uføre ved utgangen av året (venstre akse) og som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år (høyre akse).	109
			Figur 6.4	Antall uføre under 30 år ved utgangen av året.	110
			Figur 6.5	Utvikling i antall permitterte (helt og delvis), 2003-2010, tremåneders glidende gjennomsnitt.	123

Oversikt over bokser

Boks 3.1	To sentrale definisjoner	23	Boks 6.3	Sosial dumping:	187
Boks 6.1	Deep Water Horizon – ulykken og norsk oppfølging	182	Boks 6.4	Strategi for et anstendig arbeidsliv globalt:	191
Boks 6.2	Storulykke – definisjon:	186			

DET KONGELIGE
ARBEIDSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2011

Utgiftskapitler: 600-667, 2470, 2541-2542, 2620-2690

Inntektskapitler: 3600-3642, 5470, 5607, 5701-5705

*Tilråding fra Arbeidsdepartementet av 17. september 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Regjeringens mål for arbeids- og velferdspolitikken

Arbeid til alle er et hovedmål for Regjeringen. For den enkelte er arbeid en kilde til inntekt, økonomisk trygghet, selvrespekt og selvrealisering. Samtidig vil høy sysselsetting bidra til å sikre velferdsstaten, redusere sosiale forskjeller og forebygge fattigdom.

Rettferdig fordeling og utjamning er grunnleggende verdier for Regjeringen. En sterk offentlig sektor har vært og er en forutsetning for utjamning og likeverdige vilkår for alle. Frivillig sektor spiller en viktig rolle i velferdssamfunnet og Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet med ideelle organisasjoner.

Økonomisk politikk, næringspolitikk, distriktspolitikk, utdanningspolitikk og arbeids- og velferdspolitikken må bidra sammen for å nå målet. Det skal lønne seg å jobbe. Samtidig må de som trenger samfunnets hjelp ha en rimelig levestandard.

Et arbeidsliv for alle forutsetter et godt arbeidsmiljø uten sosial dumping. Arbeidsmiljøet må bidra til god helse og arbeidsevne gjennom hele yrkeslivet, noe som også gjør at flere kan delta lengre i arbeidslivet.

Avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er videreført og videreutviklet i samarbeid med partene i arbeidslivet. Arbeidet med oppfølging av avtalen og andre tiltak for å forebygge utstøting og fremme inkludering vil være høyt prioritert i årene fremover.

Arbeidsmarked

En aktiv arbeidsmarkedspolitikk er viktig for å håndtere finanskrisens virkninger i Norge og for å nå målsetningen om høy yrkesdeltakelse. Særlig er det viktig å unngå at høyere ledighet fører til langtidsledighet og utstøting. Grupper som ungdom, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne krever særskilt oppmerksomhet. Gjennom en aktiv arbeidslivs-, utdannings-, pensjons-, velferds-, innvandrings- og integreringspolitikk vil Regjeringen sikre god tilgang på arbeidskraft. For innvandrere som kommer til Norge, er arbeidslivet den viktigste arena for integrering.

Det er vesentlig å sikre økt yrkesdeltakelse for grupper som i dag ikke deltar i arbeidslivet. Dette gjelder ikke minst eldre og uføre. Regjeringen vil arbeide videre med å stimulere til økt sysselsetting blant disse gruppene.

Arbeidstakerrettigheter og et godt arbeidsmiljø

Et godt samarbeid mellom partene i arbeidslivet og offentlige myndigheter legger grunnlaget for et velfungerende arbeidsliv. Regjeringen vil sikre og styrke arbeidstakernes rettigheter og føre en ambisiøs politikk for et godt arbeidsmiljø både i privat og offentlig sektor. Dette er også viktig for at seniorene skal ha arbeidslyst og arbeidsevne til å stå lenger i arbeid og slik kunne bidra til å løse de store arbeidskraftbehovene i framtida.

Det er viktig å bekjempe utstøting og gjøre terskelen lavere for å komme seg inn i arbeidslivet. Regjeringen ønsker å videreføre og videreutvikle avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv.

Et ryddig og ordentlig arbeidsliv uten sosial dumping er avgjørende for den enkelte og for at seriøse virksomheter ikke skal tape i konkurranse med useriøse, og er også en forutsetning for styringen av norsk økonomi. Tiltakene i Regjeringens handlingsplaner mot sosial dumping skal følges opp og evalueres. Innsatsen mot useriøse aktører i utsatte bransjer skal styrkes, i nært samarbeid med bransjene selv.

Utjevne forskjeller

Regjeringen vil føre en politikk for å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller i samfunnet. Regjeringen vil bekjempe fattigdom ved å gi alle mulighet til å delta i arbeidslivet og ved å styrke de offentlige velferdsordningene. Regjeringen vil bedre livsbetingelsene og mulighetene for den delen av befolkningen som har de laveste inntektene og de dårligste levekårene og legge særlig vekt på barns behov når det gjelder tiltak mot fattigdom.

Regjeringen vil legge til rette for at alle barn og unge gis muligheter til å delta og utvikle seg i

samfunnet uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon.

Regjeringen vil fortsatt vektlegge et bredt forebyggende perspektiv, gjennom å bidra til å endre forhold som skaper og opprettholder fattigdom i oppvekstmiljø, utdanningssystem, innenfor arbeidsmarked og arbeidsliv, og innenfor velferdsordningene. Det skal være en særlig innsats rettet mot de som er avhengige av rusmidler og deres pårørende.

Folketrygd og pensjon

Stortinget vedtok i 2009 nytt regelverk for alderspensjon i folketrygden med utgangspunkt i de brede pensjonsforlikene i 2005 og 2007. Pensjonsreformen trykker framtidens pensjoner og bidrar til å sikre bærekraften i den norske velferdsstaten. Reformen legger til rette for en individuelt tilpasset overgang mellom arbeid og pensjon. Man kan ta ut hel eller delvis pensjon fra 62 år til 75 år, og arbeid og pensjon kan kombineres uten avkorting.

Opptrappingen av folketrygdens minsteytelser ble gjennomført i 2010. Regjeringen vil ved tilpasningen av reglene for uføres ytelse til pensjonsre-

formen sikre en fortsatt god utførelse i Norge.

Stortinget vedtok i 2010 lovendringer for offentlige tjenstepensjoner som skal gjelde fullt ut for årskull til og med 1953. Loven vil bli fulgt opp med et mer langsiktig arbeid om tilpasninger i offentlig tjenstepensjon. Lovverket for de private tjenstepensjonsordningene skal tilpasses pensjonsreformen, bl.a. med utgangspunkt i Banklovkommisjonens rapport fra mai 2010, som inneholder forslag til kortsiktige tilpasninger, og NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger.

Arbeids- og velferdsforvaltningen

NAV-reformen legger grunnlaget for en helhetlig, effektiv og brukerrettet arbeids- og velferdsforvaltning. For Regjeringen er det en sentral målsetting at arbeids- og velferdsforvaltningen, gjennom et likeverdig samarbeid mellom kommune og stat, bidrar til å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal fremme overgang til arbeid og aktiv virksomhet, møte det enkelte mennesket med respekt og bidra til sosial og økonomisk trygghet.

2 Profil og satsingsområder

2.1 Samlet budsettforslag fordelt på programområder og programkategorier

Betegnelse	Mill. kr		
	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
<i>Programområde 09 Arbeid og sosiale formål</i>			
09.00 Administrasjon	358,0	398,3	11,3
09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken	10 585,7	10 274,6	-2,9
09.20 Tiltak for bedre levekår m.v.	1 037,2	276,3	-73,4
09.30 Arbeidsmarked	7 489,7	7 484,8	-0,1
09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet	738,1	778,4	5,5
09.50 Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse	9 490,2	10 557,7	11,2
09.60 Kontantytelser	2 900,0	2 995,3	3,3
<i>Sum før lånetransaksjoner</i>	<i>32 598,9</i>	<i>32 765,4</i>	<i>0,5</i>
<i>Lånetransaksjoner</i>	<i>6 000,0</i>	<i>10 000,0</i>	<i>66,7</i>
Sum Arbeid og sosiale formål	38 598,9	42 765,4	10,8
<i>Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden</i>			
29.20 Enslige forsørgere	4 091,2	3 948,5	-3,5
29.50 Inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet	124 554,4	130 200,9	4,5
29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.	9 240,3	9 180,0	-0,7
29.70 Alderdom	117 433,0	128 209,0	9,2
29.80 Forsørgertap m.v.	2 553,4	2 588,5	1,4
29.90 Diverse utgifter	250,0	325,0	30,0
<i>Sum før lånetransaksjoner</i>	<i>258 122,3</i>	<i>274 451,9</i>	<i>6,3</i>
<i>Lånetransaksjoner</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0</i>
Sum Sosiale formål, folketrygden	258 122,3	274 451,9	6,3
<i>Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygden</i>			
33.30 Arbeidsliv	13 990,0	13 750,0	-1,7
Sum før lånetransaksjoner	13 990,0	13 750,0	-1,7
Lånetransaksjoner	0,0	0,0	0
Sum Arbeidsliv, folketrygden	13 990,0	13 750,0	-1,7
Sum Arbeidsdepartementet	310 711,1	330 967,3	6,5

Arbeidsdepartementet samlede budsjettforslag for 2011 er på nærmerer 331,0 mrd. kroner. Folke-trygdens utgifter på om lag 288,2 mrd. kroner utgjør en dominerende andel med om lag 87 pst. av de samlede utgiftene under departementets budsjett. Budsjettforslaget innebærer en samlet vekst i utgiftene på om lag 20,3 mrd. kroner, eller 6,5 pst., sammenlignet med saldert budsjett 2010. 2011-effekten av årets trygdeoppgjør utgjør om lag 8,5 mrd. kroner, og antatt lønns- og prisvekst om lag 3,4 mrd. kroner. Til sammen utgjør dette om lag 11,9 mrd. kroner. Dette innebærer en reell økning i bevilgningene på om lag 8,7 mrd. kroner eller 2,8 pst. Økningen skyldes i hovedsak økte utgifter til alderspensjon.

2.2 Satsinger og hovedprioriteringer

Hovedprioriteringene i budsjettforslaget fra Arbeidsdepartementet for 2011 er:

- En Arbeids- og velferdsetat som skal bygge opp under de langsiktige målene for NAV-reformen og pensjonsreformen.
- En aktiv arbeidsmarkedspolitikk
- Tiltak for et mer rettferdig og inkluderende arbeidsliv
- Innsats mot fattigdom

I det følgende gis en overordnet omtale av de viktigste satsingene på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

2.2.1 Arbeids- og velferdsetaten

Arbeids- og velferdsforvaltningen har siden 2006 vært gjennom en krevende reformperiode. Samtidig med gjennomføring av organisatoriske endringer i forvaltningen, pensjonsreformen og utskillelse av helserefusjoner til helseforvaltningen, er det også gjennomført en rekke endringer i forvaltningens virkemidler. Gjennom 2008 og inn i 2009 viste det seg at gjennomføringen av NAV-reformen samtidig med en kraftig vekst i arbeidsledigheten, hadde ført til sviktende måloppnåelse på sentrale områder for Arbeids- og velferdsetaten. Stortinget ble orientert om situasjonen bl.a. i St.prp. nr. 51 (2008-2009), jf. også omtalen under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

God måloppnåelse og effektiv drift av Arbeids- og velferdsetatens virksomhet er avgjørende bidrag for å skape et velfungerende arbeidsmarked, et inkluderende arbeidsliv og et inkluderende samfunn. For å bidra til effektiv og god oppgaveløsning, har Arbeids- og velferdsetaten fått

styrket sin driftsbevilgning betydelig i perioden 2009-2010. Styrkingen av etatens driftsbevilgning foreslås i all hovedsak videreført også i 2011. Styrkingen av etatens driftsbevilgning har gitt rom for å iverksette en rekke tiltak som har bidratt til en bedring av etatens resultater samlet sett, men etaten står fortsatt overfor både omfattende og krevende utfordringer. I tiden fremover vil det være viktig å arbeide for en god videreutvikling av arbeids- og velferdsforvaltningen slik at brukerne får de ytelser, tiltak og tjenester som de har behov for så raskt som mulig. Med et betydelig antall personer i yrkesaktiv alder utenfor arbeidslivet, er det sentralt at Arbeids- og velferdsetaten gir god arbeidsrettet tjenesteyting, individuelt tilpasset oppfølging og direkte bistand til brukerne for å bidra til å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad. Den arbeidsrettede oppfølgingen skal bidra til økt inkludering i arbeidslivet for brukere som står utenfor arbeidslivet, hindre utstøtning gjennom forebygging for brukere i arbeid, samt økt deltakelse og sosial inkludering for brukere som står varig utenfor arbeidslivet. Det vises til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten for nærmere omtale av strategier og utfordringer for Arbeids- og velferdsetatens virksomhet.

I perioden frem til 2009 var det behov for å prioritere produksjonsoppgaver. Dette har medført at det ikke samtidig har vært mulig å styrke arbeidet med kvalitetssikring og kontroll internt i etaten i et tempo og i en utstrekning som opprinnelig forutsatt. Mot slutten av 2009 ble det imidlertid iverksatt tiltak som har gitt forbedringer. Departementet legger vekt på at de disposisjoner som gjøres gjennom forvaltningen av folketrygdens ytelser, skal være i samsvar med gjeldende regelverk. Satsing på kvalitetsutvikling og kontroll vil ha høy prioritet også i 2011. Det vil fortsatt legges vekt på å følge opp implementering og etterlevelse av manuelle kontroller av saksbehandlingen i Arbeids- og velferdsetaten som ledd i en betydelig forsterket internkontroll. Dette er viktig for å kunne gi brukerne trygghet for at de har fått rett ytelse og riktig beløp. Det skal arbeides videre med å utvikle et kvalitetssystem og et bedre kunnskapsgrunnlag om kvaliteten i saksbehandlingen i etaten. I St. prp. nr. 51 (2008-2009) understreket Regjeringen at det i en stor og omfattende virksomhet som Arbeids- og velferdsetaten ikke vil være mulig - og heller ikke ressursmessig forsvarlig - å etablere tilstrekkelig omfattende kontroller til å sikre at det ikke kan skje feil i saksbehandling eller økonomiforvaltning. En grundig analyse av kvaliteten i dagens saksbehandling og antallet vedtak som er feil, vil imidlertid danne grunnlag

for å fastsette ytterligere konkrete og realistiske krav til etaten.

Ser man bort fra det utviklede IKT-systemet for pensjon, er Arbeids- og velferdsetatens IKT-systemer i hovedsak videreført fra tidligere trygdeetaten og Aetat. Systemene imøtekommer ikke kravene til god og effektiv systemstøtte for dagens oppgaveløsning i Arbeids- og velferdsetaten. En fornyelse av IKT-systemene i etaten er nødvendig som ledd i en mer langsiktig løsning for å møte etatens utfordringer. Etter oppdrag fra Arbeidsdepartementet har Arbeids- og velferdsdirektoratet startet et forprosjekt om IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten. Planverket for IKT-moderniseringen skal kvalitetssikres i tråd med Finansdepartementets kvalitetssikringsregime (KS1 og KS2). Det gjennomføres nå en ekstern kvalitetssikring (KS1) om planverket som grunnlag for valg av konsept for IKT-modernisering i etaten. Når valget av konsept er foretatt, starter arbeidet med styringsdokumentet for gjennomføring av moderniseringsarbeidet. Styringsdokumentet vil også bli underlagt en ekstern kvalitetssikring (KS2) før gjennomføringen av moderniseringsarbeidet kan starte. IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten vil være et langsiktig prosjekt. For 2011 foreslås det bevilget 10 mill. kroner til videre planleggingsarbeid. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med saken på et senere tidspunkt, senest etter at KS2 er gjennomført.

Departementet nedsatte i februar en ekspertgruppe som skulle se nærmere på arbeidsdelingen og samhandlingen mellom NAV-kontorene og forvaltningsenhetene. Etter ekspertgruppens vurdering er det ikke grunnlag for å gjøre betydelige endringer i den grunnleggende strukturen mellom NAV-kontor og forvaltningsenheter. Gruppen har kommet med forslag til endringer eller presiseringer i arbeidsdelingen for fire ytelser. Dette er forslag som Arbeids- og velferdsdirektoratet dels er i ferd med å gjennomføre, eller som vil bli vurdert nærmere. Ekspertgruppen har pekt på ulike aspekter ved partnerskapet som kan ha betydning for hvor godt NAV-kontorene fungerer. Å videreutvikle partnerskapet mellom kommune og stat må etter departementets vurdering skje i en dialog mellom staten og kommunene, både sentralt og lokalt. Arbeidsdepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet vil invitere kommunesektoren og KS til et nærmere samarbeid om utvikling av NAV-kontoret. Det vises til nærmere omtale av ekspertgruppens forslag, høringsuttalelser og departementets vurdering under del III.

2.2.2 Pensjonsreformen

Dagens pensjonssystem står overfor store utfordringer som følge av at levealderen i befolkningen øker og det blir relativt færre yrkesaktive til å finansiere framtidens pensjoner. For å sikre at pensjonssystemet er økonomisk og sosialt bærekraftig også i framtiden, har Regjeringen gjennom mange år arbeidet med en reform av folketrygdens alderspensjon. Stortingets vedtak i 2005 og 2007 har klargjort hovedtrekkene i den nye alderspensjonen. Pensjonssystemet skal være basert på enkle hovedprinsipper, gi god motivasjon til arbeid, og legge til rette for en fleksibel overgang mellom arbeid og pensjon. Samtidig skal det ha en god fordelingsprofil.

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjonen i folketrygden. I den nye opptjeningsmodellen er alle år med inntekt opptjent mellom 13 og 75 år pensjonsgivende. Samtidig sikres alle en minsteinntekt i alderdommen gjennom garanti-pensjonen.

Viktige endringer trer i kraft fra 2011 ved at det da åpnes for fleksibel alderspensjon fra 62 år i folketrygden. Beregningen av pensjon er basert på nøytrale uttaksregler som innebærer at jo lenger en venter med å ta ut pensjon jo høyere blir den årlige pensjonen, som følge av at en kan forvente å være pensjonist i færre år. Alderspensjon og arbeid kan kombineres fritt uten avkorting av pensjonen.

Samtidig innføres levealdersjustering av folketrygdens alderspensjon. Levealderjustering innebærer at nye pensjonister må arbeide noe lenger for å oppnå samme alderspensjon hvis levealderen i befolkningen fortsetter å øke. Fra 2011 innføres også ny regulering. Alderspensjon under utbetaling vil reguleres i samsvar med lønnsveksten, og deretter fratrekkes 0,75 pst. Levealdersjusteringen bidrar sammen med ny regulering til å trygge den økonomiske bærekraften i pensjonssystemet.

Pensjonsreformen innebærer behov for tilpasninger i en rekke andre ordninger, blant annet i folketrygdens ytelser til uføre, tjenstepensjonsordningene i offentlig og privat sektor og avtalefestet pensjon.

Nødvendige tilpasninger fra 2011 i forholdet mellom dagens uførepensjon og ny fleksibel alderspensjon i folketrygden er gjort ved endringslov 4. juni 2010 nr. 17. Reglene skal gjelde fram til ny uførestønad trer i kraft. Arbeidsdepartementet tar i løpet av 2010 sikte på å fremme et

lovforslag om ny uføreytelse og alderspensjon til tidligere uførepensjonister.

Gjennom lov 19. februar 2010 nr. 5 (AFP-tilskottsloven) er avtalen om AFP i privat sektor fra lønnsoppgjøret 2008 lovfestet. Loven gjelder for pensjon utbetalt i 2011 og senere. Ny AFP vil utbetales som et livsvarig tillegg til alderspensjon fra folketrygden,

Lovverket for de private tjenstepensjonsordningene skal også tilpasses nye regler om opptjening og fleksibelt uttak fra folketrygden, bl.a. basert på rapporten Banklovkommisjonen avga 5. mai 2010 til Finansdepartementet med forslag til kortsiktige tilpasninger.

I tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått avtale om AFP i offentlig sektor og offentlig tjenstepensjon. Avtalen innebar at eksisterende regler for offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor videreføres med nødvendige tilpasninger til fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011. AFP i offentlig sektor videreføres som en tidligpensjonsordning for aldersgruppen 62-67 år, og dagens regler for avkorting av AFP mot arbeidsinntekt vil bli videreført. Reglene for offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor er endret ved lovene 25. juni 2010 nr. 28 og 29. Endringene skal gjelde fra 1. januar 2011 og gjelder fullt ut for årskull til og med 1953.

2.2.3 Arbeidsmarkedspolitikken

Det vil bli en betydelig økning i behovet for arbeidskraft i årene framover, blant annet fordi den demografiske utviklingen medfører at en lavere andel av befolkningen vil være i arbeidsfør alder. Deltakelse i arbeidslivet er viktig for den enkeltes inntekt og for muligheten til å utnytte evner og anlegg. Arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til at arbeidsoppgavene i samfunnet blir besatt av personer med nødvendige kvalifikasjoner. Det er behov for en målrettet politikk med sikte på at flere skal komme i arbeid, hindre utstøting av arbeidstakere og legge til rette for at eldre arbeidstakere motiveres til å være lengre i arbeidslivet. De arbeidsrettede virkemidlene skal bidra til at arbeidsledige lettere kan gå over i de ledige jobbene, og at personer med nedsatt arbeidsevne med behov for arbeidsrettet bistand får tilbud om nødvendig arbeidsrettet bistand slik at de raskere kan komme tilbake til arbeidslivet.

Forslaget til bevilgning under arbeidsmarkedstiltakene gir, basert på visse forutsetninger om tiltakenes priser og sammensetning, teknisk sett rom for å be etaten gjennomføre i alt om lag 71 200 plasser i gjennomsnitt i 2011, jf. omtale

under kap. 634, post 76. Innenfor bevilgningen til arbeidsmarkedstiltakene har Arbeids- og velferds-etaten mulighet for å benytte et bredt spekter av tiltak tilpasset til den enkeltes behov. Regjeringen vil innenfor det totale tiltaksnivået styrke innsatsen overfor deltakere på statlige arbeidsmarkedstiltak i kvalifiseringsprogrammet.

Regjeringen har videre besluttet å utarbeide en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet bygger bl.a. på delmål 2 i avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv om å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne. Målgruppen vil være personer med nedsatt funksjonsevne som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet, men som ønsker å komme i arbeid.

Regjeringen vil videreføre satsingen på utsatte grupper på arbeidsmarkedet jf. nærmere omtale under resultatområde 2, delmål 1.

For å dekke etterspørselen etter arbeidskraft er Regjeringens hovedstrategi å mobilisere ubenyttede arbeidskraftsressurser som finnes blant ledige. Som supplerende strategi for å dekke arbeidskraftsbehovet, legger Regjeringen til rette for arbeidsinnvandring.

Dagpengeordningen

Personer som får tapt arbeidsinntekt som følge av arbeidsledighet skal sikres et rimelig inntektsnivå slik at de kan sørge for sitt livsopphold mens de er arbeidssøkere. Reduksjon i produksjon og usikkerhet om utviklingen framover i forbindelse med finansuro og nedgangskonjunktur har bidratt til at mange bedrifter har sett seg nødt til å permittere ansatte. For å hjelpe bedriftene til å holde på viktig kompetanse i en midlertidig nedgangskonjunktur, har Regjeringen i løpet av 1. halvår 2009 foretatt flere endringer i regelverket for dagpenger under permittering. Antall dager med bedriftens lønnsplikt (arbeidsgiverperiode) under permittering er redusert fra ti til fem dager ved minst 40 pst. permittering med virkning fra 1. april 2009. Siden 1. februar 2009 har maksimal periode med dagpenger under permittering blitt forlenget fra 30 uker til 52 uker. Videre er kravet til arbeidstidsreduksjon for rett til dagpenger under permittering blitt redusert fra 50 pst. til 40 pst. fra 1. juli 2009 for å legge til rette for mer fleksible permitteringsordninger, og for å gjøre det enklere å gjennomføre såkalte rulle-ende permitteringer. Regjeringen viderefører regelverksendringene inntil videre i 2011.

For å bedre kvinnelige arbeidstakers rettigheter i forbindelse med graviditet og fødsel foreslås det at foreldrepenger, svangerskapsenger og

svangerskapsrelaterte sykepenger regnes med som arbeidsinntekt i kvalifiseringsgrunnlaget til dagpenger med virkning fra 1. januar 2011.

Gjennom den nye alderspensjonen og den seniorpolitiske innsatsen legges det til rette for at flere skal arbeide lenger. Eldre bør ikke gjennom særregler stimuleres til å tilpasse seg passive ytelser før pensjoneringsalder. Regjeringen foreslår at særreglene for dagpengemottakere over 64 år avvikles med virkning fra 1. januar 2011. Særreglene beholdes i en overgangsperiode på ett år for personer som pr. 1. januar 2011 mottar dagpenger, og som har fylt 63 år.

2.2.4 Et inkluderende arbeidsliv

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble 24. februar 2010 enige om å videreføre og videreutvikle samarbeidet om å øke inkluderingen og forebygge utstøting og frafall fra arbeidslivet. I tillegg til ny IA-avtale ble det undertegnet en egen protokoll med en rekke tiltak for raskere og tettere oppfølging av sykmeldte som skal gjelde for hele arbeidslivet og bidra til å redusere sykefraværet. De tre delmålene på nasjonalt nivå fra tidligere IA-avtaler er videreført.

Sykefraværsmålet i IA-avtalen er fortsatt å redusere sykefraværet med 20 pst. i forhold til nivået i 2. kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 pst. Mål om økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne og mål om økt yrkesaktivitet for arbeidstakere over 50 år er også videreført.

Den nye IA-avtalen er blitt mer målrettet og stiller tydeligere krav til aktivitet og rapportering. Avtalen bygger på det man vet virker; tett oppfølging av den sykmeldte fra sykmelder, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgiver, samt økt tilrettelegging for nærvær. I tillegg understrekes i større grad betydningen av forebyggende innsats og systematisk HMS-arbeid i virksomhetene.

Regjeringen satser på bedre oppfølging av avtalen på sentralt hold. Partene og myndighetene skal rapportere om innsats og resultater i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd. Det er nedsatt en egen oppfølgingsgruppe og utarbeidet en handlingsplan for oppfølging av IA-avtalen i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Utviklingen i sykefraværet etter 1. halvår 2010 viser en markant nedgang i forhold til i fjor. Dette er meget positivt, ikke minst for den enkelte og fordi arbeidskraften er vår viktigste ressurs. Regjeringen satser på et budsjett hvor arbeid står i fokus og hvor vi skal bidra til at enda flere settes i stand til å komme i jobb.

Gjennom delmål 2 i IA-avtalen er det satt fokus på å få sysselsatt flere med redusert funksjonsevne. Innsatsen har imidlertid i liten grad bidratt til å øke inkluderingen av personer med redusert funksjonsevne i arbeidslivet.

Regjeringen har derfor besluttet å utarbeide en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Strategiplanen vil bli utarbeidet i et nært samarbeid med både partene i arbeidslivet og funksjonshemmedes organisasjoner.

Forslag til endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven ble sendt på høring 1. juli 2010, med høringsfrist 1. oktober 2010.

I protokollen tilknyttet den nye IA-avtalen fra februar 2010 sies det at partene vil komme tilbake til spørsmålet om endringer i arbeidsgivers finansiering av sykefraværet i løpet av inneværende år. Partene var videre enige om at en endring i medfinansieringen i tråd med ekspertgruppas prinsipper vil kunne bidra til en styrking av arbeidsgivers oppfølging av og tilrettelegging for langtidssykmeldte samt medvirke til at hovedregelen blir gradert sykmelding.

I etterkant av at IA-avtalen ble inngått, er det gjennomført en nærmere vurdering av konsekvensene for Arbeids- og velferdsetaten av å gjennomføre en slik endring i arbeidsgivers finansiering av sykefraværet. I denne vurderingen er det lagt vekt på at en slik omlegging vil kunne bidra til å redusere sykefraværet, blant annet gjennom å understøtte økt bruk av gradering. Samtidig er det viktig å vurdere de administrative konsekvensene av å endre arbeidsgivers finansiering av sykefraværet. Innenfor dagens IKT-løsning for håndtering av sykepenger vil det være svært utfordrende for Arbeids- og velferdsetaten å gjennomføre en slik omlegging. Regjeringen har derfor etter en samlet vurdering kommet til at det på det nåværende tidspunkt ikke bør gjennomføres omfattende endringer som vil kunne vanskeliggjøre en nødvendig modernisering av IKT-støttesystemene i etaten.

Det er Regjeringens syn at det er gode grunner for at arbeidsgiver bør finansiere en større andel av langtidssykefraværet. Regjeringen vil i tråd med IA-avtalen ta opp spørsmålet om arbeidsgivers finansiering av sykepenger med hovedorganisasjonene i arbeidslivet når det vurderes aktuelt.

Oppfølging av tiltakene i ny IA-avtale og protokoll av 24. februar 2010 medfører behov for å sette av midler i 2011. Regjeringen foreslår å bevilge 153 mill. kroner til nye tiltak innenfor IA-arbeidet. Dette omfatter bl.a. administrative konsekvenser av forslag til lovendringer, gjennom økt deltakelse fra sykmelder i dialogmøter, etablering av nytt dialogmøte 3 og styrking av arbeidslivssentrene.

Videre er det behov for midler til utvikling av sykmelders rolle (systematisk tilbakemelding til sykmelder, obligatorisk opplæring av sykmelder og utvikling av faglige veiledere for sykmelder). Det er som følge av forslag til lovendringer også behov for å sette av midler til oppfølging av sykmelders rolle. Dette omfatter administrative midler til rådgivende legetjeneste og Arbeids- og velferdsetatsens oppfølging overfor sykmelder. Endelig er det behov for å sette et sterkt løpende fokus på IA-arbeidet. Det skal bl.a. avholdes en årlig nasjonal IA-konferanse samt gjennomføres informasjonstiltak. I forbindelse med arbeidet med avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv og målet om å inkludere flere personer med nedsatt funksjonsevne, vises det også til omtale av sysselsettingsstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne under punkt 2.1.3 Arbeidsmarkedspolitikken.

2.2.5 En offensiv mot ufrivillig deltid og for mer heltid

Ufrivillig deltid er en form for arbeidsledighet. Problemene har videre en viktig kjønnsdimensjon – det er flest kvinner som jobber deltid og dette er delvis ufrivillig. Mest alvorlig er problemet for dem som over lengre tid blir værende i en deltidsstilling, men ønsker lengre arbeidstid. Disse finner vi særlig i helse- og omsorgssektoren, og blant arbeidstakere med kortere eller ingen utdanning og lav formell kompetanse, for eksempel blant hjelpepleiere, omsorgsarbeidere, butikkmedarbeidere og renholdere. Deltidsansatte som arbeider skift, turnus eller har annet regelmessig arbeid på kveld, natt og helg, oppgir langt oftere enn andre deltidsansatte at de har kortere arbeidstid enn ønsket.

Det er samtidig slik at deltid for de fleste er noe arbeidstaker selv ønsker, for eksempel for å kunne tilpasse arbeidsmengden i forhold til andre forpliktelser og ønsker i hverdagen eller i forhold til egen arbeidsevne etter sykdom. Dette kan gjelde om lag 80-90 pst. av de deltidsansatte. Mange deltidsansatte ønsker imidlertid å jobbe mer uten at de får anledning til det.

Regjeringen vil derfor trappe opp innsatsen for å redusere antallet arbeidstakere i ufrivillig deltid, herunder bidra til at så mange som mulig av dem som ønsker heltid skal få det. Foreliggende kunnskap tyder på at ufrivillig deltid er et særlig fremtredende problem i visse bransjer og i forhold til visse yrkesgrupper. Samtidig finnes det flere eksempler på at arbeidsgivere i samarbeid med arbeidstakerne har funnet fram til arbeidstidsordninger og bemanningsløsninger som reduserer

uønsket og unødvendig deltid. Regjeringen mener det er et potensial for reduksjon av ufrivillig deltid i at partene finner fram til og bidrar til spredning av slike løsninger.

Regjeringen ønsker å støtte dette arbeidet ved å bidra til å finansiere ulike tiltak langs to hovedspor. For det første gjennom å gi støtte til prosjekter som tar for seg organisering av arbeidet i enkeltvirksomheter og forhold på den enkelte arbeidsplass gjennom for eksempel nye lokale pilotprosjekter og forsøksprosjekter, spredning av kunnskap og gode eksempler og utvikling av lokal kompetanse. For det andre vil Regjeringen bidra til forsøk og piloter rettet mot etter- og videreutdanning av enkeltarbeidstakere for å styrke deres mulighet til å komme seg over fra deltid til heltid. Det tas sikte på at satsingen skal strekke seg over tre år. Regjeringen foreslår å bevilge 25 mill. kroner til satsingen.

2.2.6 Treparts bransjeprogrammer

Det følger av Soria Moria II at Regjeringen vil rette særlige tiltak mot bransjer som er spesielt utsatt for useriøsitet, sosial dumping og utstøtings- og arbeidsmiljøproblemer, gjennom treparts bransjeprogrammer.

Under lønnsoppgjøret våren 2010 sendte Fellesforbundet og Norsk Industri sammen et brev til Regjeringen hvor det ble vist til regjeringserklæringen. På denne bakgrunn ba partene Regjeringen om å ta initiativ overfor partene i arbeidslivet for å utforme treparts bransjeprogrammer for å fremme et seriøst og velfungerende arbeidsliv i utsatte bransjer. Tilsvarende henvendelse kom senere fra Norsk Arbeidsmandsforbund og NHO Service.

På vegne av Regjeringen svarte arbeidsministeren positivt på henvendelsen. Det er gjennomført et særskilt møte med LO og NHO, og deretter med alle hovedorganisasjonene, om forholdene i renholdsbransjen.

På denne bakgrunn er det enighet om at renholdsbransjen skal være et pilotprosjekt for utviklingen av treparts bransjeprogrammer.

Regjeringen har de siste årene hatt en omfattende særskilt satsing mot sosial dumping i tilknytning til den omfattende arbeidsinnvandringen vi har hatt etter utvidelsen av EU/EØS-samarbeidsområdet i 2004, jf. handlingsplan 1 og 2. Hovedfokus for satsingene har vært bygg- og anleggssektoren og i noen grad landbruket og verftsindustrien. Handlingsplanene og den målrettede satsingen må samlet sett betraktes som effektiv og vellykket. Arbeidet er likevel ikke avsluttet og vil fortsette med uforminsket styrke.

Treparts bransjeprogrammer kommer inn som et nytt element for å forsterke arbeidsmiljøarbeidet og arbeidet for anstendige og seriøse arbeidsforhold. For å oppnå disse felles målsettingene må også virksomhetene følge opp sine plikter og arbeidstakerne må ha en sterk nok posisjon og være trygge og informerte nok til å følge opp sine rettigheter og plikter. Myndighetenes tilsyn og kontroll vil aldri fullt ut kunne demme opp for manglende oppfølging og lovbrudd.

Etableringen av bransjeprogram vil være en langsiktig og langvarig satsing. Rammen for bransjeprogrammene vil være arbeidsforhold, medbestemmelse og arbeidsmiljø og sikkerhet i bred forstand.

Utformingen av de konkrete bransjeprogrammene vil måtte tilpasses utfordringene innenfor hver enkelt bransje. Samarbeidet må derfor også organiseres på litt ulike måter. I enkelte bransjer, som renholdsbransjen, vil det være naturlig at myndighetene tar en ledende rolle. Renholdsbransjen vil være den første bransjen som omfattes av satsingen. Det kan også være aktuelt å gjennomføre en kartlegging i noen få andre bransjer for å undersøke hva som er de mest sentrale utfordringene i tilknytning til arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet, hva som er bransjenes rammebetingelser, ressurser, kompetanse, mv. Disse vil i neste omgang gi et godt grunnlag for å sette konkrete mål og utarbeide strategier og tiltak for bransjeprogrammene i nye bransjer. Bransjeprogrammer bør imidlertid ikke være til hinder for at det kan settes i gang tiltak i andre utsatte bransjer eller sektorer i norsk arbeidsliv.

Et av de viktigste tiltakene innenfor bransjeprogrammet for å bedre forholdene i renholdsbransjen vil være en offentlig godkjenningsordning for renholdsvirksomheter, se nærmere omtale under del II, resultatområde 4 – delmål 3. Regjeringen foreslår å bevilge 10 mill. kroner til bransjesatsingen, som særlig skal benyttes til å utrede, etablere og håndheve en slik godkjenningsordning.

2.2.7 Innsats mot fattigdom

Arbeids- og velferdspolitikken står, i samspill med andre politikkområder, sentralt i Regjeringens arbeid for å bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller. Regjeringen kombinerer et bredt forebyggende perspektiv med en innsats for å redusere fattigdom og bedre situasjonen for de som er rammet. Sentrale innsatsområder er å gi alle mulighet for å delta i arbeidslivet,

videreutvikling av velferdsordninger som omfatter alle og særlige tiltak mot fattigdom.

Det offentlig oppnevnte Fordelingsutvalget overleverte sin innstilling (NOU 2009: 10) til Finansdepartementet i mai 2009. Utvalget ble nedsett for å utrede årsaker til økonomiske forskjeller og komme med forslag til tiltak for en jevnere fordeling. Utvalget ble spesielt bedt om å legge vekt på tiltak som kan bidra til å forhindre at økonomiske forskjeller forsterker seg over tid, herunder at fattigdom går i arv. Regjeringen vil som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling legge fram en stortingsmelding om fordelingspolitikken våren 2011. Regjeringens strategi for å forebygge og bekjempe fattigdom vil inngå. Problemstillinger knyttet til barn og unge vil bli spesielt vektlagt.

Regjeringen la sammen med forslaget til statsbudsjett for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen inngår i en samlet politikk for sosial utjevning, inkludering og fattigdomsbekjempelse. Handlingsplan mot fattigdom er rettet inn mot tre delmål: at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Handlingsplan mot fattigdom inneholder tiltak innenfor flere departementers ansvarsområder. Handlingsplanen er fulgt opp med tiltak og styrking i de årlige statsbudsjettene i perioden 2007-2010. Innsatsen videreføres i hovedsak i 2011. Kvalifiseringsprogrammet er et av mange tiltak som er iverksatt for å bedre mulighetene og levekårene for utsatte grupper. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2011 en satsing på tiltak for rusmiddelavhengige, tiltak for økt fullføring i videregående opplæring, en styrking av program for basiskompetanse i arbeidslivet og bedre ordning for studenter med nedsatt funksjonsevne. Se en nærmere omtale i del II, resultatområde 2, delmål 6 og del III, punkt 8.

Endringer i reglene om bidragsforskott og gebyr ved fastsettelse og endring av bidrag

Fra 2011 foreslås endringer i reglene om bidragsforskott og gebyr ved fastsettelse og endring av bidrag, slik at reglene i økt grad blir innrettet mot de mest vanskeligstilte. Inntektsgrensen for å motta maksimalt forskott og grensen for gebyrfritak økes betydelig og harmoniseres med grensen for når bidragspliktig etter barneloven er fritatt for å betale bidrag. Samtidig gjøres inntektsprøvingen av forskottet fullt ut gjeldende også i saker med barn uten oppgitt far. Se nærmere omtale i del II, resultatområde 2, delmål 6.

2.2.8 Ny alderspensjon og rettigheter til andre trygdeytelser

Pensjonsreformen gjennomføres fra 1. januar 2011. Arbeidet med reformen har pågått siden 2001 da Regjeringen Stoltenberg I nedsatte Pensjonskommisjonen. Stortinget har allerede vedtatt endringer i folketrygdloven som blant annet innebærer at det innføres nye opptjeningsregler, levealdersjustering og fleksibelt uttak av pensjon i alderen 62 – 75 år. Det vil også være mulig å ta ut gradert pensjon og å kombinere arbeid og pensjon fritt uten avkorting av pensjonen.

Rammene for ny alderspensjon er fastlagt gjennom behandlingen av Ot.prp. nr. 37 (2008-2008), jf. Innst O. nr. 67 (2008-2009). Ny AFP for privat sektor ble avtalt i forbindelse med lønnsoppgjøret for 2008 og fulgt opp gjennom Prop. L nr. 17 (2009-2010) og Innst. L 129 (2009-2010). Ny AFP i privat sektor bygger på de samme prinsippene som ny folketrygd, og vil tillate fleksibelt uttak uten at pensjonen avkortes mot inntekt. Videre er nødvendige tilpasninger av offentlig tjenstepensjon lovfestet gjennom lov av 25. juni 2010 nr. 28. Finansdepartementet vil i oktober fremme en lovproposisjon med forslag til tilpasninger i regelverket for skattebegünstigede private pensjonsordninger til ny alderspensjon i folketrygden. Arbeidsdepartementet tar sikte på å legge fram en proposisjon om ny uførestønad mot slutten av året.

I St.meld. nr. 5 (2006-2007) «Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden» sies det: «I arbeidet med å reformere folketrygdens alderspensjon legger regjeringen vekt på at personer med svekket helse og personer som blir arbeidsledige fortsatt skal ha tilgang til andre gode trygdeordninger. Den fleksible alderspensjonen i folketrygden er utformet for at arbeidføre kan velge mellom arbeid og pensjon etter 62 år.» Hvor omfattende trygdeordningene skal være og hvor lenge de skal ytes er imidlertid ikke vurdert.

Det er nødvendig å vurdere hvordan regelverket for korttidsytelser som dagpenger, sykepenger og arbeidsavklaringspenger skal tilpasses ny folketrygd. I det følgende gis en vurdering av dette. Med innføring av fleksibel alderspensjon vil det være behov for visse tilpasninger i de rettigheter som personer over 62 år skal ha til folketrygdens korttidsytelser (sykepenger, arbeidsavklaringspenger og dagpenger). Dagens samordningsbestemmelser kan ikke videreføres. Det foreslås derfor visse justeringer i regelverket fra 1. januar 2011. Dagens aldersgrenser mv. foreslås foreløpig videreført. Videre drøftes behovet for mer grunnleggende endringer i regelverket.

Nødvendige endringer i dagens regelverk fra 1. januar 2011

Muligheten for fleksibelt uttak av alderspensjon i alderen fra 62 til 75 år bygger på at den enkelte har tjent opp pensjonsrettigheter (en «pensjonsformue») som kan fordeles over gjenværende levetid. Samlet pensjonsutbetaling vil være den samme uavhengig av når man tar ut pensjon. Det er derfor ikke nødvendig å avkorte pensjonen mot inntekt. Etter dagens regelverk kan det gis dagpenger, sykepenger, arbeidsavklaringspenger og uførepensjon fram til fylte 67 år. Sykepenger kan i tillegg gis for en begrenset periode mellom 67 og 70 år. Det er et gjennomgående prinsipp i folketrygden at det ikke gis to fulle livsoppholdsytelser samtidig. Den som samtidig fyller vilkårene for to trygdeytelser, har i dag rett til å velge den høyeste av ytelsene. Muligheten for å motta alderspensjon og en korttidsytelse samtidig har i liten grad blitt aktualisert fordi ytelsene i hovedsak har blitt gitt til personer i ulike aldersgrupper. Korttidsytelsene blir i hovedsak gitt fram til 67 år. Deretter gis alderspensjon.

Ny fleksibel alderspensjon reiser spørsmålet om hvordan forholdet mellom alderspensjonen og andre inntektssikringsordninger skal utformes når tidsrommet for når ytelsene gis kan sammenfalle. Hvis dagens aldersgrenser for de ulike korttidsytelsene (sykepenger, arbeidsavklaringspenger og dagpenger) videreføres, vil det være et mulig sammenfall i mottak av alderspensjon og korttidsytelser i perioden 62 år til 67 år (for sykepenger delvis også fram til 70 år). I det nye pensjonssystemet, der alderspensjon fra folketrygden kan tas ut fleksibelt i alderen 62-75 år forsvinner begrepet fast pensjonsalder, noe som uansett nødvendiggjør en ny vurdering av hvor lenge en skal ha rett til korttidsytelser.

En videreføring av gjeldende regler for samordning for å hindre doble ytelser, vil slå urimelig ut. Det vil for eksempel føre til at personer som har tatt ut alderspensjon ikke vil kunne få dagpenger, mens personer som ikke har tatt ut alderspensjon, vil kunne få dagpenger.

Det er derfor nødvendig å endre dagens samordningsregler. Regjeringen legger opp til at dagens samordningsregelverk mellom alderspensjon og folketrygdens korttidsytelser oppheves fra neste år. Ny AFP i privat sektor er nært knyttet til fleksibel alderspensjon. Fra 2011 må man motta alderspensjon i folketrygden for å starte uttak av AFP i privat sektor. Det legges opp til tilsvarende oppheving av samordningsregelverket mellom folketrygdens korttidsytelser og AFP i privat sektor.

Dette betyr at man kan motta korttidsytelser og AFP samtidig. Samordningsreglene opprettholdes imidlertid for personer som har tatt ut AFP etter dagens regler.

I tillegg innskjerpes krav til inntektsbortfall som grunnlag for ytelse. Fra 1. januar 2011 foreslås dermed følgende endringer i regelverket:

- Dagens samordningsregler mellom folketrygdens alderspensjon og korttidsytelsene oppheves.
- Dagens samordningsregler mellom AFP i privat sektor og folketrygdens korttidsytelser oppheves med virkning for ny AFP. For personer med rett til dagens AFP i offentlig eller privat sektor vil fortsatt dagens samordningsbestemmelser gjelde.
- Det stilles krav om at det foreligger et inntektsbortfall for å få arbeidsavklaringspenger og uførepensjon etter fylte 62 år. Det betyr at en må komme fra arbeid for å få tilgang til disse ytelsene. Personer som har sluttet å arbeide og har tatt ut alderspensjon vil ikke senere kunne gjøre krav på disse ytelsene.

En presisering av disse forslagene vil bli foretatt i proposisjonen med forslag til endringer i folketrygden mv. som fremmes kort tid etter budsjett-fremleggelsen.

Nærmere om utfordringene og behovet for en bredere gjennomgang av regelverket

Ny alderspensjon med valgfri pensjonsalder fra 62 til 75 år gir adgang til kombinasjon av pensjon og arbeid uten avkortning. Det kan gi den enkelte en velferdsgevinst ved at den enkelte kan tilpasse uttak av alderspensjonen bedre til individuelle behov. Tidlig uttak gir lavere årlig ytelse, mens senere uttak gir høyere årlig ytelse. Forutsetningen for at dette systemet skal være bærekraftig er at den enkelte betaler for tidliguttak i form av en lavere årlig ytelse. Mottak av midlertidige ytelse, både helserelaterte ytelse (sykepenger og arbeidsavklaringspenger) og dagpenger, vil kunne ha som effekt at den enkelte unngår dette.

Med videreføring av dagens aldersgrenser og dagens ytelse vil en i tidsrommet fra 62 til 67 år kunne motta både korttidsytelse og alderspensjon (gitt tilstrekkelig opptjening). Dette vil kunne resultere i utilsiktede effekter og bidra til å undergrave legitimiteten til alderspensjonssystemet. For eksempel vil man kunne motta full sykelønn og samtidig ta ut alderspensjon, og dermed i en del tilfeller motta opp mot 150 pst. av tidligere inn-

tekt fra folketrygden. Mottak av korttidsytelsen vil i tillegg føre til ytterligere opptjening av pensjonsrettigheter (*opptjeningseffekt*).

Den enkelte vil også ha mulighet til å stoppe allerede påbegynt alderspensjonsuttak og kun motta sykepenger, hvis vedkommende fortsatt er i jobb. Da spares alderspensjonen til senere, noe som vil gi høyere årlig alderspensjon fra en velger å ta ut alderspensjon. Dette vil være en *uttaksaldereffekt* ved utsatt mottak av alderspensjon.

Et viktig prinsipp ved utformingen av offentlige ytelse er likebehandling av like tilfeller. Personer med om lag samme inntektshistorie, samme medisinske tilstand og arbeidsevne bør ha om lag samme pensjonsytelse dersom de slutter å arbeide samtidig.

Årlig pensjon i folketrygden vil øke med om lag 5 pst. hvis en utsetter uttaket i ett år og årlig pensjon er knapt 30 pst. høyere ved 67 år enn om den tas ut ved 62 år. Det vil altså si at en person som mottar sykepenger i ett år og sparer uttak av alderspensjon vil få fem prosent høyere livsvarig pensjon. I tillegg kommer effekten av økt opptjening som særlig vil ha betydning i den nye opptjeningsmodellen som fases inn fra og med 1954-kullet.

Dette er en betydelig endring i forhold til i dag for store grupper. Personer med rett til AFP (om lag 70 pst. av personer i privat sektor i den aktuelle aldersgruppen) vil i dag *enten* kunne få utbetalt AFP *eller* motta korttidsytelse. Ved uttak av sykepenger i nytt system vil hele AFP-ytelsen kunne bli spart til senere. I tillegg kommer gevinsten av opptjening av pensjonsrettigheter ved mottak av sykepenger. Tilpasningsmulighetene vil i liten grad øke, sammenliknet med i dag, for personer med rett til AFP i offentlig sektor.

Det er ut fra dette behov for å vurdere begrensninger i midlertidige trygdeytelse for personer over 62 år. Spesielt bør det vurderes for grupper og ordninger der tilpasningsmulighetene øker ved overgangen til nytt pensjonssystem. Siktemålet vil være å unngå urimelige «doble» ytelse. Regelverket må samtidig innrettes slik at en beholder en tilstrekkelig inntektssikring for personer over 62 år ved bortfall av arbeidsinntekt ved helseproblemer og arbeidsledighet. Mulige begrensninger må også avveies mot konsekvensene for personer som hadde planlagt å stå i jobb og som blir syke eller mister arbeid. Regjeringen vil på denne bakgrunn sende ut et høringsnotat våren 2011 med en bred gjennomgang av regelverket for korttidsytelse for personer over 62 år og hvordan forholdet mellom korttidsytelse og alderspensjon for denne aldersgruppen bør være.

3 Sentrale utviklingstrekk

3.1 Innledning

I det følgende redegjøres det for sentrale utviklingstrekk på områder som er viktige for å forstå utfordringene man står overfor på Arbeidsdepartementets ansvarsområde. Utfordringene, og de mål, strategier og tiltak som skal møte disse, er nærmere redegjort for i budsjettproposisjonens del II.

Nedenfor gjennomgås først situasjonen på arbeidsmarkedet. Deretter redegjøres det for utviklingstrekk knyttet til fattigdom, arbeidsmiljø- og sikkerhet samt for sentrale ytelser og stønader på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

Det er lagt særlig vekt på å beskrive utviklingen på arbeidsmarkedet. Høy arbeidsinnsats i samfunnet som helhet er det viktigste grunnlaget for verdiskapningen i Norge og er en forutsetning for å nå Regjeringens mål om å styrke sentrale velferdstjenester som helse, omsorg og utdanning.

Skal vi sikre høy yrkesdeltakelse og lav ledighet, må det føres en aktiv arbeidslivspolitik som både legger til rette for at arbeidssøkere kommer i arbeid og motvirker utstøting fra arbeidslivet. I dette inngår tilrettelegging for de som av ulike grunner ikke kan delta i det ordinære arbeidsliv.

En aktiv arbeidslivspolitik er et viktig virkemiddel for å hindre lavinntekt og fattigdom, og oppnå en mer rettferdig fordeling av inntekter i samfunnet.

Inntektssikringsordningene sikrer økonomisk trygghet i alderdommen, under sykdom, arbeidsledighet, uførhet, aleneomsorg for barn og midlertidig svikt i arbeids- og inntektsevnen av andre årsaker, og legger til rette for at alle som har mulighet for det skal komme i eller tilbake til arbeid.

Samarbeid med arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene er en viktig del av en aktiv arbeidslivspolitik. Gjennom avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er arbeidsgivernes ansvar for å forebygge utstøting og tilrettelegge for utsatte arbeidstakere, tydeliggjort.

Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsetningsforhold og meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte, er et generelt mål.

3.2 Arbeidsmarkedet

Fra 2. kvartal 2008 til 2. kvartal 2010 har andelen av befolkningen i alderen 15-74 år som er sysselsatt blitt redusert fra 72,4 til 69,7 pst. og antall arbeidsledige er økt med om lag 30 000 personer til et nivå på om lag 3,6 pst., jf. Arbeidskraftundersøkelsen til Statistisk sentralbyrå (AKU). Til tross for økende arbeidsledighet og avgang fra arbeidsstyrken under finanskrisen i 2008 og 2009, har Norge fortsatt stor andel av befolkningen sysselsatt. Noe av nedgangen i sysselsettingsraten må også sees i sammenheng med at det er blitt en større andel eldre blant personer i arbeidsdyktig alder.

Nedgangskonjunktoren har gitt lavere sysselsetting

Økonomiske konjunkturer bidrar til fluktasjoner i sysselsetting og arbeidsledighet. Det er nå noe over to år siden nedgangskonjunktur og internasjonal finanskrisen begynte å påvirke det norske arbeidsmarkedet. Lavere økonomisk aktivitet har medført lavere etterspørsel etter arbeidskraft, redusert sysselsetting og økende arbeidsledighet. Svekkelsen på arbeidsmarkedet var sterkest i perioden fra høsten 2008 til våren 2009.

Reduksjonen i sysselsettingen i 2009 har vært mindre enn reduksjonen i utførte timeverk. Det innebærer at den gjennomsnittlige ukentlige arbeidstiden er blitt redusert.

Etterspørselen etter arbeidskraft viser ennå ikke klare tegn til oppgang, men det er likevel noen positive tegn: For det første har antall utlyste, ledige stillinger sluttet å falle. For det andre er nedgangen i sysselsettingen bremset opp, samtidig som gjennomsnittlig arbeidstid har vært om lag uendret. I det kommende året forventer Regjeringen at sysselsettingsveksten vil tilta.

I 2009 arbeidet 674 000 personer deltid, dvs. 27 pst. av alle sysselsatte. 9 pst. av disse ønsket høyere stillingsbrøk (undersysselsatte). Både deltidsandelen og undersysselsettingen er høyere blant kvinner enn blant menn. Sysselsettingsnedgan-

gen fra 2008 til 2009 (0,6 pst.) fant sted blant heltidssysselsatte.

Boks 3.1 To sentrale definisjoner

Befolkningen = Arbeidsstyrken + Personer utenfor arbeidsstyrken

Arbeidsstyrken = Sysselsatte personer + arbeidsløse personer

Deltakelsen i arbeidslivet varierer med alder

I 2009 var 72,8 pst. av befolkningen 15-74 år i arbeidsstyrken. Både svakere konjunkturer og endret alderssammensetning i befolkningen i arbeidsfør alder har bidratt til å redusere deltakelsen i arbeidslivet etter 2008. Fra 2008 til 2009 ble deltakelsen i arbeidslivet redusert med 1,1 prosentpoeng. Det meste av reduksjonen skyldes svakere konjunkturer, men noe skyldes også endret alderssammensetning.

Deltakelsen i arbeidslivet er høyest blant personer i 30-årene. I denne aldergruppen deltar 90 pst. i arbeidslivet. Blant personer under 20 år er deltakelsen lav som følge av skolegang. Deltakelsen faller noe og jevnt fra 40-årsalderen til 60-årsalderen og mye og markert ved 62 år og 67 år. De markerte fallene i deltakelsen ved 62 og 67 år må ses i sammenheng med overgang til AFP og alderspensjon. Deltakelsen i arbeidslivet blant kvinner er 6 prosentpoeng lavere enn blant menn. Kjønnsdifferansen er redusert over tid og den er liten sett i et internasjonalt perspektiv. Under finanskrisen er det i størst grad *ungdom* som har opplevd redusert deltakelse i arbeidslivet. Men ifølge tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet har også gjennomsnittlig avgangsalder fra arbeidslivet blitt noe redusert fra 2008 til 2009 etter en øking på 2000-tallet fram til 2008.

De som *ikke* deltar i arbeidsstyrken, 27,2 pst. av befolkningen i alderen 15-74 år, eller 969 000 personer, oppga følgende hovedsakelig virksomhet: 36 pst. var *førtidspensjonister eller uførepensjonister*, 28 pst. var *under utdanning*, 24 pst. var *alderspensjonister*, 5 pst. var *hjemmearbeidende* og 7 pst. *annet* (kilde: AKU, 2009).

Høy fødselsrate, flere eldre og høy innvandring

Høy fødselsrate, høy innvandring og flere eldre er tre sentrale stikkord knyttet til befolkningsutviklingen de seneste årene. Veksten i befolkningen de seneste fem årene har vært om lag det dob-

belte av de foregående tiår. I 2009 økte befolkningen med 59 000 personer. Om lag 1/3 av befolkningsveksten skyldes fødselsoverskudd, mens om lag 2/3 skyldes netto innvandring.

Innvandringen til Norge de siste tretti årene har variert over tid, men økt trendmessig. Variasjonen over tid skyldes innvilgede asylsøknader og innenlandske konjunkturer. Den trendmessige økningen må ses i sammenheng med økt globalisering og ikke minst det felles arbeidsmarkedet i EØS. Nettoinnvandringen har vært særlig høy i perioden 2007-2009. Høy innvandring må ses i sammenheng med gode jobbmuligheter i Norge. Fortsatt høy innvandring i 2009 kan delvis forklares med høy familieinnvandring. Etter 2005 har arbeidsinnvandring vært den største innvandrerkategorien. Polakker fulgt av svensker har stått for de største strømmene. I 2009 ble nettoinnvandringen redusert med 10 pst. til 38 000 personer. Sysselsatte innvandrere bosatt i Norge utgjorde 12 pst. av de sysselsatte i 2009. I tillegg utgjorde sysselsatte på korttidsopphold 4 pst. av samlet sysselsetting.

I om lag ti år har økningen i antallet eldre i arbeidsdyktig alder bidratt til økt avgang fra sysselsetting. I 2010 er det nær 60 pst. flere 60-66-åringene enn hva det var i 2000. 60-66 år er den alderen hvor det er mest vanlig å forlate arbeidslivet. Veksten i antall personer i denne aldersgruppen flater ut de nærmeste årene, men antallet eldre i arbeidsstyrken vil holde seg høyt. Økt andel eldre i befolkningen i arbeidsdyktig alder bidrar til å redusere deltakelsen i arbeidslivet. Neste år vil pensjonsreformen tre i kraft. Et viktig mål med reformen er å gi insentiver til lengre yrkeskarriere.

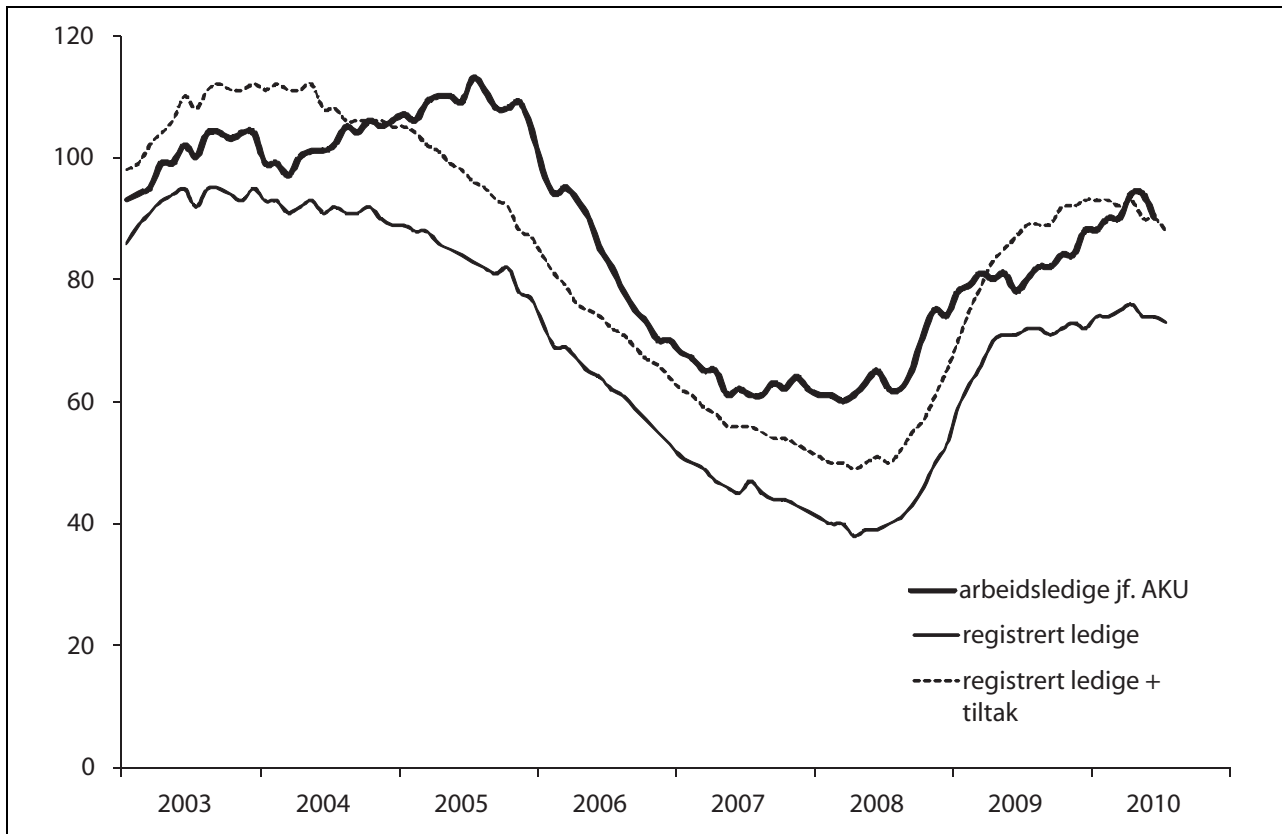
Utvikling i arbeidsledigheten

Selv om veksten i arbeidsledigheten har vært stor etter at nedgangskonjunktur og finanskriser inntraff i norsk økonomi i 2008, er nivået nå lavere enn gjennomsnittet i de siste to tiår. Godt og vel to år ut i nedgangskonjunkturer ser vi klare tegn til at veksten i arbeidsledigheten er i ferd med å stoppe opp.

Den registrerte arbeidsledigheten tok til å øke markert i april 2008. De første tolv månedene økte antall helt ledige svært kraftig sett i et norsk perspektiv (over 30 000 personer). De neste tolv månedene var økningen langt mer moderat (5 000 personer) og fra april til august 2010 har antall helt ledige gått noe tilbake. Det var ved utgangen av august 2010 registrert 76 000 helt ledige. Inkluderes også de helt ledige som deltok på arbeids-

markedtiltak, framstår nedgangen i den registrerte ledigheten etter april med ennå større tydelighet, se figur. Nedgangen i den registrerte arbeidsledigheten er ikke reflektert i arbeidsledigheten slik den måles i arbeidskraftundersøkelsen (AKU). I juni 2010 utgjorde AKU-ledigheten 3,5 pst. av arbeidsstyrken (sesongkorrigert). Nivået er 0,5 prosentpoeng opp fra samme tid i fjor.

sen (AKU). I juni 2010 utgjorde AKU-ledigheten 3,5 pst. av arbeidsstyrken (sesongkorrigert). Nivået er 0,5 prosentpoeng opp fra samme tid i fjor.

Figur 3.1 Arbeidsledige. Sesongkorrigerte månedstall, januar 2003-juni 2010. Personer i tusen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Utviklingen på arbeidsmarkedet for utvalgte grupper

Svekkelsen på arbeidsmarkedet fra sommeren 2008 har rammet ulike grupper i ulik grad. Noen grupper er særlig sårbare for arbeidsledighet. *Unge og innvandrere* har ofte liten arbeidserfaring, og mange skal inn i arbeidsmarkedet. I tillegg er det krevende for en del personer å komme tilbake til arbeid etter en periode som arbeidsledig. Det er derfor viktig å motvirke at langvarig ledighet fører til at personer varig faller ut av arbeidslivet. Mange personer faller ut av arbeidsmarkedet på grunn av sykdom eller skade. Mange av disse mottar *arbeidsavklaringspenger*. Størstedelen av tiltaksinnsatsen er rettet mot å hjelpe denne gruppen tilbake til arbeidslivet. I 2009 mottok 23 200 enslige forsørgere, først og fremst kvinner, overgangsstønad. Også denne gruppens overgang til jobb avhenger av tilstanden på arbeidsmarkedet.

Store ungdomskull skal inn på arbeidsmarkedet

De siste tre år har ungdomskullen økt markert. Antall 20-24-åringer har økt med 17 pst. i perioden 2005-2010. Økt antall skole- og studieplasser vil på kort sikt kunne redusere antallet som blir arbeidsledig samtidig som det gir flere mulighet til å øke sin kompetanse som vil være verdifull for deres senere yrkeskarriere. Det er likevel mange i denne aldersgruppen som ønsker å etablere seg i arbeidslivet. Økt ungdomskull i en periode med lavkonjunktur kan medføre en ekstra utfordring for de som skal etablere seg i arbeidslivet.

I 2009 og 2010 har mange unge mistet jobben. AKU-ledigheten blant 15-24-åringer økte med 3,1 prosentpoeng fra 2. kvartal 2008 til 2. kvartal 2010. Til sammenligning økte ledigheten blant alle aldersgrupper med 1,1 prosentpoeng i samme periode. Mange unge har imidlertid utdanning på fulltid som et godt alternativ. Ifølge arbeidskraftundersøkelsen er nivået på ledigheten blant 15-24-

åringer om lag tre ganger høyere enn det generelle ledighetsnivået. Den relative ledigheten blant unge i forhold til eldre er ikke lavere i Norge enn i andre land.

Betydelig økning i antallet langtidsledige

Etter vel to år med nedgangkonjunktur og økt ledighet har langtidsledigheten både absolutt og som andel av samlet ledighet økt betydelig. For å beskrive langtidsledigheten brukes ulike begrep. Andelen personer som har vært helt ledig i minst ett halvt år ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU) var i 2. kvartal 2010 30 pst., opp fra 22 pst. på samme tid i fjor. Arbeids- og velferdsdirektoratets tilsvarende tall viste 26 pst. Arbeids- og velferdsdirektoratet offentliggjør også tall over personer som har vært registrert ledige i et halvt år eller mer i etaten, uavhengig om de har vært på arbeidsmarkedstiltak eller ikke. Andelen *langtids-søkere* var 48 pst. i 2. kvartal 2010.

Utviklingen for innvandrere

Den siste perioden med lavkonjunktur har medført redusert sysselsettingsandel og økt arbeidsledighet blant personer med innvandrerbakgrunn.

Ledigheten har økt klart mest blant personer fra EU-land i Øst-Europa siden våren 2008. En viktig grunn til dette er at mange av disse arbeidet i konjunkturfølsomme bransjer som bygg- og anlegg og industri. Sysselsettingen blant innvandrere økte med 10 000 personer fra utgangen av 2008 til utgangen av 2009. Antallet innvandrere har imidlertid økt sterkere slik at andelen sysselsatte har falt mer for innvandrere enn for hele befolkningen i yrkesaktiv alder. Det er personer med bakgrunn fra Afrika som har opplevd den største nedgangen i andel sysselsatte fra 2008 til 2009, men også blant personer fra Asia og EU-land i Øst-Europa var nedgangen i sysselsettingen stor. Redusert sysselsettingsandel og økt arbeidsledighet tyder på at finanskrisen har gjort det vanskeligere for mange innvandrere å komme inn på arbeidsmarkedet.

Utviklingen for personer med nedsatt arbeidsevne

Personer med nedsatt arbeidsevne er en betegnelse Arbeids- og velferdsetaten benytter overfor brukere som på grunn av fysiske, psykiske eller sosiale årsaker mottar eller skal motta spesiell oppfølging. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2010 publisert ny statistikk over personer med nedsatt arbeidsevne. Denne statistikken bygger på at fra

1. mars ble personer på rehabiliteringspenger, tidsbegrenset uførestønad og under attføring maskinelt overført til gruppen av personer med nedsatt arbeidsevne som følge av innføring av ordningen med arbeidsavklaringspenger. Etter innføringen av det nye inntektssikringssystemet er det knyttet stor usikkerhet til størrelsen på gruppen personer med nedsatt arbeidsevne samt hvor mange av disse som har behov for arbeidsrettet bistand. I perioden januar til august 2010 ble det i gjennomsnitt registrert 206 000 personer med nedsatt arbeidsevne og 58 000 av disse var i *arbeidsrettede tiltak*. Tallene er ikke sammenlignbare med tidligere statistikk over yrkeshemmede. Det er usikkert hvor mange som er registrert med nedsatt arbeidsevne som vil ha behov for arbeidsrettet bistand. Mange vil ha behov for medisinsk oppfølging. Gjennom en fortløpende kartlegging av brukernes bistandsbehov vil framtidig statistikk på dette området gi et bedre grunnlag for å identifisere hvem som har behov for arbeidsrettet bistand og hvem som har behov for andre former for bistand.

Utviklingen for personer med nedsatt funksjonsevne¹

Personer med nedsatt funksjonsevne er en betegnelse som benyttes av Statistisk sentralbyrå om personer som oppgir å ha fysiske eller psykiske helseproblemer av varig karakter. Om lag 17 pst. av befolkningen i alderen 15-66 år, eller 574 000 personer, oppga å ha en funksjonshemming i 2010. 62 pst. av dem mottar én eller flere stønader som følge av funksjonshemmingen, i følge AKUs tilleggsundersøkelse om funksjonshemmede for 2. kvartal 2010.

Yrkesdeltakelsen i denne gruppen har vært relativt uavhengig av vekslende konjunkturer. Sysselsettingsandelen er betydelig lavere enn for befolkningen totalt og andelen har ikke økt siden 2002 da Statistisk sentralbyrå begynte å måle dette årlig. Ved siste måling i 2. kvartal 2010 var om lag 250 000 personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid, eller om lag 44 pst., mens sysselsettingsandelen var 75 pst. i befolkningen totalt. Dette er på linje med nivået i 2009, men en nedgang sammenliknet med nivået i 2007 og 2008.

¹ Informasjon om funksjonshemmede er hentet fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU). AKU er en spørreundersøkelse og informasjonen om funksjonshemmede er basert på subjektive oppfatninger av egen helsetilstand. Selv om det er grunn til å anta stor grad av overlapp, må denne statistikken ikke forveksles med Arbeids- og velferdsetatens registerbaserte informasjon om personer med nedsatt arbeidsevne

Det er registrert flere arbeidsledige med funksjonshemming i 2010 enn i 2009 slik som i befolkning for øvrig.

Av yrkesaktive med funksjonshemming sier 64 pst. at funksjonshemmingen begrenser hva slags type arbeidsoppgaver de kan utføre og 54 pst. sier at funksjonshemmingen begrenser hvor mye de kan arbeide på tross av de hjelpemidler de har til rådighet. 55 pst. oppgir at de har fått arbeidssituasjonen tilpasset funksjonshemmingen.

Av de ikke-sysselsatte funksjonshemmede oppga 24 pst. eller i underkant av 80 000 personer at de ønsker og kan arbeide med noe tilrettelegging, ev. på deltid. Dette er på nivå med tallet for 2009. En av fire av dem som ønsket arbeid i undersøkelsen i 2010 var arbeidsledige ut fra kriteriene om aktiv jobbsøking og tilgjengelighet for arbeidsmarkedet.

Enslige forsørgere

Aleneforsørgere som mottar *overgangsstønad* har en varierende grad av tilknytning til arbeidslivet. Om lag halvparten har en arbeidsinntekt som overstiger et halvt grunnbeløp. Overgangsstønden er ment å gi en midlertidig økonomisk støtte til livsopphold og samtidig kvalifisere mottakeren for arbeidsmarkedet. Antall mottakere av *overgangsstønad* ble redusert fra 26 000 personer 2001 til 22 000 i 2008. De siste to årene har antall mottakere økt moderat, og var 23 200 ved utgangen av 2009. Også blant denne gruppen påvirkes overgangen til jobb av konjunktursituasjonen.

Utbetalingene til bidragsforskott har gått ned hvert år siden gjennomføringen av bidragsreformen i 2003. Hovedårsaken antas å være at et økende antall foreldre velger å ordne bidragsspørsmålet seg imellom uten det offentlige hjelp. Reduksjonen ventes å fortsette i 2011.

3.3 Fattigdom

Flertallet i den norske befolkningen har høy levestandard og gode levekår. Alle deler av befolkningen har nytt godt av inntekts- og velstandsutviklingen, men et mindretall har blitt hengende etter. Norge har, som de andre nordiske landene og enkelte andre land, en relativt lav andel med lavinntekt og jevn inntektsfordeling. Inntektsforskjellene mellom husholdningene i Norge har økt over de siste 20 årene, men er fortsatt små i internasjonal sammenheng. I likhet med flere andre land har det i de siste årene vært en tendens til at inn-

tektsveksten har vært sterkere blant grupper med særlig høye inntekter.

Fattigdom i Norge i dag rammer ikke hele, lett identifiserbare sosiale grupper, men enkeltpersoner innenfor et bredt spekter av grupper. Lavinntekt² er en sentral indikator på fattigdom selv om også andre forhold er av vesentlig betydning for levekår. I enkelte grupper er det en overrepresentasjon av personer med lavinntekt i forhold til den andelen disse utgjør av befolkningen som helhet. Dette gjelder bl.a. unge enslige, enslige forsørgere, par med små barn og familier med tre eller flere barn, innvandrere, langtidslidende, langtidssyke og langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp. Enkelte har sammensatte og langvarige levekårsproblemer. Dette gjelder bl.a. bostedsløse, tungt belastede rusmiddelavhengige, innsatte i fengsler, prostituerte, langtidsmottakere av sosialhjelp og enkelte andre.

Andelen personer med lavinntekt har vært relativt stabil, men har økt noe de siste årene. Årsakene til dette er sammensatte. Den sterke inntektsveksten de siste årene har trukket medianinntekten opp mer enn inntektene for personene med de laveste inntektene, men også disse har hatt en inntektsvekst.

Innvandrerbefolkningen, og særlig innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa er betydelig overrepresentert blant personer med langvarig lavinntekt sammenlignet med befolkningen som helhet. Siden første periode med måling av vedvarende lavinntekt (1997-1999) har andelen med vedvarende lavinntekt økt blant innvandrerbefolkningen, enslige forsørgere og barnerike familier. Antall barn i lavinntektshusholdninger har økt. Andelen av innvandrerbefolkningen med lavinntekt har imidlertid vært relativt stabil i de siste årene, men holder seg på et høyt nivå. Siden personer med innvandrerbakgrunn utgjør en økende andel av befolkningen totalt, blir det et stadig høyere antall innvandrere med lavinntekt.

Lavinntektshusholdninger har gjennomgående svakere arbeidsmarkedstilknytning og mottar i større grad offentlige stønader enn andre.

I treårsperioden 2006-2008 hadde 3,2 pst. av befolkningen, eller nesten 141 000 personer (stu-

² Lavinntekt er her definert som gjennomsnittsinntekten i en treårsperiode under hhv. 50 og 60 pst. av medianinntekten. Medianinntekt: Medianinntekten er det midterste beløpet i inntektsfordelingen, etter at en har sortert inntektene etter størrelse. Medianinntekten er således den inntekten som deler befolkningen i to like store deler, der den ene halvparten har lavere inntekt enn medianen og den andre halvparten har høyere inntekt.

denter holdt utenfor), en inntekt under 50 pst. av medianinntekten (OECD-skala³). Dette var 8 800 flere enn i foregående treårsperiode (2005-2007). Personer med innvandrerbakgrunn stod for mer enn halvparten av økningen i lavinntektsgruppen etter denne målemetoden.

I treårsperioden 2006-2008 hadde 8,2 pst. av befolkningen en inntekt under 60 pst. av medianinntekten (EU-skala⁴). Dette utgjør om lag 350 000 personer. Økningen fra perioden 2005-2007 var 0,1 prosentpoeng, tilsvarende om lag 9 400 personer. Av disse hadde nesten syv av ti innvandrerbakgrunn.

Andelen barn som lever i lavinntektshusholdninger har økt over tid, også i siste treårsperiode. I perioden 2006-2008 var det 5,0 pst. av alle barn som levde i husholdninger med vedvarende lavinntekt målt ved 50 pst. av medianinntekten (OECD-skala). Tilsvarende andel målt ved 60 pst. av medianinntekten (EU-skala) var 7,6 pst. Barn med innvandrerbakgrunn er spesielt utsatt. Økningen i innvandrerbefolkningen forklarer hele økningen i antall barn som lever i lavinntektshusholdninger.

3.4 Arbeidsmiljø- og sikkerhet

Arbeidsmiljø- og sikkerhetstilstanden i Norge er i hovedtrekk god. Et flertall av arbeidstakerne arbeider under forsvarlige forhold og det drives et godt forebyggende arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeid i stadig flere virksomheter.

Enkelte deler av vårt arbeidsliv har likevel store utfordringer både med dårlige arbeidsforhold og arbeidsmiljø og i noen sammenhenger også med klare innslag av sosial dumping og useiøstet.

I 2009 omkom 42 personer som følge av ulykker i arbeidslivet. Særlig utsatte næringer er land-

³ For å kunne sammenligne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik type og størrelse er det vanlig å justere inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha, for å ha samme levestandard eller økonomisk velferd som en enslig person. OECD skalaen legger mindre vekt på husholdningenes stordriftsfordeler forbundet med at flere personer deler på utgiftene enn EU-skalaen.

⁴ For å kunne sammenligne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik type og størrelse er det vanlig å justere inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha, for å ha samme levestandard eller økonomisk velferd som en enslig person. OECD skalaen legger mindre vekt på husholdningenes stordriftsfordeler forbundet med at flere personer deler på utgiftene enn EU-skalaen.

bruk, skogbruk, bygg og anlegg, transport og industri. Ingen av dødsfallene skjedde i petroleumsvirksomheten. Antall arbeidsskader som er meldt til Arbeidstilsynet (via NAV) er redusert fra om lag 32 000 i 2000 til om lag 21 000 i 2008. På produksjonsinnretninger i petroleumsvirksomheten har frekvensen av alvorlige personskader fortsatt å avta også i 2009.

Vi har fortsatt et betydelig omfang av sykdom og skader som skyldes kjemisk, fysisk og ergonomisk eksponering i arbeidsmiljøet. Det er også utfordringer knyttet til at arbeidstakere blir påført sykdom og skade som følge av organisatoriske og psykososiale arbeidsmiljøbelastninger. Muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser har gjennom flere år vært de klart største diagnosegruppene bak langtidsfravær og uførepensjonering. Muskel- og skjelettlidelser bidrar til ca 40 pst. av det legemeldte sykefraværet, mens psykiske lidelser bidrar til ca 20 pst.

Den årlige rapporten «Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet» (RNNP) er sentral i vurderingen av risiko for storulykke i petroleumsvirksomheten. En overordnet vurdering av storulykkesrisikoen viser en signifikant positiv utvikling for siste 3-årsperiode. Se for øvrig omtale vedrørende Mexicoulykken i boks under Resultatområde 4 under Utfordringer i arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken.

Det kreves en fortsatt aktiv innsats for å unngå sosial dumping i Norge, uten at dette samtidig legger unødige hindringer i veien for arbeidsinnvandringen. Det er enighet mellom myndighetene og arbeidslivets parter om en særlig innsats i utsatte bransjer gjennom treparts bransjeprogrammer.

3.5 Sentrale ytelser

Dagpenger

I gjennomsnitt mottok om lag 61 200 personer *dagpenger* i 2009, noe som er mer enn en fordobling fra 2008. Blant årsakene til den sterke veksten i antall dagpengemottakere er redusert aktivitet i økonomien og et svekket arbeidsmarked i forbindelse med finansuroen. Antall dagpengemottakere økte mot slutten av 2008, og veksten var sterk i 1. halvår 2009. 2. halvår 2009 var utviklingen mer stabil. I 1. halvår 2010 var det gjennomsnittlig om lag 73 700 dagpengemottakere. Dette er en vekst på 15 100 personer, eller 26 pst., sammenliknet med samme periode i fjor.

Permitteringer finner først og fremst sted i industri og i bygg og anlegg og forekommer særlig i vintermånedene. Under finansuroen økte

antall permitterte kraftig. Parallelt med at industrien og bygg og anlegg har opplevd noe bedring i aktiviteten, har antall permitterte gått tilbake. Ved utgangen av august var i underkant av 7 pst. av de helt ledige permittert.

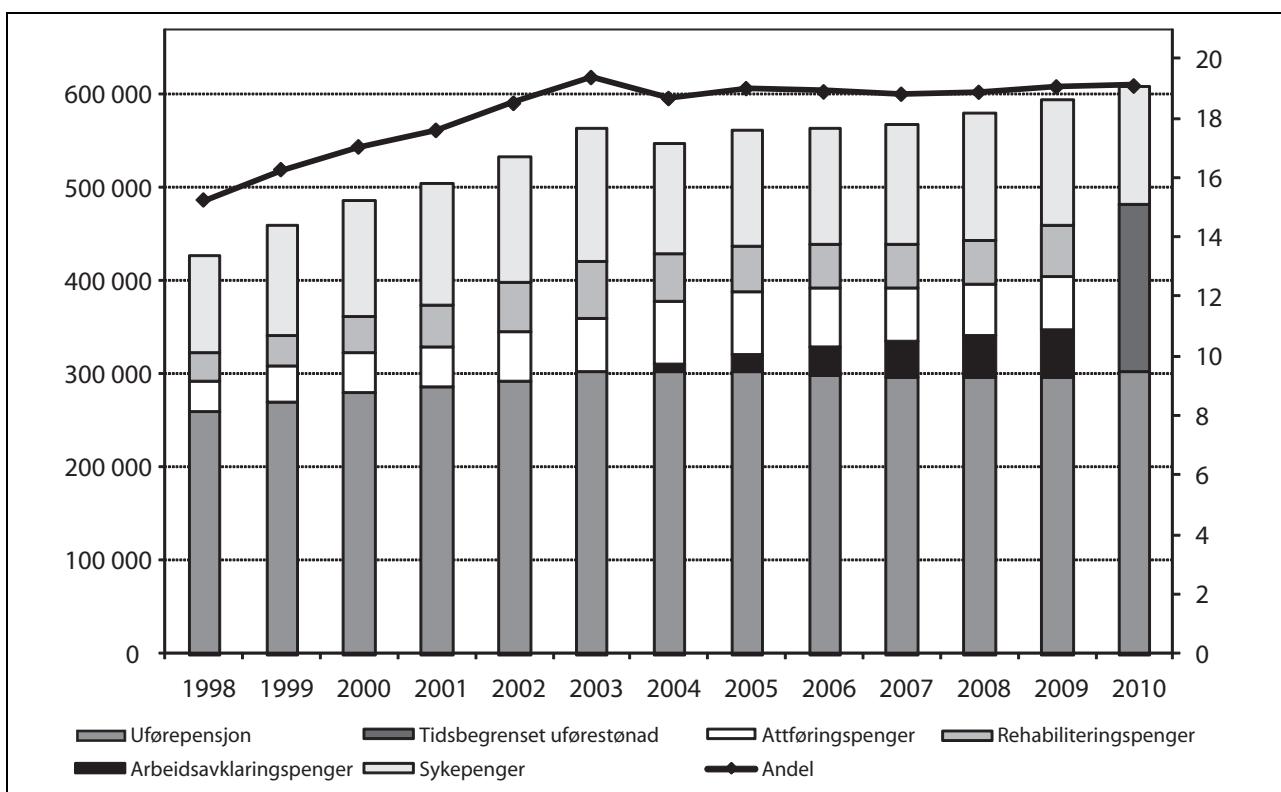
Helserelaterte ytelser

Figuren nedenfor viser utviklingen i antall personer på helserelaterte ytelser fra 1998 til 2010⁵. Antall mottakere av de helserelaterte ytelsene har

⁵ Tallene for 2010 er estimert på bakgrunn av gjeldende anslag for disse ytelsene i 2010.

økt fra 427 000 i 1998 til 594 000 i 2009. Antallet har økt i hele perioden, med unntak av en liten nedgang fra 2003 til 2004 og utflating mellom 2005 og 2006. Nedgangen skyldtes i all hovedsak at antall personer som mottok sykepenger ble redusert. Ved utgangen av 2010 anslås det at om lag 609 000 personer vil motta helserelaterte ytelser. Dette tilsvarer en økning på om lag 2,4 pst. sammenliknet med samme periode i 2009.

Ser vi på andelen mottakere av helserelaterte ytelser som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år, har andelen økt fra 15,2 pst. i 1998 til 19,1 pst. i 2009. Siden 2004 har denne andelen vært om lag uendret.

Figur 3.2 Antall mottakere av sykepenger, attføringspenger, rehabiliteringspenger, tidsbegrenset uførestønad, arbeidsavklaringspenger og uførepensjon (venstre akse) og andel mottakere av disse ytelsene som pst. av befolkningen mellom 18–67 år (høyre akse). Tall ved utgangen av året 1998–2010

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå

Sykefravær

Sykefraværet økte sterkt i andre halvdel av 2009, men har hittil i 2010 hatt en markant nedgang. I 2. kvartal 2010 var sykefraværet 6,3 pst. mot 7,1 pst. i 2. kvartal 2009. Sykefraværet er høyere for kvinner enn for menn, og var i 2. kvartal 2010 8,0 pst. for kvinner og 5,0 pst. for menn. Målet i avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) er en reduksjon i sykefraværet med 20 pst. fra 2001-nivået. Sykefraværet er redusert med 9,4 pst. fra

2. kvartal 2001 til 2. kvartal 2010, og det er fortsatt et langt stykke igjen til IA-avtalens målsetning.

Arbeidsavklaringspenger

Fra 1. mars 2010 ble rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad erstattet av arbeidsavklaringspenger (kap. 2651). Ved utgangen av august 2010 var det 170 500 mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette er en økning på 5,6 pst. i forhold til beholdningen ved

innføringstidspunktet. Gjennomsnittlig antall mottakere i 2009 for de tre ordningene rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad var henholdsvis 49 776, 57 138 og 46 960 personer, dvs. til sammen 153 874 personer. Ved overgangen til arbeidsavklaringspenger blir det imidlertid et brudd i statistikken fordi tallene ikke er helt sammenliknbare.

Uførepensjon

Ved utgangen av juni 2010 var det om lag 299 600 mottakere av uførepensjon. Dette er om lag 4 700 flere eller 1,6 pst. høyere enn ved utgangen av juni 2009. Økningen var størst for menn som økte med 1,9 pst., mens økningen for kvinner var 1,4 pst. Det er anslått at det ikke vil bli endringer av betydning i beholdningen ved utgangen av 2010.

Andel uførepensjonister i forhold til befolkningen er om lag 10 pst. Det er flere kvinner enn menn som mottar uførepensjon. For kvinner er andelen av befolkningen som mottar uførepensjon 11 pst., mens den er ca. 8 pst. for menn. I aldersgruppen under 34 år er det flest menn som er uførepensjonister, mens det derimot er langt flere kvinner enn menn som blir uførepensjonister i aldersgruppen 50-67 år.

Antall uførepensjonister har økt fra 258 000 i 1998 til 296 000 i 2009. Dette tilsvarer en økning på om lag 15 pst. Økningen må sees i sammenheng med endringer i befolkningssammensetningen. I denne perioden har befolkningen mellom 18 og 67 år økt med 11 pst. og de eldste aldersgruppene utgjør en større andel av befolkningen i dag enn i 1998.

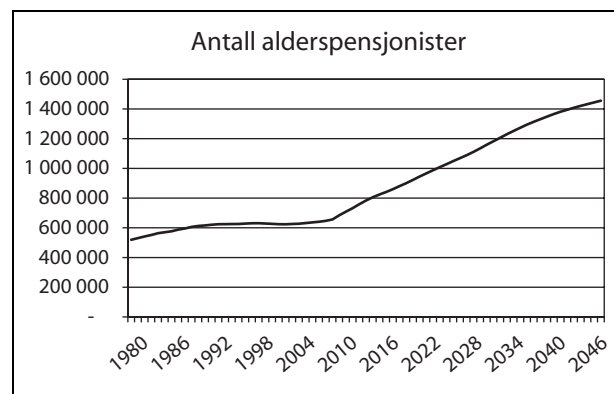
Siden 2001 har antall uføre under 30 år økt med om lag 3 600 personer. Økningen har vært størst i aldersgruppen 20-24 år der antall mottakere har økt fra 2 429 personer ved utgangen av 2001 til 4 066 personer ved utgangen av 2008. Andelen uføre under 30 år som andel av befolkningen i samme aldersgruppe har økt fra 3 til 4 pst. i perioden 2001 til 2009.

Antall uførepensjonister har avtatt eller vært om lag uendret fra og med 2006. Dette må imidlertid ses i sammenheng med innføringen av tidsbegrenset uførestønad fra 2004, og at denne ordningen har hatt en vekst i perioden.

Alderspensjon i folketrygden

Figuren nedenfor viser den historiske utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden i perioden 1980-2009, samt framskrivninger til 2050.

Ved utgangen av 2009 var det 651 000 alderspensjonister i folketrygden. Antallet alderspensjonister har økt over tid, men har de senere årene vært relativt stabilt. Fra 2010 og framover forventes det en meget sterk økning i antall alderspensjonister, som følge av at de store årskullene født etter 2. verdenskrig vil gå over på alderspensjon.

Figur 3.3 Utviklingen i antall alderspensjonister i folketrygden. Historiske tall 1980-2009. Framskrivninger 2010-2049.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

I tillegg til årskullenes størrelse påvirkes antall alderspensjonister av utviklingen i levealderen. Forventet gjenstående levealder ved 67 år i 1973 var om lag 14 år. I 2009 hadde den økt til 18 år, og i befolkningsframskrivningene til Statistisk sentralbyrå anslås den å øke videre til 22 år i 2050.

Fra 1973 til 2010 har pensjonsalderen i folketrygdens alderspensjon vært 67 år, men med mulighet til å utsette uttaket av alderspensjon til 70 år. I denne perioden har det vært en sterk sammenheng mellom utviklingen i antall personer over 67 år og antall alderspensjonister, da de aller fleste har tatt ut alderspensjon ved 67 år.

Fra 2011 vil det bli mulig å ta ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden fra 62 år. Det opparbeides pensjonsrettigheter til og med fylte 75 år. Fleksibelt uttak i folketrygden er nøytralt utformet, og årlig pensjon vil bli betydelig høyere jo senere i perioden 62-75 år den tas ut. Det vil også bli mulig å kombinere alderspensjon fra folketrygden og arbeid uten avkortning i pensjonen. En kan fortsatt motta uførepensjon i folketrygden fram til 67 år, og uførepensjonister vil gå over på alderspensjon fra 67 år.

Den økte fleksibiliteten vil isolert sett bidra til en økning i antall alderspensjonister i folketrygden ved at en del vil ta ut alderspensjon helt eller delvis mellom 62 og 66 år, og at flere vil kombinere arbeidsinntekt og alderspensjon. Insentivene i det nye systemet vil på den annen side bidra til at

mange vil ønske å utsette pensjoneringsalderen, og at en del også vil ønske å utsette pensjoneringsalderen etter 67 år. I framskrivingene av antall pensjonister, se figur 3.3, er det anslått at det ved utgangen av 2011 vil være om lag 19 000 alderspensjonister under 67 år. Over tid er det lagt til grunn at pensjoneringsalderen vil øke som følge av levealdersjusteringen av pensjon fra 2011 for nye pensjonister.

Avtalefestet pensjon

Antall AFP-pensjonister har økt sterkt over tid siden innføringen av AFP i 1989. Ved utgangen av 2008 mottok i alt 48 000 pensjonister AFP, hvorav 25 000 i offentlig sektor og 23 000 i privat sektor (inkludert Spekter-området).

Økningen i antall AFP-pensjonister på 1990-tallet hadde bl.a. sammenheng med at pensjonsalderen i AFP ble redusert i flere omganger til dagens nivå på 62 år, og at nye grupper fikk tilgang til AFP. Økningen de siste årene skyldes kraftig vekst i befolkningen i den aktuelle alderen. AFP-pensjonister som andel av befolkningen mellom 62 og 67 år har imidlertid ligget relativt stabilt på 18-19 pst. de siste årene.

Fra 2011 vil AFP i privat sektor bli beregnet som et påslag til alderspensjon fra folketrygden og tas ut samtidig med denne. Det innebærer blant annet at alle som arbeider i virksomheter i privat sektor og som har avtale om AFP vil få rett til et eget AFP-påslag til folketrygdens alderspen-

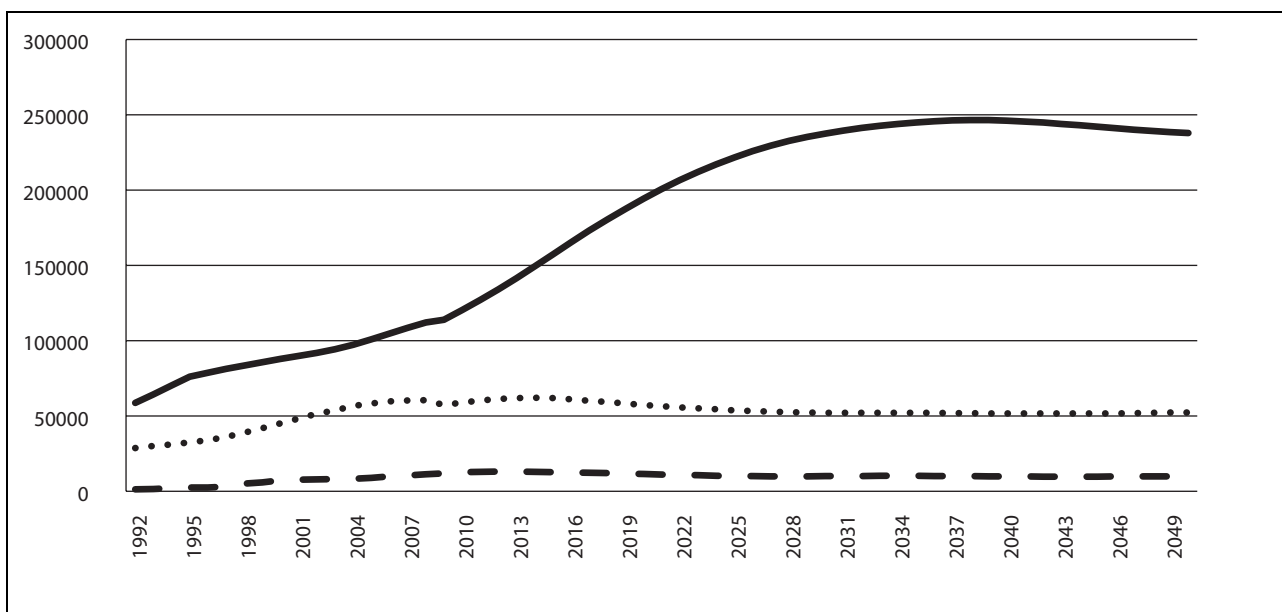
sjon uavhengig av når pensjonen tas ut. AFP i offentlig sektor vil beholdes i store trekk som i dag. Den demografiske utviklingen, med et økende antall personer i alderen 62-67 år, tilsier isolert sett at det er grunn til å forvente en økning i antall AFP-mottakere også i årene framover.

Statens pensjonskasse

Som figuren⁶ viser har antallet pensjonister i Statens pensjonskasse økt kraftig fra 1992 og frem til i dag. Antallet alderspensjoner økte fra 59 000 i 1992 til ca. 114 000 i 2009. Tilsvarende har antallet AFP-pensjonister økte fra 1 000 i 1992 til 12 000 i 2009, mens antallet uførepensjonister økte fra 29 000 i 1992 til 57 000 i 2009.

I perioden 2010-2035 forventes en høy vekst i antall alderspensjonister (vekstrate 104 pst.). Deretter vil veksten flate ut og falle frem mot år 2050. Antallet AFP-pensjonister og uførepensjonister forventes å falle (negativ vekstrate på hhv. -20 pst. for AFP og -12 pst. for uføre) for deretter å flate ut frem mot år 2050.

⁶ Veksttallene benyttet i figuren er basert seg på ny modell for fremskriving av pensjoner, basert på medlemsdata fra et representativt utvalg av medlemsmassen, samt historiske volumtall for uttak av pensjon. I tidligere modeller for fremskriving har vekstanslagene kun vært basert på fremskriving av historiske volumtall. De historiske volumtallene som er tilgjengelig i ny fremskrivingsmodell går tilbake til 1992 mot 1980 i tidligere modell. Enkepensjon er ikke inkludert i modellen.

Figur 3.4 Utvikling i antall pensjonister i Statens pensjonskasse.

Kilde: Statens pensjonskasse

Andre ytelser i folketrygden

Grunnstønad

Ved utgangen av 2009 mottok 74 800 kvinner og 55 600 menn grunnstønad. Det siste året har antallet stønadsmottakere vært stabilt. Kvinneandelen blant stønadsmottakerne er uendret på rundt 57 pst. I alt 38 pst. av grunnstønadsmottakerne mottar uførepensjon og om lag 24 pst. mottar alderspensjon.

Hjelpestønad

Ved utgangen av 2009 mottok til sammen 86 000 personer hjelpestønad, hvorav 44 900 kvinner og 41 100 menn. Fra 2008 til 2009 har antall stønadsmottakere økt blant menn og gått ned blant kvinner. Det har vært en liten økning i antall mottakere fra 2008 til 2009. Både kvinneandelen og andelen med uførepensjon blant mottakerne er noe lavere enn tidligere år. Ved utgangen av 2009 tilhørte 52 pst. av hjelpestønadsmottakerne aldersgruppen under 30 år.

Ytelser til enslige forsørgere

Ved utgangen av 2009 var det om lag 32 600 mottakere av overgangstønad og/eller stønad til barnetilsyn. Dette var en økning med tilnærmet 1 200 fra 2008 til 2009, noe som tilsvarer en økning på 3,8 pst.

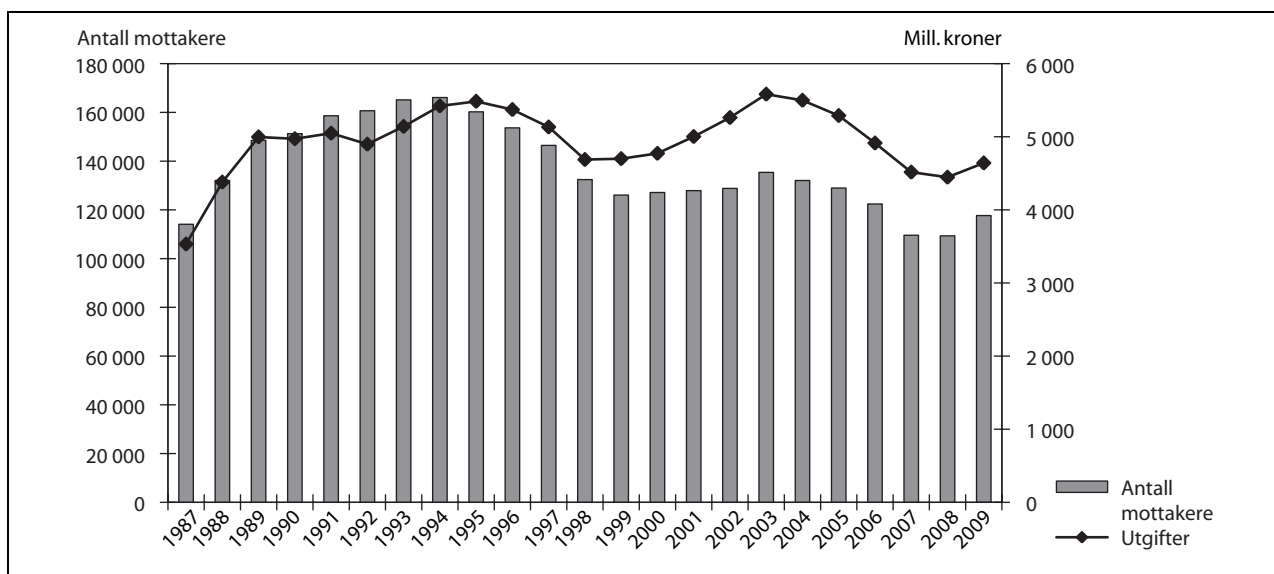
Ved utgangen av 2009 var det om lag 9 300 mottakere som kun mottok stønad til barnetilsyn. Det tilsvarer en nedgang på drøyt 300 personer. På samme tidspunkt var om lag 12 800 mottakere med redusert overgangstønad og 10 500 mottakere med full overgangstønad. Dette utgjør en samlet økning i antall mottakere av overgangstønad på noe over 1 500 personer.

Veksten i antall mottakere av overgangstønad kan sees i sammenheng med et svekket arbeidsmarked fra 2008 til 2009, samt økt maksimalytelse og økt inntektstak fra 1. mai 2008.

Økonomisk sosialhjelp

I løpet av 2009 mottok 117 700 personer, eller 2,4 pst. av befolkningen, økonomisk sosialhjelp. Antallet stønadsmottakere økte med drøyt 8 000 fra 2008 til 2009. Dette tilsvarer en økning på 7,5 pst. Tar man hensyn til at en del stønadsmottakere forsørger barn og ektefeller er det om lag 5 pst. av befolkningen som lever i husholdninger som mottar sosialhjelp i løpet av et år.

Totalt ble det utbetalt drøyt 4,64 mrd. kroner i økonomisk sosialhjelp i 2009. Dette utgjør en økning i faste priser fra 2008 til 2009 på 4,4 pst. Økningen i antall stønadsmottakere og utgifter til økonomisk sosialhjelp i 2009 skjer fra et lavt nivå i årene 2007 og 2008. Økningen må ses i sammenheng med svekkelsen i arbeidsmarkedet og at økonomisk sosialhjelp er et nedre økonomisk sikkerhetsnett i velferdsordningene.

Figur 3.5 Utgifter til økonomisk sosialhjelp (2009-kroner) og antall stønadsmottakere 1987-2009. Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. KOSTRA (KOMmune-STat-RAPportering), 2009.

Gjennomsnittlig stønad pr. stønadstilfelle var 37 052 kroner i 2009, hvilket er en liten nedgang fra 2008.

Om lag 43 pst. av sosialhjelpsmottakerne hadde sosialhjelp som hovedinntektskilde i 2009. En stor andel av mottakerne mottar ytelser fra folketrygden. Om lag 33 pst. hadde trygd som hovedinntektskilde. En del personer mottar sosialhjelp i påvente av behandling av søknad om trygd.

Gjennomsnittlig stønadstid har gått ned i de senere år, men økte svakt fra året før til 5,3 måneder i 2009. Et flertall av sosialhjelpsmottakerne har et midlertidig og forbigående hjelpebehov. Nesten halvparten mottok stønad i inntil tre måneder i 2009, 21 pst. i kun en måned. En ikke ubetydelig andel av sosialhjelpsmottakerne mottar stønad over lang tid, er gjengangere eller har høy grad av stønadsavhengighet. 40 pst. mottok sosial-

hjelp i seks måneder eller mer i 2009, mens 12 pst. av mottakerne hadde sosialhjelp gjennom hele året. Av de som mottok sosialhjelp i 2009, mottok 61 pst. også stønad året før, mens om lag 40 pst. var nye mottakere.

Som et ledd i å få flere i arbeid og bedre oppfølgingen av personer som er avhengige av økonomisk sosialhjelp over lengre tid ble kvalifiseringsprogrammet innført fra 1. november 2007. Ved utgangen av mai 2010 deltok i underkant av 9 000 personer i kvalifiseringsprogram og mottok en tilhørende kvalifiseringsstønad.

Sentrale ytelser – oversikt

Nedenfor vises en oversikt over utviklingen i antall mottakere for de sentrale stønadene på Arbeidsdepartementets ansvarsområde.

Mottakere¹ av sentrale ytelser ved utgangen av årene
2007-2009 (utvalgte stønadsgupper)

	2007	2008	2009	Prosentvis endring fra 2007 til 2009	Prosentvis andel av befolkningen
<i>1. Varig inntektssikring</i>					
Alderspensjon	639 255	642 815	650 871	1,8	13,4
Uførepensjon ²	294 850	295 968	296 354	0,5	6,1
Pensjon til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere	23 462	23 031	22 402	-4,5	0,5
Barnpensjon	13 786	13 377	13 758	-0,2	0,3
I alt	971 351	975 191	983 385	1,2	20,2
<i>2. Midlertidig inntektssikring</i>					
Sykepenges ³	128 937	136 240	135 651	5,2	2,8
Rehabiliteringspenges ⁴	47 056	47 222	55 033	17,0	1,1
Attføringspenges	57 469	54 992	58 068	1,0	1,2
Tidsbegrenset uførestønad	38 694	43 968	49 885	28,9	1,0
Foreløpig uførepensjon ²	1 409	808	150	-89,4	0,0
Overgangsøtnad til enslige forsørgere ⁵	23 213	21 717	23 228	0,1	0,5
Dagpenges til arbeidsledige ⁶	32 112	28 288	61 157	90,4	1,3
I alt	328 890	333 235	383 172	16,5	7,9
<i>3. Kompensasjon for merutgifter</i>					
Grunn- og hjelpestønad	216 662	215 456	216 430	-0,1	4,5
Stønad til barnetilsyn for personer uten pensjons-/overgangsøtnad	11 036	9 656	9 336	-15,4	0,2
I alt	227 698	225 112	225 766	-0,8	4,6

¹ En person kan ha flere stønader. Antall mottakere kan derfor være høyere enn antall personer som får stønad.

² Tall for uførepensjon pr. 30. november 2008, pga omleggingen av saksbehandlersystemet desember 2008.

³ Tall for sykepenges pr. 31. desember. Rapporteringen for sykepenges er endret sammenlignet med tidligere stortingsproposisjoner, for å få samsvar med offisiell statistikk fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

⁴ Rapporteringen for rehabiliteringspenges er endret sammenlignet med tidligere stortingsproposisjoner, for å få samsvar med offisiell statistikk fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

⁵ Tallene viser kun mottakere av ytelsen overgangsøtnad.

⁶ Totalt antall dagpengemottakere. Årsgjennomsnitt.

4 Anmodningsvedtak

Det foreligger ingen anmodningsvedtak som omtales i denne proposisjonen.

5 Oversiktstabeller

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapitler

Forslag til statsbudsjett for 2011 under programområde 09 Arbeid og sosiale formål, 29 Sosiale formål, folketrygden og 33 Arbeidsliv, folketrygden.

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
Administrasjon					
600	Arbeidsdepartementet	237 965	161 301	164 690	2,1
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	224 457	196 705	233 650	18,8
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>462 422</i>	<i>358 006</i>	<i>398 340</i>	<i>11,3</i>
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken					
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	1 546 067	788 010	161 700	-79,5
605	Arbeids- og velferdsetaten	9 900 574	9 736 817	10 050 200	3,2
606	Trygderetten	58 636	60 857	62 690	3,0
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>11 505 277</i>	<i>10 585 684</i>	<i>10 274 590</i>	<i>-2,9</i>
Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse					
611	Pensjoner av statskassen	21 541	21 600	20 900	-3,2
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse	7 845 214	8 138 000	9 063 000	11,4
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden	753 000	762 000	782 000	2,6
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	5 736 453	6 033 000	10 042 000	66,5
615	Yrkesskadeforsikring	71 567	92 000	72 000	-21,7
616	Gruppelivsforsikring	141 790	131 000	156 000	19,1
2470	Statens Pensjonskasse	293 063	312 571	421 770	34,9
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>14 862 628</i>	<i>15 490 171</i>	<i>20 557 670</i>	<i>32,7</i>

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
Tiltak for bedrede levekår m.v.					
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	808 315	1 037 214	276 310	-73,4
	<i>Sum kategori 09.20</i>	<i>808 315</i>	<i>1 037 214</i>	<i>276 310</i>	<i>-73,4</i>
Arbeidsmarked					
634	Arbeidsmarkedstiltak	6 709 265	7 279 700	7 329 840	0,7
635	Ventelønn	241 790	210 000	155 000	-26,2
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>6 951 055</i>	<i>7 489 700</i>	<i>7 484 840</i>	<i>-0,1</i>
Arbeidsmiljø og sikkerhet					
640	Arbeidstilsynet	428 259	419 800	431 690	2,8
642	Petroleumstilsynet	193 556	194 850	209 380	7,5
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	93 000	94 500	98 000	3,7
645	Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen		6 000	6 000	0,0
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	49 425	2 900	2 990	3,1
648	Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.	19 649	20 033	20 360	1,6
649	Treparts bransjeprogrammer			10 000	
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>783 889</i>	<i>738 083</i>	<i>778 420</i>	<i>5,5</i>
Kontantytelser					
660	Krigspensjon	677 475	620 000	570 000	-8,1
664	Pensjonstrygden for sjømenn	290 000	535 000	395 270	-26,1
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	1 294 009	1 415 000	1 650 000	16,6
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	341 131	330 000	380 000	15,2
	<i>Sum kategori 09.60</i>	<i>2 602 615</i>	<i>2 900 000</i>	<i>2 995 270</i>	<i>3,3</i>
<i>Sum programområde 09</i>		<i>37 976 201</i>	<i>38 598 858</i>	<i>42 765 440</i>	<i>10,8</i>
Enslige forsørgere					
2620	Stønad til enslig mor eller far	3 792 035	4 091 200	3 948 500	-3,5
	<i>Sum kategori 29.20</i>	<i>3 792 035</i>	<i>4 091 200</i>	<i>3 948 500</i>	<i>-3,5</i>
Inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet					
2650	Sykepenger	36 335 867	37 513 406	36 436 880	-2,9
2651	Arbeidsavklaringpenger		27 579 000	37 650 000	36,5
2652	Medisinsk rehabilitering m.v.	10 305 906	2 093 000		-100,0

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2653	Ytelser til yrkesrettet attføring	11 171 353	2 460 000		-100,0
2655	Uførhet	60 326 225	54 909 000	56 114 000	2,2
	<i>Sum kategori 29.50</i>	<i>118 139 351</i>	<i>124 554 406</i>	<i>130 200 880</i>	<i>4,5</i>
	Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.				
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	8 543 919	9 240 300	9 180 000	-0,7
	<i>Sum kategori 29.60</i>	<i>8 543 919</i>	<i>9 240 300</i>	<i>9 180 000</i>	<i>-0,7</i>
	Alderdom				
2670	Alderdom	112 844 687	117 433 000	128 209 000	9,2
	<i>Sum kategori 29.70</i>	<i>112 844 687</i>	<i>117 433 000</i>	<i>128 209 000</i>	<i>9,2</i>
	Forsørgertap m.v.				
2680	Etterlatte	2 481 852	2 403 350	2 413 500	0,4
2686	Gravferdsstønad	148 117	150 000	175 000	16,7
	<i>Sum kategori 29.80</i>	<i>2 629 969</i>	<i>2 553 350</i>	<i>2 588 500</i>	<i>1,4</i>
	Diverse utgifter				
2690	Diverse utgifter	408 432	250 000	325 000	30,0
	<i>Sum kategori 29.90</i>	<i>408 432</i>	<i>250 000</i>	<i>325 000</i>	<i>30,0</i>
	<i>Sum programområde 29</i>	<i>246 358 393</i>	<i>258 122 256</i>	<i>274 451 880</i>	<i>6,3</i>
	Arbeidsliv				
2541	Dagpenger	9 748 571	13 140 000	12 900 000	-1,8
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.	935 338	850 000	850 000	0,0
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>10 683 909</i>	<i>13 990 000</i>	<i>13 750 000</i>	<i>-1,7</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>10 683 909</i>	<i>13 990 000</i>	<i>13 750 000</i>	<i>-1,7</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>295 018 503</i>	<i>310 711 114</i>	<i>330 967 320</i>	<i>6,5</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
Administrasjon					
3600	Arbeidsdepartementet	5 142			
3606	Trygderetten	1 499			
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>6 641</i>			
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken					
3605	Arbeids- og velferdsetaten	529 357	31 000	40 500	30,6
3606	Trygderetten	1 499			
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>530 856</i>	<i>31 000</i>	<i>40 500</i>	<i>30,6</i>
Arbeidsmarked					
3634	Arbeidsmarkedstiltak	2 357	1 000	2 000	100,0
3635	Ventelønn m.v.	65 426	55 200	41 600	-24,6
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>67 783</i>	<i>56 200</i>	<i>43 600</i>	<i>-22,4</i>
Arbeidsmiljø og sikkerhet					
3640	Arbeidstilsynet	39 685	25 760	26 550	3,1
3642	Petroleumstilsynet	69 022	82 600	85 170	3,1
3648	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m.	828			
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>109 535</i>	<i>108 360</i>	<i>111 720</i>	<i>3,1</i>
Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse					
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse		3 518 000	4 526 000	28,7
3615	Yrkesskadeforsikring	141 284	136 000	153 000	12,5
3616	Gruppelivsforsikring	98 531	98 000	91 000	-7,1
5470	Statens Pensjonskasse	10 059	18 069	18 069	0,0
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	86	734 000	1 229 000	67,4
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>249 960</i>	<i>4 504 069</i>	<i>6 017 069</i>	<i>33,6</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>964 775</i>	<i>4 699 629</i>	<i>6 212 889</i>	<i>32,2</i>
Diverse utgifter					
5701	Diverse inntekter	1 739 037	1 812 800	1 781 200	-1,7
	<i>Sum kategori 29.90</i>	<i>1 739 037</i>	<i>1 812 800</i>	<i>1 781 200</i>	<i>-1,7</i>
	<i>Sum programområde 29</i>	<i>1 739 037</i>	<i>1 812 800</i>	<i>1 781 200</i>	<i>-1,7</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
Arbeidsliv					
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	133 117	235 000	170 000	-27,7
5705	Refusjon av dagpenger	73 579	67 600	81 000	19,8
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>206 696</i>	<i>302 600</i>	<i>251 000</i>	<i>-17,1</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>206 696</i>	<i>302 600</i>	<i>251 000</i>	<i>-17,1</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>2 910 508</i>	<i>6 815 029</i>	<i>8 245 089</i>	<i>21,0</i>

5.2 Årsverksoversikt

	Årsverk pr. 1/3-07	Årsverk pr. 1/3-08	Årsverk pr. 1/3-09	Årsverk pr. 1/3-10	
600	Arbeidsdepartementet	282,0	260,6	281,9	182,9
605	Arbeids- og velferdsetaten	12 337,5	12 881,8	13 044,8	13 500,4
606	Trygderetten	65,1	68,1	65,1	63,0
612	Statens pensjonskasse	281,1	306,8	336,0	378,7
640	Arbeidstilsynet	453,8	515,6	536,9	533,4
642	Petroleumstilsynet	149,7	146,6	155,5	154,3
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	105,4	108,2	112,1	113,6
648	Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m. ¹	7,0	8,0	4,0	3,8
664	Pensjonstrygden for -sjømenn	33,7	33,6	37,2	37,9
	Sum	13 715,3	14 329,3	14 573,5	14 968,0

¹ Tall før 2009 for Arbeidsretten og Riksmeklingsmannen inkluderer også ansatte som ikke er regulativt lønnet.
Kilde: Fornying- og administrasjonsdepartementet

Tallmaterialet i tabellen er basert på ansatte som er regulativt lønnet.

5.3 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Arbeidsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2010	Forslag 2011
604	21	Spesielle driftsutgifter	401 995	34 620
605	70	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for syke- meldte	81 080	227 730
621	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	5 964	179 150
621	70	Frivillig arbeid	375	50 160
634	21	Forsøk, utviklingstiltak m.v.	4 759	76 350
634	76	Tiltak for arbeidssøkere	242 810	7 253 490
646	72	Tilskudd	70	2 990
648	21	Spesielle driftsutgifter	3 105	1 760
2650	73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv.	56 438	281 880

Del II
Budsjettforslag

6 Arbeidsdepartementets budsjettforslag for 2011

Resultatområde 1 Administrasjon og utvikling

1. Innledning

Det overordnede målet for politikken på Arbeidsdepartementets ansvarsområde er å bidra til arbeid, velferd og et inkluderende samfunn gjennom å ta i bruk og utvikle de virkemidler en samlet sosialpolitikk, arbeidsmarkedspolitik og arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikk gir.

For å kunne utføre departementets oppgaver på en god måte er det behov for forskningsbasert kunnskap på departementets ansvarsområder. Forskningsvirksomheten på departementets ansvarsområde er omtalt under kap. 601.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for utfordringer, mål og strategier, på politikkområdene Arbeidsdepartementet forvalter, under resultatområdene:

2. Arbeid og velferd
3. Pensjoner
4. Arbeidsmiljø og sikkerhet

I tillegg gis en rapport og en redegjørelse for status innenfor det aktuelle politikkområdet. I del III gis en nærmere redegjørelse om følgende tema:

- Handlingsplan mot fattigdom rapport og status
- Likestilling
- Miljøprofil – sektorovergrepene tiltak
- Samfunnsikkerhet og beredskap
- I tillegg redegjøres det for grunnbeløp, særtillegg og stønader som Stortinget fastsetter. Del III inneholder også nøkkeltall fra regnskapet til Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), i tråd med prosedyrer fastsatt av Finansdepartementet. Budsjettforslaget for STAMI (kap. 643) omtales under resultatområde 4 i del II.

Programkategori 09.00 Administrasjon mv.

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
600	Arbeidsdepartementet	237 965	161 301	164 690	2,1
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.	224 457	196 705	233 650	18,8
	Sum kategori 09.00	462 422	358 006	398 340	11,3

Utgifter under programkategori 09.00 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
01-24	Statens egne driftsutgifter	305 905	212 510	251 640	18,4
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	1 805	3 200		-100,0
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	109 479	108 575	111 940	3,1
70-89	Andre overføringer	45 233	33 721	34 760	3,1
	Sum kategori 09.00	462 422	358 006	398 340	11,3

Kap. 600 Arbeidsdepartementet

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	
01	Driftsutgifter		236 160	158 101	164 690
45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		1 805	3 200	
	Sum kap. 600		237 965	161 301	164 690

Overført fra 2009 til 2010:
Post 01: 11 581 000 kroner
Post 45: 1 889 000 kroner

Som redegjort for i Prop. 1 S Tillegg 3 ble det i etterkant av endringene i Regjeringens sammen-

setning 20. oktober 2009 gjennomført endringer i departementsstrukturen. Dette innebar blant annet at det ble opprettet et nytt Arbeidsdepartement med ansvar for arbeids- og velferdspolitikken, herunder pensjonspolitikken, og arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken.

Arbeidsdepartementet har ansvaret for følgende virksomheter:

- Arbeids- og velferdsetaten
- Arbeidsretten
- Arbeidstilsynet
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Petroleumsstilsynet
- Riksmeklingsmannen
- Statens arbeidsmiljøinstitutt
- Statens pensjonskasse
- Trygderetten

Proposisjoner og meldinger fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Arbeidsdepartementet i sesjonen 2009-2010:

- Prop. 156 L (2009–2010) Endringer i folketrygdlova mv. (enkelte presiseringar i samband med pensjonsreforma)
- Prop. 137 LS (2009–2010) Trygdeoppgjæret 2010 og endringer i lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg (auke av stønadssatsane)
- Prop. 135 L (2009–2010) Endringer i folketrygdloven (medlemskap i folketrygden under fengselsopphold mv.)
- Prop. 118 L (2009-2010) Endringer i bidrag-sinnkrevingsloven og barneloven (tilpasninger til Haag-konvensjonen av 2007)
- Prop. 107 L (2009-2010) A) Lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse B) Endringer i lov om Statens pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor)
- Prop. 104 L (2009-2010) Endringer i arbeidsmiljøloven (midlertidig ansettelse mv.)
- Prop. 96 S (2009–2010) Pensjonar frå statskassa
- Prop. 82 L (2009-2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon)
- Prop. 74 L (2009-2010) Lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvisten mellom Norsk Sykepleierforbund og NHO Service vedrørende opprettelse av tariffavtale i virksomheter innenfor helse og omsorg, attføring og bedriftshelse-tjeneste
- Prop. 64 L (2009–2010) Endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven (bedre muligheter for å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver)

- Prop. 54 L (2009–2010) Endringer i folketrygdloven mv. (oppheving av reglene om inntektsprøving for 69-åringer mv.)
- Prop. 42 S (2009–2010) Endringer i statsbudsjettet for 2009 under Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Prop. 34 L (2009-2010) Endringer i lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere (tidsbegrenset unntak fra avkortingsregler)
- Prop. 30 L (2009-2010) Endringer i utlendingsloven
- Prop. 17 L (2009-2010) Lov om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven)
- Prop. 15 L (2009-2010) Endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen)
- Prop. 13 L (2009-2010) Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen
- Prop. 11 L (2009-2010) Endringer i utlendingslovgivningen (beslag, meldeplikt og bestemt oppholdssted)
- Prop. 3 L (2009-2010) Lov om lønnsnemndbehandling

De faste budsjettproposisjonene kommer i tillegg til dette.

Kjønnsfordelingen i departementet

Per 1. august 2010 er det 205 ansatte i Arbeidsdepartementet. Kvinneandelen er på 60 pst.

3 av 10 personer i departementets administrative toppledergruppe er kvinner. Blant avdelingsdirektørene er andelen kvinner 50 pst. I saksbehandlergruppen er kvinneandelen 61,5 pst. blant seniorrådgivere, 66 pst. blant rådgivere og 73,3 pst. blant førstekonsulenter.

Rapport 2009

Regnskapet for 2009 under kap. 600, post 01 viste et forbruk på om lag 236 mill. kroner. Midlene er nyttet til å dekke departementets ordinære driftsutgifter. Av det totale regnskapet ble 178 mill. kroner nyttet til å dekke lønnsutgifter og 58 mill. kroner til å dekke øvrige driftsutgifter.

Budsjettforslag for 2011

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten er rettet mot alle resultat-områdene under departementet.

Bevilgningen dekker de ordinære driftsutgiftene som er nødvendige for at departementet skal kunne ivareta sine oppgaver. Om lag 109 mill. kroner gjelder lønn til ansatte i departementet og om lag 40 mill. kroner går til å dekke utgifter til husleie, utskifting av materiell, inventar og utstyr og løpende drift. De største driftsutgiftene er knyttet til husleie, tjenesteavtaler med Departementenes servicesenter, konsulenttjenester og reiseutgifter. Bevilgningen foreslås økt med 2 mill. kroner for å styrke departementets kapasitet og kompetanse til å styre og følge opp planlegging og gjennomføring av prosjektet om IKT-modernisering i

Arbeids- og velferdsetaten, jf. omtale under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Midlene som tidligere ble bevilget under kap. 600 post 45 foreslås flyttet til kap. 600, post 01.

I 2011 foreslås det en bevilgning på 164,69 mill. kroner på posten.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Midlene som tidligere ble bevilget under kap. 600 post 45 foreslås flyttet til kap. 600, post 01.

Kap. 3600 Arbeidsdepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
02	Oppdragsinntekter m.v.	570		
16	Refusjon fødselspenger	3 212		
18	Refusjon sykepenger	1 360		
	Sum kap. 3600	5 142		

Bevilgningen under kap. 600 Arbeidsdepartementet, post 01 Driftsutgifter, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3600, jf. romertallsvedtak II.

Kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m.

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
21	Spesielle driftsutgifter	69 745	54 409	61 950
22	Tiltak mot ufrivillig deltid			25 000
50	Norges forskningsråd	109 479	108 575	111 940
70	Tilskudd	29 893	22 721	23 420
72	Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.	10 649	11 000	11 340
73	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, <i>kan overføres</i>	4 691		
	Sum kap. 601	224 457	196 705	233 650

Overført fra 2009 til 2010:
Post 21: 3 693 000 kroner

Allmenn omtale

For å kunne utføre departementets oppgaver på en god måte er det behov for forskningsbasert kunnskap på de områder departementet har ansvar for. Forskningsvirksomheten som finansieres av Arbeidsdepartementet har følgende hovedmål:

1. Å bidra til langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging innenfor Arbeidsdepartementets sektorområder.
2. Å sørge for at det eksisterer nødvendig kunnskap for politikkutforming og forvaltning, herunder også kunnskap om måloppnåelse og effekter av iverksatte tiltak.
3. Det skal være kompetente forskningsmiljøer på alle områder som departementet har ansvaret for.

Et av målene i regjeringens Forskningsmelding (St.meld. nr. 30, 2008-2009) *Klima for forskning* er at norsk forskning skal bidra til forskningsbasert velferdspolitik, og til forskningsbasert profesjonsutøvelse i velferdssektorens yrker. Dette er et av fem strategiske mål.

Forskningsbasert kunnskap og kompetanse innhentes bl.a. gjennom støtte til langsiktig forskning i regi av Norges forskningsråd (NFR), gjennom oppdragsforskning bestilt av departementet, og gjennom forskning og kunnskapsinnhenting i regi av underliggende virksomheter.

I samarbeid med Norges forskningsråd startet Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2006 en evaluering av NAV-reformen. For nærmere omtale vises det til kap. 604.

Arbeids- og velferdsetatens midler til forsøks- og utviklingsvirksomhet omtales under kap. 634.

STAMI er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Det overordnede målet er å skape og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. For nærmere omtale vises det til kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Forskning i regi av Norges forskningsråd

Forskning i regi av Norges forskningsråd skal styrke den brede sektorforskningen, samt bidra til langsiktig bygging av forskningsmiljøer med kompetanse på Arbeidsdepartementets ansvarsområder. Bevilgningen til Norges forskningsråd skal i hovedsak ivareta det brede sektoransvaret med særlig vekt på langsiktig kompetanse- og kunnskapsoppbygging. Arbeidsdepartementet finansierer i tillegg enkelte forskningsbaserte eva-

lueringer som gjennomføres i regi av Norges forskningsråd.

Direktefinansiert forskning og utredningsvirksomhet

Som grunnlag for utvikling av politikken på departementets fagområder hentes det inn kunnskap gjennom enkeltoppdrag og rammeavtaler, jf. omtale under post 21 nedenfor. Denne posten finansierer også statistikkproduksjon, evalueringer og analyser av utviklingen på departementets ansvarsområder.

Arbeids- og velferdsdirektoratet, Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet har også ansvar for bestilling og oppfølging av FoU-oppdrag.

Budsjettforslag for 2011

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Departementets egne anskaffelser av forskning og utredningsvirksomhet finansieres over kap. 601, post 21. Formålet med anskaffelsene er å gi departementet et bedre kunnskapsgrunnlag. Evalueringer av virkemidler og tiltak innen departementets ansvarsområder er en nødvendig del av dette kunnskapsgrunnlaget. Posten brukes til forskning om levekår og fattigdom, spesielle svakstilte grupper, inntektssikring, arbeidsmiljø og sikkerhet, arbeidsmarked og arbeidsliv, pensjonsforskning og til formidling av forskning. Utvikling av statistikk og innhenting av beskrivende statistikk, deltakelse i OECD-prosjekter, samt deltakelse i andre internasjonale prosjekter finansieres over denne posten.

Fleksibiliteten og handlingsrommet posten gir er nyttig for å ivareta aktuelle kunnskapsbehov, samtidig vil departementet initiere flere langsiktige forsknings- og utviklingstiltak for å sikre høy kvalitet. Dette skal bidra til at det finnes gode grunnlagsdata og dokumentasjon som basis for politiske beslutninger.

Posten skal dekke hele bredden av Arbeidsdepartementets fagområde, men det er over tid avdekket enkelte særlige kunnskapsbehov innenfor aktuelle politikkområder. Områdene velferdsstatens tåleevne, velferdsstatens økonomi, institusjoner, tjenesteyting, målrettet kunnskap om arbeidsmarkedet og særskilte arbeidsmiljøutfordringer i utsatte sektorer og bransjer, samt pensjonsforskning, kan tjene som eksempler på dette.

En rekke prosjekter med relevans for arbeidsmiljø- og arbeidssikkerhet har blitt igangsatt i 2010. Petroleumstilsynet har mottatt midler for et prosjekt om rammebetingelser for styring av storulykkes- og arbeidsmiljørisiko, og et prosjekt om

HMS – utfordringer knyttet til mulig framtidig utbygging av fornybar energi til havs. Forskningsstiftelsen Fafo har evaluert tiltak mot sosial dumping og igangsatt en oppfølgingsstudie av arbeids- og levevilkår blant polakker i Oslo. Fafo har også ferdigstilt en rapport om evaluering av varslingsreglene som delvis ble finansiert fra denne posten. Statistisk sentralbyrå har mottatt støtte for å utvide Levekårsundersøkelsen til å inkludere arbeidsmiljø som et tema.

Det er inngått en avtale om forskning på arbeidsinnvandring med Fafo i samarbeid med Frischsenteret. Dette er en oppfølging av arbeidsinnvandringsmeldinga. Målet med forskningsavtalen er å utvikle kunnskap om hvilke faktorer som påvirker tilgangen av arbeidsmigranter til Norge, hvordan deres lønns- og arbeidsvilkår er, hvordan arbeidsmarkedets virkemåte, økonomien og samfunnet i Norge påvirkes av arbeidsmigrasjon, samt formidling av kunnskap om dette til offentligheten. Avtalen løper over fire år fra 2010, og er i størrelsesorden 2,5 mill. kroner årlig, dvs. totalt 10 mill. kroner.

Satsingen er en del av en strategi for å få en bedre forståelse for de mekanismene som ligger til grunn for arbeidsinnvandring og konsekvensene av arbeidsinnvandring. I tillegg samarbeider departementet om en helhetlig FoU-innsats på innvandringsfeltet med Justis- og politidepartementet, som har ansvaret for de generelle delene av utlendingsfeltet, og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, som har hovedansvaret for integreringspolitikken.

En rapport om konsekvenser av frafall i videregående skole viste at frafall i seg selv har store konsekvenser for yrkeskarriere og trygd senere i livet. Rapporten viser også at mange av de som slutter videregående skole uten å fullføre har sammensatte problemer. Disse utgjør en gruppe som har behov for oppfølging og tjenester fra arbeidsmarkedsmyndighetene.

I 2010 deltar Norge i en større felttest av kartlegging av voksnes kompetanse og ferdigheter i regi av OECDs *Programme for International Assessment of Adult Competencies* (PIAAC). Undersøkelsen skal fremskaffe data som grunnlag for bedre å kunne målrette framtidige satsinger knyttet til utdannings- og arbeidsmarkedspolitikken for voksne.

Undersøkelsen gjennomføres med en større felttest i 2010 som grunnlag for selve undersøkelsen i 2011-2012. 25 land (bl.a. Danmark, Sverige og Finland) deltar i utviklingen av PIAAC. Avgjørelsen om hvorvidt Norge skal delta i hovedundersøkelsen i PIAAC blir tatt mot slutten av 2010

etter at analyse av erfaringer og data fra felttesten er gjennomført, og når det er mer klarhet omkring antall land og hvilke land som ønsker å delta i hovedundersøkelsen.

Felttesten i 2010 blir finansiert med 11 mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet, 4 mill. kroner fra Arbeidsdepartementet og 1 mill. kroner fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Dersom Norge deltar i hovedundersøkelsen, vil kostnad for Arbeidsdepartementet bli om lag 4,5 mill. kroner i 2011 og 3,3 mill. kroner i 2012.

Endringene i utleieregelverket i 2000 er evaluert. Departementets målsetting med prosjektet var å fremskaffe mer informasjon om aktørene i bemanningsbransjen, samt bransjens rolle i arbeidsmarkedet. Econs rapport viser at bransjen sysselsetter om lag én pst. av arbeidsstyrken. Bransjen domineres av noen få og store aktører. Endringen av regelverket i 2000 har medført at utleie skjer innenfor et bredere sett av yrker. Det har imidlertid ikke medført at bransjens andel av sysselsettingen har økt vesentlig. Bransjen har de senere årene bidratt til rekruttering av arbeidskraft fra utlandet.

Det er behov for å sette et sterkere fokus på IA-arbeidet. Det skal blant annet avholdes en årlig nasjonal IA-konferanse, samt gjennomføres informasjonstiltak. Bevilgningen er foreslått styrket med 11 mill. kroner til informasjonstiltak knyttet til oppfølging av tiltak i IA-avtalen.

I alt foreslås bevilget 61,95 mill. kroner for 2011.

Post 22 Tiltak mot ufrivillig deltid

Regjeringen vil trappe opp innsatsen for å redusere antallet arbeidstakere i ufrivillig deltid, herunder at så mange som mulig av dem som ønsker heltid skal få det. Foreliggende kunnskap tyder altså på at ufrivillig deltid er et særlig fremtredende problem i visse bransjer og i forhold til visse yrkesgrupper. Samtidig finnes det flere eksempler på at arbeidsgivere i samarbeid med arbeidstakerne har funnet fram til arbeidstidsordninger og bemanningsløsninger som reduserer uønsket og unødvendig deltid.

Den nye satsingen vil omfatte bidrag til finansiering av ulike tiltak langs to hovedspor. For det første gjennom å gi støtte til prosjekter som tar for seg organisering av arbeidet i enkeltvirksomheter og forhold på den enkelte arbeidsplass gjennom for eksempel nye lokale pilotprosjekter og forsøksprosjekter, spredning av kunnskap og gode eksempler og utvikling av lokal kompetanse. For det andre vil regjeringen bidra til forsøk og piloter rettet mot etter- og videreutdanning av enkeltar-

beidstakere for å styrke deres mulighet til å komme seg over fra deltid til heltid. Det tas sikte på at satsingen skal strekke seg over tre år. Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner for 2011.

Post 50 Norges forskningsråd

Norges forskningsråd (NFR) er regjeringens viktigste verktøy for gjennomføring av forskningspolitikken. Norges forskningsråd mottar tilskudd fra i alt 16 departementer. Det er utviklet et felles mål- og resultatstyringssystem (MRS) for departementenes tildelinger av midler til Norges forskningsråd. Systemet ble tatt i bruk fra og med budsjettåret 2010. Målstrukturen består av et overordnet mål som er operasjonalisert i tre mål med tilhørende delmål. Basert på disse målene er det utviklet et sett med styringsparametre som vil være grunnlaget for Forskningsrådets rapportering til departementene. Departementene vil i samarbeid med Forskningsrådet utvikle det nye MRS-systemet videre.

Målene for departementenes tildelinger er som følger:

Overordnet mål

Forskningsrådet skal bidra til at Norge utvikler seg som kunnskapssamfunn. Norge skal være blant de fremste samfunn når det gjelder å utvikle, dele og ta i bruk ny kunnskap. Forskningen skal fremskaffe kunnskap som kan øke verdiskaping og velferd, svare på samfunnsutfordringene og utvide grensene for vår erkjennelse.

Mål 1: Økt kvalitet, kapasitet og relevans i norsk forskning i hele landet

Mål 2: God ressursutnytting og formålstjenlig arbeidsdeling, samhandling og struktur i forskningssystemet

Mål 3: Forskningens resultater tas i bruk i næringsliv, samfunnsliv og forvaltning i hele landet

For nærmere omtale av systemet og målene, se kap. 5, Forskning og utvikling i Prop. 1 S (2010-2011) Kunnskapsdepartementet.

Arbeidsdepartementet legger denne målstrukturen til grunn for samarbeidet med Norges forskningsråd. For Arbeidsdepartementet innebærer dette at støtte til forskning i regi av Norges forskningsråd i hovedsak skal bidra til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder.

Forslag til bevilgning over kap 601, post 50 er 111, 94 mill. kroner. Forskningsprogrammene har normalt en varighet på 4-10 år og gjennomføres i tråd med vedtatte programplaner. Departementet eller virksomheter i sektoren har representanter i de aktuelle programstyrene. Norges forskningsråd avgir årsrapport om denne virksomheten.

I tillegg til bevilgningene over kap 601 kommer bevilgninger fra kap 604 vedr. evaluering av NAV-reformen.

Bevilgningen fra Arbeidsdepartementet går til følgende programmer og satsinger:

Forskningsprogrammer

Program for velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

Velferd i bred forstand er definert som et av hovedinnsatsområdene for norsk forskning i regjeringens Forskningsmelding (St.meld. nr 30, 2008-2009), *Klima for forskning*. I forskningsmeldingen sies det at: «Utvikling av velferdssamfunnet og velferdsordningene er avhengig av sektorovergripende, bred og tverrfaglig kunnskap og kompetanse.»

Videre heter det at VAM er «et svar på de store behovene for forskningssamarbeid og faglig samordning innenfor velferdsområdet».

VAM er den største og viktigste forskningssatsingen på velferdsområdet, og skal bidra til økt innsikt i forutsetningene for et bærekraftig velferdssamfunn. Forskningen som er innrettet mot å etablere ny og bedre kunnskap om velferdssamfunnet, om arbeidslivet og om internasjonal migrasjon og etniske relasjoner er viktig for Arbeidsdepartementet. Samordning mellom de ulike områdene har vært sentralt. Programmet skal etablere gode rammer for kunnskapsutvikling på tvers av tidligere faglige avgrensninger.

En grunnleggende utfordring i årene framover er vedlikehold og utvikling av det norske velferdssamfunnet i møtet med en økende sosial og kulturell heterogenitet, globalisering av økonomien, politikk og arbeids- og næringsliv, kombinert med demografiske, sosiale og kulturelle endringer. Utfordringen må møtes med handlingsrettet kunnskap av høy kvalitet om velferdssamfunnets økonomiske, sosiale og normative bærekraft, med inkludering og eksklusjon som sentrale perspektiver. Program for velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) skal bidra med forskning som ser de ulike områdene i sammenheng, og som gir ny viten og innsikt. VAM skal gi ny kunnskap av høy vitenskapelig kvalitet om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser.

Program for forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting

På tross av at det er lite som tyder på at befolkningens helsetilstand har blitt dårligere, har vi en stor og økende andel av personer i arbeidsdyktig alder på offentlige ytelser og trygd. Den egenvurderte helsetilstanden har vært uforandret i lang tid, samtidig som medisinske helseindikatorer som levealder og spedbarnsdødelighet er blant de beste i verden. Årsakene til sykefraværet og utstøting fra arbeidslivet må derfor søkes blant flere faktorer enn i diagnoser og sykdom alene. På denne bakgrunn startet regjeringen i 2007 en ny satsing på forskning om årsaker til sykefravær, uførhet og utstøting. Satsingen er en oppfølging av Soria Moria-erklæringen og støttes av partene i IA-avtalen.

Programmet skal fremme relevant forskning av høy kvalitet med vekt på individuelle, arbeidsplassrelaterte og samfunnsmessige årsaker til sykefravær, utstøting og uførepensjonering, og vil prioritere forskning innenfor følgende hovedområder og samspeillet mellom dem:

- Helse, sosioøkonomisk status og spesielt utsatte grupper
- De helserelevante trygdeordningene
- Arbeidsplass, arbeidsmiljø og arbeidshelse

Aldring og arbeid og Eldres forhold i arbeidslivet er også et prioritert forskningsområde.

I tidligere perioder har Norges forskningsråd og forskningsrådets forgjengere hatt en eller flere programaktiviteter på områdene arbeid og helse og mer anvendt og tiltaksorientert arbeidsmiljøforskning med basis i arbeidslivet og på arbeidsplassene. Det siste programmet med denne profilen i Forskningsrådets regi var Arbeid og helse i perioden 2001-2005. Etter 2005 har det ikke pågått noen slike særskilte satsinger med unntak av HMS-satsingen i petroleumssektoren knyttet til PETROMAKS. Intensjonen fra departementet har vært i størst mulig grad å ivareta og integrere arbeidshelse og arbeidsmiljøforskningen innenfor de bredere programsatsingene som har pågått med finansiering fra Arbeidsdepartementet, JF VAM og Sykefraværprogrammet. Erfaringene så langt tilsier imidlertid at departementet mener det er behov for å vurdere nærmere hvordan dette forskningsfeltet bør organiseres og ivaretas innenfor Forskningsrådet.

Evalueringsprogram for pensjonsreformen

Arbeidet med pensjonsreformen har pågått siden 2001 da regjeringen Stoltenberg I nedsatte Pensjonskommisjonen. Bakgrunnen for reformen er at økt levealder i befolkningen fører til at det i framtiden vil bli relativt færre yrkesaktive til å betale for pensjonene. I tillegg er det ønskelig å legge til rette for gradvis reduksjon i arbeidsinnsatsen for de som ønsker dette. I Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygden (ny alderspensjon) står det at «Regjeringen vil sørge for en fortløpende evaluering av pensjonsreformen for å kunne vurdere om den virker etter hensikten».

Stortinget vedtok våren 2009 lov om ny alderspensjon i folketrygden. Loven bygger på prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide, og viktige elementer i loven er fleksibel alderspensjon, levealdersjustering av alderspensjonen, ny regulering av alderspensjon under utbetaling som innføres for alle alderspensjonister fra 2011, ny opptjeningsmodell for alderspensjon mv.

Sentrale mål for pensjonsreformen er:

- et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
- å legge til rette for en fleksibel individuelt tilpasset overgang fra arbeid til pensjon
- å motivere til arbeid
- god fordelings- og likestillingsprofil
- enkle hovedprinsipper og god informasjon

Arbeidsdepartementet vil igangsette en forskningsbasert følgeevaluering av pensjonsreformen med oppstart i 2011. Departementet legger opp til at evalueringen av pensjonsreformen får en samlet ramme på om lag 56 mill. kroner for perioden 2011-2018.

I tillegg til å vurdere om reformen virker etter hensikten, skal evalueringen bidra til å bygge opp forskningsbasert kompetanse om temaer knyttet til pensjon og pensjonsreform. Departementet legger opp til at evalueringen organiseres under NFR slik at faglig kvalitet og uavhengighet i gjennomføringen sikres på best mulig måte. Departementet har forventninger om at en organisering gjennom NFR skal bidra positivt til koordinering i forhold til andre og nærliggende forskningsprogrammer, slik som evaluering av NAV-reformen, programmet om sykefravær og utstøting, og VAM-programmet.

En viktig del av evalueringen vil være å bidra til en fortløpende formidling av resultatene, bl.a. gjennom jevnlig brukerseminarer underveis i evalueringen.

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten under PETROMAKS-programmet

Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten (2007-2011) er tilknyttet programmet PETROMAKS. St.meld. nr. 12 (2005-2006) om Helse, miljø og sikkerhet i petroleumssektoren og Innst.S.nr. 197 fra Arbeids- og sosialkomiteen peker på behovet for forskning og videreutvikling av kunnskap og nye løsninger som styrker HMS-arbeidet på norsk sokkel og i petroleumsvirksomheten for øvrig.

Målet med satsingen er å utvikle ny kunnskap samt fremme nye løsninger knyttet til komplekse sammenhenger mellom HMS-risiko og menneske, organisasjon og teknologi (MTO) i petroleumsvirksomheten. Satsingen har tre overordnede fokusområder:

- Helhetlig styring av helse, miljø og sikkerhet
- Storulykkesrisiko
- Arbeidsmiljø og helse

Sentrale teknologi- og organisasjonsprosjekter innenfor PETROMAKS-programmets øvrige portefølje skal koples sterkt til HMS-perspektivet. Det er også et mål å bidra til at næringen adresserer disse sammenhengene i de brukerstyrte prosjektene innen programmet. HMS-satsingen prioriterer kunnskap rettet mot systemnivå og sammensatte problemstillinger på tvers av de tradisjonelle fagtemaene.

En rekke fagmiljøer og ulike temaer er representert i prosjektporteføljen. Noen prosjekter ser på organisatoriske sider av arbeidslivet offshore, mens andre tar for seg medisinske og kjemiske forhold knyttet til petroleumsvirksomheten. Blant prioriterte enkelttema finnes problemstillinger knyttet til kjemisk helse- og arbeidsrelatert sykdom, arbeidstidsordninger i petroleumsvirksomheten, samt HMS-utfordringer i tilknytning til nye driftssystemer (integrerte operasjoner, e-drift). Det er et mål at forskningen i regi av HMS-satsingen i størst mulig grad skal ha overføringsverdi samt bidra til kunnskapsutvikling om sammenhenger mellom arbeid og helse og HMS også i andre næringer.

Forskning på karbonfangst, -transport, -lagring og fornybar energi

HMS-utfordringene skal også være en integrert del av forskningsprogrammer der hvor det er relevant, f.eks. i forhold til karbonfangst, -transport og -lagring og fornybar energi, jf. Olje- og energidepartementets budsjettproposisjon.

IT Funk

IT Funk er en tverrgående satsning knyttet til personer med nedsatt funksjonsevne og deres behov for ny teknologi. Målet med satsningen har vært å bidra til økt tilgjengelighet til informasjons- og kommunikasjonsteknologi for personer med nedsatt funksjonsevne ved at IKT-baserte produkter og tjenester som introduseres i det allmenne markedet skal kunne brukes av alle. Gjennom flere år har satsningen utviklet en unik arbeidsmodell, med et tett samarbeid mellom næringsliv, FoU-miljøer, brukerorganisasjoner og offentlige instanser.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen dekker bl.a. tilskudd til institusjoner og organisasjoner på hele departementets politikkområde. I tillegg dekker bevilgningen departementets forpliktelser knyttet til internasjonale avtaler.

Norge deltar i EU-programmet for sysselsetting og sosial solidaritet, PROGRESS, jf. St.prp. nr. 51 (2006-2007). Norges deltakelse i programmet dekkes med 65 pst. over Arbeidsdepartementets budsjett og 35 pst. over Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementets budsjett. En beslutning fra Rådet og Europaparlamentet av 25. mars 2010 reduserte den samlede ramme for PROGRESS med 74,5 mill. euro for perioden 2011-2013. For Norge medfører dette en reduksjon i det samlede bidraget for denne perioden med nærmere 1,08 mill. euro, eller om lag 8,6 mill. kroner. Norges nettobidrag til programmet for 2011 vil etter dette bli om lag 14. mill. kroner. Utgiftene til PROGRESS dekkes over kap. 601, post 70.

Om lag halvparten av bevilgningen foreslås satt av til å følge opp departementets internasjonale forpliktelser. Posten brukes også til å støtte ulike publikasjoner innen departementets ansvarsområde, bl.a. 1 mill. kroner til bladet Velferd. Andre større mottakere av tilskuddsmidler over denne posten i 2011 er:

- Senter for seniorpolitikk, jf. kap. 601, post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.
- Mental helse (tilskudd til drift av telefon for arbeidslivet)
- Det europeiske arbeidsmiljøinstituttet i Bilbao (tilskudd til drift av Bilbao-kontoret)

Samlet foreslås det bevilget 23,42 mill. kroner for 2011.

Post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.

Senter for seniorpolitikk (SSP) er et kompetansesenter som arbeider med å stimulere til og utvikle en god seniorpolitikk i privat og offentlig virksomhet. De skal synliggjøre seniorennes ressurser og utviklingsmuligheter, inspirere til et inkluderende arbeidsmiljø, bevisstgjøre arbeidsgivere og ledere på seniorutfordringer og arbeide for at arbeidstakere skal velge å stå lenger i arbeidslivet. SSP koordinerer og bidrar til samarbeid om senior spørsmål med offentlige myndigheter, virksomheter, arbeidslivets parter og personalfaglige og opplæringsorganisasjoner. I tillegg initierer og støtter SSP forskning innen fagområdet og gir råd og veiledning til partene i arbeidslivet, enkeltvirksomheter og enkeltpersoner.

Tilskuddet går til drift av senteret, utadrettet virksomhet og til forskning for å styrke kunnskapsutvikling om seniorer og arbeid. Det legges opp til videre arbeid med en lang rekke tiltak og prosjekter innen områdene:

- Samfunnskommunikasjon, herunder bl.a. hjemmeside, tidsskrift og Norsk Seniorpolitisk barometer
- Kompetanseutvikling om seniorpolitikk i arbeidslivet
- Forsknings- og utviklingsarbeid
- Andre innsatsområder som ny samarbeidstale med Arbeids- og velferdsetaten, likestillings- og diskriminerings spørsmål, IKT etc.

Det foreslås bevilget 11,34 mill. kroner for 2011.

Post 73 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, kan overføres

Formålet med ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte, også kalt Raskere tilbake, er å bidra til at personer som mottar sykepenger blir raskere tilbakeført til arbeidslivet, og dermed redusere sykefraværet. Ordningen skal stimulere spesialisthelsetjenesten til å etablere nye tilbud rettet mot sykmeldte arbeidstakere, og legge til rette for at Arbeids- og velferdsetaten kan tilby arbeidsavklaring, oppfølging og arbeidsrettet rehabilitering, samt behandlingstilbud for personer med lettere psykiske lidelser og/eller sammensatte lidelser.

Den opprinnelige bevilgningen under denne posten, jf. St.prp. nr. 1 – Tillegg nr. 4 (2006-2007) og Budsjett-innst. S. nr. 15 (2006-2007), er overført til ulike bevilgninger, jf. St.prp. nr. 69 (2006-2007), jf. Innst. S. nr. 230 (2006-2007), St.prp. nr. 59 (2007-2008), jf. Innst. S. nr. 270 (2007-2008) og St.prp. nr. 1 (2008-2009), jf. Budsjett-innst. S. nr. 15 (2008-2009).

Det vises for øvrig til omtale under kap. 605, post 70 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte.

Resultatområde 2 Arbeid og velferd

1. Innledning

I det følgende gis en oversikt over arbeids- og velferdspolitikken. Først presenteres sentrale utfordringer på politikkområdet (jf. avsnitt 2 nedenfor). Deretter presenteres de overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken (jf. avsnitt 3 nedenfor). Utfordringene omtales på bakgrunn av samfunnsmessige utviklingstrekk, jf. punkt 3 Sentrale utviklingstrekk i del I, og de overordnede målene. Målene for arbeids- og velferdspolitikken er strukturert som hovedmål og delmål. Under hvert delmål gjennomgås status på området, og det redegjøres for strategier framover.

Etter resultatområdeomtalen følger omtale av de enkelte budsjettkapitlene under følgende programkategorier:

- Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken
- Programkategori 09.20 Tiltak for bedre levekår
- Programkategori 09.30 Arbeidsmarked
- Programkategori 29.20 Enslige forsørgere
- Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet
- Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne
- Programkategori 29.90 Diverse utgifter
- Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Arbeidsdepartementet har ansvar for utformingen av arbeids- og velferdspolitikken, og skal sikre at den gjennomføres på en god måte. Politikkområdet arbeid og velferd omfatter også pensjonspolitikken, som er skilt ut som et eget resultatområde 3 Pensjoner.

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for gjennomføringen av sentrale deler av arbeids- og velferdspolitikken på statlig side. Arbeids- og velferdsetaten leder Arbeids- og velferdsetaten og ivaretar også oppgaver som direktorat for kommunale sosiale tjenester på levekårsområdet. Gjennom etableringen av NAV-kontor, er statlige og kommunale virkemidler knyttet til arbeid, trygd og sosiale tjenester samlet i en felles forvaltning.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for status og utfordringer knyttet til Arbeids- og velferdsetatens virksomhet under omtalen av kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

2. Utfordringer i arbeids- og velferdspolitikken

I det følgende gjennomgås de viktigste utfordringene i arbeids- og velferdspolitikken, jf. også resultatområde 3 Pensjoner. I denne proposisjonen redegjøres det for sentrale utviklingstrekk innenfor politikkområdet arbeid og velferd. I avsnitt 3 nedenfor gis en omtale av målene for arbeids- og velferdspolitikken. Målene for arbeids- og velferdspolitikken er ambisiøse. Disse målene, sammenholdt med utviklingstrekk på arbeids- og velferdsområdet, gir en rekke krevende utfordringer for arbeids- og velferdspolitikken.

Arbeidskraften er vår viktigste ressurs. Sammenliknet med andre land har Norge lav arbeidsledighet og en høy andel sysselsatte blant de som er i yrkesaktiv alder, men samtidig mottar et betydelig antall personer helserelevante ytelser. En sentral utfordring er derfor at en høy andel personer i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidslivet.

Finanskrisen og det etterfølgende økonomiske tilbakeslaget førte til en nedgang i sysselsettingen og en økning i arbeidsledigheten. Fall i sysselsettingen og økning i ledigheten, samtidig som befolkningsveksten har vært relativt sterk, har bidratt til betydelig nedgang i yrkesdeltakelsen. De aller fleste som blir ledige kommer relativt raskt tilbake i arbeid. Noen blir imidlertid langtidsledige og vil etter hvert kunne trekke seg ut av arbeidsmarkedet. Økt ledighet kan dermed over tid føre til redusert arbeidstilbud og utstøting fra arbeidslivet. Som redegjort for i del I har langtidsledigheten økt betydelig etter 2008.

Antall personer på helserelevante ytelser øker, men andelen av befolkningen mellom 18-67 år som mottar helserelevante ytelser har vært om lag uendret siden 2004. Aldring av befolkningen i yrkesaktiv alder tilsier isolert sett flere uføre, og bidrar i relativt stor grad til å forklare økningen i uføreytelser en har sett de senere årene. Uføreandelen er høyest for de eldre aldersgruppene, men

veksten de siste årene har vært sterkest for de yngste. Samlet sett er andelen som mottar uføreytelser, eller er fraværende på grunn av sykdom, stor. I tillegg til tapet for den enkelte, reduseres verdiskapingen i økonomien.

Enkelte grupper har også særlige utfordringer på arbeidsmarkedet. Det har vært en betydelig økning i gruppen personer med nedsatt arbeidsevne. De fleste med nedsatt arbeidsevne kommer fra langtidssykefravær. Det er sammenheng mellom lengden på den passive stønadperioden og varig utstøting fra arbeidslivet. Dette kan skyldes seleksjon, men det er også grunn til å anta at lange perioder med trygdeytelser fører til redusert motivasjon og mestringsevne, og som følge av dette redusert arbeidsevne. En betydelig utfordring for arbeids- og velferdspolitikken er derfor å øke yrkesdeltakelsen blant personer som mottar helserelaterte ytelser, slik at de i større grad blir i stand til å utnytte sin arbeidsevne og bruke sine ressurser i arbeidslivet.

Innvandrere er en sammensatt gruppe. Mange deltar i arbeids- og samfunnsliv på lik linje med befolkningen for øvrig, men sett under ett er sysselsettingen blant innvandrere lavere og ledigheten høyere. Dette bidrar til levekårsforskjeller.

Det er særlig de unge og arbeidsinnvandrerne som har blitt berørt av sysselsettingsnedgangen og økningen i ledigheten. Høye ungdomskull innebærer både økt etterspørsel etter skoleplasser, lærlingplasser og inngangsjobber i arbeidsmarkedet. Med liten vekst i sysselsettingen er det en fare for at mange unge ikke finner en plass i arbeidslivet hvor de kan få utnyttet sin kompetanse. Arbeidsinnvandrere som blir værende her etter at de er blitt ledige, vil kunne ha vansker med å finne seg ny jobb da mange har svake norskkunnskaper.

Personer med nedsatt funksjonsevne har betydelig lavere yrkesdeltakelse enn den øvrige

befolkningen. Tall fra Statistisk sentralbyrå tyder på relativt større avgang fra sysselsetting blant personer med nedsatt funksjonsevne enn blant arbeidstakere som ikke har nedsatt funksjonsevne. Samtidig er det en stor gruppe funksjonshemmede som er utenfor arbeidslivet, men som sier de ønsker jobb. Det avspeiler at personer med nedsatt funksjonsevne møter utfordringer og hindringer i forhold til arbeidslivet. Det er en viktig utfordring å fremme et arbeidsliv bedre tilpasset personer med redusert funksjonsevne.

Personer med lavinntekt har gjennomgående svakere arbeidsmarkedstilknytning og lavere utdanning enn andre. For å forebygge fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller, er det sentralt å legge til rette for at personer som står utenfor arbeidsmarkedet kan få en stabil tilknytning og inntekt. Mange har behov for omfattende bistand og oppfølging knyttet til manglende kvalifikasjoner, helseproblemer og/eller sosiale problemer. Personer som mottar sosialhjelp i ung alder har større problemer på arbeidsmarkedet senere i livet enn andre grupper. En viktig utfordring for arbeids- og velferdspolitikken er å bidra til å få flere av stønadsmottakerne i arbeid, og dermed også redusere langtidsmottak av sosialhjelp og bedre levekårene for den enkelte.

3. Mål for arbeids- og velferdspolitikken

Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad er et hovedmål for Regjeringens politikk. Deltakelse i arbeidslivet er viktig for den enkelte fordi arbeid innebærer inntekt, tilhørighet og selvrealisering. Videre er høy yrkesdeltakelse viktig for å sikre velferdssamfunnet, utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og hindre fattigdom. Samtidig skal de som står utenfor arbeidslivet, sikres en rimelig levestandard gjennom inntektssikringsordningene.

Målstruktur for arbeids- og velferdspolitikken

Hovedmål	Delmål (arbeidsmål)
1. Et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse	1. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
2. Et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse	2. Et inkluderende arbeidsliv
3. Sikre økonomisk trygghet for den enkelte	3. Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft
4. Bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller	4. Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag
5. En helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning	5. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjons-system
	6. Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
	7. Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov
	8. Rett stønad til rett tid
	9. Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Målstrukturen over er ikke et målhierarki i tradisjonell forstand, det vil si at delmålene ikke tilordnes ett og bare ett hovedmål. I de fleste tilfeller vil delmålene understøtte flere av hovedmålene.

Nedenfor er det først gitt en kortfattet samlet gjennomgang av hovedmålene i arbeids- og velferdspolitikken. Deretter gis en rapport og redegjørelse for strategier og tiltak knyttet til det enkelte delmål på politikkområdet.

Hovedmål i arbeids- og velferdspolitikken

Arbeids- og velferdspolitikken skal bidra til *et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse*. Høy yrkesdeltakelse og god utnyttelse av arbeidskraften er en forutsetning for høy verdiskaping som muliggjør opprettholdelse og videreutvikling av velferdssamfunnet. Deltakelse i arbeidslivet er også den viktigste sikringen mot fattigdom og er viktig for enkeltindividets selvrespekt og mulighet for selvrealisering.

Arbeids- og velferdspolitikken skal gi økonomisk trygghet *ved å sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter* i forbindelse med bl.a. sykdom, arbeidsledighet, midlertidig svikt i arbeids- og inntektsevnen, uførhet, alderdom og ved aleneomsorg for barn. Inntektssikringsordningene skal samtidig bidra til utjevning av inntekt og levekår over den enkeltes livsløp og mellom grupper av personer, og bidra til at den enkelte skal kunne forsørge seg selv og klare seg best mulig til daglig. For flere av inntektssikringsordningene er det derfor viktig at ytelsen er utformet slik at den stimulerer stønadsmottakerne til å komme i arbeid.

Tiltak som fremmer deltakelse i arbeidsmarkedet og inntektssikringsordningene gir viktige

bidrag til Regjeringens mål om å *bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller*. Arbeids- og velferdspolitikken skal i samspill med andre politikkområder, bl.a. utdanningspolitikken, integrerings- og inkluderingspolitikken, barne- og familiepolitikken, boligpolitikken og helse- og rusmiddelpolitikken, bidra i den samlede innsatsen mot fattigdom.

Det er også et mål at arbeids- og velferdspolitikken bidrar til *et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse*. Regjeringen vil føre en politikk som har som mål at enkeltgrupper ikke skal ha dårligere levekår og lavere samfunnsdeltakelse enn befolkningen for øvrig. Det skal legges til rette for at alle, ut fra sine forutsetninger, får like muligheter til å skaffe seg gode levekår.

En *helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning* skal bidra til hovedmålene i arbeids- og velferdspolitikken. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal møte det enkelte mennesket med respekt, bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktivitet.

Delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad

Regjeringen vil føre en aktiv arbeids- og velferdspolitik som skal bidra til høy yrkesdeltakelse og forebygge langvarig ledighet og utstøting fra arbeidslivet. En nærmere beskrivelse av innsatsen for å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad gis i det følgende. For mer informasjon om utviklingen på arbeidsmarkedet, se avsnittet om sentrale utviklingstrekk i del I.

Rapport og status

Et hovedmål for Regjeringen er å bidra til høy sysselsetting og lav arbeidsledighet. For å oppnå dette har regjeringen ført en aktiv arbeidsmarkedspolitikk. Arbeids- og velferdsetaten har en rekke virkemidler som skal bidra til å styrke mulighetene på arbeidsmarkedet for de som har problemer med å få eller beholde arbeid. Det er gitt en nærmere redegjørelse for gjennomføringen av disse tiltakene under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak.

For å heve kvaliteten på den arbeidsrettede bistanden, og gjøre den mer tilrettelagt til den enkeltes behov, ble det 1. februar 2010 innført en lovfestet rett til å få en behovs- eller arbeidsevnevurdering. Alle som henvender seg et til NAV-kontor, og som ønsker eller trenger det, skal få vurdert behovet for bistand for å få eller beholde arbeid.

Personer som har behov for en mer omfattende vurdering, har rett til en arbeidsevnevurdering. Formålet med vurderingen skal være å kartlegge den enkeltes ressurser og barrierer for å komme ut i arbeidslivet, og å avklare bistandsbehov og rett til livsoppholdsytelse. Personer med bistandsbehov skal delta i utformingen av en konkret plan (aktivitetsplan) for å komme i arbeid. Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettede tiltak skal få tilbud om hensiktsmessige tiltak så raskt som mulig, uten at det oppstår unødig ventetid. På grunn av brudd i statistikken fra Arbeids- og velferdsdirektoratet foreligger ikke oppdatert informasjon om ventetid for å komme på tiltak 1. halvår 2010, men ny statistikk vil etter planen komme på plass i løpet av året.

Fra 1. mars 2010 ble rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad erstattet av arbeidsavklaringspenger. Målgruppen er den samme som for de tre tidligere ytelsene. Arbeidsavklaringspengene skal sikre inntekt for personer som har fått sin arbeidsevne nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte, mens de får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettede tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe eller beholde arbeid. Det nye regelverket skal legge til rette for tidligere og tettere oppfølging slik at flere raskere kommer tilbake i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet. Ytelsesmottakerne har plikt til selv å bidra aktivt i prosessen med å komme i arbeid. Det skal fastsettes tidspunkter der Arbeids- og velferdsforvaltningen, sammen med mottakeren, skal vurdere om den fastlagte oppfølgingen gir den ønskede progresjonen. Det

vises for øvrig til omtale under kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger.

Det er nedsatt et offentlig utvalg som skal gjennomgå og vurdere hvilken plass skjermede virksomheter skal ha i den samlede virkemiddelbruken overfor personer med redusert arbeidsevne, og foreslå tiltak som kan bidra til økt overgang til arbeid for personer med nedsatt arbeidsevne. Utredningen vil foreligge innen utgangen av 2011.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har gjennomført en betydelig innsats overfor personer med psykiske lidelser, bl.a. som ledd i oppfølgingen av Opptrappingsplan for psykisk helse, og gjennom Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007–2012). Et sentralt tiltak i strategiplanen er tettere oppfølging av den enkelte fra veilednings- og oppfølgingsloser som er etablert ved flere NAV-kontor. Det er lagt vekt på metodeutvikling knyttet til igangsatte tiltak både for personer med tunge og lettere lidelser. Brukermedvirkning og samarbeid mellom arbeids- og velferdsforvaltningen og helsetjenesten er styrket. Det samme gjelder samarbeidet med partene i arbeidslivet.

Kvalifiseringsprogrammet har fra 2010 eksistert som et tilbud i alle landets kommuner. Programmet retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Målet er å bidra til at flere i kommer i arbeid. I 2010 ble det avsatt om lag 5 500 tiltaksplasser til innsats under kvalifiseringsprogrammet og arbeidsmarkedssatsingen jf. Handlingsplan mot fattigdom. For en nærmere beskrivelse av kvalifiseringsprogrammet, se omtale under kap. 621, post 62.

Ungdom, langtidsledige, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne er utsatte grupper på arbeidsmarkedet. Flere av disse vil ha behov for arbeidsrettet bistand, og skal prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. For ungdom og personer med særlig lange ledighetsperioder har Arbeids- og velferdsetaten etablert garantiordninger som skal sikre tilbud om utvidet oppfølging eller tiltak. Garantiene har i 2009 og i 1. halvår 2010 vist seg vanskelige å innfri. Det er gitt en nærmere rapportering på oppfølgingen av utsatte grupper og gjennomføringen av garantiordningene under av kap. 634. Arbeidsmarkedstiltak.

Dagpengemottakere

For å bedre de økonomiske ytelsene under arbeidsledighet, er det foretatt endringer i dagpengeregulverket i forbindelse med tidligere

statsbudsjett. I forbindelse med finansuroen innførte Regjeringen i løpet av 1. halvår 2009 flere midlertidige regelendringer på dagpenge- og permitteringsområdet. Bakgrunnen for endringene var å bedre konkurransevilkårene til norske, konjunkturutsatte bedrifter, og å gjøre det enklere for bedriftene å holde på kompetanse i en periode med lavere etterspørsel etter arbeidskraft. For en nærmere omtale, se delmål 3.

Strategier og tiltak

Høy yrkesdeltakelse er et viktig mål for Regjeringen i 2011. Gjennom arbeidsmarkedspolitikken skal personer som har problemer med å få eller beholde arbeid gis tilbud om arbeidsrettet bistand som er tilpasset deres behov, og kan bidra til raskere overgang til arbeid. Systematiske arbeidsevnevurderinger og et bredt spekter av arbeidsrettede virkemidler er viktige verktøy for arbeids- og velferdsforvaltningen i møte med brukerne. Velferdspolitikken skal støtte opp under deltakelse i arbeidslivet, og samtidig sikre verdige levekår for de som står midlertidig eller varig utenfor arbeidsmarkedet. En av de største utfordringene regjeringen står overfor er å øke yrkesdeltakelsen blant personer som mottar helserelaterte ytelser, slik at de i større grad blir i stand til å utnytte sin restarbeidsevne og nyttiggjøre sine ressurser i arbeidslivet.

Arbeidsmarkedstiltak skal benyttes for å styrke den enkeltes muligheter til å få et varig fotfeste på arbeidsmarkedet. Dette gjelder særlig de som har nedsatt arbeidsevne og behov for omfattende bistand, men også mange ledige vil kunne nyttiggjøre seg tiltak som omfatter kvalifisering, arbeidstrening og oppfølging.

Basert på bestemte forutsetninger om priser og tiltakssammensetning gir den foreslåtte bevilgningen under kap. 634, post 76 rom for om lag 71 200 tiltaksplasser i 2011. Dette tiltaksnivået er om lag 3 800 plasser lavere enn i 2010, noe som blant annet har sammenheng med en mer stabil situasjon på arbeidsmarkedet. Innenfor de gitte rammer må Arbeids- og velferdsetaten finne fram til de tiltak som er mest hensiktsmessige. På samme måte som i 2009 og 2010 vil departementet i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsetaten fastsette et minimumsnivå for tiltaksnivået. Dette vil gi noe mer fleksibilitet i tiltaksgjennomføringen, og muligheter for å tilpasse tiltakene til den enkeltes behov. Det vises til nærmere omtale av arbeidsmarkedstiltakene under kap. 634.

Blant ledige med behov for arbeidsrettet bistand skal langtidsledige, ungdom og innvan-

drere prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettet bistand, skal få tilbud om nødvendige og hensiktsmessige tiltak så raskt som mulig, uten at det oppstår unødig ventetid. Målet er å bedre mulighetene for overgang til arbeid, og å hindre utstøting fra arbeidslivet.

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at personer som rammes av ledighet formidles raskt til arbeid, slik at en unngår lengre ledighetsperioder. Dette gjelder ikke minst for unge mennesker som er i starten av sin yrkeskarriere. Det er betydelige utfordringer knyttet til ungdom i aldersgruppen 16-19 år som verken er i videregående opplæring eller i arbeid. Det legges derfor opp til en felles, forsterket innsats i regi av Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet rettet mot ungdom som faller ut av videregående opplæring og blir stående utenfor arbeid og utdanning. Satsingen innebærer at Kunnskapsdepartementet styrker innsatsen innenfor oppfølgingstjenesten, og at Arbeids- og velferdsetaten bistår oppfølgingstjenesten ved å tilby målgruppen hensiktsmessige arbeidsrettede virkemidler. Ungdomsgarantien for ungdom under 20 år videreføres i 2011. Det samme gjelder oppfølgingsgarantien for arbeidsledige i alderen 20-24 år. Garantien skal motivere til aktiv jobbsøking og egenaktivitet for de som har vært ledige i de siste tre månedene eller lenger. Regjeringen viderefører også i 2011 tiltaksgarantien som skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak for 20-24 åringer som har vært sammenhengende ledige i seks måneder eller mer.

I 2011 vil Arbeidsdepartementet, i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, gjennomgå garantiordningene for ungdom med sikte på en bedre innretning og gjennomføring. Arbeidsdepartementet har satt i gang et prosjekt som skal kartlegge Arbeids- og velferdsetatens arbeid med oppfølgingsgarantien for ungdom 20-24 år og registreringsrutinene knyttet til oppfølgingsarbeidet. Formålet er å få en bedre forståelse av gjennomføringen av garantiordningene, og hva som kan gjøres for å sikre bedre måloppnåelse. Resultatene fra prosjektet vil kunne styrke grunnlaget for en bedre måloppnåelse under oppfølgingsgarantien, og vil også kunne gi kunnskap som kan bidra til en bedre gjennomføring av tiltaksgarantien for ungdom i alderen 20-24 år.

Avtalen mellom Arbeidsdepartementet og KS om styrket samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og utdanningsmyndighetene i fylkeskommuner og kommuner er forlenget ut 2010. Målet er å få flere i arbeid eller utdanning gjennom effektiv samordning av partenes samlede vir-

kemidler. Arbeidsdepartementet vil i løpet av høsten 2010 ta opp drøftinger med KS og berørte departementer om behovet for en videreføring av avtalen.

Langtidsledighetsgarantien som skal gi tilbud om tiltak til personer som har en arbeidssøkerperiode på to år eller mer, og har vært sammenhengende ledige i seks måneder eller mer, videreføres i 2011. Når ledighetsperiodene vedvarer, øker behovet for aktivisering og opplæring for å forhindre varig utstøting fra arbeidsmarkedet. Regjeringen legger stor vekt på å forebygge og motvirke langvarig ledighet, og vil følge den videre utviklingen under garantiordningen nøye for å legge til rette slik at flere i målgruppen kan motta hensiktsmessig bistand fra arbeids- og velferdsforvaltningen.

Personer med nedsatt arbeidsevne vil ofte ha behov for arbeidsrettet bistand for å komme i jobb. Regjeringen ser det som særlig viktig å komme tidlig i gang med tilpassede tiltak for de som har nedsatt arbeidsevne og trenger målrettet oppfølging med sikte på å komme tilbake til arbeidslivet. Arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne kan benytte hele spekteret av arbeidsrettede tiltak og tjenester i Arbeids- og velferdsetaten.

Strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2009) skal blant annet legge til rette for at personer med psykiske lidelser blir inkludert i arbeidslivet. Innsatsen videreføres i 2011.

Regjeringen har besluttet å utarbeide en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet bygger bl.a. på delmål to i avtalen om et inkluderende arbeidsliv, som innebærer å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne. Strategiplanen vil bli utarbeidet i et nært samarbeid med både partene i arbeidslivet og funksjonshemmedes organisasjoner. Arbeidet med planen starter høsten 2010 og fortsetter i 2011. Målgruppen for strategiplanen vil være personer med nedsatt funksjonsevne som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet, men som ønsker arbeid.

Regjeringen foreslår å øke antall plasser som er avsatt til gjennomføring av kvalifiseringsprogrammet og arbeidsmarkedssatsingen knyttet til Handlingsplan mot fattigdom til om lag 5 700 i 2011. Innenfor dette nivået vil satsingen på tiltaksplasser under kvalifiseringsprogrammet styrkes til fordel for arbeidsmarkedssatsingen, som gradvis fases ut. Det vises til nærmere omtale under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak.

Dagpengemottakere

I løpet av regjeringsperioden til Stoltenberg II er det foretatt flere endringer i dagpenge- og permitteringsregelverket, jf. omtale under delmål 1 og delmål 3.

For å bedre kvinnelige arbeidstakers rettigheter i forbindelse med graviditet og fødsel foreslår Regjeringen at foreldrepenger, svangerskaps- og svangerskapsrelaterede sykepenger regnes med som arbeidsinntekt i kvalifiseringsgrunnlaget til dagpenger med virkning fra 1. januar 2011.

Gjennom den nye alderspensjonen og den seniorpolitiske innsatsen legges det til rette for at flere skal arbeide lenger.

Eldre bør ikke gjennom særregler stimuleres til å tilpasse seg passive ytelser før pensjoneringsalder. Regjeringen foreslår at særreglene for dagpengemottakere over 64 år avvikes med virkning fra 1. januar 2011. Særreglene beholdes i en overgangsperiode på ett år for personer som per 1. januar 2011 mottar dagpenger, og som har fylt 63 år.

For en nærmere omtale av budsjettmessige konsekvenser vises det til omtale under kap. 2541 Dagpenger.

Delmål 2 Et inkluderende arbeidsliv

Å skape et mer inkluderende arbeidsliv basert på enkeltmenneskets ressurser og verdighet er et av Regjeringens viktigste mål. Et inkluderende arbeidsliv innebærer både å skape et arbeidsliv som forebygger helseskader og utstøting, og at forholdene legges til rette for personer som midlertidig eller varig har fått nedsatt funksjonsevne eller arbeidsevne.

Avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv er videreført og videreutviklet i samarbeid med partene i arbeidslivet. Arbeidet med oppfølging av avtalen og andre tiltak for å forebygge utstøting og fremme inkludering har høy prioritert. Alle de tre delmålene i IA-avtalen er videreført.

Regjeringens innsats for et inkluderende arbeidsliv skal støtte opp under virksomhetenes forebyggende innsats. Tett oppfølging av sykmeldte både i regi av virksomhetene og Arbeids- og velferdsetaten er sentralt for å oppnå et inkluderende arbeidsliv. Tiltak for å øke pensjoneringsalderen, slik at eldre arbeidstakere kan opprettholde yrkesaktiviteten lengre, inngår i arbeidet for å forebygge utstøting fra arbeidslivet.

Gjennom delmål 2 i IA-avtalen er det satt fokus på å få sysselsatt flere med nedsatt funksjonsevne. Innsatsen har imidlertid i liten grad bidratt til å

øke inkluderingen av personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet. Regjeringen har derfor besluttet å utarbeide en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Strategiplanen vil bli utarbeidet i et nært samarbeid med både partene i arbeidslivet og funksjonshemmedes organisasjoner.

Regjeringens innsats for å øke rekrutteringen av funksjonshemmede i arbeidslivet og omtale av sysselsettingsstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne er omtalt mer detaljert under delmål 1.

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av Regjeringens satsing i samarbeid med arbeidslivets parter for å fremme et mer inkluderende arbeidsliv.

Rapport og status

Regjeringen videreførte i desember 2006 avtalen om et mer inkluderende arbeidsliv for perioden 2006-2009. En partssammensatt arbeidsgruppe vurderte høsten 2009 måloppnåelsen innen IA-avtalen. Denne konkluderte med at sykefraværet for 2. kvartal 2009 var høyere enn for 2. kvartal 2001, at sysselsettingsfrekvensen for personer med nedsatt funksjonsevne ikke hadde økt, men at forventet pensjoneringsalder for personer over 50 år hadde økt med 6 måneder.

På bakgrunn av den kraftige økningen i sykefraværet høsten 2009 ble Regjeringen enig med partene i arbeidslivet om å forlenge IA-avtalen fram til 1. mars 2010, slik at alle partene kunne vurdere en noe bredere virkemiddelpakke. Arbeidsdepartementet nedsatte 27. november 2009 en faglig ekspertgruppe som skulle vurdere mulige administrative tiltak som kunne bidra til å snu utviklingen i sykefraværet. Ekspertgruppen avleverte sin rapport 3. februar 2010 og foreslo at tiltak for aktivisering, nærvær og gradering av sykefravær burde være en hovedstrategi framover. Gradert sykmelding skulle være hovedregelen ved sykefravær, og sykmeldte skulle følges opp tettere og tidligere enn før.

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble 24. februar 2010 enige om å videreføre og videreutvikle samarbeidet for å øke inkluderingen og forebygge utstøting og frafall fra arbeidslivet. I tillegg til ny IA-avtale ble det undertegnet en egen protokoll med en rekke tiltak som skal gjelde for hele arbeidslivet og bidra til å redusere sykefraværet. I grove trekk omfatter dette bl.a. tiltak for faglig støtte og veiledning og opplæring for sykmeldere, tidligere innsats overfor sykmeldte, bedre tilrettelegging fra arbeidsgiveres side og

medvirkning fra arbeidstakere. De tre delmålene på nasjonalt nivå fra tidligere IA-avtaler er videreført. Sykefraværsmålet i IA-avtalen er fortsatt å redusere sykefraværet med 20 pst. sammenlignet med nivået i 2. kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 pst. Målet om økt sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne er videreført. Videre inneholder avtalen fortsatt en målsetning om å øke yrkesaktivitet for arbeidstakere over 50 år. Dette målet er nå konkretisert til en seks måneders økning i IA-perioden.

Regjeringens oppfølging av IA-avtalen er forankret i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd ledet av arbeidsministeren. Videre er det opprettet en partssammensatt oppfølgingsgruppe. Det er etablert et omfattende og aktivt samarbeid mellom berørte myndigheter og partene for å iverksette og følge opp disse tiltakene, både på sentralt, regionalt og lokalt nivå.

Det er vedtatt en egen handlingsplan for oppfølging av IA-avtalen som beskriver hvordan de ulike tiltakene skal følges opp.

Strategier og tiltak

Den nye IA-avtalen er blitt mer målrettet og stiller tydeligere krav til aktivitet og rapportering. Avtalen bygger på det man vet virker; tett oppfølging av den sykmeldte fra sykmelder, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgiver, samt økt tilrettelegging for nærvær. I tillegg understrekes i større grad betydningen av forebyggende innsats og systematisk HMS-arbeid i virksomhetene. Arbeidet med å skape et mer inkluderende arbeidsliv må bl.a. utvikles i samarbeid med partene i arbeidslivet og forankres på den enkelte arbeidsplass.

Regjeringen vil bidra til å forebygge sykefravær og fokusere på at alle som kan, skal ha mulighet til å bruke sine ressurser i arbeidslivet.

Regjeringen følger opp tiltakene i ny IA-avtale og protokoll av 24. februar 2010. For å sikre en bedre og mer effektiv sykefraværsoppfølging med vekt på tidligere intervensjon i sykmeldingsperioden, tettere oppfølging av den sykmeldte og aktiv bruk av sanksjoner overfor alle aktører som ikke følger opp, arbeides det med forslag til endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven. Det tas sikte på at forslagene legges frem for Stortinget våren 2011 og kan tre i kraft 1. juli 2011. Samtidig er det etablert et samarbeid mellom helsemyndighetene, arbeidsmyndighetene og berørte fagmiljøer for å utarbeide faglig støtte/veiledning i sykmeldingsarbeidet. Det skal også innføres et system for regelmessige tilbakemeldinger til sykmel-

der om egen sykmeldingspraksis, sammenlignet med andre, og stilles krav om obligatorisk opplæring i sykmeldingsarbeid for alle som skal sykmelde.

Regjeringen har stor tro på at disse tiltakene vil bidra til å redusere sykefraværet, øke inkluderingen av personer med nedsatt funksjonsevne og bidra til at eldre arbeidstakere fortsetter i yrkesaktivitet.

Oppfølging av tiltakene i ny IA-avtale og protokoll av 24. februar 2010 medfører at det er behov for å avsette midler til oppfølging av tiltak. Dette omfatter bl.a. administrative konsekvenser av forslag til lovendringer, gjennom økt deltakelse fra sykmelder i dialogmøter, etablering av nytt dialogmøte 3 og styrking av arbeidslivssentrene. Videre er det behov for midler til utvikling av sykmelders rolle (systematisk tilbakemelding til sykmelder, obligatorisk opplæring av sykmelder og utvikling av faglige veiledere for sykmelder). Det er som følge av forslag til lovendringer også behov for å sette av midler til oppfølging av sykmelders rolle. Dette omfatter administrative midler til rådgivende legetjeneste og Arbeids- og velferdsetatens oppfølging overfor sykmelder. Endelig er det viktig å ha et sterkt fokus på IA-arbeidet. Det skal avholdes en årlig nasjonal IA-konferanse samt gjennomføres informasjonstiltak.

Regjeringens seniorpolitikk skal føre til at eldre blir oppfattet som en ressurs for arbeidslivet og samfunnet. Målet er å få flere til å stå lenger i arbeid og dermed øke den reelle pensjoneringsalderen som har vært relativt stabil de siste årene.

Regjeringen følger en bred strategi for å fremme høy yrkesaktivitet blant seniorene. Det legges vekt på et bærekraftig pensjonssystem som et sentralt grunnlag for seniorpolitikken. Samtidig er seniorarbeidet på arbeidsplassene, spredning av kunnskap om seniorene som viktig arbeidskraftressurs, livslang læring og innsats bl.a. gjennom arbeidsmiljøpolitikken for å motvirke diskriminering og utstøting fra arbeidslivet nødvendig for å få gode resultater i seniorpolitikken. Regjeringen har gjennom mange år bevilget midler til Statens seniorråd og Senter for seniorpolitikk (SSP). Disse institusjonene har som oppgave å fremme interessene til seniorene. Det vises til omtale under kap. 601, post 72 Tilskudd til Senter for seniorpolitikk med mer og kap. 605, post 01 Driftsutgifter. Det vises til St.meld. nr. 6 (2006-2007) Om seniorpolitikk for en bred gjennomgang av seniorpolitikken.

Arbeids- og velferdsetaten har sammen med arbeidsmiljømyndighetene et omfattende oppdrag på myndighetssiden i innsatsen for et mer inkluderende arbeidsliv, innenfor IA-avtalens tre delmål. Etaten har ansvar for å følge opp sykmeldte i tråd med bestemmelser i folketrygdloven og i samhandling med arbeidsgiver og sykmeldende behandler. Etaten forvalter IA-virkemidler som kan understøtte oppfølgingen og tilretteleggingen på arbeidsplassen. I tillegg forvalter etaten arbeidsrettede tiltak som også kan benyttes overfor sykmeldte. NAV arbeidslivssenter er etatens ressurs- og kompetansesenter for et mer inkluderende arbeidsliv og bistår IA-virksomheter i deres innsats for å forebygge og følge opp sykmeldte.

Det vises for øvrig til nærmere omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet og kap. 640 Arbeidstilsynet.

Alle parter i IA-avtalen har ansvar for å bidra til at målene innen avtalen blir nådd. Regjeringen vil rapportere på status for tiltakene i handlingsplanen. Samarbeidet med partene i arbeidslivet vil bli fulgt tett opp i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd og oppfølgingsgruppen.

Delmål 3 Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft

Et overordnet mål i arbeids- og velferdspolitikken er å legge til rette for et høyt tilbud av arbeidskraft. Et høyt tilbud av arbeidskraft er nødvendig for å oppnå høy verdiskaping. Arbeidsmarkedet er i stadig endring. Det innebærer også at kompetansebehovene endres over tid. Selv i en situasjon med arbeidsledighet vil det være bedrifter som sliter med å få tak i arbeidskraft med ønsket kompetanse.

God og lett tilgjengelig informasjon om ledige stillinger og god rekrutterings- og formidlingsbistand fra Arbeids- og velferdsetaten er en forutsetning for at arbeidssøkere raskt kan komme i arbeid, og for at arbeidsgivere skal få god tilgang på arbeidskraft. Arbeids- og velferdsetaten skal gi rekrutteringsbistand til arbeidsgivere som ber om det.

Arbeids- og velferdsdirektoratet lager oppdaterte databaser over ledige stillinger og ledige personer. Informasjonen gjøres tilgjengelig på www.nav.no, og er gratis for både arbeidssøkere og arbeidsgivere.

Rapport og status

De siste to årene med nedgangskonjunktur har ført til at mangelen på arbeidskraft er mindre i dag enn hva den var under høykonjunkturen fra 2005 til 2008.

Arbeids- og velferdsdirektoratet kartlegger regelmessig bedriftenes rekrutteringsproblemer. I årets undersøkelse, som ble gjennomført blant 14 000 virksomheter i perioden februar og mars 2010, oppga 24 pst. av bedriftene at de har rekrutteringsproblemer, og 11 pst. av bedriftene svarte at rekrutteringsproblemene er av en slik art at bedriften har færre ansatte enn de ellers ville hatt.

I forbindelse med finansuroen innførte Regjeringen i løpet av 1. halvår 2009 flere regelendringer på dagpenge- og permitteringsområdet for å bedre konkurransevilkårene til norske konjunkturutsatte bedrifter samt gjøre det lettere for bedriftene å holde på kompetanse i en periode med lavere etterspørsel etter arbeidskraft. Antall dager med bedriftens lønnsplikt (arbeidsgiverperiode) ble redusert fra ti til fem dager ved minst 40 pst. permittering, maksimal periode med dagpenger under permittering ble utvidet fra 30 til 52 uker, og kravet til arbeidstidsreduksjon for rett til dagpenger under permittering ble senket fra 50 til 40 pst.

Overgangsordningene knyttet til regelverket for arbeidsinnvandring for personer fra land i Øst-Europa som ble medlem av EU i 2004, ble opphevet fra mai 2009 med unntak for Romania og Bulgaria. I oktober 2009 ble kravet om oppholdstillatelse for EØS- og EFTA-borgere erstattet med en enklere registreringsordning. Etter fem år med lovlig opphold vil EØS-borgere få varig oppholdsrett. Familiemedlemmer får også bedre rettigheter. Endringene som gjelder EØS- og EFTA-borgerne er ledd i gjennomføringen av et EU-direktiv om fri personbevegelse (jf. Ot.prp. nr. 72 (2007 - 2008)) med sikte på å gjøre det enklere å utøve retten til fri bevegelse mellom EØS-land. Disse regelendringene har gjort det enklere å rekruttere arbeidskraft fra EØS-området.

En ny utlendingslov med tilhørende forskrift trådte i kraft i januar 2010. Loven legger til rette for enklere rekruttering av utenlandsk arbeidskraft, bl.a. gjennom ordningen med økt ansvar til arbeidsgiverne ved rekruttering av faglærte og høyt kvalifisert arbeidskraft.

Det nye regelverket har gjort det mulig å sette krav om at vedtak skal fattes innen 8 uker i 2010 etter at saken er mottatt i UDI. Når nytt dataverktøy er på plass i 2011, vil det nye regelverket gjøre det mulig å stille krav om at vedtak skal fattes

innen 4 uker etter at søknaden er mottatt i UDI. Det meste av rekrutteringen av utenlandsk arbeidskraft fra land utenfor EØS gjelder faglært arbeidskraft. Kvoten på 5 000 tillatelser til arbeidstakere som er faglærte har ikke medført noen reell begrensning i 2009. I 2009 ble det utstedt om lag 2 600 nye tillatelser til faglærte.

Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med de andre europeiske arbeidsmarkedsetatene og EU-kommisjonen gjennom EURES (EUROpean Employment Services). EURES har som oppgave å bistå arbeidsgivere med å skaffe arbeidskraft fra utlandet, og arbeidssøkere som søker arbeid i utlandet. Offentlige virksomheter benytter EURES i rekrutteringsarbeidet i større grad enn private bedrifter. Rekrutteringsbyråer er viktige samarbeidspartnere.

For å bidra til bedre saksbehandlingsprosedyrer mellom berørte faginstanser og redusere saksbehandlingstidene, etablerte Regjeringen i 2009 felles informasjons- og saksbehandlingskontor i Stavanger og Kirkenes, med representanter fra de mest berørte instansene. Etableringen skjedde på grunnlag av erfaringene med det felles servicekontoret som allerede var etablert i Oslo, samt det lokale behovet for felles samhandlingspunkter i disse områdene.

Det vurderes en egen nettportal som inngang til all relevant informasjon som gjelder arbeidsinnvandring og tjenesteimport, samt etablering av pilotprosjekt ved enkelte utenriksstasjoner, jf. St. meld. nr. 18 (2007-2008) Arbeidsinnvandring.

Strategier og tiltak

Regjeringens hovedstrategi er å mobilisere innenlandske arbeidskårsressurser. Det effektive tilbudet av arbeidskraft bestemmes av hvor mange personer som søker jobb, og hvor intensivt og effektivt de søker. Jo større tilbud av arbeidskraft, jo lettere er det for virksomhetene å rekruttere. Regjeringen viderefører inntil videre i 2011 endringene i dagpenge- og permitteringsregelverket, innført i forbindelse med finansuroen i løpet av 1. halvår 2009.

Arbeidsmarkedspolitikken har en viktig oppgave med å frembringe, bearbeide og gjøre informasjon lett tilgjengelig for aktørene i arbeidsmarkedet. Stillingsmarkedet er under endring ved at flere større bedrifter og virksomheter utlyser ledige stillinger på egne nettsider. Konsekvensen vil kunne være nedgang i stillinger utlyst gjennom trykte medier. Ledige stillinger på nettsider vil gjøre det vanskeligere å holde oversikten over det samlede stillingsmarkedet. Arbeids- og velferds-

etaten har utviklet en nettløsning for innhenting av ledige stillinger som kun utlyses på bedriftenes nettsider, men nettløsningen må videreutvikles for å bli et enda bedre tilbud.

Som supplerende strategi for å dekke arbeidskraftbehovet legges det fortsatt til rette for arbeidsinnvandring gjennom EØS-arbeidsmarkedet.

For nærmere omtale om den aktive arbeidsmarkedspolitikken og arbeidsrettede tiltak, se delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Delmål 4 Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for koordineringen av politikken overfor personer med nedsatt funksjonsevne. Flere departementer har ansvar for tiltak innen sin sektor. Arbeidsdepartementet har ansvaret for politikkkutforming og virkemidler innen hjelpemiddelområdet. Videre har Arbeidsdepartementet ansvaret for tiltak som skal bidra til høy yrkesdeltakelse og forebygge utstøting fra arbeidslivet jf. omtale under delmål 1 og 2 foran.

Gjennom delmål 2 i IA-avtalen er det satt fokus på å få sysselsatt flere med redusert funksjonsevne. Regjeringen har besluttet å utarbeide en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringens innsats for å øke rekrutteringen av funksjonshemmede i arbeidslivet og omtale av sysselsettingsstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne, samt en nærmere beskrivelse av innsatsen for å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad er omtalt mer detaljert under delmål 1.

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av Regjeringens satsing for å bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag.

Rapport og status

Bilstønadsområdet er et krevende område som stiller store krav til saksbehandlingskompetanse. På bakgrunn av de manglene som har blitt avdekket i Arbeids- og velferdsetatens forvaltning av ordningen, jf. Riksrevisjonens dok. Nr. 3:6 (2006-2007), har den vært gjenstand for særskilt oppfølging. Organiseringen av bilområdet i Arbeids- og velferdsetaten er fortsatt under endring. Det er opprettet fem bilsentre på landsbasis, som skal håndtere både vedtaks- og formidlingssiden i forhold til stønad til bil. Disse er opprettet i Oslo,

Trondheim, Stavanger, Bergen og Tromsø, og er lagt i tilknytning til hjelpemiddelsentralen. Enn så lenge er disse kun operative på vedtakssiden med unntak av Bilsenter Midt-Norge (Trondheim) som både er operativ på vedtaks- og formidlingssiden. Ved valg av lokalisering av bilsentrene ble det lagt avgjørende vekt på at disse skulle ligge i befolkningstette områder med gode kommunikasjonsmuligheter og hotellkapasitet. Den endrede organiseringen forventes å gi større og mer robuste kompetansemiljøer, som vil gi brukerne et bedre og mer likeverdig tilbud.

Tidligere Sosial- og helsedirektoratet utarbeidet rapporten «Å høre og bli hørt – Anbefalinger for en bedre høreapparatformidling» i 2007. Gjennomføringen av en rekke forbedringstiltak er igangsatt. En endelig samarbeidsavtale mellom de regionale helseforetakene og Arbeids- og velferdsetaten kom på plass i 2010. Det er nå nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter fra de regionale helseforetakene, Arbeids- og velferdsetaten, hørselssentralene og private avtalespesialister som bl.a. skal se på rutiner for rekvisisjon og refusjon. Arbeidsgruppen skal ferdigstille sitt arbeid innen november 2010.

Høreapparatomsorgen har en kompleks og krevende organisering og det er nedlagt et betydelig arbeid både på departements- og direktoratnivå når det gjelder å forbedre samhandling, rutiner og kontroll. Arbeids- og velferdsetaten har allerede satt i verk omfattende tiltak på en rekke områder for å bedre nøkkelkontroller som skal sikre tilstrekkelig dokumentasjon med bl.a. inngående faktura og utbetaling på området, og det vil bli vurdert om det er behov for ytterligere tiltak som kan gi tilstrekkelig god internkontroll og regnskapskvalitet på området.

Det tas sikte på å slutføre arbeidet med å gjøre de nødvendige endringer i forskrift om stønad til høreapparat og tinnitusmaskerer i 2. halvår 2010.

Strategier og tiltak

Regjeringens mål er å legge til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne skal sikres likeverdige levekår, livskvalitet og aktive, selvstendige liv på linje med den øvrige befolkningen. Gjennom ulike virkemidler og tiltak, herunder et landsdekkende system av hjelpemiddelsentraler, vil Regjeringen bidra til inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne i skole, utdanning og arbeids- og dagligliv. Regjeringen legger til grunn en bred forståelse av hvilke virkemidler samfunnet stiller til rådighet. Løsningene for den enkelte

kan variere fra tolkehjelp, førerhund og rullestol, til transportordninger og kontantytelser. Regjeringens innsats gjennom arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til at personer som har problemer med å få eller beholde arbeid gis tilbud om arbeidsrettet bistand som er tilpasset deres behov og kan bidra til raskere overgang til arbeid. Et sentralt bidrag i dette er arbeidet med en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Målet er å øke sysselsettingsandelen i denne gruppen. For nærmere omtale se delmål 1.

Hjelpemiddelsentralene skal sørge for en likeverdig og helhetlig problemløsning for brukere med varige, funksjonelle hjelpebehov av teknisk eller ergonomisk art. Hjelpemiddelsentralene skal også bidra med rådgivning og veiledning overfor førstelinjetjenesten, som primært vil være helse- og pleie- og omsorgstjenesten i kommunene, men også fylkeskommunene (videregående skoler), de statlige helseforetakene, bedriftshelsetjenesten og i noen grad arbeidsgivere. Hjelpemiddelsentralene og førstelinjetjenesten skal innenfor sine respektive ansvars- og kompetanseområder samarbeide om å finne helhetlige løsninger for den enkelte bruker. Hjelpemiddelsentralene skal behandle søknader innen rimelig tid og utføre reparasjoner av hjelpemidler så raskt som mulig.

Regjeringen nedsatte våren 2008 et offentlig utvalg som skulle foreta en bred gjennomgang av forvaltning, organisering og finansiering på hjelpemiddelområdet og i lys av innføringen av en ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV-reformen), komme med forslag med sikte på en mer brukeroorientert og effektiv hjelpemiddelforvaltning. NOU 2010: 5 Aktiv deltakelse, likeverd og inkludering – et helhetlig hjelpemiddeltilbud ble avgitt i mai 2010. Utvalgets innstilling er sendt på høring med høringsfrist 15. oktober 2010. Regjeringen vil, bl.a. på bakgrunn av innspill som framkommer i høringen, ta stilling til den videre oppfølgingen av NOU 2010: 5.

Delmål 5 Et økonomisk og sosiale bærekraftig pensjonssystem

Status og strategier knyttet til målet om et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem er nærmere redegjort under resultatområde 3 Pensjoner.

Delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Alle skal, uavhengig av økonomisk og sosial bakgrunn, ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet. Arbeids- og velferdspolitikken

står, i samspill med andre politikkområder, sentralt i Regjeringens arbeid for å redusere ulikheter i levekår, utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og bekjempe fattigdom.

Rapport og status

Regjeringen oppnevnte i 2008 Fordelingsutvalget for å se på utviklingen i økonomiske forskjeller over tid, hvilke faktorer som påvirker fordelingen og hvilke tiltak som kan bidra til en jevnere fordeling. Fordelingsutvalget overleverte sin innstilling (NOU 2009: 10) til Finansdepartementet i mai 2009. Inntektsforskjellene i Norge har økt over de siste 20 årene. Andelen med vedvarende lavinntekt har holdt seg noenlunde stabil, men antall personer med lavinntekt øker fordi befolkningen øker. Økningen i lavinntektsgruppen i de senere år har særlig funnet sted blant innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn og blant barnefamilier. Fordelingsutvalget har sett på tiltak som kan bidra til å forhindre at økonomiske forskjeller forsterker seg over tid, herunder at fattigdom går i arv. En stabil arbeidstilknytning er den viktigste enkeltfaktoren som kan hindre at personer har lav inntekt over tid. Utvalget fremhever betydningen av tidlig innsats rettet mot barn i førskolealder for å bedre de framtidige utdannings- og yrkesmulighetene til barn i lavinntektsfamilier. Utvalget peker bl.a. på tiltak som gratis og obligatorisk kjernetid i barnehager, tiltak for økt fullføringsgrad i videregående skole og tiltak for å inkludere flere i arbeidslivet. Fordelingsutvalgets innstilling har vært på en bred høring.

Regjeringen la sammen med statsbudsjettet for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplan mot fattigdom er rettet inn mot tre delmål: at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Handlingsplanen omfatter tiltak under flere sektordepartementers budsjettområder. Handlingsplanen mot fattigdom er fulgt opp med tiltak og styrking i de årlige statsbudsjettene. De årlige bevilgningene til de særlige tiltakene mot fattigdom er i perioden 2006-2010 økt med 3,9 mrd. kroner ut over det som lå i Bondevik II-Regjeringens budsjettforslag for 2006. Handlingsplan mot fattigdom inngår sammen med bl.a. St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering, St.meld. nr. 16 (2006-2007) ... og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring, St.meld. nr. 20 (2006-2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller, Opptappingsplan for rusfeltet og innsatsen for integrering og inkludering

av innvandrerbefolkningen i en samlet politikk for utjevning av økonomiske og sosiale forskjeller, for inkludering og fattigdomsbekjempelse.

Regjeringen har innført et kvalifiseringsprogram, som er et landsomfattende tilbud fra 1. januar 2010. En samordnet arbeids- og velferdsforvaltning gir et bedre utgangspunkt for bistand til personer som er i utkanten av arbeidsmarkedet og som har behov for både statlige og kommunale tjenester. Den arbeidsrettede innsatsen overfor innvandrere er styrket, gjennom arbeidsmarkeds tiltak, norskopplæring og introduksjonsprogrammet.

Offentlige velferdsordninger og gratis og rimelige fellesgoder er viktig for å sikre inkludering av utsatte barn og unge. Regjeringen har gjennomført en stor barnehagereform. Et godt utbygd pedagogisk barnehagetilbud gir barn gode og mer likeverdige oppvekst- og læringsvilkår. Regjeringen iverksetter tiltak for å redusere sosiale forskjeller i skole- og utdanningssystemet. Det er i 2010 innført et tilbud om 8 timer gratis leksehjelp etter obligatorisk skoletid på 1.-4. trinn. Det iverksettes tiltak for økt gjennomføring av videregående opplæring. Det er som et ledd i den særskilte innsatsen mot fattigdom iverksatt kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn i vanskeligstilte familier og tiltak overfor ungdom i risikosoner.

Det er iverksatt en rekke tiltak for å bedre levekårene og mulighetene for de vanskeligst stilte. Kommuneøkonomien er styrket, og det er gitt statlige tilskuddsmidler til forsøks- og utviklingsvirksomhet. Dette gir kommunene mulighet til å spille en mer aktiv rolle i arbeidet med å forebygge og bekjempe fattigdom. I 2009 ble det gjennomført en omfattende omlegging av bostøtteordningen som har bidratt til at flere husstander mottar bostøtte. Det er iverksatt en forsterket innsats mot bostedsløshet, bl.a. gjennom tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig og tiltak overfor personer i midlertidige botilbud slik at disse får tilbud om varig bolig. Tiltak for rusmiddelavhengige er styrket. Samarbeidet og dialogen med frivillige organisasjoner er styrket som et ledd i innsatsen mot fattigdom, bl.a. er det etablert et kontaktutvalg mellom Regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte.

I del III, punkt 8 gis en kortfattet statusrapportering på tiltak mot fattigdom som er iverksatt eller styrket i årene 2006-2010 knyttet til handlingsplan mot fattigdom. Tiltakene har bidratt til bedre levekår, økt livskvalitet og bedre muligheter for mange enkeltpersoner og familier. På len-

gre sikt er målet at flere skal komme i arbeid og dermed også øke egne inntekter og selvforsørgeelse. Det er fortsatt behov for en særlig innsats overfor enkelte utsatte grupper i tillegg til den brede og langsiktige innsatsen for å forebygge fattigdom og levekårsproblemer og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller.

Strategier og tiltak

En økonomisk politikk som legger til rette for høy sysselsetting, stabil økonomisk vekst og bærekraftige velferdsordninger er fundamentet i Regjeringens politikk for å bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller.

Den nordiske velferdsmodellen kjennetegnes av forholdsvis stor omfordeling gjennom skattesystemet, universelle velferdsordninger, en aktiv arbeidsmarkedspolitikk og fleksibilitet på arbeidsmarkedet. Velferdsmodellen har bidratt til en jevnere inntektsfordeling og en lavere andel med lavinntekt i Norge sammenliknet med andre land. Regjeringen vil bygge videre på den nordiske modellen, fornye og videreutvikle velferdsordningene og bidra til et arbeidsliv der alle kan delta.

Regjeringen har et bredt forebyggende perspektiv på innsatsen mot fattigdom. Regjeringen legger vekt på å gjøre noe med forhold som bidrar til å skape og opprettholde fattigdom innenfor oppvekstmiljø og utdanningssystem, innenfor arbeidsmarked og arbeidsliv og innenfor velferdsordningene. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2011 en fortsatt styrking av barnehage og skole. Regjeringen styrker kommuneøkonomien i 2011. Dette gir kommunene bedre rammebetingelser for å yte velferdstjenester.

Regjeringen vil som en oppfølging av Fordelingsutvalgets innstilling (NOU 2009: 10) legge fram en stortingsmelding om fordelingspolitikken våren 2011. Regjeringens strategi for å forebygge og bekjempe fattigdom vil inngå som en del av meldingen. Problemstillinger knyttet til barn og unge vil bli spesielt vektlagt.

Regjeringen kombinerer et bredt forebyggende perspektiv med tiltak for å redusere fattigdom og bedre levekårene for de vanskeligst stilte. De målrettede tiltakene som er iverksatt som et ledd i Regjeringens handlingsplan mot fattigdom videreføres i hovedsak i 2011. Tiltakene er knyttet til de tre delmålene i handlingsplanen om at alle skal gis muligheter til å komme i arbeid, at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg og å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Se omtale av tiltakene i del III, punkt 8.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2011 satsinger innenfor tiltaksområder som er spesielt viktige i innsatsen mot fattigdom. Dette gjelder:

- Styrking av tiltak for rusmiddelavhengige.
- Tiltak for økt fullføring i videregående opplæring.
- Styrking av program for basiskompetanse i arbeidslivet.
- Bedre ordning for studenter med nedsatt funksjonsevne.
- Endringer i reglene om bidragsforskott og gebyr ved fastsettelse og endring av bidrag.

Styrking av tiltak for rusmiddelavhengige

(Helse- og omsorgsdepartementet, 100 mill. kroner)

Regjeringen foreslår å styrke Opptappingsplanen for rusfeltet med 100 mill. kroner i 2011. Det foreslås å styrke kommunalt rusarbeid med 70 mill. kroner. En styrking av kommunale tjenester vil bidra til å redusere behovet for langvarige og kostnadskrevenne tjenester, forhindre innleggelser i spesialisthelsetjenesten og bidra til bedre livskvalitet for den enkelte. Det foreslås 20 mill. kroner til tverrfaglig spesialisert behandling. Spesialisthelsetjenesten mottar et økende antall nyhenviste til rusbehandling, ventetidene har økt og andel fristbrudd er fortsatt betydelig. Behandlingskapasiteten må økes for å sikre forsvarlige tjenester. I tillegg foreslås det 5 mill. kroner til etablering av to nye rusmestringsenheter og 5 mill. kroner til forebyggende tiltak.

Tiltak for økt fullføring i videregående opplæring

(Kunnskapsdepartementet, 175 mill. kroner)

Det er behov for en omfattende satsing for å bedre gjennomføringen av videregående opplæring. Regjeringen foreslår at det bevilges midler til tiltak innenfor følgende områder: styrke kvaliteten på ungdomstrinnet og tilrettelegge overgangen fra ungdomstrinn og videregående opplæring, yrkesretting av videregående opplæring og økt tilskudd til lærlinger med særskilte behov og styrke oppfølgingstjenesten i dialog med fylkeskommunene og utvikle et bedre samarbeid med arbeids- og velferdsforvaltningen om målgruppen for oppfølgingstjenesten.

Styrking av program for basiskompetanse i arbeidslivet

(Kunnskapsdepartementet, 10 mill. kroner)

Regjeringen ønsker å bedre muligheten til opplæring på arbeidsplassen og bidra til å kvalifi-

sere folk til et yrkesliv som stadig endres. Det foreslås en styrking av Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) med 10 mill. kroner i 2011. Dette er en videreføring av styrkingen som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2010.

Bedre ordning for studenter med nedsatt funksjonsevne

(Kunnskapsdepartementet, 14,1 mill. kroner)

For å bidra til å nå målet om like muligheter til utdanning foreslår Regjeringen å bedre studiefinansieringen for studenter med nedsatt funksjonsevne. For studenter som på grunn av nedsatt funksjonsevne ikke er i stand til å ta arbeid ved siden av utdanningen eller i sommerferien foreslås det å gi et ekstra månedlig stipend, samt å utvide støtteperioden til 12 måneder. Det foreslås videre at hele basisstøtten gis som stipend ved forsinkelse i utdanningen ut over ett år når det er dokumentert at forsinkelsen skyldes studentens nedsatte funksjonsevne og studenten ikke har fullfinansiering fra folketrygden. Tiltakene har en budsjetteffekt på om lag 14,1 mill. kroner i 2011.

Inntektssikring for forsørgere med lav inntekt – endringer i reglene om bidragsforskott og gebyr ved fastsettelse og endring av bidrag

(Arbeidsdepartementet)

Fra 2011 foreslås endringer i reglene om bidragsforskott og gebyr ved fastsettelse og endring av bidrag, slik at reglene i økt grad blir innrettet mot de mest vanskeligstilte. Forslagene er en oppfølging av St.meld. nr. 19 (2006-2007) Evaluering av nytt regelverk for barnebidrag. Det foreslås å øke inntektsgrensen for rett til maksimalt forskott fra 170 900 kroner per år, til 217 200 kroner. Inntektsgrensen økes betydelig og likestilles med grensen for når bidragspliktig etter barneloven er fritatt fra å betale bidrag. Dette er en betydelig forbedring sammenlignet med det som ble forutsatt i St.meld. nr. 19 (2006-2007). Økningen av inntektsgrensen for rett til fullt forskott vil styrke økonomien til forsørgere med lav inntekt og samtidig trygge barnets forsørgelse der den bidragspliktige ikke kan eller vil betale. Forslaget er også omtalt under kap. 2620 post 76 og kap. 5701 post 73. Samtidig foreslås det at inntektsgrensen for gebyrfritak for behandling av søknad om fastsettelse og endring av underholdsbidrag heves til samme nivå. Denne endringen vil komme både bidragsmottakere og bidragspliktige til gode. Se nærmere omtale under kap. 3605, post

06. Det foreslås også oppheving av bestemmelsen om begrenset behovsprøving for forskottsmottakere med barn uten oppgitt far mv. Regelen foreslås opphevet for å likebehandle alle forskottsmottakere. Forslaget omtales også under kap. 2620, post 76. Samlet sett vil tiltakene føre til en viss innsparing.

Forsøksordningen med gratis kjernetid i barnehage vil bli videreført og utvidet i 2011. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Delmål 7 Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov

En brukerrettet arbeids- og velferdsforvaltning berører en rekke ulike sider ved relasjonen mellom forvaltningen og den enkelte bruker. Brukerne skal bl.a. bli møtt med service og respekt samt god informasjon og tilgjengelighet. Arbeids- og velferdsforvaltningen skal også ivareta brukermedvirkning, både på individnivå og systemnivå. Det skal legges vekt på å gi et likeverdig tilbud til alle, uavhengig av brukernes bakgrunn. Mangfoldsperspektivet skal ivaretas i møtet med brukerne og i utformingen av publikumsrettede tjenester.

Rapport og status

Brukermedvirkning, i betydning brukerens innflytelse på egen sak, er en gjennomført metodisk tilnærming på individnivå gjennom arbeidsevnevurderingene, jf. omtale under delmål 1. På systemnivå ivaretas brukermedvirkning gjennom arbeidet i det sentrale brukerutvalget og ved at det er jevnlig kontakt mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og de fylkesvise brukerutvalgene.

Arbeids- og velferdsforvaltningen har siden den ble opprettet i 2006 vært gjennom en krevende reformperiode. Dette har bl.a. ført til stort arbeidspress for de ansatte, lange saksbehandlingstider og redusert tilgjengelighet per telefon. Servicen overfor brukerne har derfor samlet sett vært noe svakere enn forventet. For å fange opp brukernes vurderinger og erfaringer med Arbeids- og velferdsetatens tjenesteyting, gjennomføres det jevnlig brukerundersøkelser. Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomførte en brukerundersøkelse blant personbrukere våren 2010. Resultatene viser at brukertilfredsheten er på om lag samme nivå som i brukerundersøkelsen som ble gjennomført våren 2009, men brukertilfredsheten var noe svakere sammenlignet med

brukerundersøkelsen som ble gjennomført høsten 2009. Tilsvarende viser en brukerundersøkelse blant arbeidsgivere at tilfredsheten blant arbeidsgivere i 2010 er på om lag samme nivå som i 2009, men betydelig under nivået i 2008.

Internettetsiden nav.no er hovedkanalen for informasjonsformidling til arbeids- og velferdsforvaltningens brukere, og er ett av landets mest besøkte nettsider. På nettsiden er det bl.a. samlet informasjon om forvaltningens tjenester og ytelser, herunder informasjon om arbeidsliv, sosiale tjenester, helse, familie og pensjon. I dag er det selvbetjeningsløsninger der arbeidsledige og brukere med arbeidsavklaringspenger selv kan registrere CV-opplysninger og jobbønsker. 7 av 10 av arbeidssøkere registrerer selv egne kompetanseopplysninger. Arbeidsgivere kan også registrere ledige stillinger i Arbeids- og velferdsetatens stillingsbase gjennom bruk av selvbetjeningsløsninger.

Arbeids- og velferdsforvaltningens lokaler planlegges og bygges slik at de er med på å sikre tilgjengelighet for alle brukergrupper, og det tas spesielt hensyn til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det legges vekt på at NAV-kontorene skal tilfredsstillende krav til universell utforming. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet har fylker som ikke oppfyller alle krav på området, laget en plan for utbedring av manglene.

Strategier og tiltak

I arbeidet for å nå målet om god informasjon og tilgjengelighet, legges det vekt på at flere brukere skal kunne innhente informasjonen på nav.no og benytte selvbetjeningsløsningene i stedet for å oppsøke et NAV-kontor eller henvende seg per telefon eller e-post. Dette vil kunne frigjøre ressurser til bedre og tettere oppfølging av brukere som har behov for dette.

Brukerne skal motta effektiv, kompetent og brukervennlig service og det skal legges til rette for at stadig flere brukere kan ta i bruk moderne teknologi i sin kommunikasjon med forvaltningen, slik at deres individuelle behov løses så raskt og enkelt som mulig. For å gjøre det enkelt for brukerne og for at tjenestene skal kunne tilpasses brukernes behov, har etaten iverksatt en rekke tiltak, som for eksempel videreutvikling av internett-sidene nav.no og bedret tilgjengelighet på telefon.

Brukere av arbeids- og velferdsforvaltningens tjenester har ulik bakgrunn når det gjelder språk, kultur og erfaring. Dette stiller krav til utforming og tilpasning av forvaltningens tjenester. Arbeids- og velferdsetaten vil ha særskilt oppmerksomhet

rettet mot behovet for oversetting av sentral informasjon og bruk av tolk, herunder for fremmedspråklige og døve.

Delmål 8 Rett stønad til rett tid

Den enkeltes rettigheter til stønader gjennom trygdelovgivning og andre sosiale overføringsordninger, skal forvaltes på en god og effektiv måte.

Rapport og status

Samlet antall saker som lå til behandling (tidligere omtalt som restanser, omfatter både ubehandlede saker og saker under behandling) i Arbeids- og velferdsetaten økte fra 2007 og fram til våren 2009. Deretter har antall saker som har ligget til behandling, gått ned. Hittil i 2010 har nivået i all hovedsak vært uendret på i underkant av 135 000 saker⁷. Samlet tilgang i 2009 var på anslagsvis 3,5 mill. saker. Flere saker er kompliserte og krever lengre saksbehandlingstid. Antall saker til behandling, for NAV-kontorene og forvaltningsenhetene, er per august på om lag samme nivå som da etaten satte i gang omfattende omstillinger. Unntaket er NAV Internasjonalt, der antall saker til behandling økte kraftig mot slutten av 2009. Dette skyldes pålegg om registrering av saker om unntak fra norsk trygd. Disse ble tidligere som hovedregel ikke registrert, før de ble behandlet. NAV Internasjonalt har i løpet av våren og sommeren 2010 bygget ned antall saker til behandling.

Styrkingen av Arbeids- og velferdsetatens driftsbevilgning i 2008 og 2009, i tillegg til en rekke tiltak som etaten har satt i verk for å heve effektiviteten i ytelsesforvaltningen, har bidratt til at antall saker som har ligget til behandling har gått ned, jf. også omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Ved revisjonen av regnskapet for 2008 ble det avdekket at Arbeids- og velferdsetaten hadde betydelige utfordringer med å sikre rett ytelse til den enkelte mottaker. Arbeids- og velferdsdirektoratet har derfor gitt arbeidet med å utforme, innføre og følge opp grunnleggende rutiner i ytelsesforvaltningen prioritet. Dette arbeidet er omfattende og det er behov for å gå skrittvis frem. Medio september 2010 er det, ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet, etablert kontroller på stø-

nadsområder som samlet representerer 90 pst. av utbetalingene fra Arbeids- og velferdsetaten, jf. også omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeids- og velferdsetaten har hatt oppmerksomhet på arbeidet med å forebygge og avdekke feilutbetaling og misbruk av ytelser gjennom flere kontrolltiltak basert på risikovurderinger. Det har bl.a. vært foretatt en samkjøring av data fra ulike registre, og det har vært samarbeidet med skatteetaten og andre offentlige etater. 1 435 personer ble anmeldt for trygdemisbruk for til sammen 159 mill. kroner i 2009. Det er 10 pst. flere enn året før.

Pr. 31. august 2010 er det anmeldt om lag 600 personer. Dette er en reduksjon i antall anmeldelser på hhv 40 pst. og 25 pst. sammenlignet med samme periode i 2009 og 2008. Nedgangen i anmeldte saker i 2010 kommer som følge av at etaten har prioritert å redusere saksbehandlingstider i ytelsesforvaltningen. Etaten har iverksatt flere forebyggende tiltak, og etterkontrollene for å avdekke misbruk er effektivisert. Dette kan gi grunnlag for å avdekke flere misbruk og gi grunnlag for flere anmeldelser fremover.

De fleste anmeldelsene dreier seg om svindel av dagpenger, attføringsytelser, sykepenger, enslig forsørgerstønad og uførepensjoner. Etaten har utviklet gode maskinelle kontroller for å avdekke svindel vedrørende dagpenger og attføringsytelser. I 2011 vil slike kontroller bli implementert på flere områder, bl.a. sykepenger og arbeidsavklaringspenger.

De fleste enkeltvedtak som fattes av Arbeids- og velferdsetaten kan påklages internt i etaten. Etter at den interne klageadgangen er uttømt kan vedtakene, med noen mindre unntak, ankes inn for Trygderetten. Det vises til omtale av Trygderetten under kap. 606 Trygderetten. Arbeids- og velferdsetatens klage- og ankebehandling og Trygderettens avgjørelser gir viktige bidrag i etatens arbeid med å bedre kvaliteten i saksbehandlingen.

Strategier og tiltak

Arbeids- og velferdsdirektoratet har satt i verk en rekke tiltak for å redusere saksbehandlingstidene. Viktige tiltak har vært opprettelsen av sentrale team for å bygge ned antall saker til behandling, effektiviseringsprosjekter og prosjekter for å bedre kvalitet og læring på tvers av enheter og fylker.

For å bedre internkontrollen i ytelsesforvaltningen, skal rutinene for nøkkelkontroller i saksbehandlingen gradvis utvides til flere stønadsom-

⁷ Omfatter ikke dagpenger, arbeidsavklaringspenger og alderspensjon. Utvikling i saksbehandlingstider for disse ytelsene er omtalt under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

råder gjennom 2010 og fremover, basert på vurderinger av risiko og vesentlighet. Det vil fortsatt legges vekt på å følge opp implementeringen og etterlevelse av manuelle kontroller i saksbehandlingen i Arbeids- og velferdsetaten som ledd i en betydelig forsterket internkontroll. Arbeidet med å bedre internkontrollen i Arbeids- og velferdsetaten er et langsiktig arbeid og vil måtte gjennomføres i faser. Det vil derfor ta tid før internkontrollen i ytelsesforvaltningen er tilfredsstillende.

Departementet legger til grunn at det ikke vil være mulig å etablere kontroller som kan sikre at det ikke skjer feil i saksbehandling eller utbetaling, men toleransen for feil må være lav i saker som gjelder enkeltpersoners livsopphold eller inntektsgrunnlag.

En viktig forutsetning for høy kvalitet og effektiv og tilfredsstillende kontroll i ytelsesforvaltningen er modernisering av Arbeids- og velferdsetatens IKT-systemer. Dette moderniseringsarbeidet vil være omfattende, og det vil ta tid innen en kan høste gevinster i form av høy kvalitet og tilfredsstillende kontroll i ytelsesforvaltningen. Innen et modernisert IKT-system er på plass, vil økt kvalitet i saksbehandlingen kreve et større innslag av manuelle kontroller. Dette vil kunne redusere produktiviteten i ytelsesbehandlingen. Omfang og innretning av kontroller vil derfor baseres på en vurdering av risiko og vesentlighet for å sikre balanse mellom krav til effektivitet og kvalitet i saksbehandlingen.

Arbeidsdepartementet legger vekt på at de disposisjoner som gjøres gjennom forvaltningen av folketrygdens ytelser skal være i samsvar med gjeldende regelverk. Departementet har bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å igangsette et arbeid med å utvikle metoder for å måle og følge opp feil, samt etablere helhetlige krav for kvalitet i forvaltningen av folketrygdens ytelser. Det vil i den forbindelse bli lagt vekt på å utvikle målbare kriterier for kvalitet, slik det for eksempel er utviklet for Statens pensjonskasse. Dette arbeidet vil danne grunnlag for et kvalitetssystem for Arbeids- og velferdsetaten som vil omfatte kvalitetsindikatorer, fastsettelse av kvalitetsmål, samt måling og rapportering av kvalitet i saksbehandlingen for hele etaten. På bakgrunn av det store antall ytelser Arbeids- og velferdsetaten forvalter og som er svært ulike bl.a. når det gjelder kompleksitet, er det behov for å gå skrittvis fram i dette arbeidet.

For de kommunale tjenesteområdene i arbeids- og velferdsforvaltningen er det fra 2010 lovfestet en plikt for kommunene til å føre internkontroll. Samtidig er det innført statlig tilsyn ved fylkesmannen. Med dette gjelder et krav om

internkontroll og tilsyn for alle kommunale sosiale tjenester, både i og utenfor NAV-kontorene. Arbeidsdepartementet forventer at disse tiltakene vil bidra til bedre tjenester og økt rettssikkerhet for brukerne.

Arbeids- og velferdsetatens arbeid med å forebygge og avdekke trygdemisbruk vil bli styrket i 2011. Etter planen vil det bli gjennomført et FOU-opdrag om misbruk av sykepengeordningen. Et viktig formål er å undersøke eventuelle mørketall om misbruk av ordningen med sikte på å iverksette tiltak for å bekjempe trygdemisbruk. På sikt vil dette bidra til bedre og mer målrettet innsats i arbeidet for å forebygge og avdekke trygdemisbruk.

Delmål 9 Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

NAV-reformen innebærer en ny organisering av arbeids- og velferdsforvaltningen. Samtidig med NAV-reformen er det gjennomført flere endringer i de virkemidlene Arbeids- og velferdsetaten har tilgjengelig. Her redegjøres for den organisatoriske gjennomføringen av NAV-reformen samt innføringen av arbeidsavklaringspenger fra 1. mars 2010. For status om gjennomføring av pensjonsreformen, herunder IKT-pensjonsprosjektet, vises det til resultatområde 3 Pensjoner.

Rapport og status

Arbeids- og velferdsforvaltningen har siden den ble opprettet i 2006 vært gjennom en omfattende og krevende reformperiode med bl.a. pensjonsreformen og utskillelse av helserefusjoner til helseforvaltningen. Reformoppgavene har i all hovedsak vært gjennomført i henhold til tidsplanen som har vært lagt fram. Samtidig med de organisatoriske endringene er det gjennomført endringer i arbeids- og velferdsforvaltningens virkemidler, herunder innføring av kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad, endringer i tiltaksregelverket, innføring av arbeidsavklaringspenger og arbeids-evnevurderinger, nye regler for oppfølging av sykmeldte og pensjonsreformen.

Gjennom 2008 og inn i 2009 viste det seg at gjennomføringen av NAV-reformen samtidig med en kraftig vekst i arbeidsledigheten, førte til sviktende måloppnåelse på sentrale områder. Arbeids- og velferdsetatens sviktende måloppnåelse var primært knyttet til ytelsesforvaltningen, manglende tilgjengelighet og mangelfull oppfølging av personer som mottok helserelaterede ytelser, jf. omtale under kap. 605.

Den organisatoriske delen av NAV-reformen er nå i det vesentlige på plass. Ved utgangen av 2010 vil det være etablert 456 NAV-kontorer. Det siste NAV-kontoret vil bli etablert i Kristiansand i 2011. Ved NAV-kontorene er det felles ledelse ved nær 91 pst. av kontorene og delt ledelse ved de øvrige kontorene. I Oslo, Bergen og Stavanger er det valgt delt ledelse. Utenom disse byene er det 15 kontorer med delt ledelse. I de NAV-kontorene som har enhetlig ledelse, er vel 72 pst. av lederne statlig ansatt mot 28 pst. kommunalt ansatt.

Som følge av Stortingets behandling og vedtak i forbindelse med Ot.prp. nr. 4 (2008-2009), ble retten til behovs- og arbeidsevnevurderinger og arbeidsavklaringspenger innført. Retten til arbeidsevnevurdering ble innført fra 1. februar 2010 og regelverket om arbeidsavklaringspenger fra 1. mars 2010. Arbeids- og velferdsetaten var godt forberedt på innføringen av arbeidsavklaringspenger og har i all hovedsak lyktes med å sikre brukerne de ytelsene de har krav på. Samtidig ble det innført krav om å melde fra om forhold som har betydning for retten og størrelsen på ytelsen ved hjelp av meldekort for mottakere av arbeidsavklaringspenger. Erfaringer så langt tyder på at implementeringen av arbeidsavklaringspenger, herunder innføring av nye meldekortrutiner, fungerer tilfredsstillende. 74 pst. av alle som har plikt til å sende meldekort sender disse via Internett. 6 pst. av mottakerne av arbeidsavklaringspenger har fått fritak fra å sende meldekort.

Strategier og tiltak

Departementet nedsatte i februar en ekspertgruppe som skulle se nærmere på arbeidsdelingen og samhandlingen mellom NAV-kontorene og forvaltningsenhetene. Det er i del III gitt en bred omtale av ekspertgruppens forslag og hvordan den skal følges opp.

Det er en forutsetning for å realisere målene med NAV-reformen at de ansatte i arbeids- og velferdsforvaltningen, gis nødvendig opplæring og kompetanse slik at forvaltningens oppgaver kan løses med god kvalitet. En sentral utfordring for arbeids- og velferdsforvaltningen vil være å videreutvikle kompetansen fra de tidligere etatene/sosialtjenesten til et mer integrert fagmiljø i NAV-kontoret med hovedfokus på å gi bistand til å komme i jobb gjennom veiledning, avklaring, oppfølging og arbeidsevnevurdering. Også ytelsesforvaltningen må sikres god kvalitet. En utredning av Rambøll Management: «Utredning av hvordan tilbud innenfor høyere utdanning kan bidra til å dekke langsiktige kompetansebehov i arbeids- og

velferdsforvaltningen» fra januar 2010, peker bl.a. på behov for et tettere samarbeid mellom arbeids- og velferdsforvaltningen og universitets- og høyskolesektoren. Kunnskapsdepartementet skal legge frem en stortingsmelding om utdanning for velferdstjenestene i 2011. Meldingen skal bidra til utvikling av en samlet nasjonal kunnskapspolitikk for fremtidens helse- og sosialutdanninger, legge grunnlag for å oppdatere innhold i utdanningene og bidra til helhetlig og effektiv styring, organisering og struktur. Kunnskapsdepartementet vil samarbeide med Arbeidsdepartementet og andre berørte departementer om meldingen.

Både utredningen fra Rambøll Management og rapporten som ble utarbeidet av ekspertgruppen som vurderte oppgave og ansvarsfordelingen i arbeids- og velferdsforvaltningen, peker på behovet for å utvikle en helhetlig strategi for kompetanse- og medarbeiderutvikling som ivaretar både rekruttering, faglig utvikling, fastholdelse av kompetente medarbeidere og god lederopplæring i arbeids- og velferdsforvaltningen. Departementet vil ta et initiativ overfor Arbeids- og velferdsdirektoratet for å følge opp arbeidet med å utvikle en slik helhetlig strategi for arbeids- og velferdsforvaltningen.

Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomfører i et samarbeid med Helsedirektoratet et fem-årig forsøk (HUSK) hvor formålet er å styrke praksisbasert forskning og kunnskapsbasert praksis. Se delmål 6 og kap. 621, post 63 for nærmere omtale.

I St. prp. nr. 46 (2004-2005) Ny arbeids- og velferdsforvaltning, ble det lagt til grunn at endringene innen IKT-området i arbeids- og velferdsforvaltningen skulle gjennomføres i to faser: En basisplattform (felles teknologisk infrastruktur) for IKT-løsninger skulle være tilgjengelig ved etableringen av den nye arbeids- og velferdsforvaltningen i fase 1. Fase 2 innebærer en utvikling av en mer fullverdig og integrert IKT-løsning i form av en helhetlig systemløsning for saksbehandling for hele eller store deler av arbeids- og velferdsforvaltningen. Arbeids- og velferdsetatens IKT-systemer er i hovedsak videreført fra tidligere trygdeetaten og Aetat. Disse imøtekommer ikke dagens krav til funksjonalitet. Det er også enkelte svakheter med informasjonssikkerheten knyttet til de gamle systemene. På oppdrag fra Arbeidsdepartementet har Arbeids- og velferdsdirektoratet startet et forprosjekt om IKT-modernisering i etaten. Planverket for IKT-moderniseringen skal kvalitetssikres i tråd med Finansdepartementets kvalitetssikringsregime. IKT-moderniseringen i Arbeids- og velferdsetaten vil være et langsiktig prosjekt. Stortinget vil bli orientert om framdriften mv. på egnede tidspunkter.

Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen	1 546 067	788 010	161 700	-79,5
605	Arbeids- og velferdsetaten	9 900 574	9 736 817	10 050 200	3,2
606	Trygderetten	58 636	60 857	62 690	3,0
	Sum kategori 09.10	11 505 277	10 585 684	10 274 590	-2,9

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
01-24	Statens egne driftsutgifter	9 989 191	9 414 012	9 689 080	2,9
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	1 234 816	950 792	357 780	-62,4
70-89	Andre overføringer	281 270	220 880	227 730	3,1
	Sum kategori 09.10	11 505 277	10 585 684	10 274 590	-2,9

Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 45</i>		531 935	62 950
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		1 014 132	127 080
	Sum kap. 604		1 546 067	161 700

Overført fra 2009 til 2010:

Post 21: 401 995 000 kroner

Post 45: 265 978 000 kroner

Allmenn omtale

Bevilgningen dekker utgifter til evaluering av NAV-reformen, IKT-investeringer til pensjonsreformen og planleggingsarbeidet knyttet til IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten.

Den organisatoriske delen av NAV-reformen har vært finansiert over kap. 604 for årene 2006-2009. Det vil gjenstå å etablere ett NAV-kontor i Kristiansand i 2011. Dette vil bli finansiert ved overført bevilgning. For 2011 er det for NAV-reformen derfor kun foreslått bevilgning til evaluering av NAV-reformen.

Som følge av Stortingets behandling og vedtak i forbindelse med St.meld. nr. 12 (2004-2005) Pensjonsreformen – trygghet for pensjonene og St.meld. nr. 5 (2006-2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden, jf. Innst. S. nr. 195 (2004-2005) og Innst. S. nr. 168 (2006-2007), var det behov for å etablere nye IKT-løsninger for håndtering av pensjonsområdet i Arbeids- og velferdsetaten. Siste leveranse i IKT pensjonsprogrammet er planlagt avsluttet i løpet av 1. halvår 2011.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har startet et forprosjekt om IKT-modernisering i etaten etter oppdrag fra departementet. Planverket for IKT-moderniseringen i etaten skal kvalitetssikres i tråd med Finansdepartementets kvalitetssikringsregime.

Budsjettforslag for 2011

For 2011 foreslås det bevilget totalt 161,7 mill. kroner under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og

velferdsforvaltningen. Forslaget til bevilgning fordeles seg med 7,1 mill. kroner til evaluering av NAV-reformen, 146,6 mill. kroner for gjennomføring av IKT-prosjektet i 2011 knyttet til pensjonsreformen og 8 mill. kroner knyttet til planleggingsarbeidet for IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 45

Under kap. 604 post 21 er forslag til bevilgning på 34,62 mill. kroner som skal dekke 7,1 mill. kroner til evaluering av NAV-reformen og 19,52 mill. kroner til IKT-prosjektet knyttet til pensjonsreformen og 8 mill. kroner til planleggingsarbeidet for IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres, kan nyttes under post 21

Forslag til bevilgning på 127,08 mill. kroner skal dekke IKT-prosjektet knyttet til pensjonsreformen.

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	9 377 697	9 265 901	9 565 210
21	Spesielle driftsutgifter	20 923	24 304	26 560
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	220 684	225 732	230 700
70	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte, <i>kan overføres</i>	281 270	220 880	227 730
Sum kap. 605		9 900 574	9 736 817	10 050 200

Overført fra 2009 til 2010:
Post 01: 91 549 000 kroner
Post 21: 1 219 000 kroner
Post 45: 30 753 000 kroner
Post 70: 81 080 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for gjennomføringen av sentrale deler av arbeids- og velferdspolitikken på statlig side. Arbeids- og velferdsetaten ledes av Arbeids- og velferdsdirektora-

tet. Arbeids- og velferdsdirektoratet ivaretar også oppgaver som direktorat for kommunale sosiale tjenester og levekårsområdet.

Rapport

Arbeids- og velferdsetaten har siden den ble opprettet i 2006 vært gjennom en omfattende og krevende reformperiode med bl.a. NAV-reformen, pensjonsreformen og utskillelse av helserefusjoner til helseforvaltningen. Den organisatoriske delen av NAV-reformen er nå i det vesentlige på plass. Samtidig med de organisatoriske endringene, er det gjennomført en rekke endringer i arbeids- og velferdsforvaltningens virkemidler.

Gjennom 2008 og inn i 2009 viste det seg at gjennomføringen av NAV-reformen samtidig med en kraftig vekst i arbeidsledigheten, hadde ført til sviktende måloppnåelse primært knyttet til ytelsesforvaltningen, manglende tilgjengelighet og mangelfull oppfølging av personer som mottar helserelaterte ytelser.

Fra høsten 2008 har etaten gradvis tatt i bruk ny metodikk for oppfølging av brukere, med felles metodikk og IKT-støtte for behovsvurdering, arbeidsevnevurdering og aktivitetsplan. Arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 14a som trådte i kraft 1. februar 2010 gir brukerne rettskrav til disse tjenestene. Den aktive oppfølgingen av brukerne starter med en behovsvurdering som skal sikre tidlig, rask og god avklaring av brukernes behov for bistand for å komme i arbeid. Arbeidsevnevurderingen er sentral i den videre oppfølgingen av brukere med mer omfattende behov, både gjennom å gi et bedre grunnlag for en målrettet og treffsikker innsats, og ikke minst for å vurdere om inngangsvilkårene til arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsprogrammet og uførepensjon er oppfylt. I perioden mai 2009 til januar 2010 ble det i gjennomsnitt fullført arbeidsevnevurdering for 5 100 personer per måned. Fra februar 2010 til august 2010 var det i gjennomsnitt 11 500 personer som hver måned fikk fullført sin arbeidsevnevurdering.

Arbeids- og velferdsetaten mottok i 1. tertial 2010 oppfølgingsplaner for arbeidsgivere for om lag 66 pst. av de som passerte 12 uker sykefravær. Antall mottatte planer har økt noe i forhold til 1. tertial 2009. Arbeids- og velferdsetaten mottok i 1. tertial 2010 informasjon om at arbeidsgiver hadde gjennomført dialogmøte for om lag 8 pst. av de ansatte som passerte 12 uker med sykefravær. Andel registrerte dialogmøter i regi av arbeidsgiver er lavere enn i 2009. Den faktiske oppfølging i regi av arbeidsgiver antas, som i 2009, å være

større enn det registreringen i Arbeids- og velferdsetaten viser. Arbeids- og velferdsetaten skal avholde et dialogmøte etter seks måneders sykmelding mellom sykmeldt arbeidstaker og arbeidsgiver, unntatt når et slikt møte antas å være åpenbart unødvendig. I 1. tertial 2010 ble det avholdt om lag 13 800 dialogmøter, og det ble gitt unntak for 12 900 personer. Dette utgjør til sammen 82 pst. av de sykmeldte som passerer 26 uker med sykmelding. Sykefraværsoppfølgingen i regi av Arbeids- og velferdsetaten har økt med over 30 pst. sammenliknet med tilsvarende periode i 2009. To av tre dialogmøter ble i 1. tertial 2010 gjennomført innen seks måneder.

NAV Arbeidslivssenter har gjennom intensjonsavtalens mandat et viktig oppdrag i å støtte opp under virksomhetenes egen innsats for å forebygge sykefravær og overgang til passive trygdeordninger. Arbeidslivssentrene skal aktivt bistå virksomhetene i dette arbeidet og ta initiativ til gode felles tiltak og aktiviteter overfor de øvrige aktuelle etater og samarbeidspartnere som kan bistå virksomhetene i dette arbeidet. NAV Arbeidslivssenter har i perioden juli 2009 til juli 2010 levert om lag 53 300 Basis tjenester til IA-virksomheter. Dette er en liten økning i forhold til samme periode i fjor. Denne økningen skyldes bl.a. bedre registreringspraksis, men det skyldes også en netto økning i aktivitetsnivået ved NAV Arbeidslivssenter. Det som leveres er en kombinasjon av systemrettede tjenester og mer individrettede tjenester.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i perioden etter fremleggelsen av St.prp. nr. 51 (2008-2009), arbeidet målrettet og langsiktig med å bedre kvaliteten i ytelsesforvaltningen, jf. omtale under delmål 8. Selv om nedgangen i antall saker til behandling har vært betydelig, er det fortsatt en utfordring å få ned saksbehandlingstidene. Måloppnåelsen innenfor utbetaling av dagpenger har vært god siden april 2009. NAV Pensjon er å jour med utbetaling av alderspensjon og avtalefestet pensjon. Arbeidsavklaringspenger ble innført i mars 2010, jf. også omtale under delmål 9. Saksbehandlingstiden er økt noe gjennom sommermånedene. Utviklingen i saksbehandlingstid følges nøye.

Ved revisjonen av regnskapet for 2008 ble det videre avdekket at Arbeids- og velferdsetaten har betydelige utfordringer med å sikre rett ytelse til den enkelte mottaker. I perioden frem til 2009 var det behov for å prioritere produksjonsoppgaver. Dette har medført at det ikke samtidig har vært mulig å styrke arbeidet med kvalitetssikring og kontroll internt i etaten i et tempo og i en utstrek-

ning som opprinnelig forutsatt. Mot slutten av 2009 ble det imidlertid iverksatt tiltak som har gitt forbedringer. Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en kontrollstrategi for perioden 2009-2015 og en handlingsplan for internkontroll for 2010-2011 som bygger opp under en gradvis implementering av kontrollstrategien. I 2009 og 2010 er det prioritert å etablere godt definerte kontroller i saksbehandlingen, såkalte nøkkelkontroller, knyttet til ulike stønadstyper. De nøkkelkontrollene som er innført så langt, er sentrale kontroller for å forbedre kvaliteten på de enkelte ytelsene. I 2010 vil det, ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet, være etablert nøkkelkontroller på stønadsområder som samlet representerer om lag 90 pst. av folketrygdens utgifter. På sikt vil samtlige stønadsområder være dekket av nye nøkkelkontroller. Innføringen av nøkkelkontroller vil bidra til å styrke internkontrollen i ytelsesforvaltningen.

Arbeids- og velferdsetaten rapporterer at brukernes gjennomsnittlige ventetid på telefon pr. juli 2010 er om lag 40 sekunder. For å bedre tilgjengeligheten pr. telefon vil det ved utgangen av 2010 være etablert telefonimottak eller kundesentre for 17 fylker.

Sykefraværsprosenten i Arbeids- og velferdsetaten var i 2. kvartal 2010 på 7,7 pst. mot knappe 8 pst. i 2. kvartal året før.

Strategier og utfordringer for 2011

God måloppnåelse og effektiv drift i Arbeids- og velferdsetatens virksomhet, er et avgjørende bidrag i arbeidet for å skape et velfungerende arbeidsmarked, et inkluderende arbeidsliv og et inkluderende samfunn. For å bidra til effektiv og god oppgavegjennomføring, har Arbeids- og velferdsetaten fått styrket sin driftsbevilgning betydelig i perioden 2008-2010. Styrkingen av etatens driftsbevilgning, i tillegg til de mange tiltak som er iverksatt, har bidratt til en bedring i etatens resultater samlet sett. For å bidra til god måloppnåelse i etatens oppgavegjennomføring fremover, foreslås at styrkingen av etatens driftsbevilgning i hovedsak videreføres også i 2011. Nedenfor er det angitt hva som vil være særlig prioriterte oppgaver for Arbeids- og velferdsetaten i 2011.

En viktig oppgave for etaten i samarbeid med kommunene, vil være å bidra til en god videreutvikling av arbeids- og velferdsforvaltningen. Det er en forutsetning for å realisere målene med NAV-reformen at de ansatte i etaten og forvaltningen, gis nødvendig opplæring og kompetanse for oppgaveløsningen. Arbeids- og velferdsdirektora-

tet skal utvikle en helhetlig strategi for kompetanse- og medarbeiderutvikling som ivaretar både rekruttering, faglig utvikling, fastholdelse av kompetente medarbeidere og god lederopplæring i arbeids- og velferdsforvaltningen. Strategien skal bidra til å utvikle et godt samarbeid med universitet og høyskolesektoren og være et viktig bidrag i arbeidet med stortingsmeldingen om utdanning for velferdstjenestene, jf. omtale under delmål 9.

I 2011 skal Arbeids- og velferdsetaten fortsatt legge særlig vekt på å sikre god kvalitet i ytelsesbehandlingen. Forsinket behandling og utbetaling av livsoppholdsytelser er kritisk for brukerne. Arbeidet med å redusere saksbehandlingstidene skal fortsette. Arbeids- og velferdsetaten skal samtidig videreføre det systematiske arbeidet med å bedre kvaliteten i ytelsesbehandlingen, slik at det kan dokumenteres at den enkelte både har fått rett ytelse og riktig beløp.

Arbeids- og velferdsetatens arbeid med å forebygge og avdekke trygdemisbruk vil bli styrket i 2011 med 5 mill. kroner. Dette er viktig bl.a. for å sikre velferdsordningenes legitimitet i befolkningen.

Ved etablering av forvaltningsenheter ble det lagt til grunn at disse ville gi en effektivisering. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal fortsette det systematiske arbeidet med å effektivisere saksbehandlingen og realisere gevinster i ytelsesforvaltningen, spesielt innenfor ytelser med stort volum. Et målrettet effektiviseringsarbeid vil gradvis gi grunnlag for å styrke oppfølgingen av brukere i NAV-kontoret.

En stor andel av de ledige kommer tilbake i jobb etter en kort periode. Arbeids- og velferdsetaten skal derfor legge stor vekt på tett oppfølging, aktiv jobbsøking og formidling til arbeid. Samtidig må det gis særskilt bistand til grupper som blir gående langvarig arbeidsledige. Det er en viktig oppgave for Arbeids- og velferdsetaten å motvirke langvarig ledighet og bidra til høy overgang til arbeid for personer som er utenfor eller står i fare for å falle utenfor arbeidslivet. Etaten skal på bakgrunn av en behovs- eller arbeidsevnevurdering iverksette målrettede og tilpassede tiltak og tjenester. Etaten skal vektlegge god planlegging og styring av forvaltningens bruk av tiltak.

Det vil bli lagt vekt på å sikre god kvalitet i arbeidsevnevurderingene slik at den enkelte får god og hensiktsmessig oppfølging med sikte på overgang til arbeid. Etatens oppfølgingsressurser skal settes inn mot brukere med størst behov for bistand. Ungdom og langtidsledige skal bl.a. gjennom de ulike garantiordningene i etaten, gis tilbud om nødvendig oppfølging og bistand.

Arbeids- og velferdsetaten skal ivareta vanskeligstilte gruppers behov og bidra i innsatsen mot fattigdom, bl.a. ved å stimulere til arbeid og deltakelse. Etaten skal sammen med kommunene i det lokale NAV-kontoret, bidra til at alle i målgruppen for kvalifiseringsprogrammet, får et tilbud om kvalifiseringsprogram i samsvar med lovens krav og med tilfredsstillende kvalitet.

I 2011 vil det bli lagt vekt på at etaten skal forbedre sin oppfølging innen sykefraværarbeidet, herunder gjennomføre tiltak knyttet til oppfølgingen av ny IA-avtale og protokoll av 24. februar 2010. Dette omfatter både tidlig vurdering og iverksettelse av arbeidsrettede tiltak, gjennomføring av dialogmøter og veiledning og oppfølging av aktørene i sykefraværarbeidet (virksomhetene, sykmeldere, partene i arbeidslivet). Etaten skal iverksette systematisk tilbakemeldinger til alle sykmeldere om egen praksis.

NAV arbeidslivssenter skal videreutvikles og fortsatt være regjeringens virkemiddel overfor virksomheter med IA-avtale. Arbeidslivssentrene skal bidra til at sykmeldte kommer raskere tilbake i arbeid gjennom systemrettet veiledning og bistand mot IA-virksomheter. Det skal utvikles en nasjonal koordineringsenhet for arbeidslivssentrene, som skal arbeide med utvikling av oppgaveporteføljen i arbeidslivssentrene, utveksle informasjon og spre effektiv praksis. Arbeidslivssentrene skal prioritere aktiviteten mot store virksomheter med høyt sykefravær. Alle IA-virksomhetene skal ha en fast kontaktperson i arbeidslivssentrene, som skal bistå virksomheten i å arbeide målrettet og resultatorientert med utvikling av mer inkluderende arbeidsplasser.

I 2011 vil det legges ytterligere vekt på at brukerne har tilgang til gode selvbetjeningsløsninger og tilgjengelige og serviceinnstilte veiledere for å dekke brukernes informasjonsbehov. På sikt skal dette bidra til at brukerne blir mer fornøyd med etatens tilgjengelighet og service. En sentral oppgave for etaten i 2011 vil være å gi god informasjon om pensjonssystemet og pensjonsreformen. Arbeids- og velferdsetaten skal sikre at nytt regelverk, informasjon og veiledning implementeres på en god måte.

Budsjettforslag for 2011

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen under post 01 Driftsutgifter skal dekke lønns- og driftsutgifter i Arbeids- og velferdsetaten. Det foreslås bevilget i alt 9,565 mrd. kroner under post 01 Driftsutgifter.

For 2011 vil det fortsatt være et betydelig ressursbehov bl.a. som følge av oppfølging av brukerne samt bedring av produktivitet og kvalitet i ytelsesforvaltningen. Etatens ressursramme vil derfor i all hovedsak opprettholdes i 2011 for å bidra til å sikre god måloppnåelse i forhold til de oppgavene etaten står overfor.

Som følge av forslaget om et lavere tiltaksnivå totalt sett i 2011 enn i 2010 under kap. 634, post 76 reduseres ressursene noe i Arbeids- og velferdsetaten.

Samtidig er driftsbevilgningen til etaten foreslått styrket med 101 mill. kroner som følge av oppfølging av tiltak i IA-avtalen. Midlene skal benyttes til tidligere oppfølging av sykmeldte, gjennomføring av dialogmøte 2 og nytt dialogmøte 3, oppfølging av sykmeldere, tilpasning av sykmeldingsblanketten, faglige veiledere, rådgivende legetjeneste, veiledning og bistand til IA-virksomhetene gjennom arbeidslivssentrene og iverksettelse og håndheving av nytt sanksjonsregime overfor arbeidsgivere og sykmeldere.

Arbeids og velferdsetaten bruker per i dag Altinn som grunnlag for refusjon av sykepenger ved fødsel og adopsjon og refusjon av feriepenger til arbeidsgivere. På bakgrunn av økte driftskostnader knyttet til prosjekt med utvikling av ny Altinn-løsning (Altinn II), foreslås en mindre styrking av bevilgningen.

Det foreslås videre en mindre styrking av bevilgningen til videre arbeid med metadataløsninger i Arbeids- og velferdsetaten.

Helseøkonomforvaltningen (HELFO) overtok ansvaret for forvaltningen av frikort for enkeltpersoner fra Arbeids- og velferdsetaten fra 1. juni 2010, jf. Prop. 125 S (2009-2010) og Innst. 350 S (2009-2010). Som følge av oppgaveoverføringen, foreslås det å redusere kap. 605, post 01 med 28,9 mill. kroner mot en tilsvarende økning av kap. 720 Helsedirektoratet, post 01.

I forbindelse med utvikling av eID-løsninger er det lagt til grunn at tjenesteeiere skal dekke kostnadene for bruk av eID på høyt sikkerhetsnivå (nivå 4). På denne bakgrunn foreslås det å redusere kap. 605, post 01 med 4,4 mill. kroner mot en tilsvarende økning under kap. 1560 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 22. Utgiftene knytter seg hovedsakelig til transaksjonskostnader for bruk av markedsorienterte eID-løsninger.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen nyttes bl.a. til utgifter til ordningen med tilretteleggingsgaranti og ulike tiltak i tilknyt-

ning til ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte.

Bevilgningen er foreslått styrket med 1,5 mill. kroner til aktiviteter innen Idébanken for et mer inkluderende arbeidsliv

Det foreslås bevilget i alt 26,56 mill. kroner for 2011.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen nyttes bl.a. til ordinære IT-investeringer i Arbeids- og velferdsetaten, bl.a. til utskifting og oppgradering av utstyr som ikke lenger tilfredsstiller gjeldende krav til funksjonalitet og driftssikkerhet, samt til utskifting av programvare.

Det foreslås bevilget i alt 230,7 mill. kroner for 2011.

Post 70 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte, kan overføres

Tilbud om helse- og rehabiliteringstjenester

Formålet med ordningen med tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykemeldte, også kalt Raskere tilbake, er å bidra til redusert sykefravær ved at personer som mottar sykepenger blir raskere tilbakeført til arbeidslivet. Ordningen skal stimulere spesialisthelsetjenesten til å etablere nye tilbud rettet mot sykemeldte arbeidstakere og legge til rette for at Arbeids- og velferdsetaten kan tilby arbeidsavklaring, oppfølging og arbeidsrettet rehabilitering samt behandlingstilbud for personer med lettere psykiske lidelser og/eller sammensatte lidelser.

Siden oppstarten i 2007 har ordningen gradvis økt i omfang. Ved utgangen av 2009 var det henvisning om lag 60 000 sykmeldte til ulike behandlingstjenester gjennom de regionale helseforetakene siden ordningens oppstart. I Arbeids- og velferdsetaten var det i samme tidsrom registrert om lag 9 000 deltakere innen avklaring, oppfølging, arbeidsrettet rehabilitering og utredning/behandling for lettere psykiske lidelser og/eller sammensatte lidelser. For 2010 ble det bevilget 221 mill. kroner til Arbeids- og velferdsetaten og 422 mill. kroner til tiltak i regi av de regionale helseforetakene. Etterspørselen etter tilbudet har fortsatt å øke i 2010.

Ordningen har bidratt til å utvide og videreutvikle tilbudet for sykmeldte. Tjenestene i spesialisthelsetjenesten og i Arbeids- og velferdsetaten gir til sammen stor variasjon i tilbudet. Ordningen er rettet mot brukere med ulike bistandsbehov, fra mindre tilretteleggingsbehov til mer omfattende og sammensatt problematikk.

Samfunns- og næringslivsforskning AS (SNF) har gjennomført en effektevaluering. Evalueringen viser at ordningen har hatt effekt i form av redusert sykefravær for tilbud innen medisinsk og kirurgisk behandling. For andre tiltaksgrupper fant man ikke tilsvarende effekt. En rekke forhold bl.a. knyttet til datagrunnlag og kompleksitet gjør at usikkerheten i denne evalueringen er vurdert som relativt stor.

Det er satt i gang et metodeutviklingsprosjekt innen arbeidsrettet rehabilitering som evalueres jf. omtale under kap. 634, post 76. Det foreslås bevilget 227,73 mill. kroner i 2011 under kap. 605, post 70.

Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Administrasjonsvederlag	33 536	9 000	21 000
02	Refusjoner m.m.	2 190		
04	Tolketjeneste	3 012		
05	Oppdragsinntekter	27 875		
06	Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag	24 738	22 000	19 500
07	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak	105 076		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	25 234		
16	Refusjon fødselspenger	76 877		
17	Refusjon lærlinger	222		
18	Refusjon sykepenger	230 597		
	Sum kap. 3605	529 357	31 000	40 500

Post 01 Administrasjonsvederlag

Post 01 består av vederlag for etatens administrasjon av enkelte andre ytelser enn folketrygdens egne ytelser.

Kildene for administrasjonsvederlag er:

- Fellesordningen for Tariffestet Pensjon
- Kommunale tilleggsytelser
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Statens pensjonskasse
- Refusjon fra EU

Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås bevilget 21 mill. kroner for 2011.

Post 02 Refusjoner mm.

Under post 02 inntektsføres refusjoner fra forskningsinstitusjoner som får utarbeidet spesielle dataleveranser fra etaten mv. Kap. 605, post 21 kan overskrides mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Tolketjenester

Post 04 nyttes til inntekter fra tolkeoppdrag som skal dekkes av andre instanser enn folketrygden. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilg-

ningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 05 Oppdragsinntekter mv.

Under post 05 inntektsføres bl.a. oppdrag, fremleie og kantinesalg i Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag

Ved offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag skal hver av partene i bidragssaker betale gebyr. Gebyrets størrelse er fastsatt til ett rettsgebyr. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride bevilgningen under kap. 605, post 01 mot tilsvarende inntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak.

Fra 2011 foreslås inntektsgrensen for fritak fra gebyr ved fastsettelse og endring av bidrag hevet fra 170 900 kroner til 217 200 kroner, likestilt med grensen for når bidragspliktig etter barneloven er fritatt for å betale bidrag. Endringen innebærer en forventet reduksjon i gebyrinntektene med 2,5 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 19,5 mill. kroner for 2011.

Post 07 Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak

Forvaltningsansvaret for forvaltningen av enkeltoppgjør for pasienttransport ble overført til de regionale helseforetakene fra 1. januar 2010. Som

følge av overføringen til de regionale helseforetakene, bortfalt bevilgningen fra 2010.

Bevilgningen under kap. 605, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 15-18 utgjør.

Kap. 606 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2011
		2009	budsjett 2010	
01	Driftsutgifter	58 636	60 857	62 690
	Sum kap. 606	58 636	60 857	62 690

Overført fra 2009 til 2010:
Post 01: 3 034 000 kroner

Allmenn omtale

Trygderetten er en uavhengig ankeinstans som skal treffe avgjørelser om enkeltpersoners rettigheter og plikter etter lov om folketrygd m.fl., jf. lov av 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten.

Trygderetten er formelt sett ingen domstol, men har mange trekk til felles med de alminnelige domstolene. Trygderetten kan ikke instrueres av noe annet organ om avgjørelsene og Trygderettens leder kan ikke instruere retten i den enkelte sak. Trygderettens kjennelser kan bringes inn for de alminnelige domstolene med lagmannsretten som første instans.

Rapport

Sakstilgangen til Trygderetten ble halvert i perioden 2004-2009. Saksinngangen gikk markant ned fra 2004 til 2005 og fra 3 857 saker i 2007 til 2 747 saker i 2008. I 2009 sank saksinngangen videre til 2 329 saker. Nedgangen i 2008 og 2009 kan ses i sammenheng med problemer med saksavviklingen i Arbeids- og velferdsetaten.

Saksbeholdningen pr. 1. januar 2009 var på 739 saker. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2009

var på 4,4 måneder, en nedgang fra 2008 på 0,6 måneder. Saksbehandlingstiden varierer noe fra område til område. For uførepensjonssaker, som utgjorde ca. 25 pst. av sakene, var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 4,6 måneder. Om lag 80 pst. av sakene ble behandlet innen seks måneder, mot ca. 72 pst. i 2008.

70 pst. av alle kjennelser fra Trygderetten var med full grunngeving i 2009, mot 67 pst. i 2008. I alle andre saker gis det, i tråd med lovendringen fra 1. januar 2004, en forenklet grunngeving der det går fram hva retten særlig har lagt vekt på i sin avgjørelse. Alle saker avgjort i Trygderetten har dermed en selvstendig begrunnelse.

Trygderetten omgjorde 14 pst. av sakene som ble behandlet i 2009. Om lag 11 pst. av sakene ble opphevet og returnert til ny behandling, i hovedsak fordi sakene var for dårlig opplyst. I de resterende sakene ble tidligere vedtak stadfestet.

Trygderettens kjennelser kan bringes inn for domstolene med lagmannsretten som første instans. Arbeids- og velferdsdirektoratet opptrer som part når kjennelsen gjelder vedtak fattet av Arbeids- og velferdsetaten. I 2009 mottok direktoratet 86 stevninger i saker som gjaldt Trygderettens kjennelser. Om lag 40 pst. av disse gjaldt uføreytelser. I 2009 ble 61 saker pådømt. Staten ble frifunnet i 41 saker, mens Trygderettens kjennelse ble opphevet eller kjent ugyldig i 20 saker. Dette er på linje med tallene for de senere år.

Sakstilgang, avgang og restanser 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Innkomne saker	4 121	4 054	3 857	2 747	2 329
Avgjorte saker	4 617	4 301	3 578	3 370	2 419
Restanser	1 406	1 185	1 460	835	739

Strategier og utfordringer for 2011

Trygderetten skal avsi kjennelser i overensstemmelse med de lover og regler som gjelder, og behandle og avgjøre sakene slik at vilkårene som stilles til behandlingen i lov om anke til Trygderetten er oppfylt.

Trygderetten skal avgjøre sakene med en forsvarlig saksbehandlingstid og behandle og avgjøre sakene på en slik måte at det gir tillit både hos den ankende part og ankemotparten.

Som følge av restansenedbyggingen i Arbeids- og velferdsetaten, må saksinngangen i Trygderet-

ten forventes å øke noe i 2011 i forhold til hva den har vært i tidligere år. Et sentralt mål for Trygderetten er å avgjøre sakene i takt med denne økningen.

En hovedutfordring er videre å avsi flere prinsipielle kjennelser, som også er retningsgivende for forvaltningen, og å koordinere Trygderettens egen praksis.

Budsjettforslag for 2011**Post 01 Driftsutgifter**

Det foreslås bevilget 62,69 mill. kroner for 2011.

Kap. 3606 Trygderetten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
16	Refusjon fødselspenger, Trygderetten	153		
18	Refusjon sykepenger	1 346		
	Sum kap. 3606	1 499		

Bevilgningen under kap. 606 Trygderetten, post 01 Driftsutgifter kan overskrides med tilsvarende beløp som inntektene under post 16-18 utgjør.

Programkategori 09.20 Tiltak for bedrede levekår

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering	808 315	1 037 214	276 310	-73,4
	Sum kategori 09.20	808 315	1 037 214	276 310	-73,4

Utgifter under programkategori 09.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
01-24	Statens egne driftsutgifter	33 283	33 990	37 110	9,2
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen	716 179	944 986	179 150	-81,0
70-89	Andre overføringer	58 853	58 238	60 050	3,1
	Sum kategori 09.20	808 315	1 037 214	276 310	-73,4

Kap. 621 Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
21	Spesielle driftsutgifter	33 283	33 990	37 110
62	Kvalifiseringsprogrammet, <i>kan overføres</i>	529 207	769 046	
63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, <i>kan overføres</i>	186 972	175 940	179 150
70	Frivillig arbeid, <i>kan overføres</i>	49 561	48 648	50 160
74	Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.	9 292	9 590	9 890
	Sum kap. 621	808 315	1 037 214	276 310

Overført fra 2009 til 2010:
Post 21: 1 188 000 kroner
Post 62: 30 888 000 kroner

Post 63: 5 964 000 kroner
Post 70: 375 000 kroner

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen går til kompetanse- og kvalitetsutvikling av sosiale tjenester i kommunene. Arbeids- og velferdsdirektoratet har en viktig rolle i å legge til rette for kompetanse- og kvalitetsutvikling i de sosiale tjenestene i arbeids- og velferdsforvaltningen. Direktoratet har i 2009 og 2010 gjennomført en rekke kompetanseutviklings- og formidlingstiltak knyttet til gjennomføringen av kvalifiseringsprogrammet. Andre viktige innsatsområder har vært forsøk med tettere individuell oppfølging ved overgang fra fengsel til frihet, tilskudd til boligsosialt arbeid, økonomisk rådgivning, tiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barnefamilier og innsats overfor barn og unge i risikosoner samt forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning, praksis og brukere i sosialtjenesten (HUSK). Kompetanse- og utviklingstiltak knyttet til disse formålene videreføres i 2011. Se også omtale under kap. 621, post 63.

Fylkesmannen har en sentral rolle i arbeidet for å styrke kompetanse og kvalitet i de sosiale tjenestene. Siden 2004 har kompetansehevede tiltak knyttet til boligsosialt arbeid og økonomisk rådgivning vært vektlagt. Fra 2010 forvalter fylkesmannsembetene tilskudd til tiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og barnefamilier.

En landsdekkende økonomirådstelefon, 800GJELD, ble opprettet i oktober 2009. Økonomirådstelefonen skal gjøre økonomisk rådgivning lettere tilgjengelig og bidra til at personer med økonomiske problemer kommer raskere i gang med å finne en løsning. Tjenesten gir enkel rådgivning med sikte på hjelp til selvhjelp. Personer som trenger mer oppfølging blir henvist videre til en økonomirådgiver i sin hjemkommune. I 1. halvår 2010 fikk om lag 2 600 personer bistand fra økonomirådgiverne på 800GJELD. En brukerundersøkelse gjennomført i de fire første driftsmånedene viser at brukerne er fornøyd med tjenesten, både med hensyn til de rådene og veiledningen de har mottatt, service og tilgjengelighet.

Justis- og politidepartementet koordinerer Handlingsplan mot menneskehandel (2010-2013). Innsatsen har som mål å gi bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel (reflektanter), samt å bidra til selvhjelpenhet gjennom sosial- og velferdstilbud, bl.a. aktivisering og arbeidstrening. NAV Grünerløkka har hatt et særskilt ansvar for ofre for menneskehandel siden 2006. NAV Grünerløkkas virksomhet skal evalueres. Bevilgningen til formålet videreføres i 2011.

Nasjonal medfinansiering av aktiviteter og arrangementer knyttet til gjennomføringen av det europeiske året for bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon er dekket innenfor bevilgningen i 2010.

Budsjettforslag for 2011

Midler til tiltak innenfor økonomisk rådgivning er bevilget over kap. 621, post 63. Det foreslås at midlene til drift av økonomirådstelefonen isteden bevilges over kap. 621, post 21. Det foreslås derfor å overføre 2,065 mill. kroner fra kap. 621, post 63 til kap. 621, post 21.

Det foreslås i alt bevilget 37,11 mill. kroner for 2011.

Post 62 Kvalifiseringsprogrammet, kan overføres

Kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Dette handler i stor grad om personer som uten et slikt program ville vært avhengig av økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre perioder.

Formålet med kvalifiseringsprogrammet og kvalifiseringsstønaden er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis personer som vurderes å ha mulighet til å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging, også i tilfeller der veien fram kan være relativt lang.

Kvalifiseringsprogrammet er en lovpålagt oppgave for kommunene. Forvaltningen av programmet er lagt til NAV-kontoret hvor ordningen ble landsdekkende fra 1. januar 2010.

Kvalifiseringsprogrammet følges tett gjennom hyppig rapportering fra lokalt til nasjonalt nivå. Fra 1. januar 2008 til utgangen av 2009 var det registrert i overkant av 13 800 søknader og fattet i overkant av 11 300 vedtak om innvilgelse. I samme periode var det i underkant av 8 500 deltakere i programmet. Fra 1. januar 2008 til utgangen av mai 2010 var det registrert i overkant av 17 400 søknader om deltakelse og fattet i overkant av 13 700 vedtak om innvilgelse av program. Antall deltakere i programmet var pr. 31. mai 2010 i underkant av 9 000.

Om lag halvparten av deltakerne som hadde gjennomført programmet ved utgangen av 2009 gikk til ordinært arbeid, utdanning eller andre arbeidsrettede tiltak. For de som gjennomførte

programmet i løpet av 1. tertial 2010 var andelen noe lavere.

I rapporteringen har det vært pekt på utfordringer knyttet til bruk av arbeidsevnevurderinger, tilbud om individuell plan og individuell tilpassing av programmene. For å styrke kvaliteten på oppfølgingsarbeidet knyttet til programmet ble det i 2009 utviklet et eget fagutviklingsprogram for helhetlig oppfølging av deltakere. Oppfølgingsmetodikken skal prøves ut gjennom et treårig utviklings- og forskningsprosjekt med oppstart høsten 2010. Se omtale under kap. 621, post 63.

Bevilgningen innlemmes i 2011 i rammetilskuddet til kommunene (kap. 571 Rammetilskudd til kommunene, post 60 Innbyggertilskudd) jf. Prop. 124 S (2009-2010) og Innst. 345 S (2009-2010). Det innlemmede beløpet gis en særskilt fordeling i 2011 og holdes utenfor fordelingen etter kostnadsnøkklene i inntektssystemet. Den nye sosialhjelpsnøkkelens legges til grunn i beregningen for utbetaling av midler til enkeltkommuner. Samtidig justeres tildelingen slik at det ikke blir urimelige store avvik i fordelingen for 2011 sammenliknet med 2010.

Departementet har foretatt nye kostnadsberegninger som bygger på at det i 2011 vil være gjennomsnittlig 9 200 deltakere i programmet. De kommunale merkostnadene knyttet til kvalifiseringsprogrammet er for 2011 beregnet til om lag 835 mill. kroner. Det foreslås videre å legge om refusjonsordningen for individstønad for deltakere på kvalifiseringsprogram. Ved å legge om ordningen, vil individstønaden på om lag 405 mill. kroner fra kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere, trekkes ut og innlemmes i rammetilskuddet til kommunene. Dette innebærer at til sammen om lag 1 240 mill. kroner bevilges til formålet for 2011.

Kostnadsberegningene er drøftet med KS. Departementet og KS er enige om utviklingen i antall nettodeltakere. KS ønsker imidlertid en høyere kostnad pr. deltaker. KS refererer til en undersøkelse fra 2009 som viste at rundt hver femte deltaker løpende får supplerende økonomisk sosialhjelp i tillegg til kvalifiseringsstønaden.

Utviklingen i antall deltakere på kvalifiseringsprogrammet fremover er beheftet med usikkerhet. Det at flere gjennomfører programmet bidrar isolert til å redusere behovet gradvis frem mot 2013-2014. Samtidig vil bl.a. konjunkturelle faktorer påvirke behovet for kvalifiseringsprogrammet på kort sikt. Det kan derfor være aktuelt å foreta en ny vurdering av nivået på bevilgningen til dekning av kommunale merkostnader i forbindelse med statsbudsjettet for 2012.

Post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, kan overføres

Bevilgningen går til prosjekter og utviklingstiltak i kommunene rettet mot vanskeligstilte.

Tiltak for vanskeligstilte grupper på arbeidsmarkedet

Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeidet i 2009, bl.a. med utgangspunkt i erfaringer fra det nasjonale forsøket med tettere individuell oppfølging av langtidsmottakere av sosialhjelp (TIO), en metodikk og et opplæringsprogram for helhetlig arbeid med oppfølging av brukere med sammensatte behov. Metodikken og opplæringsprogrammet ble høsten 2009 prøvd ut for 63 ansatte ved 15 lokale NAV-kontor. En foreløpig rapport fra evalueringen av dette forsøket, vurderer både program og metodikk som lovende. For å få mer kunnskap om effekten av virksomme metodiske komponenter i oppfølgingsarbeidet, skal det i løpet av høsten 2010 igangsettes et treårig utviklings- og forskningsprosjekt i samarbeid med utvalgte Fylkesmenn, kommuner og NAV-kontor.

Arbeids- og velferdsdirektoratet igangsatte i 2009 sammen med Kriminalomsorgens sentrale forvaltning et treårig nasjonalt forsøk hvor formålet er å finne fram til modeller som sikrer innsatte kontinuitet, integrerte tjenesteforløp og tettere individuell oppfølging i overgang fra fengsel til frihet. Det skal som ledd i gjennomføringen av forsøket prøves ut metoder for å motivere innsatte som har rett til kvalifiseringsprogram til å benytte seg av programmet ved løslatelse. Forsøket skal evalueres. Syv lokale fengsler og NAV-kontor har blitt valgt ut til å delta i forsøket, og alle har i 2010 kommet godt i gang med arbeidet. Forsøket videreføres i 2011. Forsøket med tettere individuell oppfølging i overgang fra fengsel til frihet må ses i sammenheng med andre tiltak rettet mot innsatte, bl.a. innføring av en tilbakeføringsgaranti.

Tiltak for bostedsløse

Det ble i 2003 etablert en tilskuddsordning med formål å styrke og utvikle de ordinære tjenestene i kommunene for å bedre ivareta bostedsløse og rusmiddelmissbrukeres behov for oppfølging i bolig. Tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig ble fra 2005 knyttet opp mot målene i den nasjonale strategien På vei til egen bolig. Strategiperioden ble avsluttet i 2007, men det strategiske arbeidet og samarbeidet mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet, Fylkesmannen og Husbanken for å fore-

bygge og bekjempe bostedsløshet er videreført. Tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig forvaltes i nært samarbeid med Fylkesmannen og ses i sammenheng med Helsedirektoratets tilskudd til kommunalt rusarbeid.

Ved utgangen av 2009 mottok 95 kommuner tilskudd til 105 tiltak gjennom ordningen. Flere av de store kommunene mottok tilskudd til flere tiltak, herunder Oslo (ni tiltak), Bergen (fire tiltak) og Trondheim (tre tiltak). Tilskuddet bidro til å finansiere nærmere 118 årsverk til oppfølgingstjenester i bolig, og anslagsvis 3 300 personer mottok tjenester gjennom ordningen. Omlag hver fjerde av disse var under 25 år. Det ytes et bredt spekter av tjenester, eksempelvis bistand til å skaffe seg bolig og etablere seg i denne, praktisk bistand knyttet til det å bo, økonomisk råd og veiledning, samt helsetjenester. Flere kommuner har mottatt tilskudd over flere treårsperioder og på denne måten styrket tjenestetilbudet steg for steg.

Som et ledd i handlingsplan mot fattigdom ble det i perioden 2007-2009 i samarbeid med Fylkesmannen og Husbanken gjennomført forsøksprosjekter i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger og i enkelte andre kommuner med formål å utvikle metoder og tiltak for oppfølging av personer som oppholder seg i midlertidige botilbud. Rambøll Management Consulting viser i en oppsummeringsrapport fra forsøket til at alle kommuner har kommet langt med utprøving av ulike kartleggingssystemer og brukermedvirkning. Noen kommuner har funnet fram til effektive metoder for å framskaffe boliger på det private leiemarkedet.

Oslo kommunene har i perioden 2003-2009 mottatt tilskudd til tiltak i forbindelse med kommunens tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i sentrum.

Tiltakene som har vært gjennomført for å forebygge og bekjempe bostedsløshet har til dels overlappende formål. For å bidra til mer oversiktighet og unødvendig oppsplitting av virkemidler overfor kommunene, er tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig, forsøk knyttet til bruk av midlertidige botilbud og tilskudd til tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i Oslo sentrum fra 2010 slått sammen til et nytt tilskudd til boligsosialt arbeid. Hovedformålet med tilskuddsordningen er å styrke og utvikle de ordinære tjenestene i kommunene slik at de bedre kan bidra til å dekke den enkeltes behov for oppfølging i bolig. Viktige innsatsområder i 2010 er tiltak for å redusere bruk av midlertidige botilbud, tiltak for å legge til rette for et helhetlig boligsosialt arbeid lokalt og tiltak overfor ungdom og yngre voksne i etableringsfa-

sen. Oslo kommune har som hovedstad og storby spesielle utfordringer. Det er etablert en dialog med kommunen for å vurdere hvordan tilskuddet best kan innrettes for å ivareta Oslo kommunenes særskilte behov.

Tilskudd til boligsosialt arbeid videreføres i 2011.

Tiltak overfor personer med økonomi- og gjeldsproblemer

Alle kommuner skal ha et tilfredsstillende tilbud om råd og veiledning til personer med økonomiske problemer. Tilbudet om utenrettslig økonomisk rådgivning er en obligatorisk tjeneste i NAV-kontorene. Mange kommuner har egne gjeldsrådgivere. Ifølge tall fra kommunene innrapportert gjennom KOSTRA var det i 2009 på landsbasis registrert i overkant av 23 000 saker om økonomisk rådgivning.

Siden 2004 er arbeidet med utenrettslig økonomisk rådgivning trappet opp. Arbeids- og velferdsdirektoratet følger opp innsatsen i nært samarbeid med Fylkesmennene. Formålet er å øke tilgjengeligheten til økonomisk rådgivning og øke kvaliteten på tjenesten ved å øke kompetansen i kommunene. Det er gjennomført en tredelt kursrekke om økonomi- og gjeld gjennom fylkesvise opplærings tiltak rettet mot ansatte i kommunene og ved NAV-kontor. Gjennom Fylkesmennene er det opprettet flere regionale faglige fora for økonomisk rådgivning. Den årlige nasjonale konferansen, Penger til besvær, er arrangert også i 2009. Det er gitt tilskudd til interkommunalt samarbeid i små kommuner for å bidra til utvikling av tjenesten. I 2009 ble det gitt tilskudd til to nye interkommunale nettverk, som nå omfatter åtte nettverk med til sammen 30 kommuner. Det er igangsatt et arbeid med landsdekkende veiledningsrutiner for utenrettslig økonomisk rådgivning i kommuner og NAV-kontor. Det er opprettet en egen nettside for økonomi- og gjeldsspørsmål på nav.no. Det er etablert en landsdekkende økonomirådstelefon, 800GJELD, se omtale under kap. 621, post 21. Det er utarbeidet en brukerbrosjyre med selvhjelps råd for økonomiske problemer som er distribuert til alle kommuner og NAV-kontor. Arbeidet for å styrke kompetansen blant ansatte med ansvar for økonomisk rådgivning og for å øke tilgjengeligheten til tjenesten videreføres.

Innsats overfor utsatte barn og unge

Det ble i 2005 igangsatt kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom

blant barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med sosialtjenesten. Formålet med tiltaket er å forebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge ved å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, bedre samordningen av lokale tiltak og å styrke og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørene i lokalsamfunnet.

Fafo og NOVA har evaluert satsingen. Tilskuddsordningen har bidratt til inkludering ved å skape anledninger for barn og unge til å delta i aktiviteter og på sosiale arenaer, og til økt bevissthet i kommunene om fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge. Det er et utbredt samarbeid i kommunene som mottar tilskudd, særlig mellom barnevernstjenesten og sosialtjenesten. Om lag halvparten av kommunene rapporterer at de har etablert et samarbeid med frivillige organisasjoner. Ordningen har vært preget av bred utprøving og stor frihet i utforming av tiltak, og det har vært et mangfold i tiltak og organisering lokalt. Blant tiltak som er igangsatt er fritidsaktiviteter til barn og ungdom, aktiviteter knyttet til skolegang og tiltak som alternative aktiviteter til ungdom som dropper ut av videregående skole. Tiltakene har fungert som et supplement til de vanlige tjenestene, og gitt rom for å arbeide forebyggende og å utvikle nye tiltak. Evalueringen peker på utfordringer knyttet til forankring av tiltakene i kommunene, og at det er viktig at kommunene får et mer helhetlig grep om hvordan forholdene for barn og unge i disse familiene kan bedres.

Det anslås at om lag 11 000 barn og unge har vært omfattet av de 180 tiltakene som er rapportert iverksatt i 2009. I 2010 har 65 kommuner og bydeler fått tildelt midler. I tillegg har 17 kommuner og bydeler fått overført ubrukte midler fra året før. Mange av tiltakene er rettet inn mot sosial inkludering av barn, unge og barnefamilier. Enkelte kommuner vil utarbeide handlingsplaner for forebygging og bekjempelse av fattigdom blant barn. Tilskuddsmidlene videreføres i 2011.

Som et ledd i den særlige innsatsen mot fattigdom ble det i 2008 igangsatt et utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Målgruppen er ungdom i alderen 14-25 år som står i fare for eller har falt ut av videregående opplæring, utvikler kriminell atferd, tester ut rusmidler og minoritetsungdom. Utviklingsarbeidet har som mål å utvikle modeller for samarbeid, tiltakskjeder og metodisk oppfølging av ungdom. Deler av bevilgningen er tildelt Nordlandsprosjektet «Ungdom i svevet», som omfatter 9 kommuner og 15 ulike

delprosjekter i perioden 2007-2010. Det er igangsatt utviklingsarbeid i 11 andre kommuner/bydeler. Arbeidet videreføres i 2011.

Forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten

Det ble i 2006 igangsatt et femårig forsøk med nye samarbeidsformer mellom forskning, utdanning og praksis i sosialtjenesten (Høgskole- og universitetssosialkontor – HUSK). Formålet er å styrke samarbeid og kobling mellom praksis, utdanning, forskning og brukere samt å styrke praksisbasert forskning og kunnskapsbasert praksis. Arbeids- og velferdsdirektoratet samarbeider med Helsedirektoratet om gjennomføring av tiltaket.

Det er etablert fire regionale prosjekter hvor Universitetet i Agder, Universitetet i Stavanger, Høgskolen i Oslo og Diakonhjemmets høgskole og Universitetet i Trondheim og Høgskolen i Sør-Trøndelag samarbeider med 20 kommuner. Arbeids- og velferdsforvaltningen er en sentral samarbeidspartner både på kommune- og fylkesnivå, og det er inngått et samarbeid med Mental helse, Velferdsalliansen, KREM og ROM og Alarm. Brukere er sentrale i de fleste delprosjektene.

Det var ved utgangen av 2009 i gang 31 delprosjekter i 20 kommuner, herunder både forsknings- og fagutviklingsprosjekter, undervisning og rehabiliterende tilbud. 13 prosjekter er avsluttet.

De regionale prosjektene gjennomfører regelmessige kurs/konferanser og deltar i andres undervisning og erfarings- og forskningskonferanser. Det er også utarbeidet bøker, masteroppgaver, forelesningsmaterieell og rapporter. Seks doktorgradsstipendiater er knyttet til tre av prosjektene. Katalogen over HUSK-prosjekter ble revidert i 2009, og det er gjennomført en nordisk konferanse.

Som en prøveordning er det igangsatt et samarbeid om fag- og kompetanseutvikling i fem kommuner som opprettet NAV-kontor i 2009. Formålet er å styrke utviklingen av en helhetlig, felles arbeidsmetodikk i NAV-kontorene og tilrettelegge for utvikling av en mer kunnskapsbasert praksis. Tiltaket er inspirert av modeller som ligger til grunn for etableringen av Undervisningssykehjem og erfaringer fra Sverige og Finland knyttet til dette.

Nordlandsforskning viser i en ny delrapport fra evalueringen i 2009 til at det fortsatt er utfordringer med å forankre forsøket i praksis og å gjøre forsøket betydningsfullt i praksis for brukerne.

Forsøket videreføres i 2011. Eventuell videreføring utover dette vil bli vurdert i forbindelse med statsbudsjettet for 2012. Det vises også til omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Budsjettforslag for 2011

Det foreslås å overføre 2,065 mill. kroner fra kap. 621, post 63 til kap. 621, post 21 knyttet til drift av økonomirådstelefonen. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 21.

Det foreslås i alt bevilget 179,15 mill. kroner for 2011.

Post 70 Frivillig arbeid, kan overføres

Bevilgningen går til frivillige organisasjoner og private stiftelser som utfører arbeid for vanskeligstilte. Disse fungerer som talerør for sosialt og økonomisk vanskeligstilte og utfører likemanns- og selvhjelpsarbeid. Enkelte tilbyr tjenester og tiltak til målgruppen. Bevilgningen er i de senere år styrket som et ledd i innsatsen mot fattigdom. Utviklingen av et levende og godt samfunn forutsetter at organisasjoner for sosialt og økonomisk vanskeligstilte deltar. Egenorganisering bidrar til bredere deltakelse i samfunnet og legger bedre grunnlag for fellesskap.

Som et ledd i å styrke og videreutvikle dialogen og samarbeidet med frivillige organisasjoner og representanter for vanskeligstilte ble det i 2008 etablert et kontaktutvalg mellom Regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte. Kontaktutvalget hadde tre møter i 2009 og to møter i 1. halvår 2010. Det er etablert et samarbeidsforum for organisasjonene som deltar i kontaktutvalget. Batteriet, som er et landsdekkende ressurscenter i regi av Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo, er sekretariat for samarbeidsforumet. Det er etablert fire nye «Batterier», i Bergen, Trondheim, Bodø og Kristiansand.

Det ble i 2008 etablert en tilskuddsordning for tilskudd til drift av organisasjoner som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon og til prosjekter/aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner. Formålet er å styrke mulighetene for egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, brukerinnflytelse og interessepolitisk arbeid. I 2010 er det gitt driftsstøtte til 14 organisasjoner og tilskudd til 19 prosjekter. Velferdsalliansen, Stiftelsen Rettferd for taperne, Fattighuset, Foreningen Fattignorge, Aleneforeldreforeningen og Gjeldsoffer-Alliansen er blant organisasjonene som har fått tilskudd i 2010. Velferdsalliansen, som er et samarbeids-

nettverk av brukerorganisasjoner mv., vil i 2011 få et tilskudd på 4 mill. kroner til sitt arbeid for økonomisk og sosialt vanskeligstilte. Stiftelsen Rettferd for taperne vil få et tilskudd på 3,4 mill. kroner.

I 2005 ble det bevilget midler for å styrke og utvikle modeller for aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner. Målgruppen er personer som står svært langt fra arbeidsmarkedet, og som i mange henseender er sosialt ekskluderte. Siktemålet vil for enkelte være rehabilitering, inkludering og økt livskvalitet, mens andre vil kunne nyttiggjøre seg mer arbeidsrettede tiltak. Ordningen er evaluert av Fafo. Tiltakene bidrar til at personer som ønsker seg aktivtets- og arbeidstrening, men som ikke mestrer terskelen i vanlige arbeidsmarkedstiltak får et tilbud. Tiltakene omfatter et bredt spekter av tiltak fra sosial trening og hverdagsmestring til mer arbeidsrettede tiltak. Brukerne får erfaringer med hvordan de kan fungere i arbeid og hvilke muligheter og begrensninger de har i forhold til arbeidslivet. Tilskuddsordningen ble styrket i 2009 og midlene ble lyst ut med rusmiddelavhengige og tidligere rusmiddelavhengige som en særlig prioritert målgruppe. På bakgrunn av evalueringen ble det foretatt enkelte justeringer i tilskuddsregelverket i 2009, bl.a. for å legge bedre til rette for videreføring av tiltak etter endt tilskuddsperiode. Totalt 38 prosjekter ble tildelt tilskudd i 2009, hvorav 10 prosjekter er knyttet til en overgangsordning for prosjekter som fikk tilskudd i perioden 2005-2008. Alle de 38 prosjektene som mottok støtte i 2009 er videreført i 2010. I 2010 er det gitt tilskudd til tiltak bl.a. i regi av Blå Kors, Kirkens Sosialtjeneste, Stiftelsen Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeens Rusomsorg og Røde Kors.

Departementet vil i 2011 i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomgå og vurdere regelverket for støtte til frivillige organisasjoner, herunder avklare forholdet mellom drifts- og prosjektstøtte.

Budsjettforslag for 2011

Det foreslås i alt bevilget 50,16 mill. kroner for 2011.

Post 74 Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.

Formålet med tilskuddsordningen er å styrke pensjonistorganisasjonenes mulighet til å drive interessepolitisk arbeid, og å gi service til med-

lemmene. Bevilgningen fordeles i dag som tilskudd til Norsk Pensjonistforbund, som fordeler midler til andre landsdekkende pensjonistorganisasjoner etter en nøkkel organisasjonene er blitt enige om. Fordelingsnøkkelen består av et grunnbeløp til hver organisasjon og et beløp pr. betalende medlem. Ordningen forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, som følger opp bruken av midler gjennom årsmelding, budsjett og regnskap.

Den fremtidige organiseringen av ordningen er under vurdering. Forslag til eventuelle justering av ordningen vil bli sendt på høring, men vil ikke få betydning for tilskuddet i 2011.

Budsjettforslag for 2011

Det foreslås bevilget 9,89 mill. kroner for 2011.

Programkategori 09.30 Arbeidsmarked

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
634	Arbeidsmarkedstiltak	6 709 265	7 279 700	7 329 840	0,7
635	Ventelønn	241 790	210 000	155 000	-26,2
	Sum kategori 09.30	6 951 055	7 489 700	7 484 840	-0,1

Utgifter under programkategori 09.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
01-24	Statens egne driftsutgifter	313 085	281 880	231 350	-17,9
70-89	Andre overføringer	6 637 970	7 207 820	7 253 490	0,6
	Sum kategori 09.30	6 951 055	7 489 700	7 484 840	-0,1

Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	
21	Forsøk, utviklingstiltak m.v., <i>kan overføres</i>		71 295	71 880	76 350
76	Tiltak for arbeidssøkere, <i>kan overføres</i>		6 637 970	7 207 820	7 253 490
	Sum kap. 634		6 709 265	7 279 700	7 329 840

Overført fra 2009 til 2010:
Post 21: 4 759 000 kroner
Post 76: 242 810 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeidsmarkedstiltakene har til hensikt å bedre arbeidssøkernes arbeidsevne og mulighet til å komme i arbeid, og må ses i sammenheng med de

overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken slik de framgår av omtalen under resultat-område 2.

Samlet gir departementets forslag til satsing på arbeidsrettede virkemidler en ramme på 7 329,8 mill. kroner for 2011 under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, jf. omtale nedenfor under de enkelte postene. I tillegg kommer behovet for tilsagnsfullmakt på 2 995,5 mill. kroner.

Rapport

For å støtte opp om mer systematiske behovs- og arbeidsevnevurderinger i Arbeids- og velferdsetaten, og legge til rette for økt fleksibilitet i bruken av arbeidsrettede tiltak, ble opplegget for gjennomføring av arbeidsmarkedstiltakene justert noe i 2008 og 2009. De to postene som tidligere finansierte arbeidsmarkedstiltak for ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere ble samlet under én budsjettpost fra og med 2008 – kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere. Videre ble stønad til utdanning, fadder og arbeidstrening overført fra overslagsbevilgning under folketrygden til rammebevilgning under kap. 634, post 76 fra og med 2009.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2012 vil det gjøres en nærmere vurdering av erfaringene med å samle budsjettposter under kap. 634, post 76.

I Prop. 1 S (2009-2010) ble det bevilget midler som gitt visse forutsetninger om tiltakenes sammensetning og priser i utgangspunktet skulle gi rom for en gjennomsnittlig gjennomføring på om lag 78 200 plasser i 2010. Som følge av en regnefeil var det imidlertid kun rom for å gjennomføre om lag 75 000 tiltaksplasser. For 1. halvår 2010 ble det likevel lagt opp til et gjennomsnittlig tiltaksnivå på 78 200 plasser. Tiltaksnivået skulle møte både konjunkturelle og strukturelle utfordringer på arbeidsmarkedet. På bakgrunn av flere usikkerhetsmomenter knyttet til tiltaksgjennomføringen ble det lagt til grunn et minstekrav for tiltaksgjennomføringen i styringsdialogen med Arbeids- og velferdsetaten i 2010. Et slikt minstekrav for tiltaksgjennomføring ble også benyttet i 2009.

I Prop. 125 S (2010-2011) ble bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak for 2. halvår 2010 styrket for å kompensere for regnefeilen i Prop. 1 S (2009-2010), og for å ta hensyn til endringer i tiltakenes sammensetning og priser. Det økte bevilgningsbehovet hadde særlig sammenheng med at behovet for utdanningstiltaket var mindre enn ventet, mens behovet for andre, mer kostnadskrevende tiltak, var større enn ventet. Bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak er etter dette i større grad tilpasset gjennomføring av andre typer tiltak som anses som mer hensiktsmessig og bedre tilpasset brukernes behov. Etter styrkingen i Revidert nasjonalbudsjett 2010 gir bevilgningen fortsatt rom for gjennomføring av om lag 75 000 plasser i gjennomsnitt på årsbasis.

Tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at det i 2009 ble gjennomført om lag 70 700 tiltaksplasser i gjennomsnitt. Dette er om lag 4 300 fær-

re plasser enn planlagt. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet er en viktig årsak til den lave gjennomføringen i 2009 at behovet for utdanningstiltaket har vært lavere enn ventet. I 1. halvår 2010 ble det gjennomført et gjennomsnittlig nivå på om lag 83 600 plasser i regi av Arbeids- og velferdsetaten. Dette er om lag 5 400 flere plasser enn planlagt. Det presiseres at det fortsatt legges opp til et gjennomsnittlig tiltaksnivå på 75 000 plasser i 2010.

For å synliggjøre Arbeids- og velferdsetatens fordeling av tiltaksressursene og oppfølgingen av særskilte arbeidssøkergrupper, rapporteres det i det følgende separat om gjennomføringen og oppfølgingen for henholdsvis ledige og personer med nedsatt arbeidsevne for 2009 og 1. halvår 2010.

Gjennomføring av tiltak overfor ledige

I 2009 ble det i gjennomsnitt gjennomført om lag 16 700 tiltaksplasser overfor ledige med behov for arbeidsrettet bistand i Arbeids- og velferdsetatens regi. I tillegg har Oslo kommune gjennomført om lag 280 plasser i gjennomsnitt i 2009 som et ledd i forsøk med kommunalt ansvar for arbeidsmarkedstiltak.

I 1. halvår 2010 ble det gjennomført om lag 23 400 plasser overfor ledige med behov for arbeidsrettet bistand i Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har introdusert ny månedlig statistikk som beskriver hvordan arbeidssøkere tilpasser seg på arbeidsmarkedet. Fordi statistikken er basert på registerdata, er tallene ikke direkte sammenlignbare med tidligere undersøkelser basert på sluttmeldekort. I løpet av 1. halvår 2009 gikk gjennomsnittlig om lag 56 pst. av de tidligere arbeidssøkerne i NAV over i arbeid 6 måneder etter at de ikke lenger var registrert som arbeidssøkere. I 1. halvår 2010 var andelen i arbeid økt til nær 60 pst.

Den arbeidsrettete bistanden skal vurderes og tilpasses den enkelte arbeidssøkers behov. Samtidig skal utsatte grupper som ungdom, innvandrere og langtidsledige prioriteres ved inntak til arbeidsmarkedstiltak. I 2009 utgjorde personer under 20 år om lag 4 pst. av alle registrerte ledige. Samtidig var om lag 14 pst. av deltakerne på tiltak for helt ledige under 20 år. I 1. halvår 2010 utgjorde gruppen 3 pst. av alle registrerte ledige, og 15 pst. av deltakerne på tiltak for helt ledige. Dette indikerer at de yngste arbeidssøkerne er prioritert i tråd med ungdomsgarantien som skal gi tilbud om arbeidsmarkedstiltak til ungdom under 20 år som står uten arbeid eller skoleplass.

I 2009 utgjorde 20-24-åringene 15 pst. av alle registrerte ledige. Samtidig utgjorde 20-24-åringene 17 pst. av deltakerne på tiltak for helt ledige. I 1. halvår 2010 var 16 pst. av de helt ledige i alderen 20-24 år, og samme aldersgruppe utgjorde 18 pst. av deltakerne på tiltak for helt ledige.

Regjeringen innførte i 2007 en oppfølgingsgaranti for arbeidssøkere i alderen 20-24 år som har vært ledige de siste tre månedene eller lenger. Den gjennomsnittlige andelen av målgruppen som var registrert med utvidet oppfølging i 2009 var på 48 pst. Det var betydelige fylkesvise variasjoner i gjennomføringen. I første halvår 2010 var det i gjennomsnitt om lag 1 900 personer som fikk utvidet oppfølging. Dette utgjorde 44 pst. av de helt ledige i alderen 20-24 år med ledighetsperiode på mer enn 3 måneder.

I 2009 ble det innført en tiltaksgaranti for arbeidssøkere i alderen 20-24 år som har vært registrert sammenhengende ledige de siste seks månedene eller lenger (jf. St.prp. nr. 1 (2008-2009)). Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet var om lag 1 570 personer omfattet av garantien i januar 2010. To måneder senere hadde om lag 14 pst. fått tilbud om tiltak gjennom garantiordningen.

For å styrke samarbeidet mellom kommunesektoren og Arbeids- og velferdsetaten, ble det i mai 2007 inngått en samarbeidsavtale mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og KS, med mål om å få flere i arbeid eller utdanning gjennom effektiv samordning av Arbeids- og velferdsetatens og utdanningsmyndighetenes virkemidler. Ungdom som faller ut av videregående opplæring er en sentral målgruppe i samarbeidet. Den sentrale avtalen følges opp av regionale avtaler. Per februar 2009 var det inngått samarbeidsavtaler mellom utdanningsmyndighetene og Arbeids- og velferdsetaten i alle fylker på grunnlag av den sentrale avtalen. Avtalen videreføres ut 2010. Evalueringen av samarbeidsavtalen ble igangsatt høsten 2008, og avsluttet våren 2010. Evaluering av avtalen viser at den har hatt betydning for å styrke samarbeidet mellom utdanningsmyndighetene og Arbeids- og velferdsetaten om felles målgrupper. Med bakgrunn bl.a. i resultatene fra evalueringen vil det i løpet av høsten 2010 bli vurdert en videreføring av avtalen etter årsskiftet.

Arbeidsdepartementet vil videre samarbeide med Kunnskapsdepartementet om oppfølging av et forsøksprosjekt som Kunnskapsdepartementet har iverksatt med utvikling av opplæringsmodeller tilpasset voksne arbeidssøkere som ikke har fullført videregående opplæring. Oppland, Sogn og Fjordane, Finnmark og Oslo deltar i forsøket.

Formålet er at målgruppen skal få et helhetlig tilpasset opplæringstilbud som fører frem til fag- eller svennebrev. Det er en forutsetning at deltakerne hele tiden er disponible for arbeidsmarkedet, og at opplæringen kan kombineres med arbeid dersom deltakeren kommer tilbake til arbeid før opplæringen er avsluttet.

Innvandrere er en utsatt gruppe på arbeidsmarkedet, og utgjorde 27 pst. av de registrerte ledige i 4. kvartal 2009, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå. På samme tid utgjorde de 37 pst. av alle deltakerne på tiltak for helt ledige. Dette er en noe lavere andel enn på tilsvarende måletidspunkt i 2008. Det var flere innvandrerkvinner enn -menn som deltok på arbeidsmarkedstiltak.

Regjeringen har etablert en langtidsledighetsgaranti som skal sikre personer med langvarige ledighetsperioder et tilbud om arbeidsrettet tiltak. I 2010 ble målgruppen for ordningen noe utvidet, slik at garantien omfattet personer med en toårig arbeidssøkerperiode og med seks måneders sammenhengende ledighet. Ved å legge arbeidssøkerperiode til grunn, gikk en bort fra krav om toårig *sammenhengende* ledighet slik en hadde tidligere, og ordningen får med seg personer som kan ha hatt kortere arbeidsforhold eller deltatt på tiltak i løpet av perioden.

Rapportering fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at måloppnåelsen under garantiordningen har vært svak i 2009 og i første halvår 2010. Blant de som var omfattet av garantien i januar 2010 var bare om lag 5 pst. registrert som deltakere på tiltak eller å ha fått tilbud om tiltak to måneder senere. Dette kan ha sammenheng med trekk ved målgruppen, samt mangelfull oppfølging og registrering i Arbeids- og velferdsetaten. Samtidig hadde flere i målgruppen fått et tilbud om en arbeidsevnevurdering som skal identifisere nærmere behovet for videre oppfølging og bistand, og noen var også registrert som delvis sysselsatte.

Det vises for øvrig til nærmere omtale under del 1, avsnitt 3 Sentrale utviklingstrekk når det gjelder situasjonen for utsatte grupper på arbeidsmarkedet.

Gjennomføring av tiltak overfor personer med nedsatt arbeidsevne

I 2009 ble det gjennomført et gjennomsnittlig nivå på om lag 54 000 tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne.

I 1. halvår 2010 ble det gjennomført om lag 60 200 plasser for personer med nedsatt arbeidsevne i gjennomsnitt.

I følge en månedlig, registerbasert statistikk fra Arbeids- og velferdsdirektoratet for 1. halvår 2009 var overgangen til arbeid om lag 45 pst. blant personer med nedsatt arbeidsevne 6 måneder etter at de ikke lenger var registrert med nedsatt arbeidsevne. I 1. halvår 2010 sank overgangen til arbeid med om lag 2 prosentpoeng for denne gruppen.

Det gjøres oppmerksom på at registreringen av personer med nedsatt arbeidsevne ikke er direkte sammenlignbar med gruppen som tidligere ble kalt yrkeshemmede, og for 2010 heller ikke sammenlignbar med tall rapportert i Prop. 1 S (2009-2010). Dette har sammenheng med endret statistikkgrunnlag. Det vises for øvrig til omtale av personer med nedsatt arbeidsevne under del 1, avsnitt 3 Sentrale utviklingstrekk.

Arbeids- og velferdsetaten har gjennomført en betydelig innsats overfor personer med psykiske lidelser, bl.a. som ledd i oppfølgingen av Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012). Som del av strategiplanen er det bl.a. etablert en ordning med veilednings- og oppfølgingsløser, hovedsakelig i de største byene. Ordningen skal sørge for tett oppfølging og samordning av bistand mellom Arbeids- og velferdsforvaltningen, tilgrensende tjenester og arbeidslivet. Videre satses det på systematisk utprøving av ny metodikk basert på kognitiv tilnærming knyttet til jobbmasterende oppfølging rettet mot personer med lettere psykiske lidelser og psykoselidelser. I tilknytning til utprøvingen av jobbmasterende oppfølging er det iverksatt en evaluering som tar sikte på å måle effekten av metodikken. Det er også iverksatt ulike lokale kompetansetilbud på tvers av etatsgrenser for saksbehandlere/behandlere som jobber med personer med psykiske lidelser. Omtale av strategien finnes også i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon for 2011 under kap. 764 post 72.

Kvalifiseringsprogrammet retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektssevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Kvalifiseringsprogrammet har blitt faset inn i takt med etableringen av NAV-kontorene, og er fra 1. januar 2010 en landsdekkende ordning. Det vises til nærmere omtale av kvalifiseringsprogrammet under delmål 6 Bedre levekårerne for de vanskeligst stilte.

I løpet av 2009 steg antall deltakere i kvalifiseringsprogrammet registrert som deltakere i arbeidsrettede tiltak, og tallet fortsatte å øke utover i 2010. Antallet som deltok i arbeidsrettede tiltak i arbeidsmarkeds-satsingen (jf. Handlingsplan mot fattigdom) har gått noe ned fra 2009 til

2010. I 2010 var det i alt avsatt om lag 5 500 plasser til kvalifiseringsprogrammet og arbeidsmarkeds-satsingen under Handlingsplan mot fattigdom. Det er i stor grad overlappende målgrupper i disse satsingene som begge henvender seg mot grupper av sosialhjelpsmottakere og andre som står langt fra arbeidsmarkedet. Satsingene må derfor ses i sammenheng.

I 2007 ble det igangsatt et forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd. Tidsubestemt lønnstilskudd skal bidra til å øke mulighetene for ordinært arbeid blant personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne, samt forebygge uførepensjonering. Tiltaket åpner for kombinasjon av arbeid og uførepensjon. Forsøket ble gjort landsomfattende i 2008. Forsøket med tidsubestemt lønnstilskudd hadde gjennomsnittlig om lag 1 550 deltakere i 2009 og 2 200 deltakere i 1. halvår 2010. Høsten 2009 startet en evaluering av bl.a. de samfunnsøkonomiske og velferdsmessige effektene av bruk av tidsubestemt lønnstilskudd. Foreløpige resultater viser at tidsubestemt lønnstilskudd ikke reduserer sannsynligheten for å bli uførepensjonert, men kan bidra til å hindre uførepensjonering med høy uføregrad og videre til å styrke tilknytningen til arbeidslivet. Det vil bli lagt frem vurderinger om fremtidig bruk av ordningen i forbindelse med Regjeringens arbeid med ny uførepensjon.

I St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering ble det foreslått igangsetting av forsøk med alternative finansieringsformer for tiltaket arbeid med bistand. Målet var å utvikle finansieringsmodeller som på sikt kan bidra til å øke overgangen til ordinært arbeidsliv for deltakerne, og bidra til at de som får jobb i større grad beholder denne. Forsøket ble iverksatt i 2008 i noen utvalgte virksomheter. Forsøket har blitt evaluert og forlenges ut 2011.

I gjennomsnitt for 2009 deltok om lag 8 100 personer på tiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA). I første halvår 2010 deltok i gjennomsnitt 8 360 personer på dette tiltaket. Flesteparten mottok en uføreytelse. Høsten 2009 ble det igangsatt en evaluering av tilskuddsordningen for varig tilrettelagt arbeid, herunder spørsmålet om differensiering av satser. Sluttrapporten er planlagt ferdigstilt tidlig i 2011.

Budsjettforslag for 2011

Post 21 Forsøk, utviklingstiltak mv., kan overføres

Bevilgningen vil bli benyttet til finansiering av forsøksvirksomhet og forskningsmessig evaluering av forsøk på arbeidsmarkedsområdet i regi av

Arbeids- og velferdsetaten. Bevilgningen vil også finansiere mindre utredninger av ulike deler av arbeidsmarkedspolitikken, analyser av arbeidsmarkedstilpasning for ulike grupper, og spredning av informasjon om resultatene. Den kan også nyttes til fellesprosjekter med andre, der dette kan bidra til å fremme arbeidsmarkedspolitiske mål.

Det foreslås bevilget i alt 76,35 mill. kroner for 2011.

Det ble over kap. 634, post 21 i statsbudsjettet for 2010 satt av 3 mill. kroner til en prøveordning med servicehund. Prosjektet er tidsbegrenset til 2 år og er et samarbeid mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet og utvalgte kommuner. Av det avsatte beløpet til prosjektet er det avsatt midler til innkjøp av hunder, samt til administrasjon og evaluering av hundens nytte. Det arbeides aktivt med å rekruttere aktuelle brukere som går igjennom en godkjenningssprosess med sikte på å få tildelt en hund. En slik prosess tar normalt 8-12 måneder. Desto mer omfattende funksjonsnedsettelsen til bruker er, jo mer krevende er opptreningen av hunden. Samtrening mellom bruker og hund er mer omfattende og må legges mer individuelt opp for servicehund enn for førerhund. For å sikre et nødvendig antall brukere har Helsedirektoratet utvidet opptaksområdet. Det vil bli satt av nødvendige midler til å gjennomføre prosjektet i 2011.

Det foreslås å sette av 2,2 mill. kroner til drift av forsøksprosjektet TV av og med psykisk utviklingshemmede, Empo TV.

For omtale av metodeutviklingsprosjekt innenfor arbeidsrettet rehabilitering, se omtale under kap. 634, post 76.

Arbeids- og utdanningsreiser er en forsøksordning som ble etablert i 2001 og omfatter alle landets fylker, bortsett fra Oslo. Formålet med forsø-

ket er å gi transporttilbud som sikrer funksjonshemmede muligheter for deltakelse i arbeidsliv og utdanning, samt kompensere for merutgifter knyttet til transport. Målet er å sikre at funksjonshemmede ikke må si nei til utdanning eller arbeid på grunn av manglende transporttilbud.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2010 gjennomført en intern evaluering av arbeids- og utdanningsreiser. Departementet vil vurdere direktoratets anbefalinger og komme tilbake på egnet måte. Arbeids- og utdanningsreiser vil også ses i sammenheng med regjeringens sysselsettingsstrategi for funksjonshemmede.

Forsøksordningen med arbeids- og utdanningsreiser videreføres i 2011. For å kunne videreføre det anslåtte nivået av mottakere i 2010, foreslås det å sette av til sammen 26 mill. kroner til ordningen i 2011.

Det foreslås at ordningen med funksjonsassistenter videreføres, og det er satt av 17,1 mill. kroner til ordningen i 2011.

Post 76 Tiltak for arbeidssøkere, kan overføres

Forslaget til bevilgning under post 76 må ses i sammenheng med omtalen under delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Det foreslås bevilget 7 253,49 mill. kroner i 2011 under kap. 634, post 76.

Gitt visse forutsetninger om tiltakenes sammensetning og priser, gir bevilgningen under post 76 rom for å gjennomføre et gjennomsnittlig nivå på om lag 71 200 tiltaksplasser i regi av Arbeids- og velferdsetaten i 2011.

Tabellen nedenfor oppsummerer totalt behov for bevilgning og tilsagnsfullmakt for 2011.

Totalt bevilgningsbehov og tilsagnsfullmakt under kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

	(i mill. kroner)
Totalt ressursbehov i 2011	7 085,2
- Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2011, med utbetaling i 2012	775,8
+ Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2010, med utbetaling i 2011	944,1
= Totalt bevilgningsbehov i 2011	7 253,5
Behovet for tilsagnsfullmakt for å opprettholde tiltaksnivået over årsskiftet 2011/2012, tilsagnsgivning for budsjettåret 2012 i 4. kvartal 2011	2 219,7
+ Behovet for tilsagnsfullmakt (pga. regnskapsmessig etterslep) til tiltaksplasser som gjennomføres i 2011, med utbetaling i 2012	775,8
= Totalt behov for tilsagnsfullmakt 2011	2 995,5

Nærmere om enkelte satsinger knyttet til arbeidsmarkedstiltakene

Det vises til omtalen av arbeidsmarkedspolitikken innretning og innsats under delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad.

Å stimulere til deltakelse i arbeidslivet er en viktig strategi for å nå regjeringens ambisjoner knyttet til målene om et inkluderende arbeidsliv, fattigdomsbekjempelse og om et inkluderende samfunn. Arbeidsmarkedstiltakene inngår derfor også som sentrale elementer i blant annet introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere. Videre inngår arbeidsmarkedstiltak som et viktig element i Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse (2007-2012). Den arbeidsmarkedspolitiske innsatsen på alle disse områdene videreføres i 2011. Arbeidsmarkedstiltakene er også et sentralt element i satsingen på kvalifiseringsprogrammet.

Kvalifiseringsprogrammet er et viktig tiltak i innsatsen mot fattigdom, og skal bidra til at personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntekts-evne og ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden får en ny mulighet til å komme over i arbeid og aktivitet. Regjeringen vil styrke antall tiltaksplasser under kvalifiseringsprogrammet i 2011. I 2010 ble det avsatt om lag 5 500 plasser til kvalifiseringsprogrammet og satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak knyttet til Handlingsplan mot fattigdom⁸. I 2011 økes antall plasser til om lag 5 700 plasser.

Det er stor grad av overlapp mellom målgrupper i kvalifiseringsprogrammet og arbeidsmarkedssatsingen. Begge henvender seg mot lang-

tidsmottakere av sosialhjelp og andre som står langt fra arbeidsmarkedet. Kvalifiseringsprogrammet er regulert i lov, og den som fyller vilkårene i loven, har rett til et individuelt tilpasset program og en tilhørende kvalifiseringsstønad. Arbeidsmarkedstiltak er viktige elementer i programmet. Departementet har gitt føringer i tildelingsbrevet til Arbeids- og velferdsdirektoratet om at personer som er registrert i arbeidsmarkedssatsingen og som fyller vilkårene for kvalifiseringsprogrammet, bør overføres til denne ordningen.

Regjeringen foreslår blant annet på denne bakgrunn at arbeidsmarkedssatsingen knyttet til handlingsplanen fases ut i 2011. Den særskilte satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak overfor personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering videreføres. I tillegg vil personer som per 1. januar 2011 er registrert inn i arbeidsmarkedssatsingen fortsatt sikres et tilbud innenfor satsingen.

Regjeringen foreslår videre å legge om refusjonsordningen for individstønad knyttet til deltakere på kvalifiseringsprogram i 2011. Omleggingen innebærer at individstønaden overføres fra kap. 634, post 76 til kommunenes rammetilskudd på kap. 571, post 60 på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

⁸ Målgruppene for arbeidsmarkedssatsingen er langtidsmottakere av sosialhjelp, 20-24 åringer og enslige forsørgere som mottar sosialhjelp samt innvandrere med behov for arbeidsrettet bistand. I tillegg er 145 plasser satt av til personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering (LAR) og etter hvert har også innsatte i fengsel kommet med som en egen målgruppe under satsingen.

Regjeringen vil utarbeide en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet bygger bl.a. på avtalen om et inkluderende arbeidsliv og IA-avtalens delmål 2 om å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne. Målgruppen for strategien vil være personer med nedsatt funksjonsevne som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet, men som ønsker arbeid. Det vises til nærmere omtale under delmål 1.

Det foreslås avsatt tiltaksmidler til forsøksprosjektet med TV av og med psykisk utviklingshemmede, Empo TV. Forsøksprosjektet hadde oppstart i første halvår 2009 og er planlagt å gå over fem år. Det vises til kap. 634, post 21 om forslag til avsatte midler til drift av prosjektet.

Det foreslås avsatt midler i 2011 over denne posten til drift av varig tilrettelagt arbeid i prosjekt for sterkt fysisk funksjonshemmede – tilrettelegging av arbeidsplasser (Marensroprosjektet) i Skien i påvente av andre mulige finansieringsordninger.

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 59 (2007-2008) ble det vedtatt å avsette midler til etablering av forsøksvirksomhet innen arbeidsrettet rehabilitering, jf. Innst. S. nr. 270 (2007-2008). Som følge av dette er det iverksatt et metodeutviklingsprosjekt innenfor arbeidsrettet rehabilitering med sikte på inkludering av flere mennesker i arbeidslivet. Hensikten med forsøksprosjektet er å prøve ut, videreutvikle og evaluere metoder og modeller innen arbeidsrettet rehabilitering med sikte på å gjøre brukere bedre i stand til å få eller beholde arbeid. Forsøket vil bli evaluert. Det foreslås avsatt 12,3 mill. kroner som tiltaksmidler til metodeutviklingsprosjektet for arbeidsrettet rehabilitering i 2011.

Regjeringen vil styrke innsatsen for å forebygge frafall i videregående opplæring og arbeidsliv. Rapporteringen fra Arbeids- og velferdsetaten viser at garantiene for ungdom i alderen 20-24 år har vært vanskelige å innfri. Det kan være mange grunner til dette, og det er behov for økt kunnskap om årsakene til den svake måloppnåelsen på garantiordningene for denne gruppen. I 2011 vil Arbeidsdepartementet, i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, gjennomgå garantiordningene med sikte på en bedre innretning og gjennomføring. For å få en bedre forståelse knyttet til gjennomføringen av garantiordningene, og hva som kan gjøres for å sikre bedre måloppnåelse,

har Arbeidsdepartementet satt i gang et prosjekt som skal kartlegge Arbeids- og velferdsetatens arbeid med oppfølgingsgarantien for ungdom 20-24 år, og registreringsrutinene knyttet til oppfølgingsarbeidet. Resultatene fra prosjektet vil kunne bedre grunnlaget for en god måloppnåelse på oppfølgingsgarantien, og vil også kunne gi kunnskap som kan bidra til en bedre gjennomføring av tiltaksgarantien for ungdom i alderen 20-24 år.

Problemene som 20-24-åringene møter på arbeidsmarkedet kan i mange tilfeller ha sin årsak i at de tidligere har falt ut av videregående skole og arbeidsliv. Det er derfor viktig å komme inn på et tidlig tidspunkt allerede før 20-årsalderen, for å kunne avklare den enkeltes behov for bistand og dermed motvirke at de senere faller utenfor skole og arbeidsliv. Arbeidsdepartementet har innledet et samarbeid med Kunnskapsdepartementet, hvor departementene sammen skal intensivere oppfølgingen av ungdom i alderen 16-19 år, for i større grad å hindre at ungdom faller ut av utdanning og arbeidsliv. Hensiktsmessige tiltak skal settes inn i den grad det vil bidra til å avklare bistandsbehov og styrke mulighetene for deltakelse i utdanning og arbeidsliv.

Kunnskapsdepartementet omtaler samarbeidet i programkategori 07.20 Grunnopplæringen i sin utgave av Prop. 1 S (2010-2011).

Fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634, post 76 til kap. 605, post 01

I Prop. 1 S (2010-2011) foreslås det at at Arbeidsdepartementet i 2011 kan omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter. Det legges til grunn at omdisponeringsfullmakten kan tas i bruk når følgende forutsetninger er oppfylt:

- Hvis det er rom for å omdisponere midler fra kap. 634, post 76, det vil si at det ligger an til et underforbruk for året som helhet, og at underforbruket følger av manglende avklaringsarbeid i Arbeids- og velferdsetaten.
- Hvis det samtidig er behov for ekstra midler i Arbeids- og velferdsetatens arbeid til avklaring, slik at ventetider kan reduseres og tiltaksbruken økes innenfor det planlagte tiltaksnivået for det gjeldende året.

Kap. 3634 Arbeidsmarkedstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
85	Innfordring av feilutbetaling, Arbeidsmarkedstiltak	2 357	1 000	2 000
	Sum kap. 3634	2 357	1 000	2 000

Budsjettforslag for 2011**Post 85 Innfordring av feilutbetaling, arbeidsmarkedstiltak**

Inntektene under post 85 har sammenheng med innfordringer av feilutbetalinger til tiltaksarrangører og enkelte tiltaksdeltakere. Inntekten anslås til 2 mill. kroner i 2011.

Kap. 635 Ventelønn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	241 790	210 000	155 000
	Sum kap. 635	241 790	210 000	155 000

Allmenn omtale

Ventelønnsordningen gir oppsagte tjenestemenn rett til ventelønn på bestemte vilkår, og dessuten fortrinnsrett til ny stilling i staten. Ordningen er hjemlet i lov av 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. (tjenestemannsloven). I tillegg er oppsagte arbeidstakere fra utskilte, tidligere statlige, virksomheter gitt midlertidige rettigheter til den statlige fortrinnsretts- og ventelønnsordningen. Disse rettighetene er gitt i særlover som normalt varer tre år etter omdanningstidspunktet. Rettigheter som er utløst i denne perioden består imidlertid etter særlovens opphør. Eventuelle ventelønnskostnader som er hjemlet i særlov skal dekkes av virksomhetene/selskapene selv gjennom refusjonsplikt. Ordinære forvaltningsorganer er også pålagt refusjonsplikt. Arbeids- og velferdsetaten skal beregne og utbetale ventelønn.

Rapport

Det har i perioden 2005 til 2009 vært en nedgang i antall mottakere av ventelønn. Det gjennomsnitt-

lige antallet ventelønnsrettigheter gikk ned fra om lag 2 660 i 2005 til 1 135 i 2009, mens utbetalingene ble redusert fra 449 mill. kroner i 2005 til 242 mill. kroner i 2009. Reduksjonen har sammenheng med en lav tilgang under ordningen med ventelønn. Det forventes fortsatt en reduksjon i antall nye ventelønnsrettigheter fremover.

Per juni 2010 var det om lag 1 120 personer som hadde ventelønnsrettigheter. Av disse var det om lag 915 personer som mottok løpende utbetaling av ventelønn, mens 205 personer hadde midlertidig stans i ytelsen, bl.a. pga. midlertidig arbeid eller sykdom. Om lag 82 pst. av de som oppbærer en ventelønnsrettighet kommer enten fra Telenor, Posten eller NSB med tilhørende datterselskaper. Kvinner utgjør 56 pst. av ventelønnsrettighetene, og 77 pst. av ventelønnsrettighetene er over 60 år. Kun 7 pst. er under 50 år.

Budsjettforslag for 2011**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

For å dekke utbetalinger til ventelønn foreslås det for 2011 en bevilgning på 155 mill. kroner.

Kap. 3635 Ventelønn m.v.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Refusjon statlig virksomhet m.v.	62 182	53 000	40 000
85	Innfordring av feilutbetaling av ventelønn	3 244	2 200	1 600
	Sum kap. 3635	65 426	55 200	41 600

Budsjettforslag for 2011**Post 01 Refusjon statlig virksomhet mv.**

Under posten føres refusjonspliktige inntekter. Refusjonsbeløpet anslås til 40 mill. kroner i 2011.

Post 85 Innfordring av feilutbetaling av ventelønn

Inntektene under post 85 har sammenheng med innfordringer av feilutbetalinger av ventelønn. Inntekten anslås til 1,6 mill. kroner i 2011.

Programkategori 29.20 Enslige forsørgere

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2620	Stønad til enslig mor eller far	3 792 035	4 091 200	3 948 500	-3,5
	Sum kategori 29.20	3 792 035	4 091 200	3 948 500	-3,5

Utgifter under programkategori 29.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	3 792 035	4 091 200	3 948 500	-3,5
	Sum kategori 29.20	3 792 035	4 091 200	3 948 500	-3,5

Kap. 2620 Stønad til enslig mor eller far

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	2 451 181	2 722 000	2 680 000
72	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	421 706	445 000	415 000
73	Utdanningsstønad	53 944	64 000	52 000
75	Tilskudd til flytting for å komme i arbeid	332	200	300
76	Forskuttering av underholdsbidrag	864 872	860 000	801 200
	Sum kap. 2620	3 792 035	4 091 200	3 948 500

Innledning

Formålet med stønad til enslig mor eller far er å gi personer med aleneomsorg for barn inntektssikring i en overgangsperiode, og stimulere til arbeid og utdanning slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv. Motivasjon og personlig oppfølging er sentrale virkemidler for å nå dette målet. Særlig fokus er rettet på oppfølging av grupper med spesielle behov.

Hovedtrekkene i regelverket

Full overgangsstønad er to ganger grunnbeløpet i folketrygden. Den er inntektsprøvd, og reduseres med 40 pst. for inntekt som overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp. Stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og stønad til flytting for å komme i arbeid kan også gis på bestemte vilkår.

Det stilles krav om yrkesrettet aktivitet for å få rett til stønad til enslig mor eller far. For å kunne

motta stønad til enslig mor eller far må de enslige forsørgerne i dag, fra barnet fyller tre år, være aktive stønadsmottakere. Det vil si at forsørger må være i aktivitet som utgjør minst halvparten av full tid. Forsørgeren skal enten være i arbeid, stå tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker eller ta utdanning.

Bidragforskott ytes til barn under 18 år som ikke bor sammen med begge foreldrene, også i saker der farskap ikke er fastsatt. Forskottet er

behovsprøvd ut fra mottakerens inntekt, antall egne barn i egen husstand, og om vedkommende er enslig eller gift/samboende. Det tas refusjon i eventuelt bidrag fra bidragspliktige, og mulighetene for bidrag må være utnyttet dersom forskott skal kunne ytes. Før forskott blir utbetalt skjer en automatisk kontroll av om bidrag er innbetalt, og med hvilket beløp. Forskott utbetales bare i den utstrekning forskottet overstiger innbetalt bidrag.

Resultatrapport 2009

Utgiftsutviklingen

Stønadsutgifter til enslig mor eller far, løpende kroner (i 1 000 kroner) 2008-2009

År			Endring
	2008	2009	2008-2009 pst.
Overgangsstonad	2 282 309	2 451 181	7,4
Stønad til barnetilsyn	427 493	421 706	-1,4
Utdanningsstonad	55 424	53 944	-2,7
Stønad til flytting for å komme tilbake i arbeid	188	332	76,6
Sum totalt	2 765 414	2 927 163	5,9

Fra 2008 til 2009 økte utgiftene til overgangsstonad med 5,9 pst. målt i løpende kroner. Målt i fast G økte utgiftene med 3,1 pst. Fast G innebærer at regnskapstallene er justert for utviklingen i grunnbeløpet i folketrygden, slik at de årlige utgiftene i større grad blir sammenliknbare. De økte utgiftene målt i fast G skyldes i hovedsak en økning i antall mottakere.

Det var en nedgang i utgiftene til stønad til barnetilsyn på 1,4 pst. fra 2008 til 2009. Nedgangen skyldes en reduksjon i gjennomsnittlig ytelse. Samtidig har antall mottakere økt fra 19 150 i 2008 til 19 750 i 2009.

Utgiftene til utdanningsstonad gikk ned med 2,7 pst. fra 2008 til 2009. Nedgangen skyldes færre mottakere av utdanningsstonad, og at en lavere andel av mottakerne av overgangsstonad mottar utdanningsstonad.

En redegjørelse for antall stønadsmottakere og kjennetegn ved disse er gitt i Del I i avsnittet *Sentrale utviklingstrekk*.

Mottakere av overgangsstonad

Ved utgangen av 2009 var det 23 200 mottakere av overgangsstonad og til sammen 32 600 som mottok overgangsstonad og/eller stønad til barnetilsyn. Økningen i antallet mottakere av overgangsstonad fra 2008 til 2009 har sammenheng med økningen i antallet arbeidsledige i denne perioden. Dette ser vi ut fra at antallet som mottar *kun* overgangsstonad har økt, og at antallet som mottar *kun* stønad til barnetilsyn er redusert. Den første gruppen er i stor grad personer som ikke er i arbeid, mens den andre gruppen i stor grad er personer med så høy arbeidsinntekt at de ikke får utbetalt overgangsstonad.

Andelen mottakere med full overgangsstonad har vært avtakende over flere år, både for mottakere med yngste barn under 3 år og mottakere med yngste barn over 3 år. Utviklingen snudde fra 2008 til 2009 for mottakere med yngste barn 3 år eller eldre, da en økt andel mottok full ytelse. Trolig kan utviklingen på arbeidsmarkedet være med på å forklare dette. For mottakere med yngste barn under 3 år fortsatte andelen mottakere med full ytelse å falle tross et svakere arbeidsmarked.

Dette kan innebære at effekten av økt barnehagedekning for de yngste barna har veid tyngre.

Andelen mottakere som kun mottok stønad til barnetilsyn gikk ned fra 2008 til 2009, både for mottakere med yngste barn under 3 år, og for mottakere med yngste barn som er 3 år eller eldre. Denne utviklingen kan sees i sammenheng med økt inntektstak som følge av økt maksimalytelse fra 1. mai 2008, som førte til at flere kunne kombinere stønad til barnetilsyn med overgangsstønad.

For mottakere med yngste barn under 3 år har andelen i aktivitet økt de siste årene, også i 2009. I 2009 var det for første gang siden 2005 en vekst i andelen aktive mottakere med yngste barn som er under 3 år som var under utdanning, noe som trolig kan forklares med utviklingen på arbeidsmarkedet.

Andelen aktive blant mottakere med yngste barn 3 år eller eldre har ligget stabilt mellom 91 og 92 pst. de senere årene. Selv om andelen i arbeid falt fra 2008 til 2009, var andelen aktive mottakere på tilnærmet samme nivå, siden andelen under utdanning økte noe. Dette er også det første året siden 2005 at andelen under utdanning går opp for denne gruppen.

Utgiftsutviklingen i 2010

1. halvår 2010 er det regnskapsført 1 215 mill. kroner i overgangsstønad til enslige forsørgere under kap. 2620, post 70. For 1. halvår 2009 var utgiftene på samme post 1 233 mill. kroner. Dette tilsvarer en reduksjon på 1,5 pst.

Statens utgifter til bidragsforskott

Statens utgifter til forskott var i 2009 på 865 mill. kroner og refusjon fra de bidragspliktige var på 405 mill. kroner jf. kap. 5701, post 73, dvs. at statens nettoutgifter var på 460 mill. kroner.

Budsjettforslag 2011

Følgende prognoser for utviklingen i antall stønadsmottakere er lagt til grunn ved fastsetting av budsjettforslaget for 2011.

Anslag for mottakere av overgangsstønad, 2010-2011

	2010	2011
Mottakere av overgangsstønad, gjennomsnitt	23 164	23 859

Post 70 Overgangsstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 2 680 mill. kroner for 2011.

Post 72 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 415 mill. kroner for 2011.

Post 73 Utdanningsstønad

Det foreslås bevilget 52 mill. kroner for 2011.

Post 75 Tilskudd til flytting for å komme i arbeid

Det foreslås bevilget 0,3 mill. kroner for 2011.

Post 76 Forskottering av underholdsbidrag

Fra 2011 foreslås endringer i reglene om bidragsforskott, slik at reglene i økt grad blir innrettet mot de mest vanskeligstilte. Inntektsgrensen for å motta maksimalt forskott økes fra 170 900 kroner til 217 200 kroner, likestilt med grensen for når bidragspliktig etter barneloven er fritatt for å betale bidrag. Samtidig gjøres inntektsprøvingen av forskottet fullt ut gjeldende også i saker med barn uten oppgitt far. Endringene innebærer en økning av utgiftene til forskott på 21,2 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 801,2 mill. kroner for 2011.

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sykdom og uførhet

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2650	Sykepenger	36 335 867	37 513 406	36 436 880	-2,9
2651	Arbeidsavklaringspenger		27 579 000	37 650 000	36,5
2652	Medisinsk rehabilitering m.v.	10 305 906	2 093 000		-100,0
2653	Ytelser til yrkesrettet attføring	11 171 353	2 460 000		-100,0
2655	Uførhet	60 326 225	54 909 000	56 114 000	2,2
	Sum kategori 29.50	118 139 351	124 554 406	130 200 880	4,5

Utgifter under programkategori 29.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	118 139 351	124 554 406	130 200 880	4,5
	Sum kategori 29.50	118 139 351	124 554 406	130 200 880	4,5

Kategorien omfatter utgifter til sykepenger, arbeidsavklaringspenger og ytelser til uføre. Under sykepenger inngår sykepenger, omsorgs- og pleiepenger, tilskudd til tilretteleggingstiltak, samt utgifter til feriepenger av sykepenger etter reglene i folketrygdlovens kapittel 8 og 9. Under arbeidsavklaringspenger inngår arbeidsavklaringspenger, tilleggsstønader og legeerklæringer.

Arbeidsavklaringspenger er innført fra 1. mars 2010 og erstattet rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad. Arbeidsavklaringspenger reguleres i kapittel 11 i folketrygdloven. Under ytelser til uføre inngår uførepensjon, foreløpig uførepensjon og menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdlovens kapittel 12 og 13.

Kap. 2650 Sykepenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	32 092 195	32 840 000	31 980 000
71	Sykepenger for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 846 219	1 970 000	1 830 000
72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	513 052	570 000	555 000
73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., <i>kan overføres</i>	273 783	273 406	281 880
75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 610 618	1 860 000	1 790 000
	Sum kap. 2650	36 335 867	37 513 406	36 436 880

Overført fra 2009 til 2010:
Post 73: 56 438 000 kroner

Innledning

Formålet med sykepenger er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt som følge av sykdom eller skade. Gjennom ordningene med omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger gis det stønad ved barns og nære pårørendes sykdom.

Hovedtrekkene i regelverket

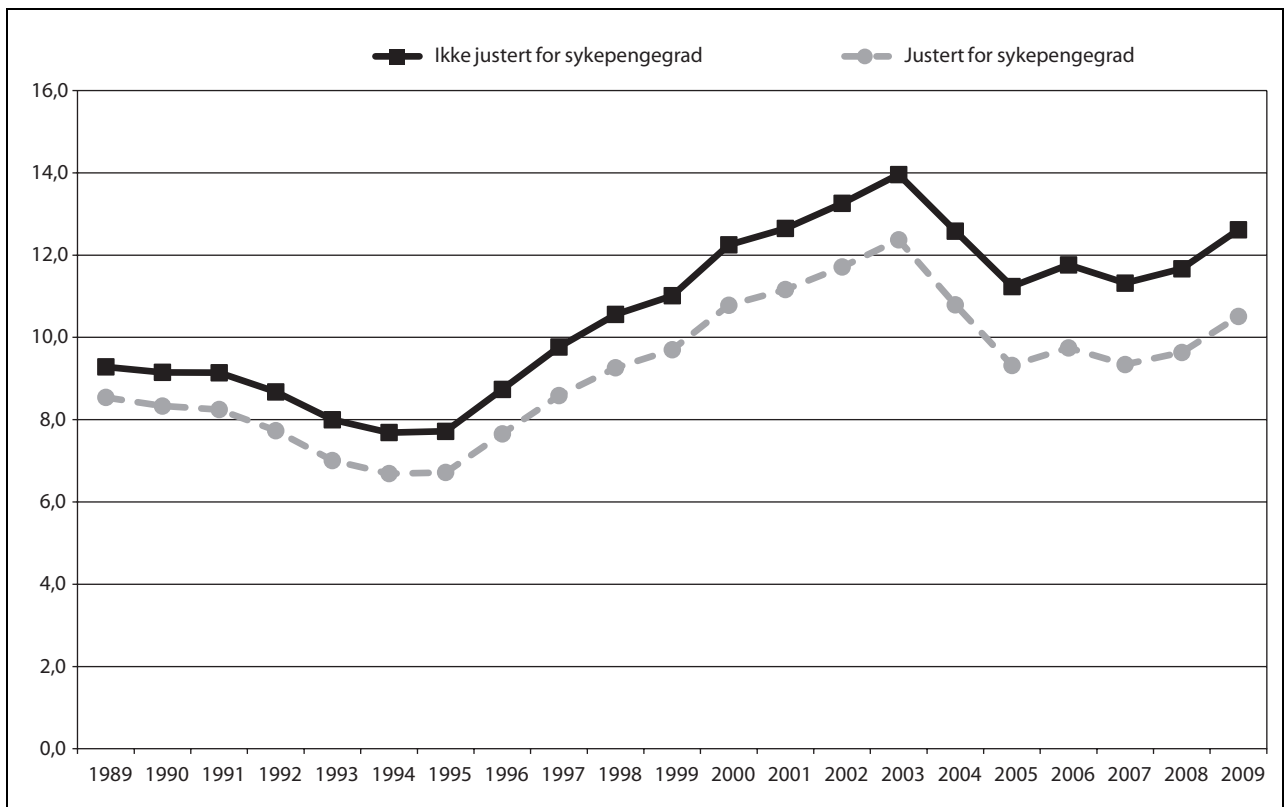
Sykepenger kan ytes sammenhengende i inntil ett år. Arbeidstakere får en kompensasjon på 100 pst. av inntektsgrunnlaget fra første dag, begrenset oppad til seks ganger folketrygdens grunnbeløp. Sykepenger i de første 16 kalenderdagene ytes av arbeidsgiver (arbeidsgiverperioden). Selvstendig næringsdrivende har rett til sykepenger fra 17. dag med en kompensasjon på 65 pst. av inntektsgrunnlaget basert på pensjonsgivende års-

inntekt. De har adgang til å tegne tilleggsforsikring i folketrygden etter ulike alternativer når det gjelder kompensasjonsnivå og ventetid. Omsorgs-, pleie- og opplæringspenger beregnes på samme måte som sykepenger, dvs. 100 pst. opp til 6 G. Det kan gis støtte til tilretteleggingstiltak i IA-virk-somheter.

Rapport**Utgiftsutvikling**

Folketrygdens totale utgifter til sykepenger var på 36 336 mill. kroner i 2009. Det tilsvarer en økning på 15,7 pst. sammenlignet med 2008.

I 2009 ble det utbetalt sykepenger for 12,6 dager pr. sysselsatt lønnstaker totalt, se figuren nedenfor. Det er en økning på 7,7 pst. fra 2008. Dersom det justeres for gradert sykefravær i statistikken over antall sykepengedager, har det vært en økning fra 9,6 dager i 2008 til 10,5 dager i 2009. Dette tilsvarer en vekst på 9,4 pst.

Figur 6.1 Antall sykepengedager betalt av folketrygden pr. sysselsatt lønnsaker

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Arbeidstakere

Økningen i utgiftene til sykepenger til arbeidstakere var på 16,0 pst. fra 2008 til 2009. Dette skyldes i hovedsak en økning i antall sykepengetilfeller og en sterk vekst i inntektsgrunnlaget. 96 pst. av utgiftene (30 845 mill. kroner) gjelder sykepen-

ger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden. Fra 2008 til 2009 er utgiftene til sykepenger til arbeidsledige økt med 30,5 pst. til 411,8 mill. kroner. Dette har sammenheng med utviklingen på arbeidsmarkedet. Refusjon til ordningen for kronisk syke var på 480,1 mill. kroner i 2009, som tilsvarer en økning på 21,7 pst. fra 2008.

Sykepengeutgifter på post 70 Arbeidstakere mv. etter formål (mill. kroner)

	2008	2009	Endring i pst.
Sykepenger ved egen sykdom etter arbeidsgiverperioden	26 668,6	30 845,0	15,7
Forsikringsordning for frilansere	0,6	0,7	17,1
Sykepenger til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivende arbeid	123,2	145,9	18,4
Sykepenger til arbeidsledige	315,6	411,8	30,5
Refusjon til ordningene for			
– Små bedrifter	21,5	22,8	5,7
– Kronisk syke	394,5	480,1	21,7
– Tilskudd ved arbeidsreiser	7,0	7,7	9,4
– Gravide	78,0	121,9	56,4
– Opplæringspenger ved omsorg for funksjonshemmet barn	50,6	53,0	4,8
– Pleiepenger ved pleie av nær pårørende i livets slutfase	3,0	3,3	12,3
Sum	27 662,7	32 092,2	16,0

Selvstendige næringsdrivende

Utgiftene til sykepenger til selvstendig næringsdrivende var 1 846 mill. kroner i 2009. Dette tilsvarer en vekst på 17,3 pst. i forhold til 2008.

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom mv.

Utgiftene til omsorgs- og pleiepenger økte med 15,9 pst. til 513 mill. kroner i 2009. Av dette utgjorde utgiftene til omsorgspenger nær 17 mill. kroner. Dette tilsvarer en økning på 33,2 pst. fra 2008. Utgiftene til pleiepenger var på 497 mill. kroner, og dette innebærer en økning på 15,4 pst. fra 2008. Økningen i utgiftene har sammenheng med en økning i antall sykepengedager pr. sysselsatt.

Tilretteleggingstilskudd og refusjon av bedriftshelsetjeneste

For å bidra til å nå målene i Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv ble tiltakene tilretteleggingstilskudd og refusjon av bedriftshelsetjenester igangsatt i 2002. De totale utgiftene til tilretteleggingstiltakene var 274 mill. kroner i 2009 og 260 mill. kroner i 2008.

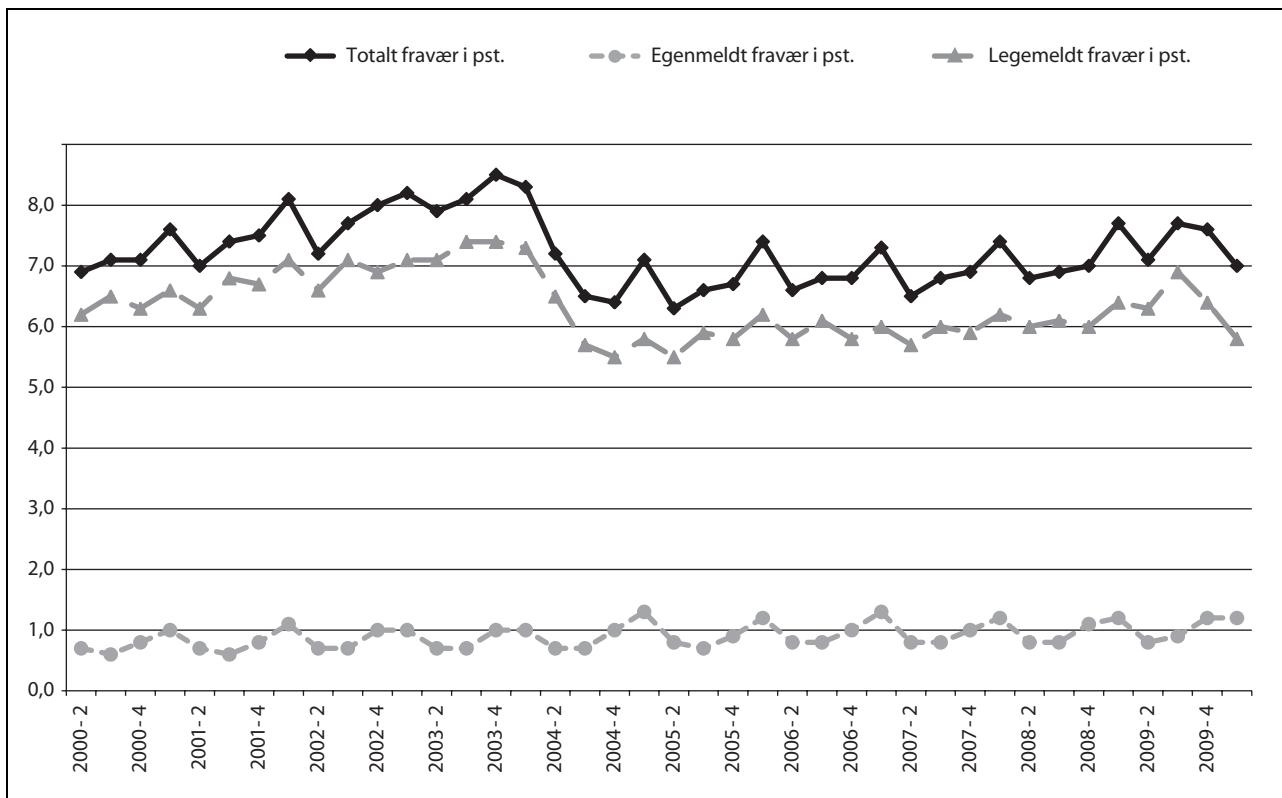
Utgiftsutviklingen i 2010

Etter 1. halvår 2010 er det regnskapsført 14 265 mill. kroner i sykepenger til arbeidstakere. Dette tilsvarer en nedgang i utgiftene på 0,5 pst. i forhold til utgangen av 1. halvår 2009. Utgiftsreduksjonen skyldes nedgang i antall sykepengetilfeller og vekst i andelen graderte tilfeller.

Etter 1. halvår 2010 er det regnskapsført 872 mill. kroner i sykepenger til selvstendig næringsdrivende. Dette er en nedgang på 4,6 pst. i forhold til utgiftene etter 1. halvår 2009. Utgiftene til omsorgs- og pleiepenger var på 229 mill. kroner etter 1. halvår 2010, hvilket tilsvarer en reduksjon på 1,4 pst. i forhold til samme periode i 2009.

Mottakere av sykepenger – Sykefraværsutviklingen

Utviklingen i sykefraværet måles som antall tapte dagsverk pga. sykdom i pst. av alle avtalte dagsverk for arbeidstakere. Sykefraværsstatistikken publiseres kvartalsvis av SSB og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Statistikken oppgir totalt sykefravær, som består av legemeldt og egenmeldt sykefravær.

Figur 6.2 Utviklingen i sykefraværsprosenten fra 2. kvartal 2000 til 1. kvartal 2010.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Det totale sykefraværet økte i perioden fra 2000 til 2003. Etter et kraftig fall i sykefraværet gjennom siste halvdel av 2004 og inn i 2005, økte fraværet gjennom 2006. Gjennom 2007 og begynnelsen av 2008 var sykefraværet relativt stabilt, før det igjen begynte å øke i 2. kvartal 2008 og gjennom hele 2009. I 3. og 4. kvartal 2009 økte sykefraværet med hhv. 11,0 og 7,4 pst. sammenliknet med tilsvarende kvartaler i 2008. Det egenmeldte fraværet har vært stabilt rundt 1 pst. gjennom hele IA-perioden. Nedgangen i sykefraværet i 2004 kom etter regelverksendringer som ble innført med sikte på raskere vurdering av aktive tiltak og økt bruk av gradert sykmelding. Det er godt dokumentert at regelendringene førte til endringer i legenes sykmeldingspraksis. Fra 2008 til 2009 har det totale sykefraværet (årsgjennomsnitt) økt fra 7,0 til 7,5 pst., noe som tilsvarer en økning på 7,1 pst.

Sykefraværet i 2009 var på 9,3 pst. for kvinner og 6,1 pst. for menn. Mens fraværet vanligvis har økt mest blant kvinner, var økningen i 2009 størst blant menn. Dette har sammenheng med at det er flest menn sysselsatt i de næringene som har hatt størst økning i sykefraværet. Blant kvinner var økningen i fraværet 4,5 pst. sammenliknet med 2008, og for menn var økningen 8,9 pst.

Oppbrukt sykepengerett

Pr. november 2009 var det i alt 43 194 personer som hadde brukt opp sykepengeretten. Dette er en økning på 9,6 pst. fra tilsvarende måned i 2008. Overgang til andre folketrygdytelses og tilbakeføring til arbeid i 2008 og 2009 fremgår av tabellen nedenfor.

Antall personer med oppbrukt sykepengerett og fordeling av disse på overgang til uføreytelser, rehabiliteringspenger, yrkesrettet attføring og annet. Tall pr. november¹.

	2008	2009
Personer med oppbrukt sykepengerett	39 407	43 194
Prosentvis fordeling:		
Overgang til uføreytelser	17,7	14,9
Overgang til rehabiliteringspenger	47,6	50,8
Overgang til yrkesrettet attføring	11,7	12,4
Andre (inkl. tilbakeføring til arbeid)	23,0	21,9

¹ På grunn av omlegging til arbeidsavklaringspenger benyttes novembertall.

Det er generelt store variasjoner i sykefraværet og det er svært sammensatte forklaringer på variasjonen. Følgende faktorer kan påvirke sykefraværet:

- Arbeidsmarkedet (sysselsetting, arbeidsmiljø og omstillingsprosesser)
- Sykkelighet
- Demografi
- Endringer i lov og regelverk
- Administrative forhold (praktisering av regelverk, legers sykemeldingspraksis, restanser)
- Endringer i normer og holdninger

Sykefraværsutviklingen hittil i 2010

Sykefraværet økte sterkt i andre halvdel av 2009, men har hatt en markant nedgang i første halvdel av 2010. I 2. kvartal 2010 var sykefraværet 6,3 pst. mot 7,1 pst. i 2. kvartal 2009. Dette innebærer en nedgang på 10,7 pst. sammenliknet med samme kvartal året før. I 2. kvartal 2010 var sykefraværet for menn 5,0 pst., mens det for kvinner var 8,0 pst. Nedgangen i fraværet har vært stor både for kvinner (-9,5 pst.) og menn (-12,2 pst.) det siste året. De tre næringene hvor nedgangen i totalt sykefravær var størst i 2. kvartal var bygg- og anleggsvirksomhet (-16,9 pst.), informasjon og kommunikasjon (-15,3 pst.) og overnatting og serveringsvirksomhet (-13,6 pst.). Andelen med graderte sykepenger økte markant i 1. kvartal 2010, og har fortsatt å øke i 2. kvartal. Andelen graderte sykefraværstilfeller var 22,5 pst. i 2. kvartal 2010, og dette er den høyeste registrerte andelen siden den første IA-avtalen ble inngått.

Budsjettforslag for 2011

Følgende prognoser er lagt til grunn ved fastsettning av budsjettforslaget for 2011:

Post 70 Sykepenger for arbeidstakere mv., overslagsbevilgning

På bakgrunn av utviklingen i sykefraværet hittil i år, legges det nå til grunn forutsetninger om en reduksjon i det trygdefinansierte sykefraværet på 7 pst. på årsbasis i 2010, sammenliknet med 2009. For 2011 legges det til grunn en nullvekst i sykefraværet i forhold til det gjennomsnittlige nivået i 2010. I tillegg til sykefraværet påvirkes sykepengeutgiftene av sysselsettingsutviklingen og lønnsveksten. I budsjettforslaget for 2011 er det lagt til grunn en svak nedgang i sysselsettingen i 2010 og en økning på 0,6 pst. i 2011. Videre er det lagt til grunn en økning i sykepengegrunnlaget (lønnsvekst blant sykmeldte) på 3,25 pst. i 2010 og i 2011.

Det foreslås bevilget 31 980 mill. kroner for 2011.

Post 71 Sykepenger for selvstendige, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 1 830 mill. kroner for 2011.

Post 72 Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 555 mill. kroner for 2011.

Post 73 Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., kan overføres

Det foreslås bevilget 281,88 mill. kroner for 2011.

Post 75 Feriepenger av sykepenger, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 1 790 mill. kroner for 2011.

Kap. 2651 Arbeidsavklaringpenger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
70	Arbeidsavklaringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>		27 579 000	36 750 000
71	Tilleggsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>			570 000
72	Legeerklæringer			330 000
	Sum kap. 2651		27 579 000	37 650 000

Innledning

Fra 1. mars 2010 ble rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad erstattet av en ny midlertidig folketrygdlytelse, arbeidsavklaringspenger, jf. Ot.prp. nr. 4 (2008-2009) og Innst. O. nr. 28 (2008-2009). Formålet med arbeidsavklaringspenger er å sikre inntekt for medlemmer som har fått sin arbeidsevne nedsatt pga. sykdom, skade eller lyte, mens de får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. Alle som mottok rehabiliteringspenger, attføringspenger eller tidsbegrenset uførestønad pr. 28. februar 2010, gikk over på den nye ytelsen da denne trådte i kraft. Det er samtidig gitt overgangsregler som sikrer at disse mottakerne ikke går vesentlig ned i ytelse.

Tilleggsstønad skal dekke utgifter til bøker og undervisningsmaterieell, reiser, flytting, barnetilsyn og bosted i forbindelse med deltakelse på arbeidsrettede tiltak, jf. folketrygdloven kapittel 11.

Legeerklæringer skal dekke utgifter til honorarer til erklæringer som Arbeids- og velferdsetaten innhenter fra leger og andre behandlere i tilknytning til behandling av krav om stønader fra folketrygden som sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon, grunn- og hjelpestønad, legemidler, bilstønad m.m. Legeerklæringer omfatter utgifter i forbindelse med medisinsk vurdering av arbeidsmuligheter ved sykdom og deltakelse i dialogmøter. I posten inngår utgifter til en rekke takster, hvorav takst L1 – «medisinsk vurdering av arbeidsmuligheter ved sykdom (sykmeldingsattesten)» er den hyppigst brukte taksten. Den største utgiftspost er imidlertid L40 – «Legeerklæring ved arbeidsuførhet (uføresaker, bilsaker etc.)».

Hovedtrekk i regelverket

Retten til arbeidsavklaringspenger er regulert i kapittel 11 i folketrygdloven. Arbeidsavklaringspenger gis til personer som har fått sin arbeidsevne nedsatt med minst halvparten. Mottaker skal bidra aktivt i prosessen med å komme i arbeid. Det kan også gis arbeidsavklaringspenger i nærmere bestemte venteperioder. Ytelsen kan gis så lenge det er påkrevd for at personen skal kunne gjennomføre planlagt aktivitet med sikte på å komme i arbeid, men likevel ikke lenger enn fire år. Stønadsperioden kan i særlige tilfeller forlenges. Arbeidsavklaringspenger tilsvarer 66 pst. av den pensjonsgivende inntekten i året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, eller gjennomsnittet av de tre siste årene før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten. Pensjonsgivende inntekt over seks ganger folketrygdens grunnbeløp regnes ikke med i grunnlaget for arbeidsavklaringspenger. Minste årlige ytelse er 2 G. Minste årlige ytelse til unge uføre er 2,44 G. Barnetillegget er på 27 kroner pr. barn pr. dag.

Utviklingen i 2010

Fra mars til juni har antall mottakere av arbeidsavklaringspenger økt med om lag 10 000. Ved utgangen av juni 2010 var det totalt 171 000 mottakere. Prognosen viser at gjennomsnittsbeholdningen for 2010 vil øke til om lag 172 300 personer. Økningen i gjennomsnittsbeholdningen vil gi en utgiftsvekst i 2010. Gjennomsnittsbeholdningen er anslått til 184 100 mottakere i 2011.

Fra 1. juli 2010 er takstene for legeerklæring økt med om lag 6,3 pst. Det antas at det ikke vil bli vesentlige endringer i utgiftutviklingen på legeerklæringer for 2010. Anslaget for legeerklæringer er på 307 mill. kroner i 2011.

Budsjettforslag 2011**Post 70 Arbeidsavklaringspenger, overslagsbevilgning**

Kap. 2651, post 70 omfatter utgifter til arbeidsavklaringspenger og utgifter til overgangsordninger. Overgangsutgifter er kompensasjon til mottakere av de tre tidligere ytelsene som ellers ville ha fått redusert ytelse ved overgang til arbeidsavklaringspenger.

Følgende prognoser er lagt til grunn ved fastsetting av budsjettforslaget for 2011.

Plantall – Arbeidsavklaringspenger

Post	2009	2010	2011
70 Gjennomsnittlig antall mottakere	0	172 300 ¹	184 100

¹ Gjelder perioden mars – desember 2010.

Det foreslås bevilget 36 750 mill. kroner i 2011.

Post 71 Tilleggsstønad, overslagsbevilgning

Kap. 2653, post 71 Attføringsstønad foreslås fra 2011 overført til kap. 2651, ny post 71 Tilleggsstønad.

Det foreslås bevilget 570 mill. kroner i 2011.

Post 72 Legeerklæringer

Kap. 2652, post 71 Legeerklæringer foreslås fra 2011 overført til kap. 2651, ny post 72 Legeerklæringer.

Det vises til høringsbrev av 1. juli 2010 med forslag til endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven. Endringsforslagene bygger på protokoll mellom partene i arbeidslivet og myndighetene om felles innsats for å forebygge og redusere sykefraværet og styrke inkluderingen. Protokollen ble underskrevet samtidig med inngåelsen av den nye IA-avtalen 24. februar 2010. I arbeidet med lovendringer er det lagt til grunn at sykmelder i større grad enn i dag skal delta på dialogmøter. Det foreslås å øke bevilgningen med 23 mill. kroner i 2011 for å kompensere for sykmelders økte deltakelse på dialogmøter i 2011.

Det foreslås bevilget 330 mill. kroner i 2011.

Kap. 2652 Medisinsk rehabilitering m.v.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Rehabiliteringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	10 031 230	1 813 000	
71	Legeerklæringer	274 676	280 000	
	Sum kap. 2652	10 305 906	2 093 000	

Innledning

Rehabiliteringspenger ble fra 1. mars 2010 erstattet av arbeidsavklaringspenger, jf. omtale under kap. 2651, post 70 Arbeidsavklaringspenger.

Kap. 2652, post 71 Legeerklæringer er fra 2011 foreslått overført til kap. 2651, ny post 72 Legeerklæringer.

Resultatrapport 2009

Utgiftsutviklingen

Rehabiliteringspenger

Folketrygdens samlede utgifter til rehabiliteringspenger var om lag 10 031 mill. kroner i 2009. Dette

er en økning på 1 432 mill. kroner eller 16,7 pst. i forhold til 2008.

I gjennomsnitt mottok 49 764 personer rehabiliteringspenger i 2009. Det tilsvarer en oppgang på 9,3 pst. i forhold til 2008.

I 2009 ble det utbetalt en gjennomsnittlig ytelse omregnet til årsbeløp på om lag 199 660 kroner pr. person. Dette tilsvarer en oppgang i gjennomsnittlig ytelse på 1,7 pst. målt i fast G i forhold til 2008.

Legeerklæringer

Utgiftene i perioden 2006-2009 viser en svak vekst utover de generelle takstendringene. Det ble utbetalt om lag 275 mill. kroner i 2009. Fra 1. januar

2009 ble ansvaret for legeerklæringer for refusjon av legemidler ved individuell refusjon overført til Helse- og omsorgsdepartementet.

Utviklingen i 2010

Ved utgangen av februar 2010 var det 54 619 mottakere, en økning på 19,3 pst. i forhold til februar 2009. Det vises til omtale under kap. 2651, post 70 om utviklingen og prognoser for arbeidsavklaringspenger.

Kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2011
		2009	Saldert budsjett 2010	
70	Attføringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	10 649 061	1 890 000	
71	Attføringsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	522 292	570 000	
	Sum kap. 2653	11 171 353	2 460 000	

Innledning

Attføringspenger ble fra 1. mars 2010 erstattet av arbeidsavklaringspenger, jf. omtale under kap. 2651, post 70 Arbeidsavklaringspenger.

Kap. 2653, post 71 Attføringsstønad er for 2011 foreslått overført til kap. 2651, ny post 71 Tilleggsstønad.

Resultatrapport 2009

Utgiftsutviklingen

I 2009 var utgiftene til yrkesrettet attføring over kap. 2653 om lag 11 200 mill. kroner. Dette var 400 mill. kroner høyere enn utgiftene i 2008 målt i løpende kroner, noe som tilsvarer en økning på

Budsjettforslag for 2011

Post 70 Rehabiliteringspenger, overslagsbevilgning

Rehabiliteringspenger ble erstattet av kap. 2651, post 70 Arbeidsavklaringspenger fra 1. mars 2010.

Post 71 Legeerklæringer

Kap. 2652, post 71 Legeerklæringer foreslås overført til kap. 2651, ny post 72 Legeerklæringer fra 2011.

om lag 3,7 pst. Tallene for 2009 og 2008 er ikke sammenliknbare fordi tre stønader ble overført til kap. 364, post 76. Reell endring i utgiftsutviklingen sees best av endringen i utgiftene på post 70 Attføringspenger, som økte med om lag 9,2 pst. sammenliknet med utbetalingen i 2008. Utgiftene på post 71, attføringsstønader, ble redusert med om lag 49,3 pst. i forhold til 2008. Reduksjonen skyldes at stønadene fadder, arbeidstrening og eksamensgebyr, semesteravgift og skolepenger ble flyttet til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkere.

I gjennomsnitt mottok 57 138 personer attføringspenger i 2009. Dette tilsvarer en oppgang på 3,0 pst. i forhold til 2008.

Forbruk attføringsstønader i 2008 og 2009

	Regnskap 2008	Regnskap 2009	Prosentvis- endring	Andel av forbruk 2009 i pst.
Attføringshjelp flytting	5 909 266	5 961 012	0,9	1,1
Attføringshjelp bøker og undervisningsmateriell	71 921 183	72 129 662	0,3	13,8
Attføringshjelp boutgifter	62 908 955	52 707 378	-16,2	10,1
Attføringshjelp husholdningutg. ¹	4 085 188	2 200 950	-46,1	0,4
Attføringshjelp dagl. reise	242 259 662	224 074 268	-7,5	42,9
Attføringshjelp hjemreise	18 400 369	16 307 693	-11,4	3,1
Attføringshjelp barnetilsyn	149 335 464	148 910 779	-0,3	28,5
Sum attføringshjelp	554 820 087	522 291 742	-5,9	100,0

¹ Ordningen har vært under utfasing og avviklet fra 1. mars 2010 da arbeidsavklaringspenger ble innført.

Utviklingen i 2010

Ved utgangen av februar 2010 var det totalt 59 331 mottakere, en økning på 6,7 pst. i forhold til samme periode i 2009.

Post 71 Attføringsstønad, overslagsbevilgning

Kap. 2653, post 71 Attføringsstønad foreslås overført til kap. 2651, ny post 71 Tilleggsstønad fra 2011.

Budsjettforslag for 2011**Post 70 Attføringspenger, overslagsbevilgning**

Attføringspenger ble erstattet av kap. 2651, post 70 Arbeidsavklaringspenger fra 1. mars 2010.

Kap. 2655 Uførhet

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	19 230 404	19 820 000	20 655 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	29 911 672	31 270 000	33 190 000
72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	1 918 650	1 904 000	2 087 000
73	Foreløpig uførepensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	21 768	40 000	
74	Tidsbegrenset uførestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	9 072 502	1 705 000	
75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	98 354	100 000	110 000
76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	72 875	70 000	72 000
	Sum kap. 2655	60 326 225	54 909 000	56 114 000

(i 1 000 kr)

Innledning

Formålet med uføreytelsene er å sikre inntekt til personer som har fått inntekts- eller arbeidsevnen varig nedsatt pga. sykdom, skade eller lyte. Fra 2004 har man hatt en todelt ordning bestående av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. Fra 1. mars 2010 ble tidsbegrenset uførestønad, sammen med attføringspenger og rehabiliteringspenger, erstattet av arbeidsavklaringspenger. Det vises til omtale under kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger.

Hovedtrekkene i regelverket

For å ha rett til uførepensjon, må inntekts- eller arbeidsevnen være varig nedsatt med minst 50 pst. pga. sykdom, skade eller lyte. Det er videre krav om at søkeren skal ha gjennomgått hensiktsmessig behandling og hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak. Hvis uførheten skyldes yrkesskade, gjelder særregler. Ytelsen beregnes etter samme prinsipp som alderspensjon. Personer som blir uføre før fylte 26 år pga. en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, får tilleggspensjon beregnet på grunnlag av medregnede pensjonspoeng på 3,5 årlig.

Mottakere av uførepensjon kan gis et barnetillegg pr. barn på maksimalt 40 pst. av folketrygdens grunnbeløp. Barnetillegget er behovsprøvd

mot uførepensjonistens og ektefelle/samboers inntekt.

Foreløpig uførepensjon er en midlertidig ytelse som kan innvilges i ventetiden før vedtak om uførepensjon. Det forventes ikke utbetalinger under denne posten i 2011.

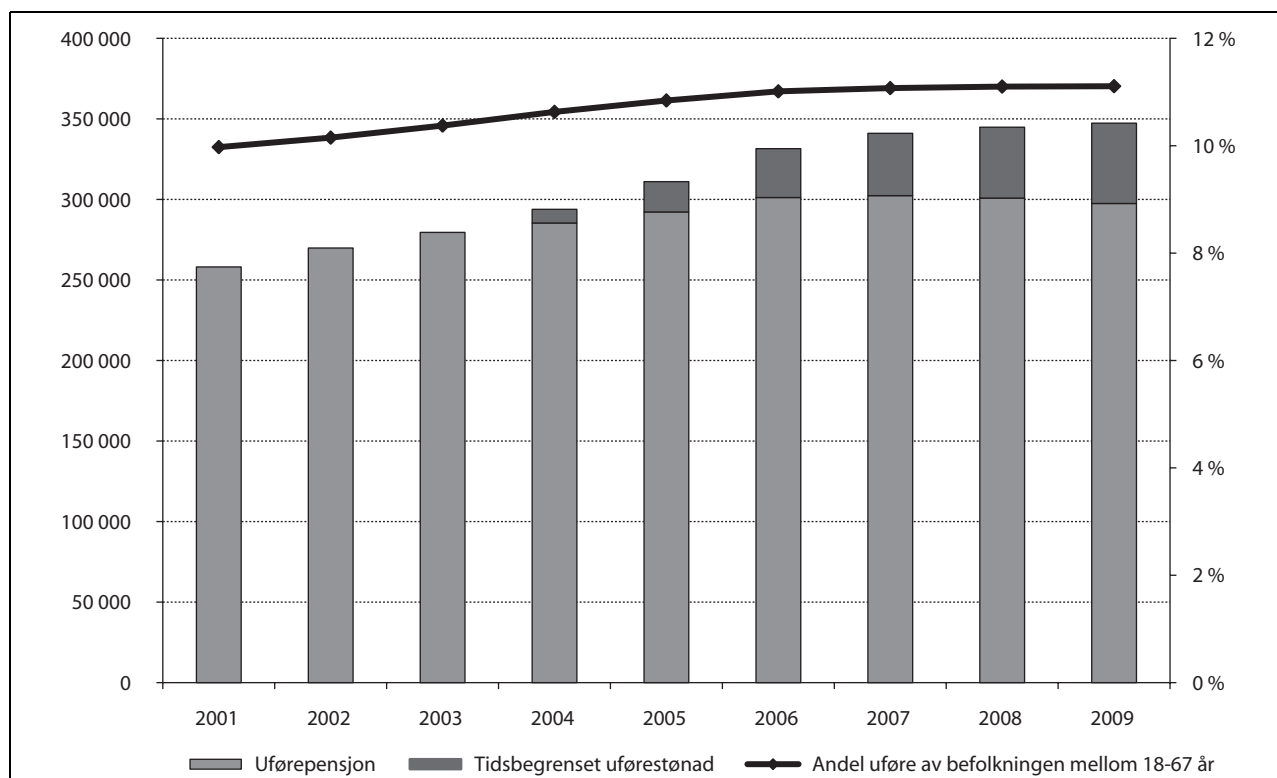
Menerstatning fra folketrygden gis når en yrkesskade fører til varig medisinsk invaliditet på minst 15 pst., og utmåles i forhold til graden av invaliditet. Yrkesskadetrygd gis for skadetilfeller som inntraff før 1. januar 1971, og som er meldt før 1. januar 1990.

Resultatrapport 2009

Utgiftsutviklingen

Utgiftene til uføreytelser økte med 6,8 pst. eller 3,8 mrd. kroner fra 2008 til 2009. Totalt var utgiftene i 2009 på 60 326 mill. kroner, hvorav tidsbegrenset uførestønad utgjorde 9 073 mill. kroner.

Utgiftsveksten kan i stor grad forklares med en økning i antall uføre, noe som bl.a. henger sammen med den demografiske utviklingen. I tillegg har nye uførepensjonister et høyere pensjonsgrunnlag enn de som har avgang fra ordningen. I forbindelse med trygdeoppgjøret for 2009 ble folketrygdens grunnbeløp økt med 3,7 pst. i 2009, samt at særtillegget for uførepensjonister, minsteytelsen for tidsbegrenset uførestønad og ytelsene til unge uføre ble økt.

Figur 6.3 Antall uføre ved utgangen av året (venstre akse) og som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år (høyre akse).

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Utviklingen i antall mottakere av uføreytelser⁹

Siden 2001, se figur 6.3, har andelen av befolkningen som mottar uføreytelser økt fra 10 til 11 pst. Dette tilsvarer 60 875 personer. Fra og med 2006

⁹ Fra 2004 ble ordningen tidsbegrenset uførestønad innført

har andelen vært relativt stabil på 11 pst. Den demografiske utviklingen med en økende andel eldre i befolkningen, forklarer i stor grad økningen i antall uføre. Utviklingen vil også kunne påvirkes av regelverksendringer, utviklingen i de andre helserelaterte ytelsene og utviklingen på arbeidsmarkedet.

Antall nye mottakere av uføreytelser i løpet av året og prosentvis endring fra året før. 2004, 2007, 2008 og 2009

År	Antall nye mottakere av uføreytelser			Prosentvis endring fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2004	30 133	13 567	16 566	4,5	1,3	7,3
2007	29 955	13 052	16 903	-2,7	-5,2	-0,8
2008	30 317	13 055	17 262	1,2	0,0	2,1
2009	33 318	14 166	19 152	9,9	8,5	10,9

Utviklingen i antall nye mottakere av uføreytelser (både tidsbegrensede og varige) må også ses i sammenheng med økningen i beholdningen av søknader i Arbeids- og velferdsetaten i perioden 2007 – 2009. Dette har forbigående ført til en

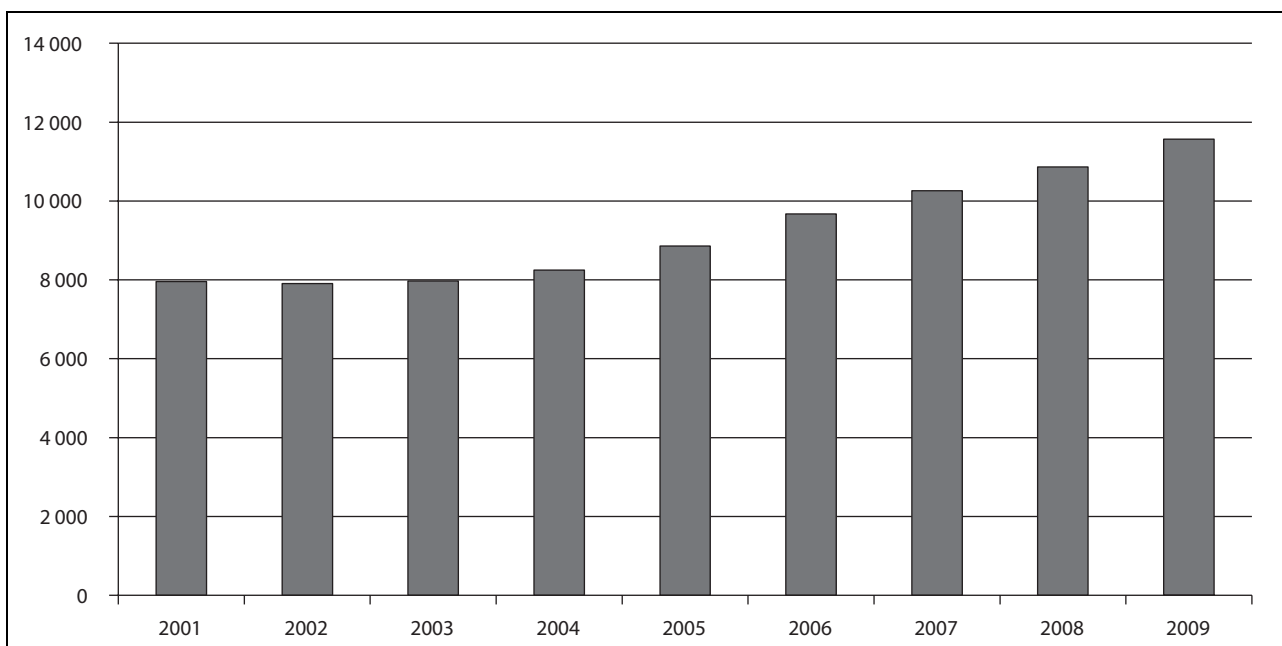
reduksjon i antall nye mottakere. Fra 2008 til 2009 øker antall nye uføre med om lag 3 000 personer, tilsvarende en økning på 9,9 pst. Økningen skyldtes i hovedsak reduksjonen av beholdningen av uføresaker under behandling i etaten.

Utvikling i antall uføre etter kjønn og alder

Antall uføre økte med om lag 7 000 fra november 2008 til utgangen av 2009. Målt som andel av befolkningen som mottar uføreytelser (18-67 år) er andelen 11 pst., tilsvarende som i 2008. Det er flere kvinner enn menn blant mottakerne av uføreytelser. I de yngste aldersgruppene er andelen menn marginalt høyere. I aldersgruppene over 30 år er uføreandelene markert høyere for kvinner enn for menn. Det er spesielt for de eldste aldersgruppene at kjønnsforskjellene er store.

Utviklingen i antall uføre under 30 år

Siden 2001 har antall uføre under 30 år økt med 3 609 personer. Økningen har vært størst i aldersgruppen 20-24 år der antall mottakere har økt fra 2 429 personer ved utgangen av 2001 til 4 066 personer ved utgangen av 2008. Uføre under 30 år, som andel av befolkningen i samme aldersgruppe, har økt fra 3 til 4 pst. i perioden 2001 til 2009.

Figur 6.4 Antall uføre under 30 år ved utgangen av året.

Avslagsfrekvens

Søknader om uføreytelser og avslagsfrekvens. 2004, 2007, 2008 og 2009.

År	Søknader -registrert på NAV-kontor ¹	Antall avslag	Avslagspst. ²
2004	41 971	10 752	24,8
2007	46 242	6 280	14,4
2008	53 691	5 958	11,9
2009	54 670	7 598	12,2

¹ Antall søknader er her justert for antall søknader som er registrert som henlagt/bortfalt på NAV-kontorene. Søknader henlegges/bortfaller bl.a. pga. feil eller at de trekkes tilbake.

² Avslagsprosenten beregnes på grunnlag av behandlede saker.

Avslagsprosenten for uføreytelser var 12,2 pst. i 2009, mot 11,9 pst. i 2008. En del av nedgangen over tid kan forklares med at stadig flere av de som søker har gått ut stønadsperioden på tidsbegrenset uførestønad, og mange av disse fyller vil-

kårene for uførepensjon. 2004 var et unntaksår mht. avslagsprosent. Den høye avslagsprosenten dette året har sammenheng med innføringen av tidsbegrenset uførestønad og endret praktisering av reglene. Frem til november 2004 ble inngangs-

vilkårene for tidsbegrenset uførestønad praktisert strengt og mange fikk avslag fordi de var i et behandlingsopplegg. I november 2004 ble det foretatt en justering av praksis som innebar en lemping av kravene. Det ble derfor gitt en rekke avslag på krav om uføreytelser dette året som senere ble omgjort.

Antall uførepensjonister som går ned i uføregrad

Sett i forhold til det totale antallet uførepensjonister er det en svært liten andel av uførepensjonistene som får redusert sin uføregrad i løpet av et år. I løpet av 2009 gjaldt dette 1 694 personer. Dette er en mindre økning i forhold til 2008 hvor 1 606 personer gikk ned i uføregrad. Mange av de som prøver seg i arbeid har inntekt innenfor friinntekten på 1G, og får dermed ikke endret uføregrad ved økt arbeidsinnsats.

Antall uførepensjonister som har fått redusert uføregrad i løpet av 2009

Gammel uføregrad	Antall	Ny uføregrad		
		Under 50	50	51-99
Under 50	41	41	-	-
50	133	133	-	-
51-79	329	101	46	182
80-99	299	20	17	262
100	892	55	30	807
I alt	1 694	350	93	1 251
Gammel uføregrad	Antall	Under 50	50	51-99

Andel uførepensjonister med arbeidsinntekt

24,7 pst. av uførepensjonistene med 100 pst. uførepensjon i 2008, hadde arbeidsinntekt ved siden av

pensjonen. Det er relativt sett flere menn enn kvinner som har arbeidsinntekt, og menn har i tillegg en høyere inntekt enn kvinner.

Andel av de som har hatt hel uførepensjon hele året som har hatt arbeidsinntekt i samme år. 2003, 2006, 2007 og 2008¹

Inntektsintervall i G	0-0,5 G	0,5-0,8 G	0,8 G eller mer	I alt
2003	15,4	3,6	5,1	24,1
2006	14,3	3,6	5,3	23,2
2007	14,8	3,8	5,7	24,4
2008	15,2	3,9	5,6	24,7
Inntektsintervall i G	0-0,5 G	0,5-0,8 G	0,8 G eller mer	I alt

¹ Av registertekniske årsaker er denne tabellen for forutgående år, dvs. 2008.

Yrkesskadetrygd, gammel lovgivning

Yrkesskadetrygden har avtakende betydning, fordi den bare omfatter skader inntruffet før 1971. I 2009 utgjorde utgiftene 73 mill. kroner, mot 74 mill. kroner i 2008.

Vurdering av yrkesskadesystemet

Spørsmålet om reglene for økonomisk kompensasjon ved yrkesskader og yrkessykdommer er for tiden til vurdering i Arbeidsdepartementet. I dag er det en lovfestet obligatorisk yrkesskadeforsikring der det utbetales erstatninger i tillegg til fol-

ketrygdens ytelser ved yrkesskade. Som en oppfølging av NOU 2004:3 arbeider departementet med et forslag om å slå sammen de to yrkesskadeordningene til en arbeidsskedeforsikring. Arbeidsdepartementet hadde i 2007 på høring et nytt forslag om organisering av ny yrkesskadeordning, som bl.a. innebærer at det opprettes en frittstående og uavhengig arbeidsskadeenhet i offentlig regi som skal avgjøre krav om erstatning ved arbeidsskade. Forslaget er nærmere utdypet og konkretisert, og har vært på ny høring i 2009.

I NOU 2008:11 Yrkessykdommer har et medisinsk ekspertutvalg foreslått endringer i dagens yrkessykdomsliste. Innstillingen har vært på høring sammen med det utdypede forslaget til ny organisering av yrkesskadeområdet.

Arbeidsdepartementet arbeider nå med oppfølging av høringene.

Budsjettforslag for 2011

Følgende prognoser er lagt til grunn ved fastsettning av budsjettforslaget for 2011.

	2009	2010	2011
Antall uførepensjonister med grunnpensjon pr. 31.12.	296 210	301 980	307 020
Antall uførepensjonister med tilleggspensjon pr. 31.12.	285 988	293 525	298 730
Antall uførepensjonister med sært tillegg pr. 31.12.	56 377	58 280	58 333
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inkl. etterbet., kroner	65 195	66 960	67 785
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inkl. etterbet., kroner	104 438	109 500	111 955
Gjennomsnittlig sært tillegg, inkl. etterbet., kroner	33 788	35 840	36 055

Beløpene i tabellen er basert på gjennomsnittlig G for det enkelte år.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 20 655 mill. kroner for 2011.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 33 190 mill. kroner for 2011.

Post 72 Sært tillegg, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 2 087 mill. kroner for 2011.

Post 73 Foreløpig uførepensjon, overslagsbevilgning

Det forventes ikke utgifter i 2011.

Utviklingen i 2010

Ved utgangen av juni 2010 mottok om lag 299 600 personer uførepensjon, mot 294 800 personer ved utgangen av juni 2009, en økning på 1,6 pst.

I løpet av de seks første månedene av 2010 fikk 15 000 nye personer uførepensjon, mot 12 000 personer første halvår 2009, dvs. en økning på 25,0 pst. fra 2009 til 2010, mens det fra 2008 til 2009 var en økning på 8,2 pst. Den kraftige økningen i 1. halvår 2010 må ses i sammenheng med innføringen av arbeidsavklaringspenger hvor tidsbegrenset uførestønad inngår og nedbygging av restanser for søknader om uførepensjon i Arbeids- og velferdsetaten.

Post 74 Tidsbegrenset uførestønad, overslagsbevilgning

Tidsbegrenset uførestønad er fra 1. mars 2010 erstattet av kap. 2651, post 70 Arbeidsavklaringspenger.

Post 75 Menerstatning ved yrkesskade, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 110 mill. kroner for 2011.

Post 76 Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, overslagsbevilgning

Det foreslås bevilget 72 mill. kroner for 2011.

Programkategori 29.60 Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne mv.

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	8 543 919	9 240 300	9 180 000	-0,7
	Sum kategori 29.60	8 543 919	9 240 300	9 180 000	-0,7

Utgifter under programkategori 29.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	8 543 919	9 240 300	9 180 000	-0,7
	Sum kategori 29.60	8 543 919	9 240 300	9 180 000	-0,7

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 639 450	1 690 000	1 730 000
71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 712 593	1 760 000	1 790 000
73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	101 211	117 000	110 000
74	Tilskudd til biler	850 181	1 045 000	995 000
75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 766 851	3 049 300	2 870 000
76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	137 764	154 000	165 000
77	Ortopediske hjelpemidler	868 304	925 000	1 015 000
78	Høreapparater	467 565	500 000	505 000
	Sum kap. 2661	8 543 919	9 240 300	9 180 000

Innledning

Kapitlet omfatter grunnstønad, hjelpestønad og hjelpemiddelområdet, dvs. stønad til alle typer hjelpemidler for personer med varig nedsatt funksjonsevne i dagliglivet, arbeidslivet og i tilknytning til utdanning, etter reglene i folketrygdlovens kapittel 6 og 10.

Hovedtrekkene i regelverket

Grunnstønad og hjelpestønad

Grunnstønad skal gi økonomisk kompensasjon for visse varige, løpende ekstrautgifter pga. varig sykdom, skade eller lyte. Stønaden kan gis til dekning av ekstrautgifter til drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund, teksttelefon og i særlige tilfeller vanlig telefon, bruk av proteser og støttebandasjer o.l., fordyret kosthold ved diett og slitasje på klær og sengetøy.

Hjelpestønad skal gi økonomisk kompensasjon for særskilt tilsyn eller pleie pga. varig sykdom, skade eller lyte. Rett til hjelpestønad til tilsyn og pleie forutsetter at det foreligger et privat pleieforhold.

Hjelpemidler

Personer med varige funksjonsnedsettelse (over to år) kan få stønad til hjelpemidler fra folketrygden når disse er nødvendige og hensiktsmessige

for å skaffe eller beholde arbeid, bedre funksjonsevnen i dagliglivet eller kunne motta pleie i hjemmet. Stønaden kan gis i form av tekniske produkter som f.eks. elektriske rullestoler, høreapparater og ortopediske hjelpemidler.

Det kan ytes stønad til bil for å kompensere for utgifter bruker har pga. vanskeligheter med å benytte offentlig transport som følge av sykdom, skade eller lyte. For å bedre funksjonsevnen i arbeidslivet, kan det gis stønad til ombygging av maskiner på arbeidsplassen.

Hjelpemidler kan også gis som tjenester. Det gis bl.a. stønad til tolkehjelp for hørselshemmede og tilpasningskurs for personer med sanseapparat.

Resultatrapport 2009

Stortinget vedtar satsene for grunn- og hjelpestønad i eget romertallsvedtak. Forslag til sats for 2011 framgår også av budsjettforslaget for 2011 (under).

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid første halvår 2010 var 4,2 måneder for grunnstønad og 3,8 måneder for hjelpestønad. Dette er en reduksjon i forhold til saksbehandlingstiden for 2009.

Tabellene under viser antall grunn- og hjelpestønadmottakere etter alder og sats pr. 31. desember 2009. Ved utgangen av 2009 mottok til sammen 130 000 personer grunnstønad og 86 000 hjelpestønad. Antall mottakere er omtrent uendret fra året før.

Antall grunnstønadmottakere etter alder og sats

Alder	I alt	0-17 år	18-66 år	67 år og eldre
Antall i alt	130 466	15 827	83 018	31 617
Sats 1	65 079	8 278	37 857	18 943
Sats 2	11 465	1 556	7 326	2 582
Sats 3	24 193	1 130	17 019	6 043
Sats 4	25 625	4 427	17 637	3 560
Sats 5	2 796	308	2 099	389
Sats 6	1 308	128	1 080	100

Om lag 50 pst. av grunnstønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2009.

Ved samme tidspunkt var i alt 5 514 nye personer tilkjent grunnstønad. Av grunnstønadmottakerne registrert etter stønadsformål, hadde om lag en tredjedel fått tilkjent stønad til dekning av ekstrautgifter til transport, mens om lag en fjerde-

del var tilkjent stønad pga. ekstrautgifter til slitasje på klær og sengetøy.

Om lag 50 pst. av hjelpestønadmottakerne mottok sats 1 ved utgangen av 2009. Det er i hovedsak barn og ungdom i alderen 0-17 år som mottar hjelpestønad etter sats 2-4.

Antall hjelpestønadsmottakere etter alder og sats

Alder	I alt	0-17 år	18-66 år	67 år og eldre
Antall i alt	85 964	36 152	29 641	20 167
Sats 0	18 706	-	7 525	11 179
Sats 1	44 513	13 555	21 980	8 978
Sats 2	15 410	15 288	110	10
Sats 3	5 413	5 393	19	-
Sats 4	1 922	1 915	7	-

Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Utgiftene på denne posten var 102,5 mill. kroner i 2009, mot 107 mill. kroner i 2008. Utgifter til tolkehjelp for hørselshemmede og døvblinde i arbeidslivet hadde en betydelig økning fra 2007 til 2009. Utgiftene til fysisk tilrettelegging av arbeidsplasser har hatt nedgang i flere år, og spesielt i 2009.

Antall innkomne saker til Arbeids- og velferdsstaten som gjelder hjelpemidler på arbeidsplass har gått ned i perioden fra 2007 til 2009. Nedgangen kan tyde på at arbeidsgivere i noe større grad enn tidligere dekker utgifter til tilpasninger på arbeidsplass i stedet for å søke om stønad.

Utgiftsutvikling for de enkelte stønadene i perioden 2007-2009 (mill. kroner)

	2007	2008	2009
I alt	94,2	107,0	102,5
Hjelpemidler og tilrettelegging til arbeid	47,7	47,9	33,0
Tolkehjelp døve	35,4	46,4	55,0
Tolkehjelp døvblinde	2,6	3,4	3,7
Lese- og sekretærhjelp	8,4	9,2	10,8

Tilskudd til biler

Utgiftene til stønad til bil var på 850,1 mill. kroner i 2009 mot 912,6 mill. kroner i 2008, dvs. en nedgang på 6,8 pst. I 2009 var det en klar nedgang på kjøp av biler, delvis på grunn av at omlegging til regionale bilsentra førte til noe redusert kapasitet en periode. Utgifter til utstyr, ombygging m.v. har likevel økt i 2009.

Kostnadsutvikling på de enkelte stønadene på bilområdet, hele året i perioden 2007 – 2009 (mill. kroner)

	2007	2008	2009
I alt	823,3	912,6	850,1
Kjøp av bil gruppe 1	195,3	187,2	160,1
Kjøp av bil gruppe 2	350,4	416,4	349,9
Utstyr, ombygging, kjøreopplæring	321,8	349,8	382,6
Andre kostnader/avregninger	-44,2	-40,9	-42,5

Av de samlede utgiftene til utstyr, ombygging og kjøreopplæring utgjør biler i gruppe 2 noe over 80 pst.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Utgifter til hjelpemidler under denne posten var på 2 767 mill. kroner i 2009. I 2008 var utgiftene på 2 828 mill. kroner. De største utgiftspostene i 2009 var hjelpemidler til husholdning og bolig (731 mill. kroner) og elektrisk rullestol (546 mill. kroner). Flere hjelpemiddelgrupper, spesielt manuell rullestol og datahjelpemidler hadde nedgang fra 2008 til 2009.

Det blir fortløpende vurdert hvilke hjelpemidler som er vanlige også for personer som ikke har nedsatt funksjonsevne, og som det derfor ikke er rimelig at det gis stønad til.

Hjelpemiddelsentralene gjennomfører årlig om lag 500-600 ulike kurs og opplæringstiltak overfor kommunene, for å øke kunnskapen om hjelpemidler og for å sikre gode løsninger for brukerne. Det er arbeidet systematisk med å utvikle prisforhandlingsområdet for hjelpemidler.

Fordeling av hjelpemidler på aldersgrupper

I løpet av 2009 var det 149 766 betjente brukere ved hjelpemiddelsentralene. Dette er en nedgang på 2 pst. fra 2008. Av alle registrerte hjelpemiddelbrukere er om lag 10 pst. barn og unge under 18 år. Andelen i yrkesaktiv alder er ca. 37 pst. Rundt 53 pst. av brukerne er over 67 år. Kommunene satser i stor grad på hjemmebasert omsorg i egne boliger framfor institusjoner, og behovet for hjelpemidler blir derfor større. En økning på dette området vil samtidig kunne bidra til lavere utgifter til institusjonsbasert pleie og omsorg.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Utgiftene på denne posten var 137,8 mill. kroner i 2009, dvs. en økning på 22,4 pst. fra 2008. Det meste av utgiftene er knyttet til førerhunder, tolkehjelp og tilpasningskurs. Utgiftene til reise og opphold er også store, og har økt betydelig de siste par årene.

De fleste rettigheter til tolking er hjemlet i folketrygdloven; på arbeidsplassen, tolk til høyere utdanning, ved helsetjenester, rehabilitering og daglige gjøremål. Opplæringsloven gir rett til tolking i barnehage og grunnskole og for ungdom i videregående skole. Videre tolkes domstolsloven slik at retten til tolking under forhandlingene i retten omfatter både tegnspråk og skrivetolking. Utover dette gjelder også pasientrettighetsloven. Tolketjenesten er en del av hjelpemiddelsentralens tjenestetilbud og yter tolking for ca. 3 500 tolkebrukere, hvorav om lag 85 pst. er døve og 15 pst. døvblinde eller døvblindblitte. I følge Arbeids- og velferdsdirektoratet fikk tolketjenesten i 2009 inn 55 893 bestillinger på tolking. Av disse ble 8 176 oppdrag avbestilt av bruker. Av de gjenstående bestillingene ble 41 927 oppdrag innvilget/dekket. Dette utgjør en dekningsgrad på 88 pst. I 2008 var tilsvarende dekningsgrad på 78 pst. Utgiftene til tolkehjelp for døve og døvblinde økte fra om lag 86 mill. kroner i 2008 til om lag 102 mill. kroner i 2009. Økningen er størst når det gjelder tolking for døve i arbeid og utdanning. Det arbeides aktivt med utviklingen av et mer fleksibelt og døgnåpnet tolketilbud, herunder bildetolking i arbeid og utdanning, som har vært hemmet av den begrensede tilgangen på offentlige ansatte tolker. Ordningen, herunder finansieringen vil bli vurdert nærmere, i forbindelse med at det høsten 2010 skal tas stilling til oppfølgingen av Hjelpemiddelutvalgets tilrådinger i NOU 2010: 5 Aktiv deltakelse, likeverd og inkludering. I tillegg vil til-

budet til tolking i arbeid og utdanning sett i sammenheng med arbeidet med en sysselsettingsstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne.

Ortopediske hjelpemidler

Utgiftene til ortopediske hjelpemidler var 868,3 mill. kroner i 2009, dvs. en økning på 8,7 pst. fra 2008. Det har vært utgiftsvekst innen alle produktgruppene på dette området. De største produktgruppene det ble gitt støtte til i 2008 var ortoser og fotsenger (310,7 mill. kroner), proteser (274,4 mill. kroner) og fottøy (218,5 mill. kroner). Utgiftsveksten henger først og fremst sammen med økt antall produserte hjelpemidler og materialkostnader.

Høreapparater og tinnitusmaskerere

Utgiftene til høreapparater var i 2009 på 467,6 mill. kroner, dvs. en økning på 3,5 pst. fra 2008. I 2009 ble det kjøpt inn 65 369 høreapparater gjennom folketrygden, mot 67 528 i 2008. Økningen i reparasjonskostnader var 0,4 pst. Tinnitusmaskerere representerte en total kostnad på om lag 8,1 mill. kroner i 2009.

Reparasjon av hjelpemidler

Reparasjon av hjelpemidler prioriteres i forhold til hvor viktige de er for brukeren. Reparasjonsoppdragene inndeles i akutt reparasjon (innen 24 timer) prioritet 1 (innen 7 dager) og prioritet 2 (innen 14 dager). I løpet av 1. halvår 2010 ble det til sammen utført 21 611 reparasjoner. Om lag 81 pst. av oppdragene ble utført innen de angitte fristene.

Prøveordninger som videreføres

Under posten Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning gjennomføres følgende prøveordninger:

Arbeids- og velferdsetaten igangsatte et forsøk med hjelpemidler til personer som stammer høsten 2007. Forsøksordningen er avgrenset til personer over 18 år som er i arbeid eller utdanning og hvor hjelpemiddelet er nødvendig og hensiktsmessig for at de fortsatt skal kunne være i slik aktivitet. Fram til utgangen av 2009 har totalt 59 personer fått tildelt hjelpemiddel for stammere, 50 av disse er menn. 40 av brukere var på tildelings-tidspunktet i arbeid, to under attføring og 17 under utdanning. Søkerne har forholdsvis god spredning over hele landet og de fleste fylkene er

representert. De fleste brukerne har rapportert at de har hatt god effekt i forhold til taleflyt, og at de slapper bedre av i muskulaturen. Totalt har seks personer returnert hjelpemidlet pga. manglende effekt på taleflyt (4 personer i 2008 og 2 personer i 2009). Prøveordningen videreføres i 2011.

Prøveordningen med administrativ organisering av «Tolk på arbeidsplass» under hjelpemiddelsentralene og prøveordningen med tilpasningskurs under Resonaremodellen videreføres i 2011.

De ovennevnte ordningene vil bli vurdert nærmere i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2010: 5 Aktiv deltakelse, likeverd og inkludering – Et helhetlig hjelpemiddeltilbud.

Under posten Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler gjennomføres prøveordningen med tilskudd til tilrettelegging av bolig i stedet for tilskudd til trappeheis og/eller løfteplattform. Prøveordningen videreføres i 2011.

Budsjettforslag 2011

Post 70 Grunnstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås at satsene, fra 1. januar 2011, justeres med 1,9 pst. og økes til:

- Sats 1: 7 452 kroner
- Sats 2: 11 376 kroner
- Sats 3: 14 940 kroner
- Sats 4: 21 996 kroner
- Sats 5: 29 832 kroner
- Sats 6: 37 260 kroner

Det foreslås bevilget 1 730 mill. kroner for 2011, jf. eget romertallsvedtak.

Post 71 Hjelpstønad, overslagsbevilgning

Det foreslås at satsene, fra 1. januar 2011, justeres med 1,9 pst. og økes til:

- Sats 0: 12 420 kroner
- Sats 1: 13 356 kroner
- Sats 2: 26 712 kroner
- Sats 3: 53 424 kroner
- Sats 4: 80 136 kroner

Det foreslås bevilget 1 790 mill. kroner for 2011, jf. eget romertallsvedtak.

Post 73 Hjelpemidler mv. under arbeid og utdanning

Det foreslås bevilget 110 mill. kroner for 2011.

Post 74 Tilskudd til biler

Det foreslås bevilget 995 mill. kroner for 2011.

Post 75 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler

Avvikling av sats for datautstyr

Det ble frem til 1. juli 2010 gitt tilskudd til bærbart datautstyr på 3 350 kroner, og til stasjonært utstyr på 1 850 kroner. Prisene på datautstyr har den siste tiden gått ned og standard datautstyr kan ikke lenger anses som et spesielt hjelpemiddel. Stønad til innkjøp av standard datautstyr ble vedtatt avviklet fra 1. juli 2010, jf. Prop. 125 S (2009-2010). Som følge av dette foreslås det å redusere kap. 2661, post 75 med 40 mill. kroner.

Det foreslås bevilget 2 870 mill. kroner for 2011.

Post 76 Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester

Det foreslås bevilget 165 mill. kroner for 2011.

Post 77 Ortopediske hjelpemidler

Det foreslås bevilget 1 015 mill. kroner for 2011.

Post 78 Høreapparater

Det foreslås bevilget 505 mill. kroner for 2011.

Programkategori 29.90 Diverse utgifter

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2690	Diverse utgifter	408 432	250 000	325 000	30,0
	Sum kategori 29.90	408 432	250 000	325 000	30,0

Utgifter under programkategori 29.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	408 432	250 000	325 000	30,0
	Sum kategori 29.90	408 432	250 000	325 000	30,0

Kap. 2690 Diverse utgifter

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	
70	Sykestønadsutgifter i utlandet		287 918	125 000	195 000
77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.		120 514	125 000	130 000
	Sum kap. 2690		408 432	250 000	325 000

Post 70 Sykestønadsutgifter i utlandet

Posten gjelder stønad til helsetjenester i utlandet for personer som omfattes av bestemmelsene i folketrygdloven § 5-24.

De grupper som kommer inn under stønadsreglene er bl.a. sjøfolk på norske skip i utenriksfart, norske statsborgere som er statens lønnede tjenestemenn i utlandet, norske studenter i utlandet og utsendte arbeidstakere. Turister omfattes ikke av reglene.

Nødvendige utgifter til ambulansetransport og til opphold og behandling i helseinstitusjon dekkes fullt ut. Det betales egenandel for legebehand-

ling, tannlegebehandling for sykdom, fysioterapi, behandling hos psykolog og for viktige legemidler. Utgiftene refunderes i hovedsak av HELFO Utland.

Utenlandsboende pensjonister, med rettigheter etter norsk folketrygd, gis stønad etter de bestemmelser som gjelder for tilsvarende behandling i Norge, men med de særregler at utgiftene dekkes etter særskilte satser, og at utgifter til sykehusopphold dekkes med opptil et beløp som fastsettes av Stortinget. For 2010 er det maksimale stønadsbeløpet foreslått til 3000 kroner pr. døgn. Ambulansetransport dekkes fullt ut.

HELFO Utland har inngått avtaler med enkelte utenlandske selskaper om administrasjon av refusjon for helsetjenester for en del medlemmer som omfattes av folketrygden og oppholder seg i USA og Australia, så som studenter, arbeidstakere i utenriktjenesten og krigspensjonister. Departementet har gitt forskrift som avskjærer retten til medisinsk stønad fra trygden for personer som er sikret rett til dette etter gjensidighetsavtale med annet land. Dette har gitt betydelig reduksjon i folketrygdens utgifter til helsetjenester i utlandet.

Posten omfatter også refusjon for utgifter til helsetjenester som medlemmer av norsk trygd har mottatt i utlandet (EØS-land og Sveits) etter hhv. EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen.

Utgiftene var 288 mill. kroner i 2009, mens det er bevilget 180 mill. kroner for 2010

Det foreslås bevilget 195 mill. kroner for 2011

Post 77 Pasienter fra gjensidighetsland mv.

Posten omfatter utgifter for utenlandske pasienter som behandles i Norge, og som kommer fra EØS-land, og land vi har gjensidig avtale med om dekning av utgifter. Posten dekker også utgifter til behandling i Norge av stønadsberettigede nordmenn bosatt i utlandet.

Utgiftene var 121 mill. kroner i 2009, mens saldert budsjett for 2010 er på 125 mill. kroner. Det foreslås bevilget 130 mill. kroner for 2011

Kap. 5701 Diverse inntekter

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
02	Diverse inntekter	197 102	295 100	295 100
03	Hjelpemiddelsentraler m.m.	33 305	30 000	38 000
71	Refusjon ved yrkesskade	970 296	1 090 000	1 045 000
73	Refusjon fra bidragspliktige	404 819	390 000	381 400
74	Refusjon medisinsk behandling	14 598	6 000	20 000
80	Renter	16 062	1 700	1 700
85	Innfordret misbruk av dagpenger	73 811		
86	Innfordret misbruk av attføringsytelser	29 044		
	Sum kap. 5701	1 739 037	1 812 800	1 781 200

Post 02 Diverse inntekter

Post 02 består i det vesentligste av følgende inntekter:

- Renter og avdrag på attføringslån
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til leger
- Tilbakebetaling på grunn av for mye utbetalt til stønadsmottakere
- Avdrag bidragslån
- Prosjektinntekter
- Andre refusjoner og inntekter

Fra 2010 er innfordret misbruk av dagpenger og attføringsytelser ført opp under kap. 5701, post 02 Diverse inntekter, jf. også omtale under kap. 5701,

post 85 Innfordret misbruk av dagpenger og post 86 Innfordret misbruk av attføringsytelser.

For 2011 budsjetteres det med 295,1 mill. kroner.

Post 03 Hjelpemiddelsentraler m.m.

Posten omfatter bl.a. salg av hjelpemidler og biler.

For 2011 budsjetteres det med 38 mill. kroner.

Post 71 Refusjon ved yrkesskade

Bakgrunn

En vesentlig del av folketrygdens utgifter ved yrkesskade blir finansiert av arbeidsgivere ved en refusjonsordning knyttet til den obligatoriske

yrkesskedeforsikringen etter lov av 16. juni 1989 nr. 65.

Refusjonen skjer gjennom en fastsatt prosent-sats/refusjonssats av de faktiske erstatningsutbetalinger fra forsikringsselskaperne. Refusjonssatsen skal således avspeile forholdet mellom trygdens utgifter og erstatningsutbetalingene, men tar ikke sikte på å få dekket de faktiske trygdeutgifter i de enkelte yrkesskadetilfeller.

Av praktiske grunner følger oppgjørsåret kalenderåret, men forsikringsselskaperne kan først ha oppgjøret ferdig beregnet og utbetalt 1. mars i det etterfølgende året. Fra 1. januar, fram til forfall 1. mars, blir selskaperne belastet renter i henhold til dagslånsrenten i Norges Bank.

Refusjonsinnbetalinger fra forsikringsselskaperne

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Inntekt	878	913	875	932	910	970	1 080

Refusjonssatsen har vært fastsatt til 120 pst. av erstatningsutbetalingene siden 1991, da ordningen ble innført. Departementet vil bemerke at refusjonsordningen bygger på en forenklet modell basert på at man medregner de kapitaliserte uføreytelser fullt ut i beregningsgrunnlaget, mens andre trygdeytelser ikke medregnes. Refusjonssatsen beholdes uendret på 120 pst. av erstatningsutbetalingene også i 2011.

For 2011 budsjetteres det med 1 045 mill. kroner.

Post 73 Refusjon bidragspliktige

Det tas refusjon for utbetalt bidragsforskott (se kap. 2620 post 70) i innbetalt bidrag for samme periode, maksimalt tilsvarende det beløp som er utbetalt i forskott.

I 2009 ble det innbetalt 405 mill. kroner fra bidragspliktige.

Den foreslåtte hevingen av inntektsgrensen fra 170 900 kroner til 217 200 kroner for å motta maksimalt forskott (se under kap. 2620 post 76), innebærer at refusjonen i innbetalt bidrag fra bidragspliktige ventes å øke med 26,2 mill. kroner i 2011.

For 2011 anslås inntektene på kap. 5701, post 73, å bli på 381,4 mill. kroner.

Nærmere om folketrygdens utgifter og refusjonsinntekter ved yrkesskade

Folketrygdens faktiske utgifter ved yrkesskade er langt større enn beløpet som blir refundert. Dette skyldes at stønadsarter, i hovedsak korttidsytelser som sykepenger og utgifter til helsetjenester, er holdt utenfor refusjonsordningen. Refusjonsordningen omfatter heller ikke enkelte persongrupper som hører inn under det offentliges ansvar, som for eksempel skoleelever og innsatte i fengsler.

I tabellen nedenfor framgår de faktiske refusjonsinnbetalinger som folketrygden har fått fra forsikringsselskaperne til og med juni 2010.

Post 74 Refusjon medisinsk behandling

Denne posten omfatter refusjon fra utlandet for pasienter som har fått medisinsk behandling i Norge etter EØS-avtalen.

For 2011 budsjetteres det med 20 mill. kroner.

Post 80 Renter

Posten gjelder vesentlig renteinntekter av bankinnskudd og av lån og innskudd for kontorlokaler.

For 2011 budsjetteres det med 1,7 mill. kroner.

Post 85 Innfordret misbruk av dagpenger

Det vises til omtale under kap. 2541 Dagpenger.

Kap. 5701, post 85 Innfordret misbruk av dagpenger ble overført til kap. 5701, post 02 Diverse inntekter fra 2010.

Post 86 Innfordret misbruk av attføringsytelser

Det vises til omtale under kap. 2653 Ytelser til yrkesrettet attføring.

Kap. 5701, post 86 Innfordret misbruk av attføringsytelser ble overført til kap. 5701, post 02 Diverse inntekter fra 2010.

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2541	Dagpenger	9 748 571	13 140 000	12 900 000	-1,8
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurser m.v.	935 338	850 000	850 000	0,0
	Sum kategori 33.30	10 683 909	13 990 000	13 750 000	-1,7

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	10 683 909	13 990 000	13 750 000	-1,7
	Sum kategori 33.30	10 683 909	13 990 000	13 750 000	-1,7

Kap. 2541 Dagpenger

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	
70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>	9 748 571	13 140 000	12 900 000	
	Sum kap. 2541	9 748 571	13 140 000	12 900 000	

Allmenn omtale

Dagpenger under arbeidsledighet skal gi økonomisk trygghet ved inntektsbortfall på grunn av arbeidsledighet og samtidig stimulere til å komme tilbake i arbeid. Personer som har tapt arbeidsinntekt og fått arbeidstiden redusert, kan ha rett til dagpenger under arbeidsledighet dersom de oppfyller kravet om tidligere arbeidsinntekt av en viss størrelse. Utformingen og praktiseringen av dagpengeregelverket er en del av den aktive arbeidsmarkedspolitikken ved at det stilles krav om å være reell arbeidssøker. Dette forutsetter aktivitet

og mobilitet hos den arbeidsledige. Oppfyller de ikke lovens krav, kan dagpengene falle bort for en periode. Arbeidstakere som permitteres, kan på bestemte vilkår og i en avgrenset periode motta dagpenger. Det legges vekt på en rask behandling av dagpengesøknader og en rask utbetaling av dagpenger.

Rapport

Vekst i antall dagpengemottakere

I 2009 mottok gjennomsnittlig 61 200 personer dagpenger, noe som er en vekst på 116 pst. sam-

menliknet med 2008. Veksten i antall dagpengemottakere og -utbetalinger skyldes både lavkonjunkturen som har gitt flere arbeidsledige, og endringer i dagpenge- og permitteringsregelverket. Sterkere vekst i antall dagpengemottakere enn i den generelle arbeidsledigheten må ses i sammenheng med nedbemanninger og permitteringer som følge av redusert aktivitet i økonomien i forbindelse med finansuroen. Antall dagpengemottakere økte mot slutten av 2008, og veksten var sterk i 1. halvår 2009. I 2. halvår 2009 var utviklingen mer stabil, og i 1. halvår 2010 var det gjen-

nomsnittlig om lag 73 700 dagpengemottakere. Dette er en vekst på 15 100, eller 26 pst., sammenliknet med samme periode i 2009.

Utgiftene til dagpenger var i 2008 tilnærmet 4,4 mrd. kroner, mens utgiftene var om lag 9,7 mrd. i 2009. I 1. halvår 2010 summerte utgiftene over dagpengekapitlet seg til 6,8 mrd. kroner. Dette er en økning i utgiftene på 43 pst. sammenliknet med 1. halvår 2009.

Tabellen nedenfor viser omfang og sammensetning av dagpengemottakere for 2008, 2009 og 1. halvår 2010.

Gjennomsnittlig antall dagpengemottakere 2008 – 1. halvår 2010

	2008	2009	1.halvår 2009	1. halvår 2010
Helt ledige ikke permitterte	16 303	31 095	28 896	37 738
Helt ledige permitterte	1 529	7 781	8 511	8 940
Delvis ledige ikke permitterte	6 595	9 924	9 565	12 037
Delvis ledige permitterte	1 032	6 388	6 546	7 097
Andre (inkl. tiltaksdeltakere)	2 829	5 969	5 079	7 923
Sum	28 288	61 157	58 597	73 735

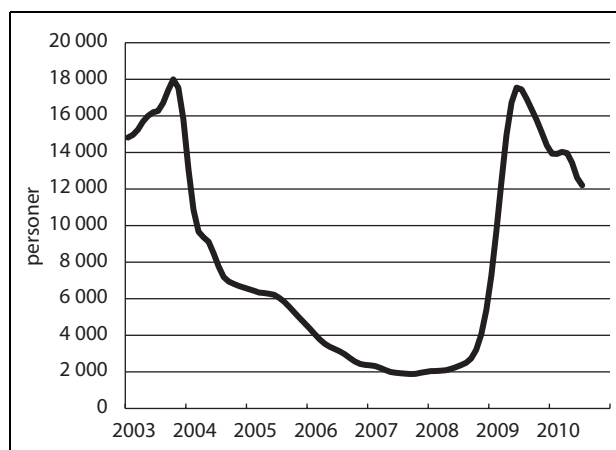
Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Regelverket for dagpenger under permittering ble i løpet av 1. halvår 2009 tilpasset et svekket arbeidsmarked ved flere endringer, blant annet for å sette bedriftene i stand til å holde på viktig kompetanse i en midlertidig nedgangskonjunktur.

Gjennomsnittlig mottok dagpengemottakere dagpenger i 20 uker i 2009, mot 17 uker i 2008. Flertallet av dagpengemottakerne er helt ledige arbeidssøkere. I 2009 var det gjennomsnittlig 38 900 personer i denne gruppen (inkl. helt permitterte). I 1. halvår 2010 var det i gjennomsnitt 46 700 helt ledige dagpengemottakere. Dette utgjør 61 pst. av alle registrerte helt ledige. Antallet delvis ledige dagpengemottakere (inkl. delvis permitterte) har også vokst fra 1. halvår 2009 til 1. halvår 2010, jf. tabell ovenfor om gjennomsnittlig antall dagpengemottakere.

Færre permitterte

Etter omslaget på arbeidsmarkedet høsten 2008 oppsto en kraftig vekst i antall permitterte, men fra et lavt nivå. Svikt i etterspørselen som følge av finansuro i verdensøkonomien, rammet bygg og anlegg og industrien sterkest, og det er her permitteringer forekommer hyppigst. Omfanget av permitteringer økte med om lag 11 600 personer (446 pst.) fra 2008 til 2009, fra 2 600 til 14 200 personer i gjennomsnitt. Veksten var sterkere blant helt permitterte enn blant delvis permitterte. Fra 1. halvår 2009 til 1. halvår 2010 har veksten i antall permitterte vært svakere. Antall permitterte dagpengemottakere økte med 1 000 personer fra 1. halvår 2009 til 1. halvår 2010, til 16 000 personer i 1. halvår 2010. De siste månedene inneværende år, fram til august, har det vært nedgang i antall permitterte sammenliknet med samme periode i 2009.

Figur 6.5 Utvikling i antall permitterte (helt og delvis), 2003-2010, tremåneders glidende gjennomsnitt.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Forlenget ventetid/tidsbegrenset bortfall av retten til dagpenger

I 2009 innvilget Arbeids- og velferdsetaten totalt om lag 125 700 søknader om dagpenger. Av disse fikk om lag 10 100 vedtak om *forlenget ventetid*. Forlenget ventetid fastsettes dersom stønadssaker innenfor de siste seks månedene før vedtakspunktet har sagt opp eller sluttet i arbeidsforhold uten rimelig grunn, er avskjediget på grunn av forhold som vedkommende selv har vært årsaken til, eller uten rimelig grunn har nektet å motta tilbud om arbeid. Antall vedtak med forlenget ventetid økte med 30 pst. fra 2008 til 2009. Dette må sees i sammenheng med veksten i antall dagpengemottakere.

Det ble fattet om lag 4 100 vedtak om *tidsbegrenset bortfall* av retten til dagpenger i 2009, mot om lag 3 600 i 2008. Om lag 1 500 personer mistet midlertidig retten til dagpenger fordi de nektet å møte til konferanse hos Arbeids- og velferdsetaten, og 1 200 personer mistet dagpengene fordi de nektet å delta på tilbudt tiltak.

Budsjettforslag for 2011

Post 70 Dagpenger, overslagsbevilgning

Dagpengebevilgningen for 2010 er redusert til 12 200 mill. kroner etter behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett. For 2011 foreslås en dagpengebevilgning på i alt 12 900 mill. kroner. Til grunn for forslaget ligger utsikter til en svak økning i arbeidsledigheten i 2011 sammenliknet med 2010.

Foreldrepenger, svangerskapspenger og svangerskapsrelaterte sykepenger regnes i dag ikke med som «arbeidsinntekt» som kan kvalifisere til dagpenger. Etter gjeldende rett er det bare arbeidsinntekt i form av lønn i et ansettelsesforhold som kan gi rett til dagpenger. Gjeldende regler er til ugunst for kvinner som er reelle arbeidssøkere, men som ikke har hatt mulighet for å tjene opp tilstrekkelig arbeidsinntekt på grunn av svangerskap og fødsler. For disse kan kravet i gjeldende regelverk oppleves som forskjellsbehandling. Regjeringen er opptatt av på alle måter å bidra til at arbeid kan kombineres med omsorgsperioder for barn. For å forbedre kvinnelige arbeidstakers rettigheter i forbindelse med graviditet og fødsel foreslås det derfor at foreldrepenger, svangerskapspenger og svangerskapsrelaterte sykepenger regnes med som arbeidsinntekt i kvalifiseringsgrunnlaget til dagpenger med virkning fra 1. januar 2011. Regelendringen gir økte kostnader anslått til 69 mill. kroner over kap. 2541, post 70 i 2011.

For dagpengemottakere over 64 år gjelder flere særregler iht. folketrygdloven § 4-17:

- Dagpengemottakere over 64 år kan fortsette å motta dagpenger inntil de fyller 67 år. Ved mottak av dagpenger fra fylte 62 år, kan de dermed motta dagpenger i til sammen fem år, dvs. inntil tre år lengre enn andre dagpengemottakere. Maksimal dagpengeperiode er ellers 104 uker (52 uker ved inntekt under 2G).
- Dagpengemottakere over 64 år har et minste beregningsgrunnlag på 3G. Andre dagpengemottakere har pga. kravet om minsteinntekt, i praksis et minste beregningsgrunnlag på 1,5G.
- Dagpengemottakere over 64 år får oppregulert sitt beregningsgrunnlag i tråd med de årlige justeringer i grunnbeløpet. Dette gjelder ikke andre dagpengemottakere.
- Dagpengemottakere over 64 år kan få inkludert inntekt av nylig avsluttet selvstendig næringsvirksomhet i beregningsgrunnlaget for dagpengene, og inntekt fra næringsvirksomheten teller også med i kvalifikasjonsgrunnlaget (§ 4-4). Dette gjelder ikke andre dagpengemottakere.
- Kravet til minste arbeidsinntekt for rett til dagpenger gjelder bare ved første gangs søknad om dagpenger etter fylte 64. Ellers må kravet til minste arbeidsinntekt iht. folketrygdloven § 4-4 alltid være oppfylt.

Gjennom den nye alderspensjonen og den seniorpolitiske innsatsen legges det til rette for at flere skal arbeide lenger. Den reelle pensjoneringsalder

ren har de siste årene vært økende, dog med en viss reduksjon i 2009, noe som kan ha sammenheng med redusert etterspørsel etter arbeidskraft etter finanskrisen. Det har vært en positiv utvikling i arbeidsgivers generelle holdning til eldre arbeidstakere fra 2003 til 2009, jf. Seniorpolitisk barometer 2009. Dagens særregler for dagpengemottakere over 64 år innebærer at man i yttertilfellet kan gå på dagpenger fra man er 62 til man er 67 år, altså i fem år.

Ved innføringen av pensjonsreformen etableres en mulighet i privat sektor til å ta ut fleksibel alderspensjon fra 62 år, gitt tilstrekkelig opptjening av pensjonsrettigheter. Særreglene i dagpengeregelverket kan føre til uheldige tilpasninger til dette regelverket. Det vises til nærmere omtale i del I punkt 2.2.8 av forholdet mellom ny alderspensjon og rettigheter til andre trygdeytelser.

Etter en samlet vurdering foreslår Regjeringen en avvikling og utfasing av særreglene, slik at dagpengeregelverket for personer over 64 år blir likt det som gjelder for øvrige dagpengemottakere.

Det foreslås at særreglene avvikles med virkning fra 1. januar 2011. Særreglene beholdes i en overgangsperiode på ett år for personer som pr. 1. januar 2011 mottar dagpenger, og som har fylt 63 år. Det er grunn til å tro at det overveiende flertallet av de som berøres av at særreglene avvikles, vil ha rett til alderspensjon fra folketrygden. Reguleringen innebærer at det ikke vil komme nye dagpengemottakere inn under særreglene i 2011. Nye dagpengemottakere vil få stønad etter de ordinære vilkårene, dvs. i inntil to år.

Departementet vil be Arbeids- og velferdsetaten sørge for at den gruppen som berøres, får tidlig og kvalifisert oppfølging med sikte på overgang til arbeid. Departementet vil følge konsekvensene av utfasingen av særreglene nøye og vil be etaten om å rapportere særskilt på utviklingen, med særskilt fokus på den gruppen som ikke kommer over i arbeid eller har rett til pensjon før fylte 67 år.

Endring i regelen anslås å gi økonomisk innsparing først i 2012.

Kap. 5705 Refusjon av dagpenger

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs	69 709	65 000	80 000
03	Refusjon for dagpenger fra EØS-land	3 870	2 600	1 000
	Sum kap. 5705	73 579	67 600	81 000

Budsjettforslag for 2011

Post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs

Arbeids- og velferdsetaten kan forskuttere lønns- og pensjonsmidler i form av dagpenger dersom vilkårene for dekning gjennom lønns- og pensjonsgarantiordningen er tilstede. Arbeids- og velferdsetaten fremmer krav i konkursboet for utbetalte dagpenger når det blir klart at det vil bli utbetalt lønns- og pensjonsmidler til arbeidstaker. Refusjon av dagpenger i forbindelse med lønns- og pensningsgarantikrav ved konkurs inntektsføres under kapitlet.

Inntektene under post 01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs anslås til 80 mill. kroner i 2011.

Post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land

Arbeids- og velferdsetaten utbetaler dagpenger til EØS-borgere med dagpengerettigheter fra andre EØS-land mens de søker arbeid i Norge. Arbeids- og velferdsetaten søker i etterkant refundert sitt utlegg fra den enkeltes hjemland.

Inntektene under post 03 Refusjon av dagpenger fra EØS-land anslås til 1 mill. kroner i 2011.

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2011
		2009	Saldert budsjett 2010	
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	935 338	850 000	850 000
	Sum kap. 2542	935 338	850 000	850 000

Post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., overslagsbevilgning

Posten dekker utgifter for staten i henhold til lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. Målsettingen er å sikre utbetaling av krav på lønn og annet vederlag for arbeid i tjenesteforhold som ikke kan dekkes pga. arbeidsgivers konkurs. Ordningen dekker i utgangspunktet alle arbeidsforhold hvor det betales arbeidsgiveravgift til folketrygden. Selvstendige næringsdrivende og oppdragsmottakere er ikke dekket av ordningen. I tillegg til skriftlig søknadsbehandling innebærer også lønnsgarantiarbeidet muntlig informasjon og veiledning om garantiordningen til bl.a. arbeidstakere, bobestyrere og tingretter.

Utbetalingene gjennom lønnsgarantiordningen er sterkt konjunkturavhengige. Antall konkurser på landsbasis, antall ansatte, ansiennitet og lønnsnivå i de bedrifter som rammes av konkurs, påvirker utbetalingenes samlede størrelse. Økonomien i det enkelte bo har også stor betydning for utbetalingene og mulighetene for innbetaling av dividende. Utover dette vil svingninger i restansesituasjonen i NAV Lønnsgaranti påvirke utgiftene i de enkelte år.

Utbetalingene ett år referer seg i hovedsak til innkomne saker utbetalingsåret, samt innkomne saker foregående år. Nivået på utbetalingene i det enkelte bo vil også avhenge av andre underliggende forhold som næringssammensetningen av konkurser, varierende lønnsforhold i de enkelte bransjene, ulikt antall ansatte i de enkelte bransjer etc.

Antall åpne konkurser og konkurser med utbetaling fra lønnsgarantien

År	2006	2007	2008	2009
Antall konkurser	3 032	2 845	3 637	5 013
Herav med lønnsgaranti	1 373	1 290	1 678	2 669

Omslaget i norsk økonomi i 2. halvår 2008 medførte en økning i antall konkurser. Fra 2007 til 2008 økte antallet konkurser på landsbasis fra 2 845 konkurser til 3 637 konkurser, en økning på om lag 28 pst. fra året før. I 2009 var det 5 013 konkurser. Dette tilsvarer en økning på 37,8 pst. i forhold til året før.

En økning i antall konkurser vil medføre en økning i antall nye saker/bo til lønnsgarantiordningen. Ettersom bobestyrere ofte må bruke noe tid på å få oversikt over konkursboet, vil det kunne ta litt tid før kravene sendes inn. I 2008 kom det inn 1 678 nye saker/bo til lønnsgaranti-seksjonen. Dette tilsvarer en oppgang på om lag 23 pst. i forhold til samme periode i 2007. Saksinn-

gangen i 2009 viser en vekst på 59,1 pst. i forhold til samme periode i 2008.

Veksten i antall konkurser i 1. – 4. kvartal på landsbasis var svakt avtagende igjennom 2009. Den samme utviklingen registreres i antall nye saker/bo innrapportert til lønnsgarantienheten. Denne trenden fortsetter inn i 2010 hvor tall for konkursbo på landsbasis og innrapporterte nye saker/bo under lønnsgarantiordningen viser et fall på henholdsvis -14,6 pst. og -20,2 pst. i 1. og 2. kvartal 2010 i forhold til samme periode i 2009.

Restansenivået økte betydelig i 2009. Regnskapstallet for 2009 må ses i lys av dette. En gradvis nedbygging av antallet restansesaker til et mer normalt nivå i løpet av 2010 vil medføre økte utgifter i regnskapet for 2010.

Budsjettforslag for 2011

Utviklingen i antall konkurser i 2010 og antall nye bo under lønnsgaranti er svært usikker. Utviklingen vil avhenge av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi i årene fremover. Det er i anslaget for 2011 lagt til grunn at antall konkurser vil holde

seg på om lag samme nivå som i 2010. Samtidig er det forventet noe mindre restansenedbygging i 2011.

Ut fra en samlet vurdering anslås det at de samlede utbetalinger vil være i størrelsesorden 850 mill. kroner i 2011.

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
02	Dividende	133 117	235 000	170 000
	Sum kap. 5704	133 117	235 000	170 000

Post 02 Dividende

Dividenden kan til en viss grad ses i sammenheng med endringene i utbetalingene, samt den generelle økonomiske situasjon i boene. Innbetalingene relaterer seg både til innværende og tidligere års utbetalinger. Det er således et betydelig etterslep i dividenden i forhold til utbetalingene.

I 2005, 2006 og 2007 ble det innbetalt dividende tilsvarende 179, 155 og 103 mill. kroner. Som følge av lavere utbetalinger til konkursbo i perioden 2005-2007 ble det også et fall i dividendeinnbetalingene i perioden 2006-2008.

Dividendeinngangen i 2009 ble på 133,1 mill. kroner. Dette er lavt i forhold til tidligere år med tilsvarende antall konkurser.

Det er flere forhold som kan påvirker størrelsen på dividendeinngangen. Økonomien i det enkelte bo har også stor betydning for utbetalingene og mulighetene for innkreving av dividende. Det er generelt dårlig økonomi i de firmaer som slås konkurs, men mulighetene for innkreving av

dividende vil kunne variere. Dette kan igjen ha sammenheng med sammensetningen av hvilke bransjer/-næringer som har økonomiske problemer.

En annen årsak kan være bobestyrers muligheter og ressurser i forbindelse med inndriving av midler til boet. Det er mulig at økt saksmengde og det medførende merarbeid for bobestyrer innebærer at dividendeinngangen og innbetalingene strekker seg utover i tid.

Anslag for 2011:

Dividendeinngangen i 2011 vil til en vis grad ha sammenheng med utbetalingen under lønnsgarantiordningen i perioden 2008-2010.

Med utgangspunkt i utbetalinger i tidligere år og anslagene for utbetalinger under lønnsgarantiordningen for 2010 anslås en dividendeinngang på 170 mill. kroner i 2011.

Resultatområde 3 Pensjon

1. Innledning

Pensjonssystemet skal sikre inntekt i alderdommen, ved uførhet og ved tap av forsørger. Regjeringen har over noen år arbeidet med å reformere folketrygdens alderspensjon, og viktige endringer trer i kraft 1. januar 2011. Reformen av folketrygdens alderspensjon medfører behov for tilpasninger i en rekke andre ordninger, herunder folketrygdens uføre- og etterlattepensjon, AFP og tjenestepensjonsordningene i offentlig og privat sektor.

De omfattende endringene i pensjonssystemet som foretas gjennom pensjonsreformen har gjort det hensiktsmessig å skille ut pensjoner som et eget resultatområde slik at en får tydeliggjort status og strategier for pensjonspolitikken. Nedenfor presenteres først sentrale utfordringer på pensjonsområdet. Deretter gjennomgås status for gjennomføringen av pensjonsreformen. Avslutningsvis presenteres hoved- og delmålene for pensjonspolitikken. Under de aktuelle delmålene gjennomgås kort status på området og strategier framover. Etter resultatområdeomtalen følger omtale av relevante budsjettkapitler under programkategoriene 29.70 Alderdom, 09.50 Statens pensjonskasse, 09.60 Kontantytelser og 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn mv.

Arbeidsdepartementet har ansvar for folketrygdens pensjoner og for store deler av den øvrige lovgivningen på pensjonsområdet, herunder offentlig tjenestepensjon og privat og offentlig AFP.

Arbeidsdepartementet har tre underliggende virksomheter som administrerer pensjonsordninger, Arbeids- og velferdsetaten, Statens pensjonskasse og Pensjonstrygden for sjømenn.

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for utbetalinger av pensjon fra folketrygden. Etaten har forberedt gjennomføringen av pensjonsreformen i flere år. Arbeids- og velferdsetatens arbeid med pensjonsreformen er omtalt nedenfor, mens status og utfordringer knyttet til etatens virksomhet mer generelt er omtalt under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Statens pensjonskasse (SPK) administrerer tjenestepensjonsordningen for statsansatte og

store deler av undervisnings- og forskningssektoren, se programkategori 09.50.

Pensjonstrygden for sjømenn yter alderspensjon til sjømenn, i hovedsak i alderen 60-67 år. Ordningen finansieres ved avgifter fra sjømenn og rederier, samt ved tilskudd fra staten, se programkategori 09.60 kap. 664.

2. Utfordringer i pensjonspolitikken

Dagens pensjonssystem står overfor store utfordringer som følge av at levealderen i befolkningen stadig øker og det blir relativt færre yrkesaktive til å finansiere framtidens pensjoner.

I 1980 var forventet levealder for menn 72 år og for kvinner 79 år. I 2009 hadde menns og kvinners forventede levealder økt til henholdsvis 79 år og 83 år. Forventet levealder anslås å øke videre til 86 år for menn og 89 år for kvinner i 2050. I tillegg har gjennomsnittlig avgangsalder fra arbeidslivet gått ned over tid. Som følge av at flere tar høyere utdanning kommer dessuten mange senere ut i yrkeslivet enn tidligere. Gjennomsnittlige pensjonsutbetalinger fra folketrygden har økt blant annet som følge av at stadig flere har full opptjening (40 år), og fordi nye kvinnelige pensjonister har hatt høyere yrkesaktivitet og pensjonsopptjening enn kvinner i tidligere generasjoner.

Antall yrkesaktive pr. pensjonist har sunket fra nær 4 da folketrygden ble etablert i 1967 til om lag 2,6 i dag. Med en videreføring av dagens pensjonssystem er det anslått at dette forholdstallet kan reduseres ytterligere til 1,8 i 2050.

Kombinasjonen av en økende andel eldre og høyere gjennomsnittlige pensjoner, vil føre til en sterk økning i pensjonsutgiftene i folketrygden. Dersom dagens system ble videreført, er det anslått at utgiftene til alders-, uføre- og etterlattepensjoner i folketrygden kan dobles fra om lag 9 pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien i dag, til 18 pst. i 2050.

I tillegg til de statsfinansielle utfordringene er det en del svakheter i pensjonssystemet. I dagens alderspensjon i folketrygden er det liten sammenheng mellom inntekt over yrkeskarrieren og den pensjonen man får, og pensjonssystemet gir til dels tilfeldige pensjonsmessige utslag. Det kan

oppleves som urimelig at personer med flere år i arbeidslivet kan ende opp med samme pensjon som personer uten tidligere arbeidsinntekt. Muligheten til å gå av med pensjon før den ordinære pensjonsalderen i folketrygden på 67 år er ulikt fordelt. Ordningen med avtalefestet pensjon gir mulighet til tidligavgang for de som omfattes, men er utformet slik at en får samme pensjon ved avgang ved 62 år som om en hadde stått i arbeid til 67 år og gir dermed svake insentiver til å stå i arbeid etter 62 år.

3. Status for (gjennomføring av) pensjonsreformen

Arbeidet med å reformere dagens pensjonssystem har pågått siden 2001. Hovedutfordringen i arbeidet med pensjonsreformen har vært å utforme et pensjonssystem for fremtiden som både er økonomisk og sosialt bærekraftig. Det er lagt stor vekt på at pensjonssystemet må stimulere til at en arbeider lenger når levealderen i befolkningen øker. Gjennom vedtak i mai 2005 og april 2007 klargjorde Stortinget hovedtrekkene i det nye pensjonssystemet. Regjeringen har i forlengelsen av pensjonsforlikene fulgt opp med forslag til nødvendige lovendringer.

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjonen som blant annet innebærer at alle år i arbeid gir økt pensjon. Videre kan alderspensjon tas ut fra 62 år, og kombineres med arbeid uten avkorting, men den enkelte må selv bære kostnadene ved valg av alder for uttak av pensjon. Endringene innebærer også at den enkelte må arbeide noe lenger for samme pensjon når befolkningens levealder øker, og at pensjoner under utbetaling reguleres noe svakere enn lønnsveksten i samfunnet. Fleksibelt uttak av alderspensjon trer i kraft fra 1. januar 2011.

Folketrygdens alderspensjon er bærebjelken i pensjonssystemet og de øvrige pensjonsordningene er tilpasset denne. Det har derfor vært nødvendig å justere de øvrige ordningene til ny alderspensjon i folketrygden.

Ved endringslov 11. desember 2009 nr. 112 er det gjort nødvendige tilpasninger i reglene om etterlattepensjon fra folketrygden.

Gjennom lov 19. februar 2010 nr. 5 (AFP-tilskottsloven) er avtalen om AFP i privat sektor fra lønnsoppgjøret 2008 lovfestet.

Nødvendige tilpasninger fra 2011 angående forholdet mellom dagens uførestønad og ny fleksibel alderspensjon i folketrygden er gjort ved

endringslov 4. juni 2010 nr. 17. Reglene skal gjelde fram til ny uførestønad trer i kraft. Arbeidsdepartementet tar i løpet av 2010 sikte på å fremme et lovforslag om ny uføreytelse og alderspensjon til personer som har mottatt uførepensjon som en oppfølging av NOU 2007: 4 Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre.

Lovverket for de private tjenestepensjonsordningene skal tilpasses nye regler om opptjening og fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden. Banklovkommisjonen avga 5. mai 2010 en rapport til Finansdepartementet med forslag til kortsiktige tilpasninger. Rapporten ble sendt på høring med høringsfrist 23. juli 2010, og siktemålet er at endringene kan tre i kraft fra 1. januar 2011, det vil si fra samme tidspunkt som innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden. Finansdepartementet tar sikte på å følge opp forslagene i en lovproposisjon i høstsesjonen. Banklovkommisjonen arbeider videre med de langsiktige tilpasninger i lovverket for de private tjenestepensjonsordningene til nye opptjeningsregler i folketrygden.

I tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått avtale om AFP i offentlig sektor og offentlig tjenestepensjon. Denne avtalen innebærer at eksisterende regler for offentlig tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor skal videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005.

Reglene for offentlig tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor er endret ved lovene 25. juni 2010 nr. 28 og 29. Endringene skal gjelde fra 1. januar 2011 og gjelder fullt ut for årskull til og med 1953. Lovene vil bli fulgt opp med tilpasninger i offentlig tjenestepensjon for yngre årskull.

Arbeidsdepartementet sendte 5. juli 2010 ut forslag til midlertidig tilpasning i tidligpensjonsordningene for sjømenn og fiskere til ny fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 1. januar 2011. Det foreslås at sjømannspensjon og fiskerpensjon skal kunne ytes fullt ut ved siden av alderspensjon fra folketrygden uten samordning. Videre foreslås det at pensjon under utbetaling skal reguleres på samme måte som alderspensjonen i folketrygden. Departementet vil i samarbeid med redernes, sjømennenes og fiskernes organisasjoner sette i gang en større gjennomgang av de to tidligpensjonsordningene med sikte på å finne fram til en varig løsning tilpasset pensjonsreformen.

I henhold til Stortingets anmodningsvedtak av 10. desember 2009, jf. Innst. 83 S (2009-2010) fra Stortingets presidentskap skal regjeringen fremme

forslag til ny lovgivning om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, regjeringens medlemmer, høyesterettsdommere, sivilombudsmannen og riksrevisor, basert på de retningslinjer som er trukket opp i innstillingen, jf. også utredningen fra Pensjonsutvalget, Dokument 19 (2008-2009).

Regjeringen tar sikte på å fremme en lovproposisjon med visse justeringer i pensjonsløsningene for høyesterettsdommere, sivilombudsmannen og riksrevisor, samt nødvendige tilpasninger av eksisterende ordninger for stortingsrepresentanter og statsråder til endret alderspensjon i folketrygden, slik at reglene kan vedtas og tre i kraft fra 1. januar 2011. Det tas videre sikte på å fremme en lovproposisjon om ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer våren 2011.

Arbeids- og velferdsetaten skal legge til rette for en god innfasing av nye pensjonsregler og gi god informasjon og veiledning om nytt regelverk til brukerne. I 2011 kan fem ekstra årskull ta ut alderspensjon fra folketrygden etter nye fleksible uttaksregler. Mange har derfor mulighet til å ta ut pensjon fra samme tid og vil ha et stort behov for

informasjon og veiledning. Valg av tidspunkt for uttak av pensjon har stor betydning for den enkeltes årlige inntekt som pensjonist, og er derfor en svært viktig beslutning.

En svært viktig utfordring i 2011 for Statens pensjonskasse er å iverksette tilpasningene i regelverket for offentlig tjenstepensjon på en effektiv måte og med god kvalitet. Målsettingen er rett stønad til rett tid til brukerne og at det ytes god service gjennom veiledning og informasjon.

Pensjonstrygden for sjømenn gjennomfører administrative forberedelser til nytt regelverk. Det er et mål at brukerne får rett stønad til rett tid, og at brukerne får god informasjon og veiledning.

4. Mål for arbeids- og velferdspolitikken og pensjonspolitikken

Pensjonspolitikken er en del av arbeids- og velferdspolitikken. Det innebærer blant annet at politikken på pensjonsområdet skal bidra til å realisere de overordnede målene for arbeids- og velferdspolitikken. Disse overordnede målene er operasjonalisert gjennom følgende målstruktur:

Målstruktur for arbeids- og velferdspolitikken

Hovedmål	Delmål (arbeidsmål)
1. Et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse	1. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
2. Et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse	2. Et inkluderende arbeidsliv
3. Sikre økonomisk trygghet for den enkelte	3. Virksomheter med ledige jobber får dekket sitt behov for arbeidskraft
4. Bekjempe fattigdom og utjevne økonomisk og sosiale forskjeller	4. Bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne kan ha en aktiv hverdag
5. En helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning	5. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
	6. Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
	7. Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov
	8. Rett stønad til rett tid
	9. Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Målstrukturen over er ikke et målhierarki i tradisjonell forstand, det vil si at delmålene ikke tilordnes ett og bare ett hovedmål. I de fleste tilfeller vil delmålene bidra til flere av hovedmålene. Det vises til resultatområde 2 for nærmere omtale av målstrukturen.

Mål for pensjonspolitikken

Pensjonspolitikken primære bidrag til de overordnede målene i arbeids- og velferdspolitikken er

å sikre økonomisk trygghet for den enkelte i alderdommen. Dette skjer dels gjennom en god minstesikring, og dels gjennom en inntektsavhengig pensjon som står i forhold til arbeidsinntekten.

Pensjonspolitikken skal også bidra til *et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse*. Et mål med pensjonsreformen er å åpne for en fleksibel og individuell tilpasset overgang mellom arbeid og pensjon. Det skal lønne seg å arbeide, og uttaksreglene er derfor nøytralt utformet. Den som venter med uttak av pensjon får en høyere

årlig pensjon som følge av at en kan forvente å motta pensjonen over færre år. De nye opptjeningsreglene i folketrygdens alderspensjon stimulerer også til arbeid fordi alle år i arbeid gir pensjonsopptjening.

Det er et mål at pensjonspolitikken skal bidra til *et inkluderende samfunn som sikrer alle muligheter til deltakelse*. Mulighetene for og ønskene om å fortsette lenge i arbeid vil variere mellom ulike personer. Et system med fleksibel pensjonsalder og der den enkelte fritt kan kombinere arbeid og pensjon, gir bedre muligheter for å delta i arbeidslivet etter egne ønsker og behov enn dagens system med en fast pensjonsalder.

Pensjonssystemet bidrar til å *bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller*. Folketrygden gir blant annet en god minstesikring til personer uten eller med lav tidligere arbeidsinntekt. Minstepensjonen har økt sterkt i de senere årene. Samtidig er det etablert gode ordninger for pensjonsopptjening ved omsorg for egne barn, eldre, syke og funksjonshemmede, samt ved arbeidsledighet.

For at befolkningen skal få god informasjon om pensjonssystemet og pensjonsreformen, er det viktig med *en helhetlig, effektiv og brukerorientert arbeids- og velferdsforvaltning*. Det er et mål at flest mulig skal gjøre bruk av Arbeids- og velferdsstatens netjtjenester for å skaffe informasjon og beregne egen pensjon, samt søke om pensjon. Netjtjenestene skal også gi informasjon om verdien av andre pensjonsordninger enn folketrygden som AFP og tjenstepensjoner. De som ikke kan eller vil benytte netjtjenestene, skal få tilsvarende informasjon ved å henvende seg til Arbeids- og velferdsetaten.

Nedenfor gis en nærmere omtale av status samt strategier og tiltak knyttet til:

- Delmål 1. Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad
- Delmål 5. Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
- Delmål 6. Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
- Delmål 7. Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov
- Delmål 8. Rett stønad til rett tid
- Delmål 9. Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Dette er delmålene som er relevante på pensjonsområdet. For omtale av status, strategier og tiltak for de øvrige delene av arbeids- og velferdspolitikken vises det til resultatområde 2.

Delmål 1 Flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad

Det er Regjeringens mål at pensjonssystemet skal stimulere til arbeid. Ved at flere står lenger i arbeid bidrar dette til å sikre finansieringsgrunnlaget for videreføring og videreutvikling av våre velferdsordninger. Gjennom pensjonsreformen er det vedtatt et pensjonsregelverk som legger til rette for en fleksibel og individuelt tilpasset overgang mellom arbeid og pensjon. De nye uttaksreglene innebærer at den enkeltes årlige pensjonsutbetalinger blir høyere jo lenger en venter med å ta ut pensjon.

Rapport og status

I 2009 mottok om lag 651 000 personer alderspensjon fra folketrygden. Dette er en økning i underkant av 10 000 personer siden 2008. En stor del av alderspensjonistene kommer fra andre pensjonsordninger før de går over på folketrygdens alderspensjon ved 67 år. Blant nye alderspensjonister i 2008 hadde 40,7 pst. vært uførepensjonister og 22,7 pst. vært AFP-pensjonister, mens 21,8 pst. var yrkesaktive før de ble alderspensjonister. De siste årene har det vært en svak nedgang i andelen nye alderspensjonister som var tidligere uføre- eller AFP-pensjonister og en svak økning i andelen nye alderspensjonister som var tidligere yrkesaktive.

Antallet AFP-pensjonister er påvirket både av demografiske forhold, situasjonen på arbeidsmarkedet, normdanning og av endringer i regelverket. Det har vært en viss økning i antall AFP-pensjonister de siste årene som skyldes kraftig vekst i befolkningen i den aktuelle alderen. AFP-pensjonister som andel av befolkningen mellom 62 og 67 år har imidlertid ligget stabilt på mellom 18 pst. og 19 pst. de siste årene.

I folketrygden var det tidligere regler for avkorting av alderspensjon mot arbeidsinntekt for aldersgruppen 67-70 år. For blant annet å stimulere til økt yrkesaktivitet etter 67 år, har avkortingsreglene gradvis blitt fjernet i løpet av perioden 2008-2010. Endringene i regelverket for kombinasjon av pensjon og arbeidsinntekt har bidratt til en viss økning i yrkesaktivitet for den aktuelle aldersgruppen.

Strategier og tiltak

Ettersom det blir en større andel eldre i befolkningen, vil yrkesaktiviteten blant eldre bli stadig viktigere i årene som kommer. For blant annet å stimulere til høy yrkesaktivitet er det fra 1. januar

2011 vedtatt omfattende endringer i pensjonssystemet. Innføringen av nøytrale uttaksregler i folketrygdens alderspensjon for aldersgruppen 62-75 år innebærer at årlig pensjon øker jo senere pensjonen tas ut, og de nye reglene gir en sterk stimulans til å fortsette i arbeid sammenliknet med dagens ordning.

Det blir også mulig å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting av pensjonen, noe som legger til rette for en gradvis avtrapping av yrkesaktiviteten og en fleksibel overgang til pensjonstilværelsen etter den enkeltes ønsker og behov. Dette vil ventelig føre til at flere velger å fortsette noe i arbeid framfor å pensjonere seg helt. Det er viktig at pensjonsreformen følges opp med en aktiv seniorpolitikk for å sikre eldres muligheter til å delta i arbeidslivet. Overgangen fra dagens alderspensjon i folketrygden med en fiksert pensjonsalder på 67 år til en ny alderspensjon med mulighet for uttak av pensjon fra 62 år i folketrygden får fra 1. januar 2011 effekt for årskull fra og med 1943-kullet. Dette betyr at personer fra totalt seks årskull kan ta ut alderspensjon fra folketrygden i 2011. Dette vil trolig føre til at veksten i antall alderspensjonister vil øke i 2011 og i de nærmeste årene, selv om det nye alderspensjonssystemet på lengre sikt ventes å øke yrkesdeltakelsen blant eldre.

Under lønnsoppgjøret i privat sektor i 2008 ble partene enige om en ny, tilpasset AFP-ordning. AFP gjøres om fra en tidligpensjonsordning for de mellom 62 og 67 år, til en supplerende pensjonsordning til den nye fleksible alderspensjon i folketrygden. Den nye ordningen er basert på de samme prinsippene som i folketrygdens alderspensjon, slik at den årlige pensjonen blir høyere jo senere det tas ut. Ny AFP kan i likhet med alderspensjon fra folketrygden kombineres med arbeidsinntekt uten avkorting. Den nye AFP-ordningen i privat sektor understøtter dermed arbeidsinsentivene i ny alderspensjon i folketrygden.

Under lønnsoppgjøret i offentlig sektor i 2009 valgte partene å videreføre dagens AFP som en tidligpensjonsordning for aldersgruppen 62-66 år. Det innebærer at årlig pensjon ikke påvirkes av når den tas ut, og pensjonen avkortes mot arbeidsinntekt. Offentlig ansatte vil dermed ha svakere stimulanser til å fortsette i arbeid etter 62 år enn ansatte i privat sektor.

Fra 2011 innføres det også levealdersjustering av alderspensjonen for nye årskull. Levealdersjusteringen innebærer at nye årskull må arbeide noe lenger enn tidligere årskull for å få samme pensjon i forhold til inntekten hvis levealderen fortset-

ter å øke. Siden levealdersjusteringen innføres gradvis for nye årskull, vil effekten på yrkesaktiviteten blant eldre trolig øke over tid.

Nye opptjeningsregler for alderspensjon i folketrygden som fases gradvis inn fra og med 1954-kullet bidrar også til å øke arbeidsinsentivene ved at alle år med arbeid gir pensjonsopptjening.

Delmål 5 Et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem

Regjeringens mål om et økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem skal bidra til å styrke finansieringen av framtidens pensjoner, slik at både dagens og kommende generasjoner sikres forutsigbare pensjoner. I tillegg må pensjonssystemet ha en god likestillings- og fordelingsprofil. Det er viktig at pensjonssystemet oppleves som rettferdig av den enkelte, og at det har god oppslutning i befolkningen.

Rapport og status

Da alderspensjonen i folketrygden ble etablert i 1967, var det om lag 4 yrkesaktive bak hver pensjonist, mens forholdstallet i dag er 2,6. Uten den vedtatte pensjonsreformen er det antatt at dette forholdstallet ville synke til 1,8 i 2050. Med en slik utvikling ville finansieringsbyrden for kommende generasjoner bli uforholdsmessig høy. På denne bakgrunn er det arbeidet med å reformere pensjonssystemet siden Pensjonskommissjonen ble opprettet av Regjeringen Stoltenberg I i 2001. I de siste årene har dette kommet til uttrykk gjennom avtaler i arbeidslivet og en rekke regelverksendringer på pensjonsområdet.

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjonen i folketrygden. Viktige endringer er:

- Nøytralt fleksibelt uttak av alderspensjon i aldersgruppen 62-75 år for nye alderspensjonister fra 1. januar 2011
- Levealdersjustering av alderspensjonen for nye alderspensjonister med virkning fra 2011
- Ny regulering av alderspensjon under utbetaling for alle alderspensjonister fra 1. mai 2011
- Ny modell for opptjening av alderspensjon som innføres gradvis fra og med 1954-kullet.

I privat sektor er AFP gjort om til et livsvarig påslag til folketrygdens alderspensjon. På samme måte som for alderspensjonen, blir årlig ytelse høyere jo senere den tas ut.

I offentlig sektor videreføres gjeldende tjenestepensjon og AFP, men med nødvendige tilpasninger til de vedtatte endringene i folketrygden fra 2011. Pensjonene får samme regulering som folketrygdens alderspensjon. Videre skal offentlig tjenestepensjon levealdersjusteres som i folketrygden. De tariffestede ordningene i kommunal sektor og helseforetak ble avtalt justert tilsvarende i tariffoppjøret i vår.

Innføringen av obligatorisk tjenestepensjon fra 2006 innebærer at alle får en pensjon i tillegg til folketrygden. Tjenestepensjon kan dermed få økt betydning i framtiden, og den vil bli jevnere fordelt i gruppen av alderspensjonister. Personer som har opptjent tjenestepensjon i bare noen få år vil imidlertid få utbetalt relativt beskjedne beløp pr. år.

Strategier og tiltak

Levealdersjusteringen er sammen med ny regulering av pensjon under utbetaling de viktigste tiltakene for å gjøre pensjonssystemet økonomisk bærekraftig på sikt.

Levealdersjusteringen innebærer at når levealderen i befolkningen øker, må en arbeide noe lenger for å få samme årlige pensjon, fordi opparbeidede pensjonsrettigheter da skal fordeles på lengre levetid som pensjonist. Alternativt vil pensjonen for et gitt uttakstidspunkt bli noe lavere etter som yngre årskull forventes å leve lenger. Levealdersjusteringen innføres parallelt med fleksibelt uttak av alderspensjonen.

Levealdersjusteringen innføres gradvis for årskullene fra og med 1943-kullet. Den gradvise innfasingen innebærer at de første årskullene som kan ta ut pensjon etter at pensjonsreformen er trådt i kraft, i noen grad vil skjermes for effekten av den sterke økningen i levealderen de siste årene. Fra og med 1963-kullet vil levealdersjusteringen få full effekt.

De økonomiske effektene av levealdersjusteringen vil være små på kort sikt, og levealdersjusteringen er isolert sett anslått å redusere utgiftene til folketrygdens alderspensjon med 27 mill. kroner i 2011. Effektene vil gradvis øke over tid forutsatt at forventet levealder fortsetter å øke.

Stortinget vedtak om ny regulering innebærer at alderspensjonen under utbetaling fra 2011 vil reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst. Ny regulering er isolert sett anslått å redusere folketrygdens utgifter til alderspensjon i 2011 med 560 mill. kroner.

Etter nye opptjeningsregler skal inntekstpensjonen avhenge av inntekten fra 13 til 75 år, og alle opptjeningsår teller med. Den enkelte vil hvert år tjene opp pensjonsrettigheter tilsvarende 18,1 pst av pensjonsgivende inntekt. All inntekt teller med, fra første krone og opp til et tak på 7,1G. Nye opptjeningsregler trådte i kraft 1. januar 2010 og innføres gradvis for årskull fra og med 1954-kullet. Utbetaling av pensjon som er delvis opptjent etter nye opptjeningsregler vil dermed først skje i 2016 når 1954-kullet fyller 62 år og kan ta ut pensjon etter nye fleksible uttaksregler. De nye opptjeningsreglene er i gjennomsnitt anslått å være noe gunstigere enn dagens opptjeningsregler når en ser bort fra levealdersjusteringen og ny regulering.

En viktig del av arbeidet med pensjonsreformen har vært å sikre at pensjonssystemet fortsatt skal ha en god fordelings- og likestillingsprofil. I tillegg til å videreføre en god minstesikring er det flere andre elementer i ny alderspensjon som bidrar til en god fordelingsprofil. Taket for opptjening av inntekstpensjon på 7,1G bidrar til at personer med lave og midlere inntekter får høyere kompensasjonsgrad i alderspensjonen enn de med høye inntekter.

Omsorgsopptjening bidrar til at de som er helt eller delvis ute av arbeidslivet i en periode for å ta seg av barn eller eldre syke og funksjonshemmede kompenseres for dette i pensjonssystemet. Den årlige garanterte omsorgsopptjeningen i forbindelse med ulønnet omsorgsarbeid ble hevet fra 4G til 4,5G fra 2010 og gjelder både i dagens og ny alderspensjon fra 2010.

Også pensjonsopptjeningen for dagpengemottakere er forbedret. I dag får man pensjonsopptjening på grunnlag av utbetalte dagpenger. I ny alderspensjon vil en få pensjonsopptjening basert på tidligere inntekt, noe som er en klar forbedring.

Pensjonsreformen er en stor og omfattende reform som berører en rekke ulike ordninger. I Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygden (ny alderspensjon) heter det at «Regjeringen vil sørge for en fortløpende evaluering av pensjonsreformen for å vurdere om den virker etter hensikten.»

Arbeidsdepartementet har på denne bakgrunn satt i gang en forskningsbasert evaluering av pensjonsreformen, og legger opp til at evalueringen får en samlet ramme på om lag 56 mill. kroner for perioden 2011-2018. Evalueringen organiseres under Norges forskningsråd for å sikre best mulig faglig kvalitet og uavhengighet i gjennomføringen.

Delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte
Også pensjonssystemet er sentralt i Regjeringens arbeid for å redusere ulikheter i levekår, utjevne sosiale og økonomiske forskjeller og bekjempe fattigdom. Et av målene for folketrygdens alderspensjon er å sikre en rimelig levestandard og å unngå fattigdom for pensjonister som har hatt ingen eller lav arbeidsinntekt tidligere i livet.

Rapport og status

Minstesikringen i dagens alderspensjon i folketrygden er ivaretatt gjennom minstepensjonen. Denne har vært økt en rekke ganger opp gjennom årene. I perioden 2008-2010 ble det igjen gjennomført en betydelig opptrapping av folketrygdens minstepensjon ved økning av satsen for særtillegget. I 2008 økte minstepensjonen for enslige fra 1,79G til 1,94G, og videre til 1,97G i 2009 og 2G i 2010. Fra 1. mai 2010 utgjør den årlige minstepensjonen 151 272 kroner for enslige og 139 932 kroner for gifte.

Minstepensjonen har økt langt sterkere enn lønnsveksten i årene 2008 og 2009, noe som har bidratt til en meget god inntektsutvikling og bedre levekår for pensjonistene med lavest inntekter.

I 2009 utgjorde minstepensjonister om lag 29 pst. av alle alderspensjonister i folketrygden. Andelen minstepensjonister har blitt redusert over tid som følge av at nye alderspensjonister gjennomgående har høyere opptjent tilleggspensjon enn tidligere årskull. En økning i minstepensjonen bidrar på den annen side isolert sett til at andelen pensjonister med minstepensjon øker fordi flere med lav tilleggspensjon vil få pensjonen supplert med særtillegg. Antall minstepensjonister økte derfor fra 2007 til 2008, men har imidlertid blitt noe redusert fra 2008 til 2009.

Det er fortsatt en langt høyere andel kvinner enn menn med minstepensjon som følge av at kvinner gjennomgående har hatt en svakere tilknytning til arbeidslivet og lavere pensjonsopptjening. Blant kvinner som nå blir alderspensjonister er det stadig flere som har vært yrkesaktive, og andelen minstepensjonister blant kvinner forventes derfor å gå ned også i årene framover.

Strategier og tiltak

Ordningen med en god minstesikring videreføres i ny alderspensjon i folketrygden gjennom en garantipensjon. Garantipensjonen avkortes med 80 pst. mot inntektpensjonen, slik at alle som har hatt pensjonsopptjening gjennom arbeid eller på

annen måte vil få høyere pensjon enn de som aldri har hatt noen form for pensjonsopptjening. På lang sikt er det dermed anslått at stadig færre bare vil få garantipensjon.

Delmål 7 Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov

Gjennom pensjonsreformen øker den enkeltes valgmuligheter i overgangen mellom arbeid og pensjon. Pensjonssystemet åpner for helt eller delvis uttak av pensjon mellom 62 og 75 år. I tillegg kan arbeid kombineres med pensjon uten avkorting. God informasjon og tilrettelegging er en forutsetning for at den enkelte skal kunne ta beslutninger tilpasset egne behov. Regjeringen er opptatt av det legges til rette for tilstrekkelig informasjon og veiledning.

Rapport og status

Arbeidsdepartementet har tre underliggende virksomheter som administrerer pensjonsordninger, Arbeids- og velferdsetaten, Statens pensjonskasse og Pensjonstrygden for sjømenn.

Arbeids- og velferdsetaten skal sette brukernes behov i sentrum og ha fokus på brukerretting både på individnivå og systemnivå. Brukerne skal møtes med service og respekt, samt god informasjon og tilgjengelighet. Det skal legges vekt på å gi et likeverdig tilbud til alle, uavhengig av brukernes bakgrunn. En sentral oppgave for etaten i 2011 vil være å gi god informasjon om pensjonssystemet og pensjonsreformen.

Stadig flere har tilgang til og kompetanse på bruk av nettjenester. For at den enkelte skal kunne få best mulig informasjon om egen pensjon, har Arbeids- og velferdsetaten utviklet pensjonsportalen Din pensjon på internett. Et viktig element i portalen er en pensjonskalkulator som gir den enkelte mulighet til å beregne nivået på pensjonen ved ulike tidspunkt for uttak. Det er også mulig å søke om pensjon elektronisk. Portalen innhenter i tillegg informasjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger, og fra private ordninger gjennom et samarbeid med Norsk Pensjon, noe som bidrar til at den enkelte kan få en samlet framstilling av egne pensjonsrettigheter. Arbeids- og velferdsetaten har videre lansert nettsiden deterdinpensjon.no der publikum finner informasjon om ny alderspensjon samlet på et sted.

Personer som ikke benytter nettjenester kan henvende seg til Arbeids- og velferdsetaten ved telefon eller oppmøte, og få den samme informasjonen der. For å sikre best mulig kvalitet i infor-

masjons- og veiledningsarbeidet har Arbeids- og velferdsetaten etablert en midlertidig saksbehandlingsenhet NAV Ny pensjon.

Arbeids- og velferdsetaten har i perioden mars til mai 2010 sendt ut informasjon til årskullene 1944-1948 som er de første som kan ta ut fleksibel alderpensjon fra 2011. Parallelt med utsendelsen av informasjon har det vært arrangert informasjonsmøter rundt om i landet der publikum får en introduksjon til hovedtrekkene i det nye regelverket. Det gjennomføres også en informasjonskampanje i ulike medier for å øke kunnskapen om pensjonsreformen.

Søknadsfristen for å være sikret at pensjonen faktisk blir utbetalt fra 1. januar 2011 var 1. august 2010, men Arbeids- og velferdsetaten behandler de søknadene som kommer inn fortløpende. Pr 1. september 2010 hadde det kommet inn 12 293 søknader om alderspensjon for årskullene 1944-1948. Av disse hadde 81 pst. søkt om full pensjon, og 45 pst. av søkerne hadde søkt elektronisk.

Statens pensjonskasse (SPK) skal drive målrettet informasjon til medlemmer og medlemsvirksomheter om rettigheter og plikter. SPK skal årlig gjennomføre kunde- og medlemsundersøkelser for å måle utviklingen av servicenivået over tid.

I SPK viste kundeundersøkelsen i 2009 at 85 pst. av bedriftskundene (arbeidsgivere) var fornøyde med servicenivået i SPK. Dette er 5 pst. høyere sammenlignet med 2008. Kundeundersøkelsen viste videre at 58 pst. av medlemmene (enkeltpersoner) var fornøyde med servicenivået i SPK. Resultatene for pensjonister og lånekunder (aktivt forhold til SPK) lå imidlertid betydelig høyere.

I 2009 mottok personservice i SPK 165 000 henvendelser, og 84 pst. kom via telefon. I løpet av 2009 gikk gjennomsnittelig ventetid for telefonhenvendelser om pensjon ned fra 51 til 36 sekunder. Videre holdt SPK 76 kurs og foredrag om offentlig tjenstepensjon for medlemsvirksomhetene og 39 pensjonsforberedende kurs for ansatte.

I 2009 lanserte SPK den første tegnspråklige presentasjonen om pensjonsreformen på spk.no. SPK ble også nominert til Klarspråkprisen i 2009.

Pensjonstrygden for sjømenn skal sette brukernes behov i sentrum. Det gjelder blant annet service, informasjon, tilgjengelighet og kompetanse og et godt tilpasset tjenestetilbud.

Strategier og tiltak

For å gjøre det enklere for brukerne og for at tjenestene skal tilpasses brukernes behov, har

Arbeids- og velferdsetaten iverksatt en rekke tiltak, som for eksempel utvikling av internettsidene nav.no og bedret tilgjengelighet på telefon. Det er et mål at stadig flere brukere kan ta i bruk moderne teknologi i sin kommunikasjon med etaten, slik at deres individuelle behov løses så raskt og enkelt som mulig.

SPK skal i løpet av 2010 tilby en detaljert pensjonskalkulator, hvor årskullene 1943-1953 kan finne ut hvordan ulike valg vil slå ut for den enkelte. Alle medlemmer av SPK med oppsatte rettigheter skal ha mottatt rettighetsbrev innen utgangen av 2012, fordelt med 1/3 på det enkelte år (200 000 medlemmer i 2010). Hendelsesbasert premie for de premiebetalende virksomhetene i SPK iverksettes innen 1. januar 2011.

Krav om pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn kan ventes avgjort innen to måneder (etter utsendt forhåndsinformasjon).

Delmål 8 Rett stønad til rett tid

Den enkeltes rettigheter til pensjoner skal forvaltes på en god og effektiv måte, og rett pensjon skal utbetales til rett tid.

SPK skal utbetale korrekt pensjon til rett tid. SPK skal oppfylle utbetalingsgarantien som sikrer at medlemmene får sin pensjon første måned etter siste lønning. Av utbetaling av nye pensjoner skal minimum 96 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling. For endrede pensjoner er kravet at minimum 94 pst. skal være korrekte ved første gangs utbetaling.

Rapport og status

Ved revisjon av regnskapet for 2008 ble det avdekket at Arbeids- og velferdsetaten hadde betydelige utfordringer med å sikre rett ytelse til den enkelte mottaker. Arbeids- og velferdsdirektoratet har derfor gitt arbeidet med å utforme, innføre og følge opp rutinene i ytelsesforvaltningen prioritet. Dette arbeidet er omfattende og det er behov for å gå skrittvis frem. Medio september 2010 er det, i følge Arbeids- og velferdsdirektoratet, etablert kontroller på stønadsområder som samlet representerer 90 pst. av utbetalingene fra Arbeids- og velferdsetaten, jf. også omtale under kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

SPKs resultat i 2009 for nye pensjoner var en rettprosent på 97,2. Resultatet for endrede pensjoner viste en rettprosent på 94,6. SPKs samlede rettprosent har steget fra 95,5 i 2008 til 95,9 i 2009. I tillegg ble utbetalingsgarantien innfridd i 2009. SPK har i 2009 sendt ut 156 000 kvalitetssikrings-

brev til medlemmene som et ledd i å øke kvaliteten i grunnlagsdataene. Dette er viktig med sikte på å forbedre rettprosenten ytterligere fra dagens nivå.

Strategier og tiltak

De disposisjoner som gjøres gjennom forvaltningen av folketrygdens ytelser skal være i samsvar med gjeldende regelverk. Departementet har derfor bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å igangsette arbeid med å utvikle metoder for å måle og følge opp feil, samt etablere helhetlige krav for kvalitet i forvaltningen av folketrygdens ytelser. Det vil i den forbindelse bli lagt vekt på å utvikle målbare kriterier for kvalitet.

I løpet av 2010 skal grunnlagsdataene til alle medlemmer av SPK (720 000 medlemmer) være ferdig kvalitetssikret.

Delmål 9 Effektiv drift og god gjennomføring av reformer

Pensjonsreformen er en av de største reformene siden folketrygden ble innført i 1967. Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for gjennomføringen. Pensjonsprogrammet er et av Norges største IKT-prosjekter noensinne.

Statens pensjonskasse startet i 2008 et omfattende investeringsprogram (PERFORM), for å fornye dagens IT-plattform og iverksette maskinell støtte for regelverksendringene i pensjonsreformen, avtale om offentlig tjenestepensjon og samordningsregelverket.

Rapport og status

Som følge av Stortingets behandling og vedtak i forbindelse med pensjonsreformen, etableres det nye IKT-løsninger for håndtering av nytt regelverk på pensjonsområdet. Arbeids- og velferdsetaten innførte i desember 2008 et nytt IKT-system for saksbehandling og utbetaling av pensjoner. Parallelt med innføring av systemløsningen har etaten etablert en ny organisering og nye arbeidsprosesser på pensjonsområdet. Arbeids- og velferdsdirektoratet har opplyst at det i perioden etter innføringen av det nye IKT-systemet har vært enkelte innkjøringsproblemer knyttet til saksbehandlingen på pensjonsområdet. Det er blant annet identifisert feil i systemet som har ført til feil i beregning av pensjoner for enkelte grupper. Systemet og internkontrollen på pensjonsområdet har i 2009 ikke vært av tilstrekkelig god kvalitet, slik at noen pensjonister ikke har fått kor-

rekte pensjonsutbetalinger. Det har bl.a. forekommet saksbehandlingsfeil i enkeltsaker som ikke er fanget opp av etatens systemer for internkontroll før utbetaling. Over tid vil feilene bli identifisert og brukerne få utbetalt rett beløp.

Et overordnet mål med investeringsprogrammet (PERFORM) i SPK er å sikre korrekte og rettidige ytelser til kunder og medlemmer og sørge for en kostnadseffektiv innføring av reformen i SPK både med tanke på investering og senere drift. Ved slutføring av programmet (31. desember 2012) skal 95 pst. av SPKs pensjonsytelser behandles maskinelt. Det er lagt til grunn at pensjoner etter nytt regelverk skal behandles maskinelt fra 1. januar 2011, og at investeringsprogrammene skal være sluttført innen 31. desember 2011.

Strategier og tiltak

Arbeids- og velferdsetaten jobber med å rette opp feilene på pensjonsområdet, herunder de systemtekniske årsakene til feilberegningen. Det arbeides med å etablere en helhetlig internkontroll på pensjonsområdet som skal sikre rett utbetaling av pensjoner, jf. Prop. 125 S (2009-2010) og Prop. 1 S (2009-2010), jf. også omtalen av arbeidet med å etablere en helhetlig internkontroll i Arbeids- og velferdsetaten under resultatområde 2, delmål 8 og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Utviklingen av IKT-løsningene og endringene på pensjonsområdet er komplekst og krevende. I all hovedsak har selve utviklingen av IKT-løsningene likevel gått etter planen. IKT pensjonsprogrammet vil pågå helt frem til pensjonsreformen trer i kraft i 2011. Siste leveranser i dette programmet er planlagt avsluttet i løpet av 1. halvår 2011. Det er en stram tidsplan for den gjenstående delen av gjennomføringen av fase 3, og det er fortsatt risiko ved gjennomføringen av et så omfattende IKT-prosjekt.

Utviklingen av nye IKT-systemer i Statens pensjonskasse legger til rette for økt digitalisering av arbeidsprosessene, elektronisk utveksling av data med Statens pensjonskasses samarbeidspartnere og flere og bedre elektroniske tjenester til medlemmer og medlemsvirksomheter.

Departementet gjennomførte i 2010 ny kvalitetssikring (KS2) av investeringsprogrammet (PERFORM). Kostnadsrammen for PERFORM ble vedtatt av Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2010 til 1 287 mill. kroner (2010-kroner), jf. romertallsfullmakt. Styringsrammen ble fastsatt til 1 006 mill. kroner (2010-kroner).

Statens pensjonskasse benytter store linjeresurser i arbeidet med PERFORM. Denne kostnaden er en del av de samlede prosjektkostnadene. Dette skaper behov for å erstatte de linjeresursene som blir brukt i arbeidet med PERFORM for å sikre god drift av dagens system og tjenester.

Forslag til midlertidige tilpasninger i pensjonstrygden for sjømenn som skal gjelde fra 1. januar 2011 ble sendt på høring 5. juli 2010, og vil bli fulgt opp med et lovforslag. Pensjonstrygden for sjømenn må iverksette eventuelle endringer i regelverket.

Programkategori 09.50 Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
611	Pensjoner av statskassen	21 541	21 600	20 900	-3,2
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse	7 845 214	8 138 000	9 063 000	11,4
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden	753 000	762 000	782 000	2,6
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	5 736 453	6 033 000	10 042 000	66,5
615	Yrkesskadeforsikring	71 567	92 000	72 000	-21,7
616	Gruppelivsforsikring	141 790	131 000	156 000	19,1
2470	Statens pensjonskasse	293 063	312 571	421 770	34,9
	Sum kategori 09.50	14 862 628	15 490 171	20 557 670	32,7

Utgifter under programkategori 09.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
01-24	Statens egne driftsutgifter	8 738 910	9 104 228	10 098 740	10,9
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	293 063	285 943	347 930	21,7
70-89	Andre overføringer	94 202	100 000	111 000	11,0
90-99	Utlån, statsgjeld m.v.	5 736 453	6 000 000	10 000 000	66,7
	Sum kategori 09.50	14 862 628	15 490 171	20 557 670	32,7

Inntekter under programkategori 09.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
		2009	Saldert budsjett 2010		
3614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse		3 518 000	4 526 000	28,7
3615	Yrkesskadeforsikring	141 284	136 000	153 000	12,5
3616	Gruppelivsforsikring	98 531	98 000	91 000	-7,1
5470	Statens pensjonskasse	10 059	18 069	18 069	0,0
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse	86	734 000	1 229 000	67,4
	Sum kategori 09.50	249 960	4 504 069	6 017 069	33,6

Allmenn omtale

Kategorien omhandler både den administrative driften av Statens pensjonskasse og de ytelsene som ordningene til Statens pensjonskasse gir rett til. Statens pensjonskasse er en forvaltningsbedrift. Det går et klart skille mellom pensjons- og forsikringsordningene og det administrative apparatet i virksomheten som forvalter og administrerer ordningene. Det vises til nærmere omtale under kap. 2470.

Statens pensjonskasse forvalter Norges største tjenestepensjonsordning. Ytelsene fra Statens pensjonskasse omfatter:

- Alderspensjon.
- Uførepensjon.
- Enke- og enkemannspensjon.
- Barnepensjon.

I tillegg administrerer Statens pensjonskasse:

- Gruppelivsforsikring.
- Erstatning ved yrkesskade.
- Vartpenger.
- Pensjoner av statskassen.
- Før tidspensjon.
- Avtalefestet pensjon (AFP).
- Boliglån.

Statens pensjonskasse administrerer også egne pensjonsordninger for blant annet apotekvirksomhet, statsråder, stortingsrepresentanter, kunstnerlig personale ved Den norske opera og ballett samt følgepersoner i utenriktjenesten.

Statens pensjonskasse er en statsgarantert kasse til dekning av de pensjoner som etter lov om Statens pensjonskasse eller andre lover skal utbe-

tales av kassen. Dette gir staten ansvaret for å finansiere de pensjonene som blir tjent opp. Verdien av opptjente rettigheter er i 2010 estimert til om lag 339 mrd. kroner.

Medlemmer og regelverk

Staten har siden 1917 hatt en lovhjemlet tjenestepensjonsordning for sine embets- og tjenestemenn og for skoleverket. Pr. 31. desember 2009 var om lag 950 000 medlemmer knyttet til pensjonsordningene som Statens pensjonskasse administrerer. Av disse er det om lag 230 000 pensjonister og 290 000 yrkesaktive medlemmer, mens 430 000 har rett til såkalt oppsatt pensjon, dvs. at de tidligere har opparbeidet seg pensjonsrettigheter i Statens pensjonskasse, men at de for tiden ikke er ansatt i en medlemsvirksomhet.

Medlemskap er obligatorisk for statsansatte (ansatte i staten som juridisk enhet), som utgjør om lag halvparten av de 290 000 yrkesaktive medlemmene. De yrkesaktive medlemmene kan deles inn i fire hovedgrupper med hensyn til arbeidsgiver:

- Statsforvaltningen, Stortinget og domstolene (52 pst.).
- Skoleverket i kommunal og fylkeskommunal sektor (36 pst.).
- Selskap/foretak (9 pst.).
- Stiftelser/organisasjoner m.v. (3 pst.).

Tjenestepensjonsordningen i staten er utformet som en bruttoordning. Alderspensjon fastsettes ved at det først beregnes brutto alderspensjon, som ved full opptjeningsstid (30 år), utgjør 66 pst. av pensjonsgrunnlaget (sluttlønn), opp til en inn-

tekt på 12 G. Ved kortere tjenestetid enn 30 år og når gjennomsnittlig deltidsprosent er lavere enn 100 pst., reduseres pensjonen forholdsmessig. Bruttopenasjonen samordnes deretter med alderspensjon fra folketrygden. Regelverket innebærer at pensjonisten er garantert en samlet pensjon på minst 66 pst. av sluttlønnen (bruttogarantien) ved full opptjeningstid. De detaljerte samordningsreglene er utformet slik at alle alderspensjonister i praksis får utbetalt mer enn bruttogarantien på 66 pst. i samlet pensjon ved full opptjeningstid.

Alderspensjon fra Statens pensjonskasse avkortes mot arbeidsinntekt fra stilling som gir opptjening av pensjonsrettigheter i offentlig tjenstepensjonsordning. Dersom arbeidsinntekten kommer fra privat sektor (ikke-medlemspliktige stillingsforhold), avkortes imidlertid ikke pensjonen fra Statens pensjonskasse.

Uførepensjonen i Statens pensjonskasse beregnes i store trekk som alderspensjon, men det regnes normalt med tjenestetid fram til stillingens aldersgrense. Samordningsreglene er de samme som for alderspensjon. Uførepensjon avløses av alderspensjon ved stillingens aldersgrense, det vil si at dette i de fleste tilfeller skjer ved 70 år.

Pensjon til gjenlevende ektefelle beregnes på grunnlag av den avdødes opptjening i Statens pensjonskasse og eventuelle andre offentlige tjenstepensjonsordninger. Samordningsreglene for enke- og enkemannspensjon fra Statens pensjonskasse er under utfasing. Dette skyldes at det ble innført et nettosystem for pensjon til gjenlevende ektefeller fra 1. januar 2001, der pensjonen utgjør 9 pst. av avdødes pensjonsgrunnlag. Avhengig av den gjenlevendes alder og når den avdøde ble medlem i Statens pensjonskasse, ytes det fortsatt samordningspliktige bruttopensjoner på 39,6 pst. av avdødes pensjonsgrunnlag. Pensjon til gjenlevende ektefelle etter bruttoordningen skal som utgangspunkt prøves mot den gjenlevendes faktiske eller forventede arbeidsinntekt og eventuell egen tjenstepensjon, men det finnes grupper som er unntatt fra slik behovsprøving.

Barnpensjon ytes til gjenlevende barn under 20 år som ble forsørget av et medlem som dør. Pensjonen beregnes på bakgrunn av avdødes pensjonsgrunnlag. Fra 1. januar 2001 beregnes barnpensjon som en nettoytelse, der pensjonen ved full opptjeningstid utgjør 15 pst. av avdødes pensjonsgrunnlag i pensjon per barn. Full opptjeningstid oppnås for gjenlevende barn dersom avdøde hadde full opptjening ved bortgang eller ville ha fått det som alderspensjonist.

I staten gjelder avtalefestet pensjon (AFP) alle tilsatte som er omfattet av hovedtariffavtalen. For en del fristilte statlige virksomheter og andre private virksomheter som er medlem av Statens pensjonskasse gjelder det særskilte tariffavtaler som omfatter AFP. Pensjonsalderen i AFP-ordningen er nå 62 år. Vilåret om minst 10 år med poengopptjening i folketrygden etter fylte 50 år (tariffavtalenes gjennomgående vilkår) gjelder ikke for medlemmer av Statens pensjonskasse, som har krav om 10 års medlemskap etter fylte 50 år.

AFP i Statens pensjonskasse fra 62 til 65 år består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller et sært tillegg som beregnes etter reglene i folketrygdloven (folketrygdberegnet AFP). Fra 65 år beregnes AFP som en alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, det vil si at pensjonen utgjør 66 pst. av pensjonsgrunnlaget, ved full opptjeningstid.

Dersom pensjonisten har pensjonsgivende inntekt etter uttaket av AFP, skal pensjonen reduseres med samme prosentandel som den nye pensjonsgivende inntekten utgjorde av tidligere pensjonsgivende inntekt. Det gjelder likevel et toleransebeløp på 15 000 kroner, slik at AFP ikke avkortes dersom den pensjonsgivende inntekten er under dette beløpet. I Statens pensjonskasse gjelder disse avkortingsreglene i hele perioden med AFP.

Ny offentlig tjenstepensjonsordning

I tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått avtale om AFP i offentlig sektor og offentlig tjenstepensjon. Denne avtalen innebar at eksisterende regler for offentlig tjenstepensjon (bruttopenasjon) og AFP i offentlig sektor skulle videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005.

Reglene for offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor ble endret ved lovene 25. juni 2010 nr. 28 og 29. Endringene skal gjelde fra 1. januar 2011 og gjelder fullt ut for årskull til og med 1953. Disse årskullene får folketrygdens alderspensjon i sin helhet opptjent og beregnet etter dagens regler, men med fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering fra 2011. Det følger av avtalen fra 2009 at det skal gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i de offentlige tjenstepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer årskullene til og med 1958-kullet en pensjon på 66 pst. av pensjonsgrunnlaget ved 67 år og 30 års opptjening.

Levealdersjustering i offentlig tjenestepensjon

Både offentlig tjenestepensjon og folketrygden skal levealdersjusteres. For 1943-kullet er forholdstallet satt til 1,0 ved fylte 67 år. Det vil si at dette årskullet ikke omfattes av levealdersjusteringen. Forholdstallet for de som er født i 1953 er anslått til 1,053. 1953-kullet forventes med andre ord å leve lenger enn 1943-kullet, og må derfor fordele den totale pensjonsutbetalingen over en noe lengre periode. Forholdstallene blir beregnet ut fra gjennomsnittet av dødelighetsratene for eldre årskull de siste ti årene før fastsettingstidspunktet. Forholdstallene er like for kvinner og menn.

Mulighet for å kompensere

Det nye regelverket gir anledning til å kompensere for levealdersjusteringen ved at medlemmer kan fortsette i stillingen etter fylte 67 år. Det betyr at alle har mulighet til å oppnå en pensjon som tilnærmet er beregnet etter gammelt regelverk, uten levealdersjustering. Dette innebærer at ansatte må arbeide utover fylte 67 år uten å ta ut pensjon.

Ny regulering

I dag reguleres opparbeidede pensjonsrettigheter og pensjoner med folketrygdens grunnbeløp, som igjen reguleres i takt med inntektsutviklingen for lønnstakerne. I den nye tjenestepensjonsordningen skal pensjon under utbetaling reguleres etter gjennomsnittlig lønnsvekst fratrukket en fast faktor på 0,75 pst.

Overføringsavtalen

Pensjonsytelsene blir samordnet med ytelsene fra folketrygden og andre offentlige tjenestepensjonsordninger. Samordningen med de andre offentlige tjenestepensjonsordningene skjer i hovedsak gjennom Overføringsavtalen. Overføringsavtalen er inngått mellom Statens pensjonskasse og andre leverandører av offentlige tjenestepensjonsordninger i kommunale pensjonskasser, livsforsikringsselskap og lovfestede pensjonsordninger, og skal sikre at medlemmenes pensjon ikke blir påvirket når de skifter arbeidsgiver i offentlig sektor. Overføringsavtalen stiller blant annet krav om at det skal være et felles pensjonsprodukt og at pensjonene skal reguleres på samme måte som i Statens pensjonskasse. Dette sikrer de ansatte årlig regulering av opptjente pensjonsrettigheter også etter et skifte fra statlig til

privat sektor. Statens pensjonskasse er koordinerende organ for Overføringsavtalen, og håndterer blant annet regelverket for oppgjør mellom pensjonsordningene.

Premiebetaling i Statens pensjonskasse og synliggjøring av statens pensjonskostnader

Hovedprinsippet for statlige virksomheter (bruttobudsjetterte) er at de ikke betaler arbeidsgiverpremie. Statlige nettobudsjetterte virksomheter (50 pst.) betaler imidlertid arbeidsgiverpremie til Statens pensjonskasse, mens de bruttobudsjetterte ikke betaler premie. Blant de ikke-statlige medlemsvirksomhetene er premiebetaling et hovedprinsipp. En rekke ideelle organisasjoner, religiøse organisasjoner og arbeidslivorganisasjoner utgjør videre et unntak fra hovedregelen, da de kun betaler medlemsinnskudd og AFP-premie.

Samlet sett blir det ikke betalt premie (verken arbeidsgiverpremie eller medlemsinnskudd) for om lag 30 pst. av den yrkesaktive medlemsmassen. De resterende 70 pst. som det blir betalt premie for, kan deles inn i fire hovedkategorier:

- Bare medlemsavgift (1 pst.).
- Bare medlemsavgift og AFP-ordning (1 pst.).
- Full premiebetaling uten bruk av fiktive fond/forsikringstekniske oppgjør (58 pst.). Gruppebasert oppfølging som hovedprinsipp.
- Full premiebetaling med bruk av fiktive fond/forsikringstekniske oppgjør (10 pst.). Individuell oppfølging.

Oppfølging med bruk av fiktive fond innebærer at en simulerer avsetning av pensjonsmidler. Bakgrunnen for denne ordningen er ønsket om å kunne få en mest mulig korrekt actuariell premieoppfølging av medlemsvirksomhetene. Medlemsvirksomhetene betaler til enhver tid det pensjonsordningen koster, og en unngår at virksomhetene enten får overdekning eller blir subsidierte. En slik målsetting er blant annet uttrykt i St.meld. nr. 33 (1993-1994) *Om medlemskap i Statens pensjonskasse*, jf. Innst. S. nr. 159 (1993-1994). Ordningen muliggjør at Statens pensjonskasse kan foreta forsikringstekniske oppgjør.

Ordningen med fiktive fond har til nå bare blitt benyttet til å følge opp om lag 100 virksomheter. Dette skyldes blant annet at det er mer ressurskrevende å følge opp virksomhetene med slike fond. En har derfor prioritert denne typen oppfølging særskilt der dette har vært sett på som viktig ut fra konkurransehensyn. Den nye forsikringstekniske systemløsningen til Statens pensjonskasse (systemet for beregning av forsikringstekniske avsetnin-

ger), implementert av Statens pensjonskasse i 2010, gjør det mulig med en mer effektiv og automatisert oppfølging av de fiktive fondene. Frem til nå har en bare benyttet premier som er fastsatt på forhånd. Fra 2011 er det lagt opp til å innføre såkalte hendelsesbaserte premier for noen aksjeselskap som har egne fiktive fond. Det vises til nærmere omtale under kap. 612, post 01.

I Statens pensjonskasses medlemsdatabase finnes det detaljert informasjon om opptjente pensjonsrettigheter til hvert medlem. Dette vil blant annet være relevant kostnadsinformasjon for statlige virksomheter som velger å føre periodisert virksomhetsregnskap i tillegg til kontantregnskapet. Departementet vil i 2011 gjennomgå premiesystemet for statlige virksomheter i Statens pensjonskasse.

Hovedutfordringer og utviklingstrekk

En viktig utfordring for Statens pensjonskasse i 2011 er å iverksette pensjonsregelverket for ny offentlig tjenstepensjon på en effektiv måte og med god kvalitet til brukerne.

Statens pensjonskasse har siden 2008 arbeidet med å fornye sine IKT-systemer med sikte på å kunne iverksette pensjonsreformen fra 1. januar 2011. Arbeidet har vært organisert i et eget inves-

teringsprogram, PERFORM (pensjon for fremtiden), som skal slutføres i løpet av 2011.

Ved ombygging av eksisterende og utvikling av nye IKT-systemer i Statens pensjonskasse blir det lagt til rette for økt digitalisering av arbeidsprosessene, elektronisk utveksling av data med Statens pensjonskasses samarbeidspartnere, samt flere og bedre elektroniske tjenester til medlemmer og medlemsvirksomheter. Minimum 95 pst. av Statens pensjonskasses pensjonsytelser skal behandles maskinelt når PERFORM slutføres pr. 31. desember 2011.

Kostnads- og styringsrammen til investeringsprogrammet ble revidert i ifm. revidert nasjonalbudsjett 2010, jf. Prop. 125 S (2009-2010), og utgjør henholdsvis 1 287 mill. kroner (kostnadsramme) og 1 006 mill. kroner (styringsramme).

I tillegg til investeringsprogrammet PERFORM har Statens pensjonskasses kostnader til løpende drift økt som følge av forberedelser til og gjennomføringen av pensjonsreformen. Det vises til nærmere omtale under kap. 2470, post 24.

Hovedmål i 2011

Resultatmål og prioriteringer til det enkelte hovedmål er nærmere omtalt under kap. 2470 Statens pensjonskasse.

Kap. 611 Pensjoner av statskassen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2009	Saldert budsjett 2010	
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	21 541	21 600	20 900
	Sum kap. 611	21 541	21 600	20 900

Allmenn omtale

Pensjoner av statskassen er hjemlet i Grunnlovens § 75 bokstav i. Ordningen omfatter grupper som ikke har tjent opp pensjonsrettigheter i Statens pensjonskasse, men får utbetalt pensjoner likevel. Følgende hovedgrupper er omfattet av ordningen:

- Stedlig tilsatte arbeidstakere ved norske utenriksstasjoner kan få vederlagspensjon av statskassen ut fra forholdene på stedet. Denne ordningen blir administrert i samarbeid med Utenriksdepartementet, og pensjonen blir utbetalt gjennom utenriksstjenesten.

- Arbeidstakere som har hatt statlige tjenesteforhold uten mulighet til å bli medlem av Statens pensjonskasse, kan få tilleggspensjon når de senere har blitt medlem med rett til pensjon. Det finnes særlige retningslinjer om pensjon for krigstjeneste. I tillegg omfattes tilfeller hvor det er rimelig å tilstå pensjon av statskassen.

Rapport 2009

Arbeidsdepartementet gir tilsagn om pensjoner av statskassen etter søknad. Det ble gitt tilsagn om 9 nye pensjoner av statskassen i 2009, jf. Prop. 96 S (2009–2010) *Pensjonar frå statskassa*. Tilsvarende ble det gitt tilsagn om 9 nye pensjoner i 2008.

Budsjett 2011**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten skal dekke forventede utbetalinger til pensjoner av statskassen. Det for-

ventes en reduksjon i utbetalingene på 4 pst. i 2011.

I 2011 foreslås det en bevilgning på 20,9 mill. kroner.

Kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	7 750 336	8 048 000	8 963 000
22	Sluttoppgjør, <i>overslagsbevilgning</i>	8 676		
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	86 202	90 000	100 000
	Sum kap. 612	7 845 214	8 138 000	9 063 000

Allmenn omtale

Kapitlet er nettobudsjettert. De årlige pensjonsutbetalingene blir delvis finansiert av Statens pensjonskasses inntekter. Dette er regulert i lov om Statens pensjonskasse § 41, der det også går frem at den delen av netto pensjonsutgifter som ikke blir finansiert av pensjonsinnskudd og fondsavkastning, skal dekkes av staten ved årlige tilskudd. Inntektssiden er blant annet regulert i § 16, som sier at alle medlemmer skal betale innskudd med 2 pst. av pensjonsgrunnlaget. I tillegg er en rekke virksomheter pålagt å yte en del fra arbeidsgiver. Det blir betalt arbeidsgiverdel for om lag 70 pst. av alle medlemmer, blant annet for nesten alle som ikke er statsansatte.

Inntektssiden utgjør i første rekke medlemssinnskudd og arbeidsgiverpremie fra de av medlemsvirksomhetene som er premiebetalende. Dette er innskudd for pensjonsrettigheter som skal utbetales langt frem i tid, mens utbetalingene

er til de som tidligere har vært yrkesaktive. Det er derfor ikke noen direkte sammenheng mellom utgiftene og inntektene på kapitlet i det enkelte budsjettår. Arbeidsgiverdelen blir i de fleste tilfelle regnet ut som en fellessats for grupper av virksomheter. En del virksomheter får likevel premien regnet ut individuelt, blant annet de fleste aksjeselskapene. Arbeidsgiverdelen vil derfor variere fra virksomhet til virksomhet, eller for ulike grupper av virksomheter, avhengig av for eksempel lønnsnivå, aldersfordeling og pensjonsalder. I tillegg inntektsføres refusjon for blant annet yrkesskadeutbetalinger og førtidspensjoner.

Utgiftssiden utgjør i første rekke utbetalinger til alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon, barnepensjon og avtalefestet førtidspensjon (AFP). I tillegg blir det budsjettert avskrivninger, administrasjonsutgifter og refusjonspensjoner. Det blir også budsjettert utbetalinger til yrkesskadeborsikring som ikke blir dekket av det nye premiesystemet fra 1996.

Rapport 2009*Økning i antall pensjoner 2008-2009*

Pensjonsart	2008	2009	Endring 08/09	Pst. endring 08/09
Alderspensjon	119 117	124 395	5 278	4,43
Avtalefestet pensjon	12 001	12 573	572	4,77
Førtidspensjon	1 203	881	-322	-26,77
Uførepensjon	56 111	58 165	2 054	3,66
Ektefellepensjon	46 553	46 666	113	0,24
Barnepensjon	2 162	2 158	-4	-0,19
Alle pensjonsarter	237 147	244 838	7 691	3,24

Netto økning i antallet pensjoner var på 7 691 i 2009 eller 3,6 pst., fra 237 147 pr. 31. desember 2008 til 244 838 pr. 31. desember 2009.

Budsjett 2011

Det er regnet med at netto utbetalinger i 2011 vil bli på 9 063 mill. kroner, inkludert 140 mill. kroner i effekt av lønns- og trygdeoppgjøret i 2010, fordelt med 8 963 mill. kroner på post 01 og 100 mill. kroner på post 70. Dette er ca. 1 217 mill. kroner høyere enn regnskap 2009, og ca. 925 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Økningen i 2011 i forhold til saldert budsjett 2010 skyldes i første rekke reduserte premieinntekter samt økte pensjonsutbetalinger.

Pensjonsutbetalinger

Kategorien «pensjonsutbetalinger» i tabellen nedenfor inkluderer alderspensjon, enke- og enkemannspensjon og barnepensjon, uførepensjon og vartpenger. Utbetalingene er ventet å utgjøre 16 841 mill. kroner i 2011. Dette er en økning på 1 421 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2009, og 704 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2010. Av denne differansen utgjør trygdeoppgjøret i 2010 491 mill. kroner. Det er lagt til grunn en vekst på 3,6 pst. når det gjelder pensjoner.

AFP-pensjoner

Det er budsjettert med en utbetaling på 3 007 mill. kroner til AFP-pensjoner i 2011. Dette er en

økning på 295 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2009, og 37 mill. kroner sammenlignet med det som er lagt til grunn i saldert budsjett 2010. Av denne differansen utgjør trygdeoppgjøret i 2010 88 mill. kroner. Det er lagt til grunn en vekst på 2,9 pst. når det gjelder AFP-pensjoner.

Førtidspensjoner

Utbetalingene til førtidspensjoner er beregnet å utgjøre 138 mill. kroner i 2011. Dette er en nedgang på 127 mill. kroner sammenlignet med regnskap 2009 og 99 mill. kroner sammenlignet med det som ble lagt til grunn i saldert budsjett 2010. Trygdeoppgjøret i 2010 bidrar isolert sett til å øke utbetalingene med 4 mill. kroner. Pr 1. januar 2010 er alle førtidspensjonsordninger i SPK lukkede ordninger (en lukket ordning består av de som er medlemmer på det tidspunkt ordningen lukkes og tar ikke opp nye medlemmer). Følgelig forventes det ingen tilgang av nye førtidspensjoner i budsjettperioden.

Fordi utgiftene til førtidspensjoner blir refundert fra virksomhetene, er nettoeffekten på kap. 612 tilnærmet budsjettneutryl. Samlet sett er det budsjettert med en netto innbetaling av refusjoner på 1 mill. kroner i 2011 på kap. 612.

Premieinntekter – medlemsinnskudd

Anslaget for medlemsinnskudd er på 1 651 mill. kroner. Dette er 81 mill. kroner høyere enn regnskap 2009 og 106 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Av dette medfører lønnsoppgjøret i 2010 en økning i innskuddet med 65 mill. kroner.

Premieinntekter – arbeidsgiverandel

Anslaget for innbetaling av arbeidsgiverandel er 9 297 mill. kroner. Dette er 478 mill. kroner høyere enn regnskap 2009 og 373 mill. kroner lavere enn i saldert budsjett 2010. Reduksjonen sammenlignet med saldert budsjett 2010 skyldes flere forhold:

- Premiesatsene for 2011 er redusert, i hovedsak som følge av at det er lagt til grunn lavere lønns-, pensjons- og G-regulering ved fastsettelsen av premiesatsene for 2011 enn i premiesatsene for 2010.
- Effekten av reduserte premiesatser oppveies delvis av at premiegrunnlaget som ligger til grunn for faktureringen er økt. Premiegrunnlaget blir oppdatert jevnlig på bakgrunn av rapportering fra arbeidsgiverne.
- Kunder som skal ha hendelsesbasert fakturering fra 2011 får ikke bidrag fra forhåndsestimert avkastning i 2011. Disse virksomhetene betalte tidligere en a-konto basert premie, hvor premiesatsen ble fastsatt på basis av forhåndsdefinerte parametere, noe som bl.a. innebar at virksomhetene fikk fratrukk i premien for estimert fremtidig avkastning over en gitt prosent-sats. Med en premie som er hendelsesbasert vil premiesatsen bli fastsatt på basis av eksisterende ansatte i virksomhetene og deres lønn. Effekten av dette er beregnet å gi en økning i premieinntektene i 2011 sammenlignet med 2010.
- Effekten av lønnsoppgjøret i 2010 er ventet å øke premieinntektene i 2011 med 366 mill. kroner.

Inntekter og utgifter til Statens pensjonskasse (i 1 000 kroner)

	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
Sluttoppgjør	8 676	0	0
Pensjonsutbetalinger	15 420 332	16 137 000	16 841 000
AFP-pensjoner	2 711 561	2 970 000	3 007 000
Førtidspensjoner	265 175	237 000	138 000
Yrkesskadeforsikring	11 793	8 000	12 000
Renter pensjonsutbetalinger	19 916	5 000	5 000
Renter refusjonspensjoner	9 684	2 000	2 000
Avskrivninger	16 337	37 000	15 000
Renter lån av statskassen	829 126	0	0
Administrasjonsutgifter	374 608	375 000	426 000
Utgifter i alt	19 667 209	19 771 000	20 446 000
Medlemsinnskudd	1 569 773	1 545 000	1 651 000
Kapitalavkastning	914 382	0	0
Arbeidsgiverinnskudd inkl. AFP	8 818 613	9 650 000	9 297 000
Refusjon yrkesskade	12 211	8 000	12 000
Refusjon førtidspensjoner	269 279	239 000	139 000
Refusjonspensjoner andre pensjonsordninger	211 181	189 000	282 000
Renteinntekter refusjonspensjoner andre ordninger	0	2 000	2 000
Gebyrer lån	26 556	0	0
Inntekter i alt	19 667 209	11 631 000	11 383 000
Samlet tilskudd (utgifter-inntekter)	7 845 214	8 138 000	9 063 000

Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder differansen mellom premieinntekter og pensjoner utbetalt for tidligere opptjente rettigheter for medlemmer i Statens pensjonskasse. Driftsutgiftene i 2011 er beregnet til 8 963 mill. kroner. Dette er 1 213 mill. kroner høyere enn regnskap 2009, og 915 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Økningen i 2011 i forhold til saldert budsjett 2010 skyldes reduksjon i premieinntektene pluss en forventet økning i utbetalte pensjoner i 2011. Helårseffekten av lønns- og trygdeoppgjøret i 2010 (medregnet G-regulering av pensjonsytelsene) påvirker størrelsen på tilskuddet.

Post 22 Sluttoppgjør, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke sluttoppgjør for virksomheter som melder seg ut av Statens pensjonskasse i 2011. Det er ikke varslet om utmeldinger fra Statens pensjonskasse i 2011. Det er således ikke budsjettert med utbetalinger eller innbetalinger til sluttoppgjør.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder differansen mellom premieinntekter og pensjoner utbetalt for ansatte i ikke-statlige sosiale og humanitære institusjoner som er medlemmer av Statens pensjonskasse.

I 2011 foreslås det en bevilgning på 100 mill. kroner.

Kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	745 000	754 000	773 000
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	8 000	8 000	9 000
	Sum kap. 613	753 000	762 000	782 000

Allmenn omtale

Postene omfatter arbeidsgiveravgift til folketrygden av beregnet arbeidsgiverandel og medlemsinnskudd for virksomheter som ikke er pålagt å betale arbeidsgiverandel og medlemsinnskudd direkte til Statens pensjonskasse. Avgiften omfatter arbeidsgiveravgift for statsforvaltningen og for andre medlemmer i Statens pensjonskasse som ikke betaler premie til pensjonskassen.

Endringen i beregnet tilskudd i forhold til foregående år kommer av oppdatert beregnet premiegrunnlag for de ikke-premiebetalende medlemsvirksomhetene i Statens pensjonskasse. Kapitlet utgjør en teknisk beregning av arbeidsgiveravgiften.

Budsjett 2011**Post 01 Driftsutgifter, overslagsbevilgning**

Bevilgningen på posten skal dekke beregnet arbeidsgiveravgift for arbeidsgiverdelen av pensjonsinnskuddet og for medlemsinnskuddet for statsforvaltningen for virksomheter som ikke er pålagt å betale arbeidsgiverandel og medlemsinnskudd direkte til Statens pensjonskasse. Arbeidsgiveravgiften i 2011 er beregnet til 773 mill. kroner. Dette er 28 mill. kroner høyere enn regnskap 2009, og 19 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Økningen i 2011 i forhold til saldert budsjett 2010 skyldes en generell økning i det beregnede premiegrunnlaget for disse virksomhetene.

I 2011 foreslås det en bevilgning på 9 mill. kroner.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten gjelder beregnet arbeidsgiveravgift for arbeidsgiverandelen av pensjons-

innskuddet og for medlemsinnskuddet for andre medlemmer i Statens pensjonskasse som ikke betaler slikt innskudd direkte til Statens pensjonskasse.

Kap. 614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter		31 000	40 000
70	Tap/avskrivninger		2 000	2 000
90	Utlån, <i>overslagsbevilgning</i>	5 736 453	6 000 000	10 000 000
	Sum kap. 614	5 736 453	6 033 000	10 042 000

Til og med statsbudsjettet for 2009 har administrasjonskostnadene (på post 01) blitt bevilget under kap. 612, som del av de totale administrasjonskostnadene til Statens pensjonskasse. Tilskudd til å dekke beregnet tap/avskrivninger relatert til boliglånsordningen blitt bevilget under samme kapittel, som del av de totale avskrivningene til Statens pensjonskasse. Bevilgningen på post 90 Utlån har til og med statsbudsjettet for 2009 dekket forventet netto utlån til boliglån (utbetalinger-innbetalinger). Bevilgningen på posten har med andre ord tidligere vist endringen i hovedstol lån det enkelte året.

Allmenn omtale

I hovedtariffavtalen i staten fremgår det at boliglån kan ytes med inntil 1,7 mill. kroner etter regler fastsatt av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Lån kan gis til pensjonister og yrkesaktive medlemmer av Statens pensjonskasse etter lov om Statens pensjonskasse med tilleggslover. Dersom det foreligger særskilte grunner, kan Statens pensjonskasse også gi lån til barn som grunnet begge foreldrenes død må flytte fra tjenestebolig. Statsråder og stortingsrepresentanter kan også få lån.

Ordningen blir finansiert ved hjelp av fondet til Statens pensjonskasse og ved bevilgninger over

statsbudsjettet når midlene i fondet ikke strekker til. Lån blir gitt for å skaffe bolig eller for å refinansiere boliglån. Lån blir gitt mot sikkerhet innenfor 80 pst. av markedsverdien til boligen. Lånet har en maksimal nedbetalingstid på 30 år, der fem år kan være avdragsfrie.

Renten på boliglån i Statens pensjonskasse følger normalrenten for rimelige lån i arbeidsforhold (normrenten). Rentesatsen kan endres inntil 6 ganger pr. år. Det blir ikke tilbudt faste renter knyttet til boliglånsordningen i Statens pensjonskasse.

Metode for beregning av flytende rente blir presentert på Statens pensjonskasses internett-nettsider sammen med kvalitetssikrede renteobservasjoner av flytende rente. Med utgangspunkt i renteobservasjonene blir det beregnet en årlig effektiv rente og aktuelle nominelle renter etter betalingsfrekvens.

Fra og med statsbudsjettet 2010 ble prinsippene for budsjettering av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse endret som følge av at det ble etablert mer enhetlige løsninger for budsjettering, regnskapsføring og rentefastsettelse i forvaltningseenhetene for statlige utlån, jf. omtale i Gul bok (2009-2010), kap. 9.4 og (Prop. 1 S (2009-2010) under Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Rapport 2009*Utviklingen i Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse*

År	Tall på lån			(i mill. kroner)		
	Nye lån	Antall lån totalt	Total utlånsportef. 31.12.	Brutto utlån	Avdrag	Kapitalbehov
1999	9 424	23 970	4 075	2 970	325	2 645
2000	7 411	26 566	6 038	2 768	812	1 956
2001	13 713	34 069	10 624	6 227	1 633	4 594
2002	10 581	38 181	14 293	6 159	2 499	3 660
2003	4 296	33 640	13 108	2 710	3 895	-1 185
2004	2 320	30 467	11 935	1 447	2 620	-1 173
2005	3 947	29 985	12 205	2 529	2 259	270
2006	4 620	29 368	13 100	3 859	2 964	895
2007	6 564	30 206	16 100	6 395	3 395	3 000
2008	7 552	33 442	21 100	8 184	3 134	5 050
2009	9 176	36 776	27 000	10 550	4 650	5 900

I 2009 utbetalte Statens pensjonskasse 9 176 nye lån. Den totale porteføljen av utlån var ved utgangen av 2009 på 27,0 mrd. kroner, noe som utgjør en økning på 27,9 pst. fra 2008. Antall lån var 36 776 og utgjør en økning på 9,9 pst. Økningen skyldes i hovedsak større etterspørsel etter lån. Resultatkravet for 2009 var en saksbehandlingstid på en måned for søknader om nye lån og for søknader om refinansiering. Ved utgangen av 2009 var Statens pensjonskasses saksbehandlingstid under en måned for søknader om nye lån og søknader om refinansiering.

Budsjett 2011**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten gjelder kostnadene til Statens pensjonskasse for å administrere boliglånsordningen. Hoveddelen av kostnadene knyttet til administrasjon av boliglånsordningen blir dekket av lånekundene gjennom betaling av ulike former for gebyr, jf. gebyrinntekter under kap. 3614, post 01.

Administrasjonskostnadene er i 2011 er beregnet til å utgjøre 40 mill. kroner. Dette er 9 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Anslaget er basert på de samme volumforutsetningene som for kap. 614 og kap. 3614 for øvrig.

Post 70 Tap/avskrivninger

Boliglånsordningen i SPK har svært lave tap. Foreløpig i 2010 har ordningen ikke hatt netto tap. Forklaringen på dette er at utlånene er sikret med pant i boliger samt at utlånene forutsetter at låntaker er i fast arbeid og er medlem av Statens pensjonskasse.

Mindre tap kan likevel ikke unngås i enkelte tilfeller. Bevilgningen på posten gjelder forventet tap på utlån anslått til inntil 2 mill. kroner inkludert opprinnelig hovedstol, tidligere opptjente ikke betalte renter og årets renter.

Det vises til videre til omtalen i Prop. 1 S (2009-2010) Gul bok under kapittel 9.4 hvor følgende ble lagt til grunn:

«Fram til neste års forslag til statsbudsjett vil det bli arbeidet videre med anslag for virkelig verdi (nåverdi) av statens fordringer i de ulike låneordningene.»

Under forutsetning av en rimelig økonomisk utvikling ellers i samfunnet og at boliglånene i SPK er sikret ved pant i bygninger, bør de fremtidige tap være svært begrenset. Dette tilsier at den virkelige verdi av SPKs utestående fordringer er svært lik den anslåtte bokførte verdi på ca 32,9 mrd kroner ved utgangen av 2010.

Post 90 Utlån, overslagsbevilgning

Bevilgningen på posten skal dekke forventet brutto utlån til boliglån. Brutto innbetalinger bevilges på kap. 3614, post 90, jf. omtale under denne posten.

Anslaget på brutto utbetalinger er på 10 000 mill. kroner i 2011. Dette er 4 000 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Økningen skyldes i hovedsak at rentevilkårene i SPK i forhold til det generelle markedet oppfattes som gunstige og vedtaket om å øke lånerammen fra 1,5 mill. kroner til 1,7 mill. kroner i forbindelse med lønnsoppgjøret for arbeidstakere i det statlige tariffområdet i

2010. Anslaget inkluderer utlån til opptjente, men ikke betalte renter pr. 31. desember 2011, med 88 mill. kroner.

Forventet utgående balanse pr. 31. desember 2011 er anslått til 38 364 mill. kroner. Utestående lån pr. 31. desember 2011 er forventet å utgjøre 38 276 lån. Det er lagt til grunn en oppdatering av forventet gjennomsnittlig utbetalt beløp fra 1,14 mill. kroner i saldert budsjett 2010 til 1,28 mill. kroner i budsjettperioden. Videre er det lagt til grunn en prognose på 150 utbetalte lån pr. uke i hele budsjettperioden mot 100 utbetalte lån pr. uke i saldert budsjett 2010.

Kap. 3614 Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Gebyrinntekter, lån		18 000	26 000
90	Tilbakebetaling av lån		3 500 000	4 500 000
	Sum kap. 3614		3 518 000	4 526 000

Til og med statsbudsjettet for 2009 har innbetalinger fra lånekundene ved terminforfall og innfrielse vært budsjetterte under kap.0614, post 90.

Post 01 Gebyrinntekter, lån

Anslaget på posten gjelder innbetaling av gebyrer fra låntagerne i boliglånsordningen i Statens pensjonskasse i form av termingebyr, etableringsgebyr, purregebyr og lignende. Gebyrprisene blir godkjent av Arbeidsdepartementet.

Inntekten anslås til 26 mill. kroner.

Post 90 Tilbakebetaling av lån

Anslaget på posten skal dekke forventet innbetaling av avdrag på og innfrielse av boliglån. I til-

legg skal bevilgningen dekke tilbakeføring av beregnet opptjente, men ikke betalte renteinntekter ved inngangen til året som er ført under kap. 614, post 90 Utlån. For budsjettåret 2011 er det lagt til grunn årlige innbetalinger på 4 500 mill. kroner. Dette er 1 000 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Anslaget inkluderer 64 mill. kroner i tilbakebetaling av beregnet opptjente ikke betalte renter pr. 1. januar 2011, og 2 mill. kroner i tilbakeføring av tap/kostnadsbevilgning. Anslaget er basert på en økning i forventet gjennomsnittlig innfridd beløp, pluss årlige forventede avdrag i forhold til saldert budsjett 2010. Forutsetningen om 420 innfrielse pr. måned i hele budsjettperioden innebærer en økning på 70 innfrielse pr. måned sammenlignet med saldert budsjett 2010.

Kap. 5607 Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
80	Renter	829 126	734 000	1 229 000
	Sum kap. 5607	829 126	734 000	1 229 000

Allmenn omtale

Kapitlet gjelder renteinntekter knyttet til boliglansordningen i Statens pensjonskasse, jf. kap. 614 og 3614. Renten på boliglån i Statens pensjonskasse følger normalrenten for skattlegging av fordel av rimelige lån i arbeidsforhold, også kalt normrenten. Det er Finansdepartementet som fastsetter normrenten. Renten kan justeres inntil seks ganger i året.

Budsjett 2011**Post 80 Renter**

Anslaget på posten gjelder renteinntekter knyttet til boliglansordningen i Statens pensjonskasse, jf.

kap. 614 og 3614. Anslaget på renteinntekter er på 1 229 mill. kroner i 2011. Dette er 495 mill. kroner høyere enn saldert budsjett 2010. Økningen i beregnede renteinntekter i 2011 i forhold til saldert budsjett 2010, skyldes blant annet oppdaterte prognoser for utlansveksten i 2010 og noe endret rentenivå. I anslaget for 2011 er det lagt til grunn en videre vekst i utlansporteføljen, jf. kap. 614 og 3614. Anslaget på post 80 inkluderer beregnede opptjente ikke betalte renter i 2011 med 88 mill. kroner jf. omtalen under kap. 614, post 90.

Kap. 615 Yrkeskadeforsikring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2011
		2009	Saldert budsjett 2010	
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	71 567	92 000	72 000
	Sum kap. 615	71 567	92 000	72 000

Allmenn omtale

Alle som arbeider i tjeneste for arbeidsgiver, er omfattet av lov av 16. juni 1989 nr. 65 om yrkeskadeforsikring. Staten som arbeidsgiver er selvsassurandør, men arbeidstakere i staten har de samme rettighetene etter loven som andre arbeidstakere. Arbeidstakere som er omfattet av Hovedtariffavtalen i staten, er i tillegg dekket av reglene i avtalen om ytelser ved yrkeskader. Utbetalinger fra disse to regelverkene blir samordnet, slik at arbeidstaker får erstatning etter det regelverket som gir høyest sum. Yrkeskadeordningen omfatter personskader som følge av arbeidsulykker og sykdommer som følge av påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. Erstatning skal ytes uten hensyn til om noen har skyld i skaden. Vilkåret er at skaden/sykdommen skjer i arbeid på arbeidsstedet og i arbeidstiden.

Fra 1. januar 1996 er yrkeskadeforsikringen i staten basert på et premiesystem. Dette innebærer at det blir krevd en premie av arbeidsgivere hvert år som skal dekke kostnadene for de skadene som blir konstatert dette året. Det gjelder også om skaden blir meldt og gjort opp flere år senere. Når Statens pensjonskasse behandler saker der skaden ble konstatert før 1. januar 1996,

utbetaler Statens pensjonskasse erstatningen for deretter å kreve summen refundert fra den aktuelle arbeidsgiveren med tillegg av et administrasjonsgebyr. Skader konstaterte etter 1. januar 1996 blir dekket av innbetalt premie.

Etter lov om yrkeskadeforsikring er staten som selvsassurandør ansvarlig for en rekke andre grupper som er definerte som arbeidstakere. Dette er grupper som er sysselsatt av staten, men som likevel faller utenfor tjenestemannsloven og hovedtariffavtalen.

For noen grupper av personer som ikke er arbeidstakere, men som er i arbeidsliknende forhold, har krav om yrkeskadeerstatning blitt behandlet av de ulike fagdepartementene. Fra 1. januar 2004 skal alle krav om erstatning etter yrkeskadeforsikringsloven behandles av Statens pensjonskasse.

Rapport 2009

Resultatkravet for 2009 var at minst 80 pst. av erstatningene skulle utbetales innen fire uker, etter at alle opplysningene var mottatt. I 2009 hadde Statens pensjonskasse 266 utbetalinger i yrkeskadesaker mot 204 utbetalinger i 2008, noe som utgjør en økning på 30 pst. Økningen skyldes

at antallet nye skademeldinger ble kraftig redusert i 2009 (- 25 pst.), noe som frigjorde ressurser til å få avsluttet en del eldre, tyngre saker. I om lag 90 pst. av sakene ble erstatningene utbetalt innen fire uker etter at nødvendig dokumentasjon forelå. Resultatkravet for 2009 var at minst 80 pst. av erstatningene skulle utbetales innen fire uker.

Kap. 3615 Yrkesskadeforsikring

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Premieinntekter	141 284	136 000	153 000
	Sum kap. 3615	141 284	136 000	153 000

Post 01 Premieinntekter

Anslaget på posten skal dekke innbetaling av yrkesskadeforsikringspremie fra alle arbeidsgiverne som er omfattet av ordningen.

Beregnet innbetalt premie er høyere enn forventet utbetalt erstatning i 2011. Dette har sam-

Budsjett 2011

Post 01 Driftsutgifter, *overslagsbevilgning*

Bevilgningen på posten gjelder utgifter til yrkesskadeutbetalinger i 2011. Bevilgningen skal også dekke kostnadene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift for å administrere yrkesskadeordningen, jf. omtalen under kap. 2470.

I 2011 foreslås det en bevilgning på 72 mill. kroner.

menheng med at det ofte kan ta flere år før skadetidspunktet blir konstatert, og utbetalingene kommer dermed ofte flere år etter at premien er innbetalt.

Inntekten anslås til 153 mill. kroner.

Kap. 616 Gruppelivsforsikring

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	141 790	131 000	156 000
	Sum kap. 616	141 790	131 000	156 000

Allmenn omtale

Bevilgningen gjelder § 23 i hovedtariffavtalen.

ket skyldes i hovedsak helligdager som i enkelte tilfeller gjorde det umulig å overholde kravet. I snitt ble engangsbeløpene utbetalt etter fire dager.

Rapport 2009

Resultatkravet for 2009 var at engangsbeløpene etter gruppelivsordningen skulle utbetales innen sju dager etter at alle opplysningene var mottatt. I 2009 ble det utbetalt forsikring etter 171 personer med til sammen 135,8 mill. kroner, mot 187 personer med til sammen 99,2 mill. kroner i 2008. 14 av 171 saker ble utbetalt mer enn sju dager etter at alle opplysninger var mottatt. Avvi-

Budsjett 2011

Post 01 Driftsutgifter, *overslagsbevilgning*

Bevilgningen på posten gjelder erstatningsutbetalinger og kostnadene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift for å administrere gruppelivsordningen, jf. omtale under kap. 2470. Anslaget for 2011 er på 156 mill. kroner. Dette er 14 mill. kroner høyere enn regnskap 2009, og 25 mill. kro-

ner høyere enn saldert budsjett 2010. Økningen i 2011 i forhold til saldert budsjett 2010 skyldes effekten av trygdeoppgjøret i 2010, samt at ansla-

get for 2011 er basert på faktisk utbetalt erstatning i 2009, som var høyere enn saldert budsjett 2010.

Kap. 3616 Gruppelivsforsikring

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Premieinntekter	98 531	98 000	91 000
	Sum kap. 3616	98 531	98 000	91 000

Post 01 Premieinntekter

Anslaget på posten skal dekke innbetaling av gruppelivspremie for de virksomheter som betaler gruppelivspremie direkte til Statens pensjons-

kasse. Budsjetterte premieinntekter i 2011 er 91 mill. kroner. Dette er 7,5 mill. kroner lavere enn regnskap 2009 og 7 mill. kroner lavere enn saldert budsjett 2010.

Kap. 2470 Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
24	Driftsresultat	-13 888	26 628	73 840
45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, kan overføres, <i>kan overføres</i>	293 063	285 943	347 930
	Sum kap. 2470	293 063	312 571	421 770

Overført fra 2009 til 2010:
Post 45: 33 516 000 kroner

Allmenn omtale

Statens pensjonskasse er en forvaltningsbedrift. Det går et klart skille mellom pensjons- og forsikringsordningene og det administrative apparatet i virksomheten som forvalter og administrerer ordningene. Regnskapsmessig er det etablert en enhet for pensjons- og forsikringsordningene (Statens pensjonskasse forsikring) og en annen enhet for administrasjonsapparatet (Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift). Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift har en aktivitetsbasert økonomimodell der virksomheten får betalt for å administrere de ulike ytelsene under kapitlene 611 – 616. Tjenestepriene fastsettes av Arbeidsdepartementet.

Rapport 2009

Statens pensjonskasse skal utbetale korrekt utregnet pensjon til rett tid. Nye pensjoner skal i 100 pst. av tilfellene utbetales fra første måned etter lønnsopphør dersom medlemmet har søkt om pensjon tre måneder før lønnen stanser. Dette gjelder alderspensjoner, uførepensjoner og etterlattepensjoner. I 2009 var det 3 brudd på utbetalingsgarantien i 1. tertial. Dette skyldes tilpassinger til ny utbetalingsløsning i NAV. Det var ikke avvik i 2. og 3. tertial.

Statens pensjonskasse har prioritert arbeidet med å øke kvaliteten i pensjonsutregningen, dvs. sørge for korrekt utregning og utbetaling av pensjon. Resultatmålet for 2009 var at minst 96 pst. av nye pensjoner skal utbetales rett ved første gangs utbetaling. Resultatet ble 97,2 pst. Generelt skyldes feilutbetalinger i hovedsak feil i grunnlagsdata og feil i samordning av pensjoner. Statens pensjonskasse startet i 2009 med kontroll av

endrede pensjoner. Der var resultatet 94,6 pst. Det var ikke fastsatt noe eget resultatmål for endringspensjoner i 2009.

Renteutbetalinger på grunn av for sen utbetaling av pensjon skal ikke overstige 1,6 promille av pensjonsutbetalingene. I 2009 ble det utbetalt renter for til sammen 19,9 mill. kroner. Av de totale pensjonsutbetalingene tilsvarer dette 1,1 promille. Av dette utgjorde renteutbetalinger til statsarbeiderne om lag 12,3 mill. kroner. Statens pensjonskasse har ved årsskiftet stort sett avsluttet arbeidet med statsarbeidere. Ved årsskiftet gjensto kun ca. 200 saker. Felles for disse er at Statens pensjonskasse er avhengig av avklaringer fra tredjepart, fordi det gjelder dødsbo og andre pensjonsordninger som Kommunal landspensjonskasse.

Statens pensjonskasse har gjennomført forsikringstekniske oppgjør innen fastsatt frist for virksomheter med fiktive fond i pensjonskassen.

For de andre ordningene som Statens pensjonskasse administrerer, vises det til rapportdelen under de respektive kapitlene.

Informasjon og service

Kundesenteret i Statens pensjonskasse svarte på 138 281 telefoner i 2009. I tillegg kom det 24 624 e-postmeldinger og 1 809 brev.

96,5 pst. av alle telefoner knyttet til pensjonsspørsmål ble besvart på første oppringing, en forbedring på 3,5 pst. fra 2008. For lånespørsmålene ble svarprosenten 97 pst., en forbedring på 6 pst. fra 2008. I henhold til gjeldende resultatkrav skal Statens pensjonskasse svare på skriftlige spørsmål innen fire uker. Foreløpig svar skal sendes til alle der saksbehandlingstiden ser ut til å ville overstige fire uker. Alle brev ble i hovedsak besvart innen fire uker eller med foreløpig svar innen fire uker i 2009.

Sammenlignet med 2008, var det en svak økning i antall henvendelser fra kunder og medlemmer knyttet til pensjonsspørsmål i 2009, mens antall henvendelser knyttet til lånespørsmål gikk kraftig ned. I løpet av 2009 fikk Statens pensjonskasse nytt telefonsystem og nytt telefonnummer 02775 (02SPK).

Kundeundersøkelsen i 2009 viste at 85 pst. av bedriftskundene (arbeidsgivere) var fornøyde med servicenivået i Statens pensjonskasse. Dette er 5 pst. høyere sammenlignet med 2008. Kundeundersøkelsen viste videre at 58 pst. av medlemmene (enkeltpersoner) var fornøyde med servicenivået. Resultatene for pensjonister og lånekunder som har et aktivt forhold til Statens pensjonskasse var imidlertid betydelig høyere.

Kvalitetssikring av medlemsdata

Registrering og oppdatering av medlemsdata er en viktig oppgave for Statens pensjonskasse. Samtlige arbeidsgivere (1 600 arbeidsgivere) har plikt til å sende inn oppdaterte medlemsdata til Statens pensjonskasse.

Medlemsdata er viktig for flere formål. De blir blant annet brukt til å regne ut korrekt pensjonspremie for arbeidsgiverne, regne ut korrekt pensjon for pensjonistene og til å gi informasjon om framtidig pensjon til medlemmene. Medlemsdata er også kritisk for utregning av pensjonsforpliktelsen og til andre analyseformål.

Statens pensjonskasse har i flere år arbeidet med å forbedre kvaliteten på historiske data. I tillegg til det interne arbeidet med å rette opp data, arbeider Statens pensjonskasse kontinuerlig sammen med medlemsvirksomhetene med å forbedre rutineene for innrapportering av data. Ny innlogging til Statens pensjonskasses arbeidsgiverportal SPK-interaktiv via Altinn har gitt Statens pensjonskasses kunder bedre sikkerhet, oversikt og kontroll på blant annet innrapporteringen. I løpet av juni 2010 får Statens pensjonskasses kunder en enda sikrere pålogging når Statens pensjonskasse går over til Altinn 2.

Prosjektet i Statens pensjonskasse for kvalitetssikring av historiske medlemsdata ble avsluttet i juni 2010. På dette tidspunktet var Statens pensjonskasse ferdig med å sende ut 701 796 kvalitetssikringsbrev til aktive og oppsatte medlemmer.

Driftsstabilitet

I 2009 har IT-området i Statens pensjonskasse hatt fokus på å opprettholde driftsstabilitet på det eksisterende pensjonssystemet i Statens pensjonskasse (MP) samtidig som man har startet drift og forvaltning av deler av det nye pensjonssystemet (PUMA) som PERFORM leverer. Driftsstabiliteten på MP var 99,02 pst. i 2009. Denne er noe redusert fra 2008 (99,57 pst.). Årsaken til reduksjonen er knyttet til innføringen av ny teknisk plattform på slutten av 2008, samt leveranser fra PERFORM. Dette har medført noe nedetid for MP. Utfordringene knyttet til å drifte to pensjonssystemer samtidig og løpende ta i mot nye leveranser fra PERFORM vil fortsette gjennom 2010 og 2011.

Pensjonsreformen – PERFORM

Investeringsprogrammet PERFORM skal sikre implementering av pensjonsreformen i Statens

pensjonskasse, samt sørge for at nye og eksisterende systemløsninger blir lagt over på en ny og moderne teknisk plattform. Prosjektet har en vedtatt kostnadsramme på 1 287 mill. kroner og en styringsramme på 1 006 mill. kroner.

Leveranseplanen for investeringsprogrammet består av 11 separate leveranser, som hver for seg utgjør store enkeltprosjekter. IT-løsninger knyttet til NAV (betalingsløsning) og arbeidsavklaringspenger (AAP) ble levert i 2009. I 2010 produsjonssettes fire hovedleveranser, hvor to er knyt-

tet til nytt regelverk (regelverksmodulen). Statens pensjonskasse vil i 2010 ha en systemløsning med ny arbeidsstøtte og saksflyt for behandling av saker. Fra og med 1. januar 2011 skal 85 pst. av alle saker som blir berørt av nytt regelverk kunne behandles maskinelt. I 2011 ferdigstilles migrering fra dagens IT-plattform (MP) til ny plattform (PUMA). Minimum 95 pst. av Statens pensjonskasses pensjonsytelser skal behandles maskinelt når investeringsprogrammet er sluttført pr. 31. desember 2011.

Resultatmål og prioriteringer i 2011

Delmål	Resultatmål
Tjenester og informasjon tilpasset brukernes behov	<ul style="list-style-type: none"> – Statens pensjonskasse skal drive målrettet informasjon til medlemmer og medlemsvirksomheter om rettigheter og plikter. – Statens pensjonskasse skal sikre god driftsstabilitet i kjernevirksomheten og således redusere risikoen for brudd i tjenesteproduksjonen. – Statens pensjonskasse skal yte god service mot medlemmene målt i forhold til lave restanser og god brukerroretting av tjenestene med gode nettbaserte tjenester og tilgjengelige telefontjenester. – Alle medlemmer med oppsatte rettigheter i Statens pensjonskasse skal ha mottatt rettighetsbrev innen utgangen av 2012. – Statens pensjonskasse skal årlig gjennomføre kunde- og medlemsundersøkelser.
Rett stønad til rett tid	<ul style="list-style-type: none"> – Av nye pensjoner skal minst 96 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling. – Av endrede pensjoner (for eksempel endret pensjonsstatus i løpet av året) skal minst 94 pst. være korrekte ved første gangs utbetaling. – Nye pensjoner (alderspensjoner og uførepensjoner) skal i 100 pst. av tilfellene utbetales fra første måned etter lønnsopphør, dersom søknad om pensjon er fremmet innen tre måneder før angitt frist og all nødvendig dokumentasjon foreligger. – Nye etterlattepensjoner skal i 100 pst. av tilfellene utbetales senest tre måneder fra dødsfall, dersom dødsfallet er meldt i døds måneden og nødvendig dokumentasjon foreligger. – Statens pensjonskasse skal utbetale forsikringsbeløpene under gruppelivsforsikring innen syv virkedager etter at nødvendig dokumentasjon er mottatt. – Statens pensjonskasse skal utbetale minst 85 pst. av forsikringsbeløpene under yrkesskadeforsikringen innen fire uker etter at nødvendig dokumentasjon er mottatt. – Statens pensjonskasse skal behandle søknader om boliglån og refinansiering av lån innen en måned.

Delmål	Resultatmål
Effektiv drift og god gjennomføring av reformer	<ul style="list-style-type: none"> – Statens pensjonskasse skal jobbe målrettet for å ha en god kvalitet i sin medlemsdatabase, blant annet ved jevnlig innrapportering av medlemsdata fra medlemsbedriftene. – Statens pensjonskasse skal gjennomføre årlige forsikringstekniske oppgjør innen 1. juni for medlemsvirksomheter med fiktive fond. – Statens pensjonskasse skal nå et driftsresultat på 73,8 mill. kroner i 2011. – Statens pensjonskasse skal sørge for god kostnadskontroll av PERFORM-prosjektet innenfor gjeldende styrings- og kostnadsrammer. – Statens pensjonskasse skal sikre framdrift og leveranser innen PERFORM prosjektet i 2011 slik at prosjektet kan ferdigstilles innen 31. desember 2011.

Budsjett 2011

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
24.1	Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>	-424 349	-447 090	-517 420
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	348 346	371 326	434 040
24.3	Avskrivninger	40 732	69 674	103 890
24.4	Renter av statens kapital	9 319	14 649	27 650
24.5	Til investeringsformål	10 059	18 069	18 070
24.6	Til reguleringsfondet	2 005		7 610
	Sum post 24	-13 888	26 628	73 840

Underpost 24.1 Driftsinntekter, overslagsbevilgning

Inntektene til Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift er knyttet til betaling for de administrative tjenestene som blir utført for pensjonsordninger og andre produkter i Statens pensjonskasse forsikring. Vel 80 pst. av inntektene kommer fra administrasjon av de ulike pensjonsordningene, der inntekten knyttet til den statlige pensjonsordningen etter lov om Statens pensjonskasse utgjør det aller meste. Inntektsøkningen skyldes i hovedsak økt volum, justerte administrative priser som følge av kostnadsutviklingen og behov for inndekking av følgekostnader knyttet til pensjonsreformen.

Underpost 24.2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning

Pr. 31. desember 2009 hadde Statens pensjonskasse forvaltningsbedrift ca. 388 årsverk. Lønnskostnader utgjør om lag halvparten av virksomhetens driftskostnader.

De økte driftsutgiftene skyldes i hovedsak økte kostnader som følge av pensjonsreformen i tillegg til forventet pris- og lønnsvekst, samt økt volum, jf. omtale under underpost 24.1 Driftsinntekter. Inkludert i driftsutgiftene er også kostnader knyttet til investeringsprosjekter som ikke kan aktiveres.

Økte følgekostnader knyttet til pensjonsreformen og PERFORM-prosjektet i 2011 utgjør 40,5

mill. kroner. Det er lagt inn en tilsvarende økning i tjenestepriene jf. omtale under underpost 24.1 Driftsinntekter.

Økningen gjelder kostnader som ikke er inkludert i styringsrammen for PERFORM, slik som utgifter til forvaltning av nye IKT-system, kompliserende saksbehandling som følge av flere ulike regelverk og større informasjonsbehov blant medlemmene i Statens pensjonskasse.

Underpost 24.3 Avskrivinger

Statens pensjonskasse avskriver aktiverte driftsmidler. Avskrivningene starter året etter kjøpsåret. Det blir benyttet lineære avskrivninger der historisk kostpris på aktiverte driftsmidler blir avskrevet med satser på 15 pst. for inventar og 25 pst. for kontormaskiner (inkludert IKT-utstyr og programvare). Prosjektet PERFORM blir avskrevet med en sats på 10 pst. Dette fordi prosjektet, når det er avsluttet, vil ha en forventet lengre levetid enn det som er normalt for andre investeringer. Det er lagt til grunn at det vil skje kontinuerlige leveranser i PERFORM i prosjektperioden der avskrivningene starter året etter ferdigstilt delleveranse.

Underpost 24.4 Renter av staten sin kapital

I samsvar med reglene for forvaltningsbedrifter, skal det beregnes rente for den kapital som er investert i bedriften. Det høye nivået på investeringer i budsjettperioden medfører en økning i rentekostnadene.

Balanse Statens pensjonskasse

(i 100 kroner)

	Regnskap 2008	Regnskap 2009
Eiendeler		
<i>Anleggsmidler</i>		
Driftsmidler, eiendommer ¹	185 356 299	437 687 134
<i>Sum anleggsmidler</i>	185 356 299	437 687 134
<i>Omløpsmidler</i>		
Varebeholdning, varer i arbeid	0	0
Kortsiktige fordringer	93 081	270 548
Kortsiktige plasseringer	0	0
Mellomværende med statskassen	24 253 597	28 788 905
<i>Sum omløpsmidler</i>	24 346 678	29 059 452
Sum eiendeler	209 702 977	466 746 587

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten omfatter avsetning til egenfinansierte investeringer, jf. kap. 5470, post 30.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet skal benyttes til å dekke svinginger i virksomhetens økonomi mellom ulike år, og til å dekke effektene av lønnsoppgjør og uforutsette utgifter i det enkelte budsjettåret. Fondet er en del av egenkapitalen til forvaltningsbedriften. Det legges til grunn at fondet kan benyttes til gjenkjøp av blant annet systemløsninger. Det fremmes forslag om at det blir gitt anledning til å omdisponere inntil 10 mill. kroner fra reguleringsfondet til investeringsformål, jf. forslag til romertallsfullmakt.

Post 45 Større utstysinnkjøp og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder investeringer knyttet til pensjonsreformen, PERFORM og til investeringer knyttet til de ulike kundeområdene i Statens pensjonskasse. Det er i forslaget til bevilgning satt av 319,5 mill. kroner til PERFORM samt 28,4 mill. kroner til øvrige investeringsprosjekter i 2011. Det vises til omtale av prosjekt PERFORM under kategoriomtalen.

(i 100 kroner)		
	Regnskap 2008	Regnskap 2009
Egenkapital og gjeld		
Egenkapital		
Egenkapital uten reguleringsfond	142 480 113	152 539 113
Reguleringsfond	16 132 909	18 148 021
<i>Sum egenkapital</i>	158 613 022	170 677 091
Langsiktig gjeld		
Statens rentebærende kapital	42 876 186	285 148 021
Annen langsiktig gjeld	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	42 876 186	285 148 021
Kortsiktig gjeld		
Kortsiktig gjeld	8 213 769	10 921 474
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>	8 213 769	10 921 474
Sum egenkapital og gjeld	209 702 977	746 587

¹ Økningen i driftsmidler er i hovedsak knyttet til investeringer og tilpasninger som følge av pensjonsreformen.

Kap. 5470 Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
30	Avsetning til investeringsformål	10 059	18 069	18 069
	Sum kap. 5470	10 059	18 069	18 069

Post 30 Avsetning til investeringsformål

Bevilgningen på posten skal dekke avsetninger til investeringsformål til inntekt i statsregnskapen, jf. omtale under kap. 2470, underpost 24.5.

Programkategori 09.60 Kontantytelser

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
660	Krigspensjon	677 475	620 000	570 000	-8,1
664	Pensjonstrygden for sjømenn	290 000	535 000	395 270	-26,1
666	Avtalefestet pensjon (AFP)	1 294 009	1 415 000	1 650 000	16,6
667	Supplerende stønad til personer over 67 år	341 131	330 000	380 000	15,2
Sum kategori 09.60		2 602 615	2 900 000	2 995 270	3,3

Utgifter under programkategori 09.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	2 602 615	2 900 000	2 995 270	3,3
Sum kategori 09.60		2 602 615	2 900 000	2 995 270	3,3

Kategorien omfatter kontantytelser/tilskudd til visse lovregulerte pensjonsordninger utenom folketrygden som helt eller delvis finansieres av staten. Det gjelder krigspensjon, pensjonstrygden

for sjømenn, avtalefestet pensjon med statstilskudd (AFP), samt supplerende stønad til personer med kort botid i Norge.

Kap. 660 Krigspensjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>	197 403	185 000	165 000
71	Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>	480 072	435 000	405 000
Sum kap. 660		677 475	620 000	570 000

Innledning

Krigspensjonen har som hovedformål å gi invalidpensjon til personer som har fått mén eller

reduisert arbeidsevne som følge av skade eller påkjenninger under krigsdeltakelse, motstandsvirksomhet, politisk fangenskap eller sjøtjeneste under andre verdenskrig. I tillegg ytes fri medi-

sinsk behandling og tannbehandling, samt tre ukers opphold pr. år på Bæreiasenteret eller i godkjent opptreningsinstitusjon. Pensjonsordningen gir også stønad til etterlatte.

Hovedtrekk ved regelverket

Krigspensjonen er primært en invalidepensjon som er hjemlet i fire lover:

- Lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), som omfatter militærpersoner som har fått mén som følge av skade, sykdom eller påkjenninger under tjenestegjøring i andre verdenskrig.
- Lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), som gjelder personer som er påført skade ved krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap.
- Tilleggslov 29. juni 1951 nr. 34, som gjelder sjømenn med en fartstid på minst seks måneder under andre verdenskrig som ikke var utsatt for krigsulykke som angitt i sivilloven, og personell ved det norske feltsykehuset i Korea.
- Lov 22. mars 1968 nr. 2 om tillegg til krigspensjoneringslovene av 1946, som omfatter seks kategorier av krigsdeltakere og politiske fanger som var utsatt for usedvanlig hard påkjenning.

Det avgjørende inngangskriteriet for rett til pensjon etter de to lovene av 1946 og tilleggsloven av 1951 er at det foreligger årsakssammenheng mellom krigsskaden/krigspåkjenningen og senere uførhet eller sykdom. I motsetning til disse lovene har tilleggsloven av 1968 ikke noe ordinært krav om slik årsakssammenheng. Tilleggsloven av 1968 krever derimot at ervervsevnen må være varig nedsatt med minst 50 pst.

Ytelsene i krigspensjoneringen ble opprinnelig gitt ut fra en rekke ulike pensjonsgrunnlag som skulle gjenspeile den enkeltes lønnsnivå i 1946 eller senere dersom krigsskaden ikke var inntruffet. Fra 1. september 1999 gjelder ett felles pensjonsgrunnlag for de såkalte innsats- og overgrepsgruppene. Pr. 1. mai 2010 utgjør årspensjonen for disse gruppene 335 328 kroner, mens tilfeldige krigsrammede har en pensjon på 186 720 kroner pr. år.

Resultatrapport 2009

Militære

Utgiftene til militære krigspensjonister i 2009 fordelte seg slik: invalidepensjon 74,1 mill. kroner og

enkepensjon 121,8 mill. kroner. Korrigert for veksten i grunnbeløpet er dette, i forhold til utgiftene i 2008, en nedgang på 16,5 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 9,9 pst. for enkepensjonistene. I tillegg kommer utgifter til skadekur på 1,5 mill. kroner.

Pr. 31. desember 2009 var det 411 militære invalidepensjonister og 1 362 militære enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 11,2 pst. i løpet av året. Antall enkepensjonister gikk ned med 6,5 pst. i samme tidsrom. I perioden februar–desember 2009 var avgangen 70 invalidepensjonister og 117 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 26 invalidepensjonister og 20 enkepensjonister.

Gjennomsnittlig pensjonsgrad ved utgangen av september 2008 var for invalidepensjonistene 80,6 pst. og for enkepensjonistene 85,7 pst. Tall for 2009 er ikke tilgjengelige. Gjennomsnittsalderen pr. 31. desember 2009 var 88,2 år for invalidepensjonistene og 84,5 år for enkepensjonistene.

Sivile

Utgiftene til sivile krigspensjonister i 2009 fordelte seg med 206,7 mill. kroner til invalidepensjon og 269,7 mill. kroner til enkepensjon. Korrigert for veksten i grunnbeløpet er dette en nedgang på 10,9 pst. for invalidepensjonistene og en nedgang på 11,8 pst. for enkepensjonistene i forhold til utgiftene i 2008. I tillegg kommer 3,7 mill. kroner til skadekur.

Pr. 31. desember 2009 var det 1 209 sivile invalidepensjonister og 3 176 sivile enkepensjonister. Antall invalidepensjonister gikk ned med 5,8 pst. fra januar samme år, mens antall enkepensjonister viste en nedgang på 6,8 pst. i samme periode. I perioden februar–desember 2009 var det en avgang på 151 invalidepensjonister og 289 enkepensjonister, mens det var en tilgang på 109 invalidepensjonister og 58 enkepensjonister.

Gjennomsnittlig pensjonsgrad ved utgangen av september 2008 var for invalidepensjonistene 71,2 pst. og for enkepensjonistene 87,4 pst. Tall for 2009 er ikke tilgjengelige. Gjennomsnittsalderen pr. 31. september 2009 var 84,8 år for invalidepensjonistene og 84,5 år for enkepensjonistene.

Utfordringer og hovedprioriteringer

De aktuelle pensjonslovene regulerer forhold som ligger mange år tilbake i tid, og antallet pensjonister synker. Hovedprioriteringen fremover er fortsatt å sikre de krigsskadede og deres etterlatte rett til rett tid.

Budsjettforslag for 2011

Utgiftene til krigspensjon er generelt beregnet etter satser pr. 1. mai 2010, og utgjør nettobeløpet etter at det er gjort fradrag i krigspensjon på grunn av samordning med ytelser fra folketrygden og yrkesskadetrygd.

Post 70 Tilskudd, militære, overslagsbevilgning

Utgiftene i 2009 på denne posten var på 197 mill. kroner, mens saldert budsjett i 2010 er på 190 mill. kroner. Utgiftene til krigspensjon viser en nedadgående trend som følge av antallet pensjonister er synkende.

Tabellen nedenfor viser fordelingen av budsjetterte utgifter for 2011

i 1 000 kroner	
Invalidepensjoner, inklusive etterbetalinger	55 500
Enkepensjoner m.v. inklusive etterbetalinger	109 500
Skadetur, militærpersoner	1 300
Sum (avrundet)	165 000

Det foreslås bevilget 165 mill. kroner for 2011.

Kap. 664 Pensjonstrygden for sjømenn

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Tilskudd	290 000	535 000	395 270
	Sum kap. 664	290 000	535 000	395 270

Post 71 Tilskudd, sivile, overslagsbevilgning

Utgiftene i 2009 på denne posten var på 480 mill. kroner, mens saldert budsjett i 2010 er på 446 mill. kroner. Utgiftene til krigspensjon viser en nedadgående trend som følge av antallet pensjonister er synkende.

Tabellen nedenfor viser fordelingen av budsjetterte utgifter for 2011

i 1 000 kroner	
Invalidepensjoner, inklusive etterbetalinger	169 000
Enkepensjoner m.v. inklusive etterbetalinger	232 000
Skadetur, sivilpersoner	3 100
Sum (avrundet)	405 000

Det foreslås bevilget 405 mill. kroner for 2011.

Post 70 Tilskudd

Anslag over antall pensjonister og normalpensjoner for 2011¹

Pensjonsart	Antall	Årlige normalpensjoner (1 000 kr)	Gjennomsnittlig pensjon pr. år (kr)
Alderspensjon før 67 år	6180	1 067 000	172 654
Alderspensjon etter 67 år	4090	50 000	12 225
Enkepensjon m.m.	4 900	77 000	15 714
Samlet	15 170	1 194 000	78 708

¹ Andre pensjonsarter enn alderspensjon før 67 år løper etter overgangsregler

Innledning

Formålet med pensjonstrygden for sjømenn er å gi arbeidstakere på skip mv. førtids alderspensjon fra fylte 60 til 67 år. Ordningen forvaltes av Pensjonstrygden for sjømenn.

Hovedtrekk ved regelverket

Lov om pensjonstrygd for sjømenn er av 3. desember 1948 nr. 7. Trygden omfatter som hovedregel norske statsborgere og personer med fast bopel i Norge, som er tilsatt som arbeidstakere på norsk-registrerte skip på 100 brutto registertonn eller mer.

Pensjonene

Fullt opptjent alderspensjon fra 1. mai 2010

	Kroner pr. år
360 farts måneder opptjent som underordnet før 1. mai 1993	177 001
360 farts måneder opptjent som underordnet etter 30. april 1993	206 957
360 farts måneder opptjent som overordnet	247 802
Maksimalt inntektsprøvd pensjonstillegg	49 560

Det ytes et inntektsprøvd pensjonstillegg til personer som har vært i yrket fram til pensjonsalderen. Tillegget er midlertidig, og skal nedtrappes for framtidige årskull ettersom det bygges opp tariff-festede suppleringspensjoner i størstedelen av næringen.

Finansiering

Etter lov om pensjonstrygd for sjømenn § 8 dekkes utgiftene til pensjoner ved avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og lovbestemte tilskudd fra staten. Trygden er garantert av staten. Det betyr at dersom de ordinære finansieringskildene ikke er tilstrekkelig til å dekke pensjonsforpliktelsene, plikter staten å dekke dette.

Etter § 15 skal staten dekke den beregnede del av pensjonsutgiftene som skyldes:

- tillegg for fartstid under andre verdenskrig,
- enkepensjoner etter arbeidstakere som sluttet i pensjonsgivende tjeneste før 1. september 1939, og
- utenlandsk hvalfangst.

Staten skal dessuten gi et årlig tilskudd på 8 mill. kroner fra og med 1983. Videre må staten dekke underskuddet i trygden på grunn av sitt garanti-ansvar. Trygden har gått med underskudd siden 2003. I perioden 2003–2009 har staten gitt om lag 2,8 mrd. kroner i tilskudd for å dekke de årlige underskuddene.

Resultatrapport 2009

I 2009 var tilgangen av antall pensjonister 1 153, mens avgangen var 2 667, det vil si en netto avgang på 1 514 pensjonister. Pr. 31. desember 2009 var det i alt 17 657 pensjonister.

Hovedprioriteringer for Pensjonstrygden for sjømenn i 2009 foruten å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid, var løpende analyser av trygdens økonomiske situasjon, en kvalitativ og effektiv administrasjon, brukerservice, samt forenkling og fornyelse. Videre har Pensjonstrygden for sjømenn videreført utviklingsarbeidet med Arbeids-

og velferdsdirektoratet for å finne frem til gode rutiner for utbetaling av pensjoner og utveksling av meldinger.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Pensjonstrygden for sjømenn finansieres etter et utligningssystem, dvs. at årets pensjonsutgifter dekkes av årets inntekter.

Staten finansierer spesielle pensjonsforpliktelser og er garantist for ordningen. Trygden har hatt underskudd siden 1994. Den viktigste årsaken til dette er at det er færre aktive sjøfolk nå enn i store deler av etterkrigstiden og at antall pensjonister ikke har hatt en tilsvarende forholdsmessig reduksjon. I henhold til sjømannspensjonstrygdloven § 14 har de årlige underskuddene vært dekket av reguleringsfondet. Dette fondet ble brukt opp i 2003, og staten må dekke trygdens underskudd som følge av garantiansvaret.

Hovedoppgaven er å sikre de berettigede rett pensjon til rett tid. Det er videre prioriterte oppgaver for Pensjonstrygden å foreta løpende analyser av den økonomiske situasjonen, og å fortsette arbeidet med å forenkle saksbehandlingen.

Det er foretatt beregninger over kontantverdien av statens estimerte underskuddsgaranti pr. 1. januar 2010 som viser at med uendret antall medlemmer, 3 pst. økning i grunnbeløpet pr. år og 3 pst. realrente, utgjør kontantverdien av statsgarantien rundt 1 285 mill. kroner for perioden 2010–2016. Med disse forutsetningene vil trygden være i økonomisk balanse fra 2017 og senere gå med et stadig økende overskudd.

Fra 2011 innføres fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon

fra folketrygden. Forslag til midlertidige tilpasninger i pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere som skal gjelde fra 1. januar 2011 ble sendt på høring 5. juli 2010, og vil bli fulgt opp med et lovforslag. I samarbeid med redernes, sjømennenes og fiskernes organisasjoner, vil departementet igangsette en større gjennomgang av de to tidligpensjonsordningene for sjømenn og fiskere, med sikte på en varig løsning tilpasset de grunnleggende prinsippene i pensjonsreformen.

Budsjettforslag for 2011

Bevilgningen består av tilskudd til dekning av krigsfartstillegg med videre etter lovens § 15, som anslås til 106 mill. kroner. I tillegg skal trygdens underskudd dekkes i henhold til lovens § 8 om statsgarantien. Underskuddet anslås til 289,27 mill. kroner.

I budsjettforslaget er det innarbeidet administrasjonsbudsjett på 35,27 mill. kroner. Dette er en økning på 6,27 mill. kroner i forhold til 2010.

I økningen av administrasjonsbudsjettet er det innarbeidet 4 mill. kroner til fornying av etatens IKT-systemer. Disse er teknologisk sett foreldet, og det er derfor behov for å etablere en ny IKT-plattform. Etablering av en ny IKT-plattform er også vesentlig for å kunne håndtere endringer som følger av pensjonsreformen. Etaten har utarbeidet en langsiktig IKT-plan som skal håndtere disse utfordringene.

I tillegg er det innarbeidet 1,1 mill. kroner knyttet til manglende lønnskompensasjon i 2009 og 2010, samt 1,17 mill. kroner i lønnskompensasjon i 2011 som følge av lønnsoppgjøret i 2010.

I alt foreslås det bevilget 395,27 mill. kroner.

Kap. 666 Avtalefestet pensjon (AFP)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Tilskudd	1 294 009	1 415 000	1 650 000
	Sum kap. 666	1 294 009	1 415 000	1 650 000

Post 70 Tilskudd

Innledning

Ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) ble avtalt i inntektsoppgjøret mellom LO og NHO (daværende NAF) i 1988. Formålet med ordningen var opprinnelig å gi slitne arbeidstakere med

lange yrkeskarrierer mulighet til å gå av med alderspensjon før de nådde pensjonsalderen i folketrygden. Ordningen ble innført fra 1. januar 1989 med en aldersgrense på 66 år. Laveste pensjonsalder i AFP-ordningen er i dag 62 år. Også i offentlig sektor ble det inngått avtaler om AFP fra 1. januar 1989. Det ble etablert AFP i finansnærin-

gen fra 1. januar 1995, mens ordningen i Spekter (daværende NAVO) ble innført fra 1. juli 1997.

AFP-ordningene i privat sektor er forholdsviss like sett fra arbeidstakernes ståsted. I forbindelse med innføringen av ny AFP i privat sektor fra 2011, er disse tre ordningene slått sammen til en felles ordning (Fellesordningen for AFP).

For AFP etter gjeldende regler gir staten tilskudd tilsvarende 40 pst. av de årlige utgiftene til AFP-pensjoner i privat sektor, eksklusive AFP-tillegget, for pensjonister i alderen 64 til 67 år på kapittel 666 post 70, jf. lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger for avtalefestet pensjon. For ny AFP tilstått fra og med 2011 gir staten tilskudd tilsvarende hele kompensasjonstillegget og 1/3 av den øvrige AFP-ytelsen fra 62 år, jf. lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor. De øvrige utgiftene til AFP i privat sektor dekkes av arbeidsgiverne, herunder fullt ut pensjonsutgiftene til 62- og 63-åringer som mottar AFP etter gamle regler. I tillegg til å dekke en del av pensjonsutgiftene, bidrar staten indirekte til finansiering gjennom skattemessig gunstig behandling av pensjonen, ved godskriving av pensjospoeng i folketrygden etter uttak av gammel AFP, samt ved å dekke utgiftene ved Arbeids- og velferdsetatens arbeid.

Utgifter til AFP for statsansatte er budsjettert under kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse.

I privat sektor er om lag halvparten av arbeidstakerne i dag ansatt i virksomheter med tariffavtale som omfatter AFP. I offentlig og privat sektor sett under ett, har rundt 80 pst. av de som nærmer seg 62 år rett til AFP.

Hovedtrekk ved regelverket

Avtalefestet pensjon etter reglene fram til 2011

AFP gir den enkelte rett til å gå av med pensjon på bestemte vilkår før fylte 67 år, og tidligst fra 62 år. Vedkommende må være i inntektsgivende arbeid på pensjoneringstidspunktet. Pensjonering forutsetter at inntektsgivende arbeid opphører eller reduseres.

AFP beregnes i hovedsak som folketrygdens uførepensjon. I tillegg ytes et AFP-tillegg. I offentlig sektor kan AFP fra fylte 65 år alternativt beregnes som en alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen dersom dette er til gunst for pensjonisten.

Dersom pensjonisten har arbeidsinntekt, skal AFP-pensjonen reduseres med samme prosent-sats som den nye arbeidsinntekten utgjør av beregnet tidligere arbeidsinntekt.

AFP kan ikke gis i kombinasjon med uførepensjon, etterlattepensjon, arbeidsavklaringspenger eller foreløpig uførepensjon fra folketrygden.

Avtalefestet pensjon fra 2011

Ny AFP i privat sektor gjelder for alle arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt tidligst 1. januar 2011. Ytelsen er utformet som et livsvarig påslag til alderspensjonen fra folketrygden og beregnes på grunnlag av alle år med pensjonsgivende inntekt til og med det året arbeidstakeren fyller 61 år. Laveste pensjonsalder er 62 år. De første årskullene med ny AFP mottar i tillegg et kompensasjonstillegg, som utgjør et angitt kronetillegg for hvert årskull til og med årskullet født i 1962. Ny AFP blir beregnet slik at summen av de årlige utbetalingene skal være lik, uavhengig av når pensjonen tas ut. Samme nøytrale løsning er valgt for ny alderspensjon fra folketrygden.

Det er en forutsetning for å ta ut ny AFP at man også samtidig tar ut hel eller delvis alderspensjon. Det stilles krav til at vedkommende er yrkesaktiv på pensjoneringstidspunktet, og at vedkommende har vært omfattet av en avtale om AFP i minst 7 av de siste 9 årene før vedkommende fylte 62 år. For årskull til og med 1954-kullet er dette kravet redusert.

I offentlig sektor opprettholdes gjeldende AFP-ordning omtrent uendret fra i dag, se nærmere omtale under programkategori 09.50 Pensjoner mv. under Statens pensjonskasse.

Utvikling i antall AFP-pensjonister

De siste årene har antall mottakere av AFP i privat og offentlig sektor økt med 3-4000 årlig. Ved utgangen av 2008 mottok i alt 48 428 pensjonister AFP, hvorav 23 041 i privat sektor (inkludert Spekter). I 2009 økte antall mottakere i privat sektor (inkludert Spekter) med 2 397. Økningen i antall AFP-pensjonister de siste årene skyldes kraftig vekst i befolkningen i den aktuelle alderen. AFP-pensjonister som andel av befolkningen mellom 62 og 67 har ligget stabilt på mellom 18 pst. og 19 pst. de siste årene. Økningen i antall AFP-pensjonister i privat sektor i 2009 var noe høyere enn den demografiske utviklingen skulle tilsi. Fra 2011 vil AFP i privat sektor beregnes som et påslag til alderspensjon fra folketrygden og tas ut samtidig med denne, og gis til alle som har rett til AFP uansett når pensjonen tas ut.

Utviklingen i gjennomsnittlig AFP-pensjon

I 2009 var gjennomsnittlig årlig pensjon for alle AFP-pensjonister i privat sektor (inkludert Spekter) 205 755 kroner. Gjennomsnittlig pensjon var høyere for menn enn for kvinner.

Gjennomsnittlig pensjon. Pr. 31. desember 2005-2009, nominelle beløp

År	Alle	Kvinner	Menn
2005	174 901	132 962	192 399
2006	180 799	139 501	198 477
2007	190 351	149 000	208 731
2008	197 228	156 396	215 592
2009	205 755	164 207	224 108

Utviklingen i antall og andel nye AFP-pensjonister

I 2005 var det i alt 11 136 personer som tok ut AFP-pensjon. Det har vært en jevn økning og i 2008 kom det til i alt 13 950 nye AFP-pensjonister. Antallet nye AFP-pensjonister er bl.a. påvirket av at befolkningen i alderen 62 til 67 år økte betydelig i årene 2005-2009. Om lag 66 pst. av AFP-pensjonistene tar ut pensjonen ved første mulige tidspunkt, dvs. ved 62 år. Denne andelen har vært stabil de siste årene.

Beregninger viser at om lag 30 pst. av de som har mulighet til å ta ut AFP i privat sektor, gjør det ved første mulige anledning, dvs. ved 62 år. Rundt 70 pst. av de som tilfredsstiller kravene for AFP i privat sektor har valgt å ta ut AFP ved 66 år, gitt at vedkommende ikke har forlatt arbeidslivet gjennom andre ordninger, f.eks. uførepensjon.

Viktige utviklingstrekk for grupper som omfattes av kapittel 666 post 70

Antall pensjonister med AFP under kap. 666 AFP, post 70 Statstilskudd (privat sektor, 64-67 år), pr. 31. desember 2009 og endring fra året før. Menn og kvinner 2005, 2008-2009

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2005	11 650	8 255	3 395	-0,5	-1,5	2,0
2008	15 085	10 462	4 681	12,7	12,3	14,9
2009	16 739	11 563	5 176	11,0	10,5	12,0

Antall AFP-pensjonister i privat sektor i alderen 64-67 år lå stabilt på drøye 11 000 personer i perio-

Generelt er det en større andel som velger å ta ut AFP i privat sektor enn i offentlig sektor. Lavest uttak av AFP finner man blant statsansatte.

Utviklingen i andelen AFP-pensjonister med gradert pensjon

Andelen AFP-mottakere som tar ut gradert pensjon har økt for begge kjønn både i offentlig og privat sektor de siste årene. Ved utgangen av 2008 var den gjennomsnittlige pensjonsgraden 88,7 pst. for alle AFP-pensjonister, mens den for nye AFP-pensjonister var 83,3 pst. Til sammenligning var gjennomsnittlig pensjonsgrad for nye AFP-pensjonister 90,1 pst. i 2004. Fra 1. januar 2011 vil AFP i privat sektor beregnes som et påslag til alderspensjon fra folketrygden, med mulighet for å kombinere pensjon og arbeidsinntekt uten avkorting av pensjonen. Fra dette tidspunktet vil det også være mulig å ta ut gradert alderspensjon.

Blant menn i privat sektor var det 26 pst. av de nye mottakerne som tok ut gradert pensjon i 2009, mot 25,1 pst. i 2008 og 13,5 pst. i 2005. For kvinner var det knappe 27 pst. av de nye mottakerne i privat sektor som kombinerte arbeid og pensjon i 2009 og 2008, mot 14,6 pst. i 2005.

Resultatrapport*Utgiftsutviklingen*

Det er bare ordningene i privat sektor som får statstilskudd på kapittel 666 post 70. I kommunal og statlig sektor dekker arbeidsgiver utgiftene fullt ut.

Utgiftene til AFP på kap. 666 var i 2009 på 1 294,0 mill. kroner, mot 1 122,4 mill. kroner i 2008. Målt i løpende priser var dette en økning på 171,7 mill. kroner, eller 15,3 pst. Til sammenligning økte utgiftene med 17,7 pst. fra 2007 til 2008.

den 2003-2005. I perioden 2005-2009 økte antall mottakere pga. økt befolkning i den aktuelle

aldersgruppen, samt høyere sysselsetting blant personer i AFP-alder. Økningen vil fortsette også i 2010.

Dagens AFP er forbeholdt aldersgruppen 62-67 år, og det et vilkår at inntektsgivende arbeid opphører eller reduseres. Fra 2011 vil utviklingen

i antall mottakere preges av at AFP i privat sektor endres fra en tidligpensjonsordning til et livsvarig påslag til alderspensjonen for alle som er omfattet av ny AFP. På lang sikt vil det dermed bli flere AFP-pensjonister i privat sektor.

Antall nye AFP-pensjonister under kap. 666 AFP post 70 Statstilskudd (privat sektor, 64-67 år), i løpet av året og prosentvis endring fra året før. Menn og kvinner 2005, 2008-2009

År	Antall			Endring i pst. fra året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2005	4 150	2 889	1 263	-1,1	-4,1	6,3
2008	5 932	4 096	1 836	14,7	14,0	16,3
2009	6 540	4 528	2 012	10,2	10,6	9,6

Utfordringer og hovedprioriteringer

Avtalefestet pensjon i privat sektor er gjort om til et livsvarig påslag til folketrygdens alderspensjon. Det er en forutsetning for å ta ut ny AFP at man også samtidig tar ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden. Dette krever et nært og tett samarbeid mellom Fellesordningen for AFP og Arbeids- og velferdsetaten. Det er en viktig utfordring for begge parter å iverksette de nye reglene på en effektiv og god måte.

Det fleksible pensjonssystemet åpner opp for nye muligheter for å kunne kombinere arbeid og pensjon. Det er viktig at den enkelte gis god informasjon om mulighetene og konsekvensene av

pensjonsreformen for å kunne gjøre godt begrunnede valg mellom arbeid og pensjon.

Budsjettforslag for 2011

For 2011 er det lagt til grunn et gjennomsnittlig pensjonsnivå på om lag 210 700 kroner (ekskl. AFP-tillegget) for mottakere av AFP etter gjeldende regler, og på om lag 43 100 kroner for mottakere av ny AFP. Gjennomsnittlig antall pensjonister som staten gir tilskudd til etter gjeldende og nye regler er beregnet til hhv. 18 700 og 3 800 personer.

Det foreslås bevilget 1 650 mill. kroner i statstilskudd til AFP i privat sektor for 2011.

Kap. 667 Supplerende stønad til personer over 67 år

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	341 131	330 000	380 000
	Sum kap. 667	341 131	330 000	380 000

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Innledning

En ordning med supplerende stønad for personer med kort botid i Norge ble innført fra 2006. Formålet er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå med minstepensjon.

Hovedtrekk ved regelverket

Stønadene reguleres av lov 29. april 2005 om supplerende stønad til personer med kort botid i Norge, og er ikke en folketrygdytelse.

Stønadene skal prøves mot alle typer inntekt hos stønadsmottakeren og eventuell ektefelle/samboer/registrert partner. Det er uten betydning om inntekten er fra Norge eller utlandet.

Dersom det foreligger formue utover det vanlige, kan dette føre til avslag på supplerende stønad. Stønadsretten bortfaller ved opphold i utlandet i mer enn 90 dager, enten i sammenheng eller til sammen i løpet av en stønadsperiode. Det kreves personlig frammøte for å sette fram krav om stønaden. Supplerende stønad gis for inntil 12 måneder av gangen.

Reglene for supplerende stønad må tilpasses pensjonsreformen fra 2011. Lovforslag vil bli fremmet i løpet av høsten.

Resultatrapport 2009

Ordningen er ny fra 2006. Antall stønadsmottakere har økt fra 2 400 ved utgangen av 2006 til 2 856 ved utgangen av 2009. Ved utgangen av 2009 var 64,9 pst. av stønadsmottakerne kvinner. Utvikling i antall stønadsmottakere og stønadsbeløp pr. 31.12.2009

	Antall stønads- mottakere	Andel med reduisert ytelse, pst.	Gjennomsnittlig ytelse
2006	2 401	64,6	93 009
2008	2 699	68,8	99 077
2009	2 856	71,0	113 755

Utfordringer og hovedprioriteringer

Formålet med ordningen er å sikre eldre innvandrere og andre med liten eller ingen alderspensjon fra folketrygden en minsteinntekt på nivå med minstepensjon. Arbeidet med evaluering av ordningen er igangsatt og vil bli basert på bidrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk Sentralbyrå.

Budsjettforslag for 2011

Aktuell populasjon er innvandrere over 67 år som kom til Norge da de var 27 år eller eldre og nordmenn som kommer hjem etter lange utenlandsopphold. Det vil da ikke være mulig å opptjene/bo seg til full ytelse fra folketrygden. Anslag som er lagt til grunn for budsjettforslaget på posten baserer seg på at gjennomsnittlig stønadsbeløp blir på kr 123 100 og at gjennomsnittlig antall mottakere blir 3200 i 2011.

Det foreslås bevilget 380 mill. kroner på denne posten i 2011.

Programkategori 29.70 Alderdom

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2670	Alderdom	112 844 687	117 433 000	128 209 000	9,2
	Sum kategori 29.70	112 844 687	117 433 000	128 209 000	9,2

Utgifter under programkategori 29.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	112 844 687	117 433 000	128 209 000	9,2
	Sum kategori 29.70	112 844 687	117 433 000	128 209 000	9,2

Kap. 2670 Alderdom

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	41 791 226	42 868 000	45 915 000	
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	65 255 859	68 777 000	76 500 000	
72	Ventetillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	43 655	33 000	24 000	
73	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	5 753 947	5 755 000	5 770 000	
	Sum kap. 2670	112 844 687	117 433 000	128 209 000	

Innledning

Formålet med folketrygdens alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon.

Folketrygden gir en grunnsikring i form av grunnpensjon og sært tillegg (minstepensjon), og en standardsikring i forhold til tidligere arbeidsinntekt gjennom tilleggspensjonen.

Hovedtrekk ved regelverket

Alderspensjonen kan bestå av følgende komponenter:

- grunnpensjon
- tilleggspensjon
- sært tillegg
- forsørgingstillegg for ektefelle og barn
- ventetillegg

Fra 1. januar 2010 kan alle alderspensjonister fritt kombinere arbeid og pensjon uten inntektsprøving. Tidligere har alderspensjon til personer mellom 67 og 70 år blitt avkortet mot arbeidsinntekt. Disse reglene ble avviklet for 67-åringer fra 2008, for 68-åringer fra 2009 og for 69-åringer fra 2010.

Grunnpensjon

Grunnpensjonen fastsettes uavhengig av tidligere inntekt. For å få rett til grunnpensjon kreves det at vedkommende har minst tre års trygdetid (vanligvis botid i Norge). Full grunnpensjon oppnås når en person har bodd 40 år i Norge. Ved kortere trygdetid enn 40 år reduseres grunnpensjonen forholdsmessig. For en enslig pensjonist tilsvarer full grunnpensjon grunnbeløpet (G) i folketrygden (100 pst. av G).

Grunnpensjonen til gifte pensjonister utgjør 85 pst. av G. Samboere som tidligere har vært gift med hverandre, har eller har hatt felles barn eller har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene, og registrerte partnere, får grunnpensjon på samme nivå som gifte.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjonen beregnes på bakgrunn av den pensjonsgivende inntekten vedkommende har hatt som yrkesaktiv. Opptjeningstiden for full tilleggspensjon er 40 år. Gjenlevende ektefelle er berettiget til det høyeste beløpet av egenopptjent tilleggspensjon og et beløp som tilsvarer 55 pst. av summen av egen og avdødes tilleggspensjon.

Særtilllegg

Det ytes et særtilllegg til pensjonister som ikke har rett til tilleggspensjon eller som har tilleggspensjon som er mindre enn særtillegget. Særtillegget faller bort i den utstrekning det ytes tilleggspensjon. Personer som får særtilllegg (fullt ordinært særtilllegg er 100 pst. av G fra 1. mai 2010) regnes som minstepensjonister. En minstepensjonist som forsørger ektefelle over 60 år får samme særtilllegg som ektepar med minstepensjon (200 pst. av G). Reglene for ektefeller gjelder også for samboere som tidligere har vært gift med hverandre, samboere som har eller har hatt felles barn og partnere. Når en pensjonist lever sammen med en ektefelle som mottar tilleggspensjon som overstiger ordinær sats (100 pst.), ytes det særtilllegg etter lav sats (74 pst. av G). Ekteparet er likevel sikret samlet tilleggspensjon og særtilllegg tilsvarende to ganger særtillegget etter ordinær sats.

Forsørgingstillegg for ektefelle og barn

Til alderspensjonist som forsørger ektefelle, samboer eller partner, kan det ytes ektefellestillegg som utgjør 50 pst. av pensjonistens grunnpensjon. Ektefellestillegget er inntektsprøvd. Til alderspensjonist som forsørger barn under 18 år ytes det inntektsprøvd barnetillegg.

Ventetillegg

Fra 1. januar 1973 til ordningen opphørte 1. april 1984 ble det opptjent et ventetillegg for personer som ikke tok ut hel alderspensjon mellom 67 og 70 år. Ved utgangen av 2008 var det 2 260 pensjonister som mottok ventetillegg.

Vedtatte endringer fra 1. januar 2011

Fra 1. januar 2011 innføres fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon fra folketrygden. Den enkelte kan starte uttak av pensjonen i alderen mellom 62 og 75 år. For å kunne ta ut pensjonen før 67 år, er det et vilkår at årlig pensjon fra 67 år minst tilsvarer minste pensjonsnivå. Pensjonen kan graderes i 20, 40, 50, 60, 80 og 100 pst. Alderspensjonen kan fritt kombineres med arbeidsinntekt uten avkorting. Fortsatt arbeidsinntekt til og med fylte 75 år gir pensjonsopptjening, også når pensjonen er tatt ut.

Pensjonen beregnes ved at opptjente rettigheter divideres med et forholdstall, som gjenspeiler forventet gjenstående levetid. Pensjonsbeløpet som da framkommer, vil være justert for endringer i levealderen og for uttakstidspunkt. Den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at summen av alderspensjon som den enkelte mottar i perioden som pensjonist, vil være uavhengig av uttakstidspunkt. I budsjettanslagene for 2011 er det anslått at utgiftene knyttet til innføring av fleksibel pensjonsalder i folketrygden fra 62 år samlet vil utgjøre i underkant av 1,3 mrd. kroner. Mindreutgiftene knyttet til innføringen av levealdersjusteringen i form av forholdstall anslås til 27 mill. kroner.

Dagens særtilllegg erstattes med et pensjonstillegg for nye alderspensjonister. Dette er en teknisk omlegging og vil ikke påvirke størrelsen på den enkeltes pensjon.

Pensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst., mens satsene for minste pensjonsnivå reguleres med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjustering for 67-åringer. Pensjon under opptjening reguleres i samsvar med lønnsveksten.

Fra 1. januar 2010 ble det innført nye opptjeningsregler for alderspensjon fra folketrygden. De nye opptjeningsreglene innføres gradvis for

personer født fra og med 1954 og vil gjelde fullt ut for personer født fra og med 1963. Se nærmere under Resultatområde 3 Pensjon.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

År	Løpende kroner (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)	2008 kroner ¹ (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.vis)
2005	85 972	4 317	5,3	103 074	1 943	1,9
2008	105 383	8 072	8,3	109 802	2 834	2,6
2009	112 845	7 462	7,1	112 845	3 043	2,8

¹ Utgifter i 2009 kroner er deflatert med gjennomsnittlig grunnbeløp 2009 = 72 006 kroner

Fra 2008 til 2009 økte utgiftene til alderspensjon med 7,1 pst. Regnet i fast grunnbeløp var økningen 2,8 pst. Utgiftene økte betraktelig mer i 2008 og 2009 enn i årene før, på grunn av økt sært tillegg. Gjennomsnittlig grunnbeløp økte med 4,2 pst. I tillegg øker utgiftene til tilleggspensjon med mer enn grunnbeløpet. Dette har sammenheng med at nye alderspensjonister har høyere opptjening. Stadig høyere opptjening av tilleggspensjon bidrar til at færre blir minstepensjonister. Av den grunn går utgiftene til sært tillegg isolert sett ned.

Utviklingen i antall alderspensjonister og minstepensjonister

Etter en periode med moderat nedgang i antall alderspensjonister, har antallet økt igjen fra 2004. Fra 2005 til 2009 økte antall alderspensjonister

med om lag 22 000, dvs. en økning på 3,4 pst. I 2009 mottok om lag 651 000 personer alderspensjon fra folketrygden.

I 2005 utgjorde andelen minstepensjonister 30,5 pst. av alle alderspensjonister. Andelen har siden gått ned, og utgjorde i 2009 28,7 pst. Nedgangen henger sammen med at stadig flere har opptjent rett til tilleggspensjon i folketrygden. I 2008 økte den ordinære sært tilleggssatsen fra 79,33 pst. til 94 pst. av folketrygdens grunnbeløp, mens den i 2009 økte ytterligere fra 94 pst. til 97 pst. og i 2010 til 100 pst. av G. Når sært tillegg heves, øker antall minstepensjonister fordi flere med tilleggspensjon vil få supplert tilleggspensjonen med et avkortet sært tillegg. Reduksjonen i antall minstepensjonister er dermed ikke like stor som økningen i opptjent tilleggspensjonen skulle tilsi.

Alderspensjonister og minstepensjonister pr. 31. desember 2005, 2008 og 2009, endringer fra foregående år og andel minstepensjonister.

År	Antall	I alt Minstepensjonister		Andel minstepensjonister ¹			
		Antall	Endring	I alt	Menn	Kvinner	
2005	629 337	3 669	192 022	-7 809	30,5	9,1	45,8
2008	642 815	3 560	191 887	15 393	29,9	8,9	45,3
2009	650 871	8 056	186 875	-5 012	28,7	8,3	44,0

¹ Andelen mannlige og kvinnelige minstepensjonister er sett i forhold til hhv. antall mannlige og kvinnelige alderspensjonister, og ikke i forhold til totalt antall alderspensjonister.

Det er fortsatt en høyere andel kvinner enn menn med minstepensjon. Dette skyldes at kvinnene gjennomgående har hatt en svakere tilknytning til arbeidslivet og som regel lavere inntekt enn

menn. Blant kvinner som nå blir alderspensjonister er det stadig flere som har vært yrkesaktive. Andelen minstepensjonister blant kvinner forventes derfor å gå ned i årene framover.

Utvikling i antall nye alderspensjonister med tidligere uførepensjon, AFP og yrkesaktivitet

Andel nye alderspensjonister mellom 67 og 70 år med forutgående uførepensjon eller AFP, og andel som var yrkesaktive året før pensjonering pr. 31. desember 2005, 2008 og 2009

År	Antall nye alderspensjonister	Andel med forutgående uførepensjon, pst.	Andel med forutgående AFP, pst.	Andel som var yrkesaktive året før pensjonering ¹
2005	37 040	42,3	23,3	18,0
2008	38 500	40,7	22,7	21,8
2009	42 800	40,6	2	22,7

¹ Personer som var både yrkesaktive og hadde uførepensjon eller AFP ikke medregnet. Med yrkesaktiv menes her personer med inntekt over 1G.

² Det foreligger pr. tid ikke statistikk for andel nye alderspensjonister i 2009 med forutgående AFP. Andelen har i årene 2003–2008 vært relativt stabil, og har variert mellom 21,9 og 23,6 pst.

Blant nye alderspensjonister i 2009 hadde 40,6 pst. vært uførepensjonister før de ble alderspensjonister. Fra 2005 til 2009 har denne andelen blitt redusert med 1,7 prosentpoeng. Andelen nye alders-

pensjonister som var yrkesaktive året før pensjonering, dvs. med pensjonsgivende inntekt over 1G, har økt fra om lag 18 pst. i 2005 til om lag 23 pst. i 2009.

Utvikling i gjennomsnittlig alderspensjon og minstepensjon

Utvikling i gjennomsnittlig pensjon og minstepensjon, 2009 kroner¹

	Alderspensjon			Minstepensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2005	150 600	179 100	130 200	103 000	89 500	104 900
2008	169 200	200 600	146 100	115 500	101 100	117 600
2009	176 600	208 800	152 500	120 500	106 700	122 500

¹ Beløpene er omregnet til 2009-kroner med utviklingen konsumprisindeksen.

Gjennomsnittlig alderspensjon økte med 17,3 pst. fra 2005 til 2009. Økningen skyldes både at pensjonene har økt reelt, dvs. med mer enn prisveksten, og at nye alderspensjonister har hatt høyere opp-tjening. Økningen var større for kvinner enn for menn, henholdsvis 17,1 pst. og 16,6 pst. Årsaken er sannsynligvis økte særtilleggssatser, men det antas at kvinner også i fremtiden vil få en høyere prosentvis økning enn menn. Dette skyldes først og fremst en økende yrkesdeltakelse blant kvinner, men også at ordningen med omsorgspoeng

som trådte i kraft i 1992 etter hvert vil begynne å få virkning for nye alderspensjonister.

Fra 1. mai 2010 utgjør den årlige minstepensjonen 151 272 kroner for enslige, 139 932 kroner for minstepensjonist som er gift eller samboende med minstepensjonist og 120 276 kroner for minstepensjonist som er gift med pensjonist med tilleggspensjon. For enslige personer som tok ut alderspensjon fra 1. mai 2010 og er født i 1943, var høyest oppnåelig pensjon fra folketrygden 352 092 kroner i året.

Utvikling i gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister og minstepensjonister

Utvikling i gjennomsnittspensjon for nye alderspensjonister, 2009-kroner¹, og andel minstepensjonister

	Gjennomsnittlig alderspensjon for nye alderspensjonister, 2008 kroner ¹			Andel minstepensjonister av nye alderspensjonister, pst.		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2005	161 900	193 100	133 100	22,9	5,4	39,1
2008	186 800	221 700	153 700	19,7	5,4	33,3
2009	195 100	229 800	161 500	17,7	4,9	30,2

¹ Beløpene er omregnet til 2009-kroner med utviklingen i konsumprisindeksen.

Kvinneres økte yrkesdeltakelse har gitt seg utslag i at kvinneres opptjening av tilleggspensjon er blitt høyere, og at den også øker noe raskere enn menns opptjening. Gjennomsnittlig pensjon for nye pensjonister økte med 21,3 pst. for kvinner og 19,0 pst. for menn fra 2005 til 2009. Denne trenden, med høyere prosentvis vekst for kvinner, forventes å fortsette ettersom flere kvinner med mer omfattende yrkesdeltakelse når pensjonsalderen.

Andelen minstepensjonister blant nye pensjonister i 2009 var 4,9 pst. for menn og 30,2 pst. for kvinner. For menn har andelen vært forholdsvis stabil de siste årene, mens den for kvinner har falt med om lag 23 pst. siden 2005. Også denne effekten henger sammen med kvinners økende yrkesdeltakelse over tid.

Utvikling i sammensetning av alderspensjonistenes inntekt

Pensjonistenes inntekter har økt i forhold til konsumprisindeksen i perioden fra 2004 til 2008. Om lag 64 pst. av alderspensjonistenes samlede inntekter kom i 2008 fra alderspensjon fra folketrygden, mens tjenestepensjon utgjorde i gjennomsnitt om lag 18 pst. av samlet inntekt. Alderspensjonen utgjør en større andel av kvinners samlede inntekt enn av menns samlede inntekt, henholdsvis 67 pst. og 61 pst. i 2008. For menn utgjorde alders- og tjenestepensjonene samlet 79 pst. av inntekten, og for kvinner om lag 84 pst.

Sammensetning av alderspensjonistenes gjennomsnittlige inntekt 2004-2008. Samlet inntekt i faste 2008-kroner¹ og andeler i pst. av samlet inntekt.

		2004	2005	2006	2007	2008
Totalt:	Samlet inntekt ²	213 600	235 500	225 500	249 100	257 700
	Alderspensjon	67	62	67	64	64
	Tjenestepensjon	18	17	18	18	18
	Annen inntekt ³	15	21	15	18	18
Kvinner:	Samlet inntekt ²	173 900	184 600	185 800	203 300	213 100
	Alderspensjon	71	69	70	68	67
	Tjenestepensjon	17	17	18	17	17
	Annen inntekt ³	12	14	12	15	16
Menn:	Samlet inntekt ²	270 100	307 700	281 100	312 600	318 800
	Alderspensjon	62	57	64	61	61
	Tjenestepensjon	19	17	19	18	18
	Annen inntekt ³	19	26	17	21	21

¹ Beløpene er omregnet til 2008-kroner med utviklingen i konsumprisindeksen.

² Samlet inntekt er summen av yrkesinntekt, kapitalinntekt og overføringer.

³ Annen inntekt er kapitalinntekt, yrkesinntekt, andre overføringer med mer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for personer og familier.

Utviklingen i grunnbeløpet og lønnsveksten

Inntektsutviklingen for alderspensjonister og lønnstakere i alt, prosentvis økning

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Gjennomsnitt 2004-2009
– Grunnbeløp	5,1	3,9	3,3	3,5	5,4	5,5	4,2	4,4
– Minstepensjon for enslige	5,1	3,9	3,3	3,5	5,4	11,3	7,9	5,7
– Minstepensjon for ektepar	7,4	6,1	4,9	4,0	5,4	11,9	8,2	6,8
Lønnstakere i alt	4,5	3,5	3,3	4,1	5,4	6,3	4,5	4,5

Kilde: Prop 137 LS (2009-2010) – Om trygdeoppgjøret 2010

Grunnbeløpet i folketrygden økte i perioden fra 2003 til 2009 med gjennomsnittlig 4,4 pst. pr. år. Årslønnsveksten for alle grupper var på 4,5 pst. pr. år i samme periode.

Ved trygdeoppgjøret 2008 ble partene enige om å benytte etterslepet fra trygdeoppgjøret 2007 knyttet til alders-, uføre- og etterlattepensjoner til en ekstraordinær økning i folketrygdens minstepensjon ved at det ordinære særtillegget økte til 94 pst. av grunnbeløpet. Videre ble man enige om en opptrappingsplan, slik at særtillegget økte videre til 97 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2009 og til 100 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2010.

Dette innebærer at gjennomsnittlig grunnbeløp har økt noe mindre fra 2007 til 2008 sammenlignet med utviklingen for lønnstakere i samme periode.

Fra 2011 vil pensjon under utbetaling reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst. Over tid forventes dette å gi en regulering av pensjon under utbetaling tilsvarende et gjennomsnitt av pris- og lønnsveksten.

Utvikling i forventet pensjoneringsalder

Forventet pensjoneringsalder i et gitt år er definert som den alderen en tilfeldig valgt person for-

ventes å bli pensjonert, gitt pensjoneringsmønsteret i året. Forventet pensjoneringsalder ved fylte 50 år var 63,7 år i 2009. Det er 0,2 år høyere enn i 2001 for begge kjønnene sett under ett. Økningen i forventet pensjoneringsalder har vært sterkere for menn enn for kvinner i denne perioden.

Forventet pensjoneringsalder; alderspensjon, uførepensjon og AFP

	Ved fylte 50 år		
	I alt	Menn	Kvinner
2001	63,5	63,8	63,4
2005	63,5	63,9	63,2
2008	64,0	64,4	63,6
2009	63,7	64,2	63,3

Utvikling i yrkesaktiviteten for 68- og 69-åringer
Yrkesaktivitet for befolkningen i alderen 68¹-69 år.

	Antall	Andel yrkesaktive, pst. ²	Gjennomsnittlig
			pensjonsgivende inntekt for de yrkesaktive, målt i G
2001	65 000	30,0	1,21
2002	62 500	30,8	1,30
2005	65 400	31,4	1,45
2007	71 000	34,0	1,54
2008	73 200	35,3	2,02

¹ Bare de personene som er fylt 68 år har hatt mulighet for å være alderspensjonist hele året.

² Yrkesaktive er definert som personer med pensjonsgivende inntekt høyere enn null.

Yrkesaktiviteten blant 68- og 69-åringer har økt jevnt siden 2001. Dette har trolig sammenheng med at fribeløpet for arbeidsinntekt ved siden av

alderspensjonen økte fra en til to ganger grunnbeløpet med virkning fra 2002. Som nevnt ble avkorting av alderspensjon mot arbeidsinntekt avviklet gradvis i perioden 2008-2010. Undersøkelser Arbeids- og velferdsetaten har gjort viser at flere fortsetter i arbeid etter fylte 67 år.

Pensjonsreformen vil bidra til å gi ytterligere vekst i yrkesdeltakelsen blant eldre arbeidstakere fra 2011.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Når pensjonssystemet gjøres fleksibelt fra 2011, med mulighet for uttak av alderspensjon fra 62 år, vil valg av pensjoneringstidspunkt få stor betydning for inntekten resten av livet. Den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut.

Det er svært viktig at den enkelte får tilstrekkelig informasjon om konsekvensene av det valget man tar med hensyn til pensjoneringstidspunkt. Arbeids- og velferdsetaten har et hovedansvar for å gi god informasjon og veiledning til brukere om nytt regelverk. Etaten har utviklet en pensjonsportal med en pensjonskalkulator som gir den enkelte mulighet til å beregne nivået på pensjonen ved ulike tidspunkt for uttak. Personer som ikke nås på denne måten, skal kunne få like god informasjon ved henvendelse på telefon eller ved personlig oppmøte på sitt lokale NAV-kontor. I 2011 er det en spesiell utfordring at fem ekstra årskull kan ta ut alderspensjon fra folketrygden etter nye fleksible uttaksregler.

Arbeids- og velferdsetaten har i perioden mars til mai 2010 sendt ut informasjon til årskullene 1944-1948, som er de første som kan ta ut fleksibel alderspensjon fra 2011. Parallelt med utsendelsen av informasjon har etaten avholdt informasjonsmøter rundt om i landet der publikum har fått informasjon om det nye regelverket. Det gjennomføres også en informasjonskampanje i ulike medier for å øke kunnskapen om de nye pensjonsreglene.

Budsjettforslag for 2011

Følgende plantall er lagt til grunn ved fastsetting prognoser som grunnlag for budsjettforslaget for 2011

	2009	2010 ¹	2011
Antall alderspensjonister med grunnpensjon pr. 31.12.	650 871	665 000	699 985
Antall alderspensjonister med tilleggspensjon pr. 31.12	607 055	623 530	659 545
Antall alderspensjonister med ventetillegg pr. 31.12.	3 030	2 255	1 535
Antall alderspensjonister med sært tillegg pr. 31.12.	186 875	186 830	186 825
Gjennomsnittlig pensjon i alt, inklusive etterbetalinger, kroner	174 455	183 765	188 010
Gjennomsnittlig grunnpensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	64 608	66 945	67 330
Gjennomsnittlig tilleggspensjon, inklusive etterbetalinger, kroner	108 514	115 260	119 340
Gjennomsnittlig ventetillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	11 943	12 615	12 670
Gjennomsnittlig sært tillegg, inklusive etterbetalinger, kroner	30 322	31 600	30 885

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantallene for 2010 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop 1 S (2009-2010).

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Ved beregning av pensjonsutgiftene er det lagt til grunn at det totale antall pensjonister vil utgjøre om lag 699 985 personer ved utgangen av 2011 og gjennomsnittlig grunnpensjon i 2010 vil utgjøre 67 330 kroner. Det er forutsatt at det vil være om lag 19 000 alderspensjonister under 67 år ved utgangen av 2011 som følge av at folketrygdens alderspensjon kan tas ut fleksibelt fra 62 år fra 1. januar 2011.

Det foreslås bevilget 45 915 mill. kroner for 2011.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

Antall alderspensjonister med tilleggspensjon antas å bli 659 545 ved utgangen av 2011. Gjennomsnittlig tilleggspensjon ventes å bli 119 340 kroner.

Det foreslås bevilget 76 500 mill. kroner for 2011.

Post 72 Ventetillegg, overslagsbevilgning

Antallet personer med ventetillegg er avtakende. Utgiftene er beregnet på grunnlag av antall personer med ventetillegg pr. 31. desember 2009 og forventet levealder. Antall personer med ventetillegg anslås til 1 535 med et gjennomsnittelig ventetillegg på anslagsvis 12 670 kroner.

Det foreslås bevilget 24 mill. kroner for 2011.

Post 73 Sært tillegg, overslagsbevilgning

Utgiftene er beregnet på grunnlag av antatt utvikling i antall alderspensjonister, plantallene for antall tilleggspensjonister i budsjettperioden og fordelingen av alderspensjonistenes tilleggspensjoner pr. 31. desember 2009. Under utgifter til sært tillegg kommer også utgifter til pensjonstillegg, som erstatter sært tillegg for nye pensjonister.

Andelen alderspensjonister med sært tillegg av samlet antall alderspensjonister, ventes å bli om lag 27 pst. ved utgangen av 2011. Gjennomsnittlig sært tillegg ventes å bli kroner 30 885 i 2011.

Det foreslås bevilget 5 770 mill. kroner for 2011.

Programkategori 29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
2680	Etterlatte	2 481 852	2 403 350	2 413 500	0,4
2686	Gravferdsstønad	148 117	150 000	175 000	16,7
	Sum kategori 29.80	2 629 969	2 553 350	2 588 500	1,4

Utgifter under programkategori 29.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
70-89	Andre overføringer	2 629 969	2 553 350	2 588 500	1,4
	Sum kategori 29.80	2 629 969	2 553 350	2 588 500	1,4

Programkategori 29.80 omfatter kapitlene 2680 Etterlatte og 2686 Gravferdsstønad.

Kap. 2680 Etterlatte omfatter i hovedsak pensjon til gjenlevende ektefeller, tidligere familieplei-

ere og barn som har mistet én eller begge foreldrene. Gjenlevende ektefeller som er uføre er tatt med under kap. 2655 Uførhet, og gjenlevende over 67 år under kap. 2670 Alderdom.

Kap. 2680 Etterlatte

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 290 341	1 270 000	1 260 000	
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 086 473	1 025 000	1 040 000	
72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	97 872	97 000	107 000	
74	Utdanningsstønad	567	1 350	500	
75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	6 599	10 000	6 000	
	Sum kap. 2680	2 481 852	2 403 350	2 413 500	

Innledning

Formålet med folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefeller under 67 år, tidligere familiepleiere og barnepensjon, er å sikre inntekt når forsørgeren dør eller pleieforholdet for en familiepleier er slutt. I tillegg skal ytelsene bidra til hjelp til selvhjelp.

Pensjon og overgangsstønad er inntektsprøvd og blir redusert på grunnlag av faktisk og forventet inntekt.

Hovedtrekk ved regelverket

Gjenlevende ektefelle

Ytelser til gjenlevende ektefelle gis etter bestemmelser i folketrygdloven kapittel 17. Ytelsene gis også til registrerte partnere, samt samboere som har vært gift med hverandre eller har hatt felles barn.

Retten til ytelser faller bort når den gjenlevende får uførepensjon eller fyller 67 år og får rett til egen alderspensjon. Disse ytelsene blir beregnet etter særskilte regler. Retten faller også bort når den gjenlevende får AFP.

En skilt ektefelle, som ikke har inngått nytt ekteskap før den tidligere ektefellens død, har på nærmere vilkår rett til ytelser som gjenlevende skilt ektefelle.

Pensjon til gjenlevende ektefelle

Pensjon til gjenlevende ektefelle består av grunnpensjon og tilleggspensjon og/eller særtillegg. Full grunnpensjon tilsvarer folketrygdens grunnbeløp. En eventuell tilleggspensjon skal utgjøre 55 pst. av den tilleggspensjon den avdøde hadde eller ville ha hatt som alders- eller uførepensjonist. Det ytes særtillegg når tilleggspensjonen er lavere enn særtillegget. Fullt særtillegg tilsvarer folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av trygdetid, blir også særtillegget redusert tilsvarende.

Dersom den gjenlevende har eller kan forventes å få en årlig arbeidsinntekt som er større enn 50 pst. av grunnbeløpet, skal pensjonen reduseres med et beløp som svarer til 40 pst. av den overskytende inntekten. Det skal som hovedregel legges til grunn at en gjenlevende ektefelle under 55 år kan forventes å få en årlig arbeidsinntekt på minst to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Overgangsstønad til gjenlevende ektefelle

Overgangsstønad kan ytes til gjenlevende ektefelle som ikke har pensjonsrett, og som enten er i en omstillingsfase etter dødsfallet, er under nødvendig utdanning eller har omsorg for små barn. Overgangsstønaden er en midlertidig ytelse som beregnes på samme måte som pensjon til gjenlevende ektefelle.

Andre ytelser til gjenlevende

Det kan gis stønad til nødvendig utdanning, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid etter de samme regler som for enslig mor eller far, jf. kap. 2620.

Tidligere familiepleiere

En ugift person under 67 år som i minst fem år har hatt nødvendig tilsyn og pleie av foreldre eller annen nærstående, kan gis pensjon eller overgangsstønad når pleieforholdet er opphørt. Full årlig pensjon svarer til folketrygdens minstepensjon for enslige (grunnbeløpet og særtillegget). Pensjonen reduseres på grunnlag av den inntekt familiepleieren har eller kan forventes å få på tilsvarende måte som for gjenlevende ektefelle. Overgangsstønad er en midlertidig ytelse og beregnes på samme måte som pensjon.

Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn under 18 år som har mistet én eller begge foreldrene. Barnepensjon ytes med 40 pst. av grunnbeløpet for første barn og 25 pst. av grunnbeløpet for hvert av de øvrige barna.

Når begge foreldrene er døde, får det eldste barnet like stor pensjon som den av foreldrene som ville fått størst pensjon som gjenlevende ektefelle. Det nest eldste barnet får 40 pst. av grunnbeløpet og de øvrige barna 25 pst. av grunnbeløpet. Den samlede pensjonen deles likt mellom barna.

Barnepensjon gis som hovedregel til barnet fyller 18 år. Dersom begge foreldrene er døde, og barnet er under utdanning, gis pensjon inntil det fyller 20 år. Ved dødsfall som skyldes yrkesskade kan pensjon gis til barnet fyller 21 år.

Endringer i regelverket fra 1. januar 2011

Det er foretatt visse tilpasninger i reglene for pensjon til gjenlevende ektefelle til fleksibel alderspensjon som gjelder fra 1. januar 2011. Pensjonen

skal fortsatt reguleres med grunnbeløpet og kunne gis fram til fylte 67 år. Den beregnes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening, også i de tilfellene der den avdøde hadde tatt ut fleksibel alderspensjon. Den avdødes pensjoneringsatferd vil dermed ikke påvirke pensjonsnivået til den gjenlevende ektefellen.

Det vil ikke være mulig å kombinere pensjon til gjenlevende ektefelle med egen alderspensjon i perioden 62 til 67 år. Dersom den gjenlevende ønsker å ta ut alderspensjon, faller pensjon til gjenlevende ektefelle bort, men eventuelle rettigheter etter avdøde beregnes inn i den gjenlevendes alderspensjon.

Resultatrapport

Utgiftsutviklingen

I nominelle beløp har utgiftene over kap. 2680 økt med 6,1 pst. i perioden 2005-2009. I faste kroner

har det imidlertid vært en nedgang i utgiftene på 11,5 pst. i løpet av samme periode. Nedgangen skyldes at antall gjenlevende ektefeller med pensjon har gått ned de siste årene. Dødeligheten i aldersgruppene under 67 år er redusert, særlig blant menn, og det har dermed blitt færre enker. Den økende yrkesaktiviteten blant kvinner påvirker også utviklingen i antall gjenlevende ektefeller som får utbetalt pensjon, da pensjonen avkortes mot inntekt og dermed faller helt bort over visse inntektsnivåer.

Siden den ordinære særtilleggssatsen ble økt fra 79,33 pst. til 94 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2008, og videre til 97 pst. av grunnbeløpet fra 1. mai 2009, økte antall mottakere av særtillegg fra 2007 til 2009.

Gjenlevende ektefeller med pensjon pr. 31.12. og endring fra foregående år. 2005, 2008 og 2009

År	Med grunnpensjon		Med særtillegg		Med tilleggspensjon	
	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før	Antall personer	Endring fra året før
2005	24 209	-423	3 839	168	23 628	405
2008	22 904	-404	5 681	2 052	22 394	362
2009	22 251	-653	5 903	222	21 749	645

De aller fleste gjenlevende ektefeller med pensjon er kvinner, 89,5 pst. i 2009. I underkant av 60 pst. av enkene under 67 år mottar pensjon eller overgangsstønad.

Andelen gjenlevende ektefeller i arbeid eller under utdanning har økt de siste årene. I 2009 var 72,3 pst. av alle gjenlevende ektefeller med pensjon/stønad i arbeid eller under utdanning. Dette tilsvarer en økning på 1,9 pst. fra 2005. For gjenlevende ektefeller under 55 år gikk andelen som er i arbeid eller under utdanning ned med 0,8 pst. fra 2005 til 2009.

Barnepensjonister pr. 31. desember. 2005, 2008 og 2009

	Antall			Endring 2005-2009 i pst.
	2005	2008	2009	
Antall i alt	14 075	13 377	13 750	-2,3
Begge foreldre døde	297	266	220	-25,9

Antall barnepensjonister utgjør ca. 1,1 pst. av alle unge mellom 0 og 20 år. Det er omlag 1,4 barn pr. barnekull som har mistet én av foreldrene og rundt 1,2 barn pr. barnekull som har mistet begge.

Utfordringer og hovedprioriteringer

Gjenlevende ektefelle

Personer som mister ektefelle i ung alder, og som ikke kommer i arbeid i løpet av en relativt kort

periode, står i fare for å bli varig avhengig av stønad. Arbeids- og velferdsetaten har derfor et ansvar for å følge opp unge gjenlevende for å motivere til selvforsørgelse på samme måte som overfor enslige forsørgere.

Fra 2011 innføres fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon

fra folketrygden. Det er gjort rede for de midlertidige tilpasningene i regelverket for pensjon til gjenlevende ektefelle fra samme tidspunkt under hovedtrekk ved regelverket. Departementet vil vurdere folketrygdens ytelser til etterlatte tilpasset ny opptjeningsmodell for alderspensjon i det videre arbeidet med pensjonsreformen.

Budsjettforslag for 2011

Følgende plantall er lagt til grunn ved fastsetting av budsjettforslaget for 2011

	2009	2010 ¹	2011
Antall gjenlevende med grunnpensjon pr. 31.12	22 270	21 840	20 830
Antall gjenlevende med tilleggspensjon pr. 31.12	21 768	21 210	20 140
Antall gjenlevende med særtillegg pr. 31.12	5 904	6 000	5 690
Antall gjenlevende med stønad til barnetilsyn pr. 31.12	287	281	268
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	91 750	92 560	92 200
Gjennomsnittlig grunnpensjon i alt, kroner	40 281	40 550	40 360
Gjennomsnittlig tilleggspensjon i alt, kroner	48 706	49 190	49 000
Gjennomsnittlig særtillegg, kroner	14 409	14 600	14 550
Gjennomsnittlig stønad til barnetilsyn, kroner	22 990	23 190	23 100

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2010 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2009-2010).

Plantall tidligere familiepleiere

	2009	2010 ¹	2011
Antall pensjonister pr. 31.12.	125	112	97
Gjennomsnittlig pensjon i alt, kroner	136 390	137 740	137 200
Gjennomsnittlig grunnpensjon, kroner	69 201	69 670	69 330
Gjennomsnittlig særtillegg, kroner	67 189	68 060	67 860

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2010 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2009-2010).

Plantall barnepensjon

	2009	2010 ¹	2011
Antall barnepensjonister pr. 31.12	13 758	13 720	13 490
Gjennomsnittlig pensjon	27 188	27 370	27 240

¹ Tallene er de siste oppdaterte plantall for 2010 og kan derfor avvike fra plantallene i Prop. 1 S (2009-2010).

Post 70 Grunnpensjon, overslagsbevilgning

Prognosene som ligger til grunn for budsjettforslaget viser at antall gjenlevende ektefeller vil

være rundt 20 830 ved utgangen av 2011. Antall tidligere familiepleiere ventes å bli 97 ved utgangen av 2011. Antallet barnepensjonister ventes å bli 13 490 ved utgangen av 2011. Gjennomsnittlig

pensjonsbeløp for barnepensjonister forventes å bli på om lag 36 pst. av grunnbeløpet for 2011.

Det foreslås bevilget 1 260 mill. kroner for 2011.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsbevilgning

Tilleggspensjon gis til ektefeller og de barnepensjonistene som har mistet begge foreldrene. Andelen gjenlevende ektefeller med tilleggspensjon var 98 pst. ved utgangen av 2009, og har vært stabilt de siste årene. Gjennomsnittlig tilleggspensjon, regnet i fast G, har imidlertid gått noe ned.

Det foreslås bevilget 1 040 mill. kroner for 2011.

Post 72 Særtilllegg, overslagsbevilgning

Særtilllegg kan gis til alle kategorier gjenlevende. Av barnepensjonistene var det 136 personer som mottok denne ytelsen ved utgangen av 2009. Alle tidligere familiepleiere mottar særtilllegg.

Kap. 2686 Gravferdsstønad

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	148 117	150 000	175 000
	Sum kap. 2686	148 117	150 000	175 000

Post 70 Gravferdsstønad, overslagsbevilgning

Innledning

Gravferdsstønad kan gis når et medlem i folketrygden dør, jf. folketrygdloven kapittel 7. Det ytes også stønad når dødsfallet gjelder forsørget ektefelle eller barn under 18 år som oppholder seg i landet, selv om de ikke er medlemmer i folketrygden. Formålet med gravferdsstønaden er å kompensere for utgifter til gravferd.

Hovedtrekk ved regelverket

De fleste dødsbo har tilstrekkelig med midler til en verdig begravelse. Gravferdsstønaden er nå behovsprøvd (med unntak for barn under 18 år), og utgjør maksimalt 19 344 kroner. Størrelsen på stønaden fastsettes av Stortinget. Når avdøde etterlater seg ektefelle, gis det et fribeløp for

Det foreslås bevilget 107 mill. kroner for 2011.

Post 74 Utdanningsstønad

Utdanningsstønad gis til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere etter samme bestemmelser som for enslig mor eller far. Utgiftene til utdanningsstønad vil være avhengig av antall gjenlevende totalt, arbeidsmarkedet, det generelle utdanningsnivået, valg av utdanningstype mv. Dette er forhold som til dels er vanskelige å forutsi.

Det foreslås bevilget 0,5 mill. kroner for 2011.

Post 75 Stønad til barnetilsyn, overslagsbevilgning

Stønad til barnetilsyn gis til gjenlevende ektefeller etter samme bestemmelser som for enslig far eller mor, jf. kap. 2620.

Det foreslås bevilget 6 mill. kroner for 2011.

finansformue tilsvarende maksimal stønad. I tillegg kan det gis stønad til dekning av nødvendige utgifter til transport av bære ut over 10 pst. av gravferdsstønaden (1 934 kroner) dersom baren med den avdøde må transporteres lengre enn 20 km. Nødvendige utgifter til gravlegging av dødfødte barn dekkes med opptil 19 344 kroner.

Ved dødsfall under opphold utenfor landet kan det i visse tilfeller ytes gravferdsstønad etter særskilte regler.

Formue skal dokumenteres ved sist innsendte selvangivelse eller siste likningsutskrift.

Resultatrapport

Utgiftene til gravferdsstønad i 2009 var på 148,1 mill. kroner. Av dette ble det utbetalt 71,4 mill. kroner til behovsprøvd gravferdsstønad, 67,0 mill. kroner til bæretransport og 9,6 mill. kroner til gravferd for dødfødte barn.

Behovsprøvd gravferdshjelp 2005, 2008-2009

År	Utgifter, mill. kroner	Antall mottakere	Mottakere i pst. av antall døde	Gjennomsnittlig beløp, kroner	Maksimal sats, kroner
2005	63,7	4 751	11,5	13 404	16 068
2008	64,9	4 315	10,3	15 050	17 952
2009	71,4	4 492	10,8	15 906	18 744

I 2009 mottok 4 492 personer behovsprøvd gravferdsstønad, mot 4 315 i 2008. Andelen dødsfall hvor det ble gitt behovsprøvd gravferdsstønad var 10,7 pst. I tillegg ble det i 2009 utbetalt stønad til bæretransport for 13 294 personer og gravferdsstønad for 896 dødfødte barn.

Budsjettforslag for 2011

Det foreslås at den behovsprøvd gravferdsstønaden økes fra opptil 19 344 kroner til opptil 19 944 kroner. Det foreslås bevilget 175 mill. kroner på post 70 for 2011.

Resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Innledning

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter arbeidsrett og arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv; på land og på norsk kontinentalsokkel. Dette innebærer arbeid med strategisk utvikling av regelverk, forvaltning og kunnskapsutvikling knyttet til et bredt spekter av tema som berører arbeidslivet.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene har ansvaret for forvaltning av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter, enkeltbestemmelser i petroleumsloven med tilhørende HMS-forskriftsverk og arbeidstvistlovgivingen. Videre inkluderer dette også ansvaret for bl.a. regelverk for medbestemmelse i selskapslovgivingen, ferieloven, lønnsgarantiloven, lov om tvungen lønnsnemnd samt lov om allmenngjøring av tariffavtaler. Departementet har på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet etatsstyringsansvar for Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt, administrativt ansvar for Riksmeklingsmannen og Arbeidsretten og sekretærfunksjonen for Bedriftsdemokratineimnda, Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda

Under presenteres de viktigste utfordringene på området. I punkt 3 skisseres målstrukturen for ansvarsområdet fra overordnet mål til delmål. Delmålene er nærmere beskrevet med en kort statusrapport samt strategier og tiltak framover.

Deretter følger omtale av hvert enkelt budsjettkapittel under programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet. For hvert budsjettkapittel/etat følger en mer utførlig rapport og mer detaljert beskrivelse av strategier og tiltak inndelt etter delmålene. Basert på beskrivelsen av strategier og tiltak er det utarbeidet forslag til resultatmål.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfatter også de deler av programkategori 33.30 Arbeidsliv som omhandler lønnsgaranti. Nærmere bestemt gjelder dette Kap 2542, post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. og Kap 5704, post 02 Dividende.

Utfordringer i Arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken

Sykdom og sykefravær

Sykefraværet varierer svært mye mellom sektorer og mellom enkeltvirksomheter innen sektorene. Legemeldt sykefravær er høyest innen helse- og sosialtjenester, transport og kommunikasjon, varehandel, bygg- og anleggsvirksomhet, hotell- og restaurantvirksomhet, industri- og bergverksdrift. Det er usikkerhet knyttet til hvor stor andel av sykefraværet som er arbeidsrelatert.

Det er et viktig mål å forbedre kunnskapsgrunnlaget med hensyn til hva som skal til for å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer og skader. Uansett hvilke årsaker som ligger bak sykefraværet er arbeidsplassen en viktig arena for forebygging av sykdom og tilrettelegging og oppfølging av sykmeldte, med sikte på å unngå uførepensjonering og utstøting fra arbeidslivet.

For nærmere informasjon og statistikk om sykefravær og uføre, vises det til tilstandsbeskrivelse, utviklingstrekk og utfordringer under resultatområde 2 Arbeid og velferd.

For arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene er det en hovedutfordring å bidra til at virksomhetene jobber forebyggende for å hindre at sykdom og sykefravær oppstår, og med oppfølging og tilrettelegging for sykmeldte. Myndighetene vil derfor bidra til å øke kunnskapen om det forebyggende arbeidets betydning og å føre tilsyn med at arbeidsmiljøet er fullt forsvarlig ivaretatt av arbeidsgiver.

Muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser

Muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser har gjennom flere år vært de klart største diagnosegruppene bak langtidsfravær og uførepensjonering. Muskel- og skjelettplager kan ha sammenheng med både organisatoriske, psykososiale og ergonomiske/fysiske forhold. Årsakssammenhengene er sammensatte og krever en helhetlig og tverrfaglig tilnærming.

Psykososiale og organisatoriske arbeidsmiljøfaktorer kan også føre til psykiske lidelser. Utviklingen viser stadig flere sykmeldte med psykiske

lidelser. Forskningen legger vekt på sammenhengen mellom krav, kontroll og støtte i arbeidet. Anstrengende jobber, med høye psykiske/mentale krav og lite påvirkningsmuligheter på egen tid og arbeidsutførelse, medfører den største risikoen for negativt stress og sykefravær. Sosial støtte fra kollegaer og/eller ledelse blir sett på som en motvirkende faktor som minsker negativt stress og risiko for sykefravær.

For arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene er det en hovedutfordring å bidra til at virksomhetene forebygger helseproblemer gjennom å ivareta fysiske, organisatoriske og psykososiale arbeidsmiljøforhold. Det er i den forbindelse særlig viktig å styrke virksomhetenes kunnskap om og kartlegging av organisatoriske, ergonomiske og psykososiale arbeidsforhold.

Luftveissykdommer, hudsykdommer og yrkesrelatert kreft

Luftveissykdommer, hudsykdommer og yrkesrelatert kreft kan i en del tilfeller spores tilbake til kjemisk eksponering i arbeidsmiljøet. Det er fortsatt et alvorlig problem i deler av det norske arbeidslivet at arbeidstakere utsettes for helsefare ved kjemisk eksponering. Forurensninger av støv og røyk i arbeidsatmosfæren øker forekomsten av luftveissymptomer relatert til KOLS, astma og kreft, uavhengig av røyking. Særlig utsatte arbeidstakere finnes innen smelteverksindustri, landbruk, bakere, bygg- og anlegg, spesielt tunneldrift og asfaltlegging. Å motvirke dette er utpekt som satsingsområde, både i Norge og i EU.

Myndighetenes utfordringer er å bidra til å øke kunnskapen om bruken og effekten av kjemikalier i arbeidslivet. I tillegg skal myndighetene gi økt prioritet til å føre tilsyn med utforming av arbeidsprosesser og sikkerhetsrutiner for å sikre at det kjemiske arbeidsmiljøet er fullt forsvarlig ivarettatt av arbeidsgiver.

Arbeidsskader

Skader som følge av ulykker er et alvorlig problem særlig innen enkelte deler av arbeidslivet.

Ifølge tall for 2010 fra Nasjonal overvåkning av arbeid og helse (NOA) ved Statens arbeidsmiljøinstitutt er risikoen for arbeidsskader størst innen yrkesfeltene bønder/fiskere o.l., sykepleiere, operatører/sjåfører og håndverkere. Alvorlige hendelser med bl.a. dødsfall eller alvorlige personskader som utfall, er ofte relatert til mangelfull organisering og planlegging av arbeidet i tillegg til mangelfull ledelsesoppfølging og forståelse for risiko.

Når det gjelder tallfesting av meldte arbeidsskader er det viktig å være oppmerksom på at underrapporteringen kan være betydelig.

Skadefrekvensen i 2009 i petroleumssektoren var statistisk signifikant lavere enn gjennomsnittet i forrige tiårsperiode. Særlig for flyttbare innretninger har utviklingen når det gjelder alvorlige personskader vært positiv.

Det er en utfordring for tilsynsmyndighetene å skape forståelse for en bred og helhetlig tilnærming til arbeidet med sikkerhet og stimulere til risikovurdering og forebygging.

Særlig om sikkerhetsnivået i petroleumsvirksomheten

Det har generelt sett vært en positiv utvikling på helse-, miljø- og sikkerhetsområdet i petroleumsnæringen de siste fem årene. Aktørene i næringen påpeker at det er mer fokus på HMS i forhold til tidligere, og at det er skapt en kultur for å jobbe sikkert. Det inntraff ingen hendelser i 2009 på norsk sokkel som førte til alvorlig miljøskade eller tap av betydelige materielle verdier. Det har imidlertid inntruffet hendelser som under kun litt endrede omstendigheter kunne ført til en storulykke. Slike hendelser, sammen med en rekke andre data, inngår i beregningen av den underliggende risiko for storulykker innenfor Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhets (RNNP) arbeid (se delmål 4 for nærmere omtale av RNNP). Hendelsen i Mexicogulfen viser hvilke konsekvenser en storulykke kan få. Gransking og erfaring fra denne ulykken vil gi viktig informasjon i Petroleumstilsynets arbeid med å bidra til å redusere risiko for storulykker på norsk sokkel.

Boks 6.1 Deep Water Horizon – ulykken og norsk oppfølging

Den 20. april 2010 inntraff en eksplosjon på boreriggen «Deepwater Horizon» i Mexicogulfen utenfor kysten av Louisiana. Eksplosjonen resulterte i en kraftig brann. 11 mennesker omkom og 17 kom til skade, riggen sank og forårsaket et stort oljeutslipp.

Den offisielle granskingen er enda ikke avsluttet og de miljømessige, økonomiske, politiske og forvaltningsmessige konsekvensene for petroleumsvirksomheten i USA er således ikke avklart. Det er imidlertid sikkert at ulykken vil få store konsekvenser i USA, og katastrofen er av en slik karakter at den også vil kunne påvirke fremtiden for oljenæringen globalt.

I kjølvannet av hendelsen er det satt et stort nasjonalt og internasjonalt fokus på sikkerhet og beredskap i petroleumsvirksomheten, og næringen blir utfordret på mange nivåer mht. å vise hvordan slike hendelser kan unngås i fremtiden.

Arbeidsdepartementet ser alvorlig på ulykken. Selv om man enda ikke vet sikkert hva som er årsaken til den, er ulykken en viktig vekker med hensyn til risikoen som er knyttet til petroleumsvirksomhet. Det at det foreligger en risiko innebærer ikke at en ulykke vil skje, men det understreker viktigheten av at risikoen må håndteres. Departementet understreker at det så lenge det drives petroleumsaktivitet i Norge ikke kan utelukkes at ulykker kan skje, og det er svært viktig at læring fra denne katastrofen prioriteres høyt. Alle relevante tiltak basert på erfaringer etter ulykken må vurderes implementert i HMS-regimet for norsk petroleumsvirksomhet.

Det er iverksatt følgende tiltak:

1. Petroleumstilsynet etablerte i mai 2010 en egen prosjektgruppe for å vurdere alle faser av hendelsen opp mot norske forhold og norsk regelverk, slik at eventuelle behov for endringer kan iverksettes så tidlig som mulig. Basert på det som til nå er kommet ut av granskingen i USA har Petroleumstilsynet besluttet å prioritere analyser av forhold knyttet til brønnintegritet, brønndesign og brønnkonstruksjoner, samt beredskapsprinsippene som ligger til grunn for å stanse en eventuell under-

vannsutblåsing i Norge. Deler av arbeidet som angår brønnintegritet, brønndesign og brønnkonstruksjon vil gjøres i samarbeid med Oljeindustriens Landsforening (OLF). Petroleumstilsynet vil selvfølgelig fortsette å evaluere og analysere all relevant kunnskap fra granskingen, men har så langt ikke funnet grunnlag for å begrense pågående virksomhet på sokkelen.

2. Departementet har tatt et særlig initiativ for å forsikre seg om at de ansvarlige aktørene selv prioriterer læring fra Deepwater Horizon høyt. Departementet har avholdt flere møter med industrien – både med enkelt-selskaper og med OLF, og vil i tiden fremover fortsette å følge arbeidet som pågår i næringen tett. Petroleumstilsynet er aktive og har bl.a. bedt OLF utrede nåværende strategier for å begrense skadevirkningene fra en utblåsing skjer til den er stoppet – og identifisere eventuelle forbedringsbehov.
3. Oppfølging av Deepwater Horizon-katastrofen har aktualisert behovet for kontakt og samhandling mellom fagmiljøer og myndigheter nasjonalt, blant annet gjennom forvaltningsplanarbeidet, og internasjonalt, gjennom etablerte fora som myndighets-samarbeidet i Nordsjøen (North Sea Offshore Authorities Forum – NSOAF) og internasjonalt (International Regulators – Forum IRF). Petroleumstilsynet er aktiv i alle disse sammenhenger og har tatt en rekke initiativ som følge av ulykken. Departementet mener det er svært viktig å bruke disse fora for å bidra til aktiv erfarings- og kunnskapsdeling på tvers av landegrensener. Petroleumstilsynet vil også i egenskap av sin koordineringsrolle når det gjelder tilsyn med HMS i petroleumsvirksomheten involvere andre relevante norske myndigheter i slike prosesser når det er behov for det.

EUs energikommisær har innledet en tett dialog med både næring og myndigheter i Europa, inkludert Norge. Det kan særlig synes som om det er hensynet til å sikre ikke-produserende EU land innflytelse på HMS-nivået i petroleumsvirksomheten på europeisk territorium som veier tungt for EU-kommisjonen.

Arbeidsinnvandring og sosial dumping

Arbeidsinnvandring dekker et viktig arbeidskraftbehov i Norge. De fleste arbeider fortsatt i byggebransjen og i landbruksnæringen, samtidig viser utviklingen et økende antall arbeidsinnvandrere i bransjer som verfts- og verkstedsindustrien, helsesektoren, transport, renhold og hotell- og restaurantbransjen. Arbeidsinnvandrerne kan enten jobbe for en norsk arbeidsgiver, være innleid eller på midlertidig oppdrag for utenlandsk virksomhet i Norge.

Regjeringen er opptatt av at alle arbeidstakere i Norge skal ha gode og trygge arbeidsplasser og skikkelige lønns- og arbeidsforhold. Det kreves en fortsatt aktiv innsats for å unngå sosial dumping i Norge, uten at vi legger unødvendige hindringer i veien for arbeidsinnvandringen.

På landanleggene i petroleumsvirksomheten er det i byggeperioder et stort innslag av utenlandske arbeidstakere, særlig i forbindelse med utvidelser og større prosjekter. I disse periodene er det fortsatt behov for oppfølging fra myndighetenes side både med hensyn til lønnsforhold og arbeidstidsordninger.

Melding til stortinget om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv

Våren 2011 vil det bli lagt fram en stortingsmelding på hele arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet, det tredje tiltaket i planen som regjeringen varslet i budsjettet for 2009 på dette feltet. Regjeringen mener at det er viktig å gi en helhetlig presentasjon av tilstanden i norsk arbeidsliv, samtidig som Regjeringen ønsker å peke på sentrale utviklingstrekk og presentere tiltak og virkemidler framover. HMS i petroleumssektoren vil være en egen del av dette arbeidet. Meldingen vil også drøfte flere aktuelle problemstillinger knyttet opp til arbeidsmiljøloven, bl.a. arbeidstaker-arbeidsgiverbegrepet, enkelte spørsmål om arbeidstid samt at resultatene fra medbestemmelsesutvalget vil bli drøftet.

Mål for arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken

Regjeringens mål med arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken er et arbeidsliv med plass for alle, som sikrer arbeidstakernes medvirkning, medbestemmelse og behov for vern og trygghet, og som gir en hensiktsmessig tilpasning til utviklingen i næringslivet. Med bakgrunn i Regjeringens mål på området er det formulert følgende hovedmål:

- *Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsettingsforhold og en meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte.*

Arbeidstakere i Norge skal ikke bli syke eller skadet som følge av forhold ved arbeidet og arbeids-plassen. Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidsmiljøforholdene og sikkerheten er tilfredsstillende og forsvarlig slik at arbeidstakernes helse og arbeids-evne ivaretas også i et langsiktig perspektiv. Arbeidsgiverne skal også legge til rette for at arbeidstakere med midlertidig eller varig nedsatt funksjonsevne skal kunne være i arbeid. Arbeidstakerne har både rett og plikt til å medvirke til dette. Det innebærer at arbeidsgivere må drive et systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid for å hindre at forhold ved arbeidet og arbeidsplassen forårsaker sykdom eller skader på mennesker, ytre miljø og materielle verdier. Arbeidsgiverne skal ta hensyn til både mennesker, ytre miljø og/eller materielle verdier. Forebygging av arbeidsrelatert sykdom, skader og ulykker og tilrettelegging, står sentralt i dette arbeidet. I petroleumsvirksomheten er det nødvendig med sterkt fokus på forebygging av storulykker.

Myndighetenes strategi er å bidra til at virksomhetene driver et systematisk og forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid og hovedvirke-midlene er regelverk, tilsyn, veiledning, kunnskapsutvikling og samarbeid. For å oppnå best mulig effekt av det forebyggende arbeidet, gjennomfører arbeidsmiljømyndighetene et risikobasert tilsyn. Med begrensede ressurser er det viktig å prioritere de yrkesgrupper, bransjer, aktiviteter og virksomheter hvor risikoen for arbeidsrelatert sykdom, skader, utstøting, ulykker og storulykker er størst. Dette er i samsvar med arbeidsmiljølovens krav om at det er arbeidsgiver selv som skal sørge for et fullt forsvarlig og inkluderende arbeidsmiljø, og petroleumslovens krav om forsvarlig virksomhet.

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene bidrar også gjennom forebyggende innsats til å redusere skade på ytre miljø. Barrierer som etableres for å forebygge og unngå hendelser som skader mennesker, og barrierer som forebygger storulykker, vil også forebygge skader på ytre miljø. Unntaksvis kan det oppstå motstridende interesser mellom hensynet til beskyttelse av arbeidstakere og beskyttelse av ytre miljø. Kunnskap om at det foreligger slike muligheter for motstridende sektorinteresser forutsetter godt samarbeid og god koordinering mellom ansvarlige myndigheter. Både helsemessige og miljømessige data må innarbeides i risikovurderinger og tiltak.

Arbeidet for å hindre sosial dumping og sikre også arbeidsinnvandrere gode og trygge arbeidsforhold må fortsette med uforminsket styrke. De siste årenes omfattende satsing mot sosial dumping gjennom særlig to handlingsplaner må samlet sett betraktes som effektiv og vellykket, selv om vi på ingen måte kan sies å være i mål.

Arbeidet mot sosial dumping har særlig vært rettet mot bygge- og anleggsbransjen, landbruk og industri. Det er økende oppmerksomhet mot at også bransjeområder som ikke i samme grad er preget av arbeidsinnvandring kjennetegnes av tilsvarende utfordringer. I denne sammenheng kan særlig nevnes renholdsbransjen, hotell og restaurant, transport, fiskeforedling og andre deler av servicenæringene. Disse bransjene kan imidlertid ha sammensatte utfordringer, som i tillegg til

lønn, uverdige arbeidsforhold og svart arbeid, også kan omfatte manglende eller mangelfulle arbeidskontrakter, uklare arbeidstidsordninger, ufrivillig deltid og midlertidig tilsetning.

Som et nytt element for særlig å ta tak i disse sammensatte utfordringene, har myndighetene og arbeidslivets parter startet opp en dialog med sikte på å etablere treparts bransjeprogrammer. Dette er i samsvar med partenes henstilling til regjeringen i forbindelse med vårens lønnsoppgjør. Et slikt samarbeid, der alle tre parter har et reelt eierskap til tiltak og prosjekter, vil kunne gi et vesentlig bidrag til et godt arbeidsliv for alle, i tillegg til myndighetenes regulering og tilsyn og enkeltvirksomheters oppfølging, se nærmere omtale foran i del I, kapittel 2 Profil og satsingsområder.

Hovedmål	Delmål 2010
Et sikkert og inkluderende arbeidsliv med trygge tilsetningsforhold og en meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering 2. Bidra til å redusere risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren 3. Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping 4. Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsrett, arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko 5. Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk – herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

De fleste tiltakene under dette delmålet utføres av tilsynsetatene på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. De viktigste tiltakene handler om etatenes innsats for å sikre at virksomhetene etterlever regelverket og utfører et systematisk HMS-arbeid. Prioriterte områder er sykefraværsoppfølging, kjemikalier, risikoutsatte gruppe i petroleumssektoren, unge arbeidstakere m.m. Rapportering fra disse tiltakene er plassert under de ulike kapittelomtalene bak. Her følger en statusrapport for de tiltak som er samarbeidsprosjekt mellom flere myndigheter, samt arbeid på departementsnivå.

Rapport og status

3-2-1 = Sammen for et godt arbeidsmiljø

I tidsrommet 2008-2010 gjennomførte Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten i samarbeid med partene i arbeidslivet, et prosjekt rettet mot utvalgte bransjer (sykehjem og kjøtt- og fjørfeindustrien) for å prøve ut om dialog og samarbeid mellom myndighetene og partene på bransjenivå kan resultere i at effektive arbeidsmiljø- og tilretteleggingstiltak blir identifisert og iverksatt på arbeidsplassene. Utprøving av strategier og tiltak har pågått fra første kvartal 2009 til og med 2. kvartal 2010 og sluttrapport avgis desember 2010.

Prosjektet har så langt oppnådd resultater på flere områder. Pilotvirksomhetene som har oppnådd best resultater har utviklet et bedre og mer aktivt partssamarbeid, og verneombudene oppgir å ha fått en klarere rolle. Prosjektet har også

bidratt til å utvikle mellomledere som personalledere, og involveringen av ansatte på alle nivåer er blitt sterkere.

Pilotvirksomhetene har gitt uttrykk for at veiledning fra Arbeidstilsynet og NAV har vært en av de viktigste suksessfaktorene i prosjektet.

Satsing for et inkluderende arbeidsliv

Regjeringen og partene i arbeidslivet inngikk i februar 2010 en ny intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv. Et godt arbeidsmiljø er blant de overordnede målsettingene for denne avtalen. Den nye avtalen fastsetter også at det systematiske HMS-arbeidet i større grad enn tidligere skal vektlegges for å nå delmålene om redusert sykefravær, økt sysselsetting av arbeidstakere med redusert funksjonsevne og økt gjennomsnittlig pensjonsalder.

Samhandling mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og Petroleumstilsynet om forebygging og oppfølging av sykefravær

Samarbeidet mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og Petroleumstilsynet er formalisert gjennom sentrale og regionale samarbeidsavtaler og årlige handlingsplaner og følges opp i etatenes løpende arbeid. I 2009 ble det inngått en avtale om overføring av sykefraværdata på bransje- og virksomhetsnivå samt en oppdatert oversikt over IA-virksomheter fra Arbeids- og velferdsetaten til Arbeidstilsynet.

Strategier og tiltak

Retningsgivende for arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetenes innsats og prioriteringer fremover er en vurdering av hvilke arbeidsmiljø- og sikkerhetsforhold som er de viktigste årsaker til helse-skade og som har størst betydning for inkludering i arbeidslivet. Myndighetene legger vekt på en kunnskapsbasert vurdering, målrettet regelverksutvikling og et godt partssamarbeid.

Her beskrives de overordnede og etatsovergripende tiltak, samt samarbeid på departementsnivå og internasjonalt nivå.

Regelverk

Arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen er det sentrale virkemiddelet for regulering av arbeidsgivers og arbeidstakers rettigheter, plikter og adferd. Regelverket for petroleumsvirksomheten skal i tillegg bidra til å forebygge hendelser som

kan føre til skader på det ytre miljø og materielle verdier og til å sikre forsyningsregularitet av olje og gass.

Tilsyn

Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet skal i tråd med de overordnede prioriteringer av arbeidsmiljø- og sikkerhetsforhold bidra til at virksomhetene etterlever arbeidsmiljø- og sikkerhetslovgivningen gjennom å føre tilsyn og gi veiledning. Videre skal tilsyn og veiledning baseres på grundige vurderinger av i hvilke virksomheter risikoen for helseskader og ulykker er størst (risikobasert tilsyn). I dette arbeidet bidrar Nasjonal overvåkning av arbeidsmiljø og helse (NOA) ved Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) og Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet (RNNP), for nærmere omtale av NOA og RNNP se delmål 4. I tilsynenes arbeid benyttes i tillegg virkemidlene kontroll, veiledning, informasjon og samarbeid, med bl.a. andre myndigheter og partene i arbeidslivet.

Satsing for et inkluderende arbeidsliv

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble, i forbindelse med inngåelse av ny IA-avtale, enige om en tiltakspakke rettet mot hele arbeidslivet. Til grunn for tiltakene ligger en enighet om at sykdom ikke nødvendigvis innebærer at man må være 100 pst. sykmeldt og at sykmeldte i større grad bør være i arbeid eller aktivitet på arbeidsplassen. Tidligere oppfølging av den sykmeldte, understrekning av arbeidsgivers plikt til å tilrettelegge samt styrking av reglene om sanksjoner overfor alle aktører er de viktigste nye elementene. Det er i denne sammenheng blant annet iverksatt et regelverksarbeid for endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven med sikte på at endringene kan iverksettes 1. juli 2011.

Samarbeidsprosjektet 3-2-1 (se under rapport og status for nærmere omtale), der partene på bransjenivå, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet deltok, ble avsluttet i juni 2010, men prosjektet følges opp fra myndighetenes side med sikte på å forvalte og spre prosjektresultatene fram til juni 2011. Den nye IA-avtalen legger opp til at IA-innsatsen i større grad skal målrettes og tilpasses i forhold til den enkelte sektor eller nærings utfordringer og forutsetninger og at parter og myndigheter skal samarbeide om slike sektorvise satsinger. Arbeidstilsynet og Arbeids- og velferdsetaten/arbeidslivssentrene vil således søke å videreutvikle sitt samarbeid gjennom målrettet arbeid mot sektorer og næringer med sær-

lig risiko for sykefravær og utstøting. Erfaringene fra 3-2-1-prosjektet vil være viktig i dette arbeidet.

En offensiv mot ufrivillig deltid og for mer heltid

Deltid er for de fleste noe arbeidstaker selv ønsker, for eksempel for å kunne tilpasse arbeidsmengden i forhold til andre forpliktelser og ønsker i hverdagen eller i forhold til egen arbeidsevne etter sykdom. Et stort antall deltidsansatte ønsker imidlertid å jobbe mer uten at de får anledning til det. Ufrivillig deltid er en form for arbeidsledighet som må bekjempes som annen arbeidsledighet. Samtidig har problemene en viktig kjønnsdimensjon – de aller fleste i ufrivillig deltid er kvinner.

Regjeringen legger derfor i dette budsjettforslaget opp til en opptrapping av innsatsen for å redusere antallet arbeidstakere i ufrivillig deltid, herunder at så mange som mulig av dem som ønsker heltid skal få det. Den nye satsingen vil omfatte bidrag til finansiering av ulike tiltak langs to hovedspor. For det første gjennom å gi støtte til prosjekter som tar for seg organisering av arbeidet i enkeltvirksomheter og forhold på den enkelte arbeidsplass gjennom for eksempel nye lokale pilotprosjekter og forsøksprosjekter, spredning av kunnskap og gode eksempler og utvikling av lokal kompetanse. For det andre vil regjeringen bidra til forsøk og piloter rettet mot etter- og videreutdanning av enkeltarbeidstakere for å styrke deres mulighet til å komme seg over fra deltid til heltid. Det tas sikte på at satsingen skal strekke seg over tre år.

Med arbeidsmiljøloven i 2005 ble det innført en fortrinnsrett for deltidsansatte til å få sin stilling utvidet framfor at arbeidsgiver foretar ny ansettelse i virksomheten. Ordningen ble i 2008 vurdert av Skift/turnusutvalget (NOU 2008:17). Deres konklusjon var at bestemmelsen hadde bidratt til økt stillingsprosent for mange deltidsansatte og at den er godt kjent. Utvalget anså det imidlertid mindre klart om omfanget av uønsket deltid samlet sett hadde blitt redusert som følge av loven. Departementet vil i løpet av 2011 foreta en ny gjennomgang av foreliggende praksis fra Tvisteløsningsnemnda etter arbeidsmiljøloven med sikte på å vurdere om reguleringen fungerer tilfredsstillende.

Delmål 2: Bidra til å redusere risiko for storulykker og forebygge skader på ytre miljø i petroleumssektoren

I petroleumsvirksomheten er det risiko for storulykker med særlige negative konsekvenser og

kostnader både for mennesker, miljø og materielle verdier. For å forstå årsaker til storulykker, og dermed kunne iverksette effektive tiltak, må faktorer som teknologi, styringssystemer, organisering, mennesker og kultur, ses i sammenheng. Noen av de viktigste utfordringene i arbeidet med å redusere risikoen for storulykker i tiden fremover er knyttet til teknisk og operasjonell sikkerhet, herunder brønnsikkerhet, teknisk tilstand på eldre innretninger, manglende ledelsesinvolvering, endringer i aktørbildet, integrerte operasjoner og CO₂ håndtering.

Samtlige tiltak under dette delmålet utføres av Petroleumstilsynet. Rapportering fra disse tiltakene er plassert under kapittelomtalen for Petroleumstilsynet bak.

Alle strategier og tiltak under dette delmålet vil også bidra til delmål 1 ved at det å redusere risiko for storulykker samtidig vil bidra positivt til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker.

Boks 6.2 Storulykke – definisjon:

Med storulykke menes en akutt hendelse som f.eks. et større utslipp, brann eller en eksplosjon som umiddelbart eller senere medfører flere alvorlige personskader og/eller tap av menneskeliv, alvorlig skade på miljøet og/eller tap av større økonomiske verdier.

Rapport og status

Ulykken med oljeriggen Deepwater Horizon i Mexicogulften i april 2010 har ført til en sterk fokusering på sikkerhetsutfordringer ved petroleumsvirksomhet. Ulykken førte til at 11 menneskeliv gikk tapt og at området ble påført store miljødeleggelser. Lokale myndigheter har iverksatt en rekke undersøkelser for å avdekke årsakene til denne ulykken. Petroleumstilsynet har etablert en prosjektgruppe som skal systematisere og vurdere granskningsrapporter og erfaringer etter ulykken slik at dette kan benyttes til læring og forbedring på norsk sokkel. For en nærmere beskrivelse av rapport og status vises til kapittelomtalen for Petroleumstilsynet bak, se også boks under Utfordringer i arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken foran.

Strategier og tiltak

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetenes innsats og prioriteringer fremover må vurderes ut fra

hvilke arbeidsmiljø- og sikkerhetsforhold som er de viktigste årsaker til risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren. Myndighetene legger vekt på en kunnskapsbasert vurdering, målrettet og forebyggende regelverksutvikling og et godt partssamarbeid.

Petroleumstilsynet, som utøvende myndighet på området, har som strategi å formidle kunnskap om risiko, og å føre tilsyn med at virksomhetene etterlever gjeldende regelverk. Tilsynet som føres er risikobasert ved at det rettes inn mot de virksomheter og forhold hvor risikoen for storulykker og skader vurderes å være størst. Viktige prioriterte områder fremmover vil være levetidsforlengelse, ledelse og storulykkesrisiko, teknisk og operasjonell sikkerhet, ytre miljø og CO₂-håndtering. For en nærmere beskrivelse av strategier og tiltak vises til kapittelomtalen for Petroleumstilsynet bak.

En viktig del av myndighetenes ansvar er å være på høyde med, og helst i forkant av, utviklingen i næringen og dermed kunne bidra til at næringen selv iverksetter nødvendige forebyggende og risikoreducerende tiltak. Myndighetene må ut fra dette sikre kompetanse for å kunne kartlegge og påvise utfordringer/svakheter for næringen totalt sett, som næringen selv må finne løsningene på. Erfaringsoverføring i forbindelse med ulykker og hendelser er en viktig kilde til kunnskap og det vil bli lagt betydelig vekt på å trekke lærdom av ulykken med Deepwater Horizon i Mexicogulfen. For nærmere beskrivelse av forskning og utredning på området vises til delmål 4 og for nærmere beskrivelse av regelverksutvikling på området vises til delmål 5.

For en nærmere beskrivelse av strategier og tiltak vises til kapittelomtalen for Petroleumstilsynet bak.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Nedenfor følger en omtale av myndighetenes arbeid for å hindre sosial dumping og fremme et anstendig arbeidsliv globalt. For rapport og status under delmål tre for Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet vises til kapittelomtalen bak.

Boks 6.3 Sosial dumping:

Etter Regjeringens syn er det sosial dumping både når utenlandske arbeidstakere utsettes for brudd på helse-, miljø- og sikkerhetsregler, herunder regler om arbeidstid og krav til bostandard, og når de tilbys lønn og andre ytelser som er uakseptabelt lave sammenliknet med hva norske arbeidstakere normalt tjener eller som ikke er i tråd med gjeldende allmenngjøringsforskrifter. Sosial dumping rammer også andre arbeidstakere og virksomheter i Norge. Det kan føre til urettferdig konkurranse med urimelig press på opparbeidede rettigheter og svekket rekruttering til særlige utsatte yrker og bransjer, og seriøse bedrifter kan tape oppdrag og kunder til useriøse aktører.

Rapport og status

Regjeringens arbeid mot sosial dumping er videreført i 2009 og 2010. De fleste tiltakene i handlingsplanene er gjennomført, og viktige tiltak som blant annet solidaransvar og effektivisering av allmenngjøringsordningen er innført. Vi har erfart at de gjennomførte tiltakene har vært nødvendige og at de har hatt god effekt. Likevel avdekkes det fremdeles grove brudd på arbeidsmiljø- og sikkerhetsregelverket og kravene til lønns- og arbeidsvilkår etter allmenngjøringsforskriftene og utlendingsregelverket, særlig i enkelte utsatte bransjer. Dette gjelder blant annet i byggebransjen, innenfor landbruket, industrien, transport og deler av servicebransjen (renholds- og hotell- og restaurantbransjen). Det vises også til at problemer som allerede finnes i enkelte bransjer ofte tydeliggjøres og forsterkes ved økt tilstrømming av utenlandske arbeidstakere.

Den første handlingsplanen mot sosial dumping ble lagt fram i revidert nasjonalbudsjett for 2006, og handlingsplan 2 mot sosial dumping i statsbudsjettet for 2009. En evaluering av tiltakene pågår i 2010 og 2011. I arbeidet for bedre arbeidsvilkår internasjonalt, la Regjeringen i 2008 fram en strategi for anstendig arbeidsliv globalt.

Handlingsplanene mot sosial dumping

Regjeringen har iverksatt eller er i ferd med å iverksette tiltakene i handlingsplanene mot sosial dumping, og erfaringen viser at de gjennomførte tiltakene har hatt god effekt. For en fullstendig oversikt over tiltak i handlingsplanene, se St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, s. 117 ff. Nedenfor omtales enkelte viktige tiltak som har kommet på plass i 2009 og 2010.

Allmenngjøringsordningen og solidaransvar

Regjeringens forslag om effektivisering av allmenngjøringsordningen og innføring av solidaransvar ble fremmet i Ot.prp. nr. 88 (2008-2009) og ble vedtatt av Stortinget i juni 2009. Endringene i allmenngjøringsloven ble i hovedsak innført fra 1. september 2009, mens de nye reglene om solidaransvar trådte i kraft 1. januar 2010. Lovendringene har blant annet klargjort vilkårene for allmenngjøring, og vil bidra til å effektivisere Tariffnemndas arbeid. Solidaransvar for oppdragsgivere skal gi arbeidstakerne større sikkerhet for faktisk lønnsutbetaling og gi oppdragsgivere en sterkere motivasjon til å velge seriøse underleverandører. Solidaransvar er særlig viktig for å ivareta utsendte arbeidstakers rettigheter, og vil styrke allmenngjøring som virkemiddel i kampen mot sosial dumping.

Id-kort

Id-kort i bygge- og anleggsbransjen ble innført 1. januar 2008 og over 345 000 id-kort er nå utstedt. Dette har bidratt til at det er enklere å få oversikt over bransjen, og er dermed et viktig bidrag i Arbeidstilsynets tilsynsarbeid i en ulykkesutsatt bransje. Regjeringen har på bakgrunn av denne ordningen sendt på alminnelig høring et forslag om innføring av id-kort i renholdsbransjen samt enkelte justeringer i ordningen for bygge- og anleggsbransjen. Høringsfristen utløp 8. juni 2010. Saken er nå til behandling i departementet.

Regionale verneombud i hotell- og restaurant- og renholdsbransjen

Både i hotell- og restaurantbransjen og i renholdsbransjen er det store HMS-utfordringer. Arbeidstilsynet har avdekket mange brudd på arbeidsmiljøloven, og økt arbeidsinnvandring har forsterket utfordringene i disse bransjene. I stats-

budsjettet for 2010 ble det bevilget 6 mill. kroner, som startkapital i form av et tilskudd som skal tilbakebetales innen 2015, til en utvidelse av ordningen med regionale verneombud til to nye bransjer; renholdsbransjen og hotell- og restaurantbransjen. Forskrift om ordningen er planlagt fastsatt i høsten 2010, med ikrafttredelse 1. januar 2011.

Tiltak mot sosial dumping i landbruket

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtalen for jordbruks- og gartnerinæringen trådte i kraft 1. januar 2010. Arbeidstilsynet vil videreføre innsatsen mot sosial dumping i landbruket. Arbeidstilsynet samarbeider med en rekke organisasjoner og aktører i bransjen.

Informasjon og veiledning

Informasjon og veiledning er et viktig virkemiddel som når mange, og som blir aktivt benyttet både i samarbeidet med arbeidslivets parter, næringslivsbransjer og aktuelle myndigheter. Arbeidstilsynet har rekruttert polsk-, litauisk-, russisk- og bosnisktalende inspektører og informasjonsmedarbeidere, og har aktuell informasjon tilgjengelig på flere språk.

I 2009 har Arbeidstilsynet sammen med Skatteetaten, Politiet og Utlendingsdirektoratet styrket tilbudet til arbeidsinnvandrere og deres arbeidsgivere. To nye senter er etablert, i Kirkenes i slutten av september og i Stavanger i begynnelsen av november.

Servicesenteret i Oslo har i 2009 hatt fortsatt stor pågang, med 76 844 besøkende. Arbeidstilsynet har hatt 5 781 besøkende på senteret. Den største gruppen er polske borgere, og flest henvendelser gjelder for arbeidstakere i byggebransjen. Henvendelser fra arbeidstakere i andre bransjer har vist en økning. Ved Servicesenteret i Stavanger er det i løpet av to måneders drift registrert 3 522 besøkende. Servicesenteret i Kirkenes har vesentlig lavere aktivitetsnivå.

For Servicesenteret i Oslo er det registrert 846 henvendelser om temaene arbeidstid og arbeidskontrakter, 570 henvendelser om utbetaling av lønn og feriepenger og 479 henvendelser om oppsigelser og permitteringer. Med kun 195 henvendelser om oppsigelser og permitteringer i løpet av første halvår 2010, viser det en klar nedgang, antakelig grunnet nedbemanningen i bygg første halvår.

Saker for ESA og for norske domstoler

Enkelte av tiltakene i handlingsplanene mot sosial dumping er klaget inn til ESA. Det er åpnet formell sak i forbindelse med forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter som implementerer ILO-konvensjon nr. 94 i norsk rett. ESA mener at de norske reglene som pålegger stat og kommune å kreve at arbeidstakere som jobber på kontrakter for det offentlige skal ha norske lønns- og arbeidsvilkår, er i strid med direktivet om utsendte arbeidstakere og EØS-retten for øvrig. Det er Regjeringens syn at forskriften ivaretar svært viktige hensyn, og vi er i dialog med ESA om saken. ESA har akseptert å avvente ytterligere skritt til et forslag om en endret forskrift, som bedre vil ivareta EØS-regelverkets krav til klarhet og forutberegnelighet, er utarbeidet. Forskrifts- endringene ble sendt på høring 30. juni 2010 med høringsfrist 30. september.

I tillegg er for tiden to saker vedrørende allmenngjøringsforskriften for henholdsvis byggebransjen og for skips- og verftsindustrien til behandling for domstolene. Saksøkerne, støttet av NHO, mener at forskriftene er ugyldige på grunn av saksbehandlingsfeil fra Tariffnemnda sin side, og fordi de er i strid med EØS-retten. Staten vant sakene for tingretten, men begge er anket. Saksøkerne har bedt om at flere spørsmål knyttet til EØS-reglene skal forelegges for EFTA-domstolen før sakene behandles i lagmannsretten.

Regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv globalt

Strategien ble lagt fram i 2008. Det vises til boks nedenfor, hvor tiltak og gjennomføring er beskrevet.

Strategier og tiltak

Den nasjonale befolkningsutviklingen viser på lang sikt et fortsatt økende behov for arbeidsinnvandring. Den økonomiske situasjonen påvirker arbeidslivet mer eller mindre direkte, også internasjonale økonomiske forhold kan stadig få store innvirkninger. Arbeidstilsynet har erfaring med at perioder med store endringer i økonomi, aktivitetsnivå, og dermed konkurransevilkår, medfører økt risiko for en negativ utvikling for ansattes lønns- og arbeidsvilkår, og ofte svekket innsats når det gjelder forebyggende HMS-arbeid i utsatte bransjer. Innsatsen mot sosial dumping må ses i sammenheng med øvrige deler av arbeidet

på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. Sosial dumping handler ikke bare om lav lønn, men også om useriøse og usikre arbeidsforholdene og dårlig sikkerhet og arbeidsmiljø for arbeidstakerne.

Evaluerings av tiltak mot sosial dumping

Regjeringen har iverksatt en evaluering av de gjennomførte tiltakene i handlingsplanene mot sosial dumping, for å få en helhetlig vurdering av myndighetens innsats. Første del av evalueringen er ferdigstilt sommeren 2010, her er særlig Arbeidstilsynets myndighetsinnsats og reaksjonsbruk samt ordningen med id-kort i bygge- og anleggsbransjen blitt vurdert. FAFOs underveisrapport viser blant annet at:

- Arbeidstilsynets muligheter til å sanksjonere brudd på allmenngjøringsforskrifter og utlendingslov oppfattes som et svært effektivt virkemiddel i arbeidet mot sosial dumping.
- Servicesenterne for arbeidsinnvandrere betegnes som en ubetinget suksess. De gir muligheter til å få ordnet saker raskt og effektivt, og har bidratt til et mye tettere samarbeid mellom de etatene som bidrar. For øvrig er det fortsatt utviklingspotensial for samarbeid mellom forskjellige offentlige etater.
- Id-kortene har fått stor utbredelse på bygge- og anleggsplassene. Over 300 000 kort er utstedt så langt, men det er fortsatt en viss andel som ikke har id-kort. Det forekommer i liten grad misbruk av kortene, men oppdragsgivere kan i større grad følge opp om underleverandører har id-kort (påseplikten).
- Ordningen med id-kort ansees å være et godt og effektivt verktøy for å føre tilsyn i bransjen, og bidrar til ryddighet og mer lovmessige forhold.

Evalueringsens sluttrapport skal foreligge 30. juni 2011. Denne vil også gi en helhetlig analyse av regjeringens innsats mot sosial dumping, i tillegg til virkninger av de fleste av de øvrige tiltakene i handlingsplanene.

Regjeringen følger utviklingen på arbeidsmarkedet nøye og vil videreføre arbeidet mot sosial dumping, på grunnlag av evalueringen og de utredninger og drøftinger som vil bli foretatt i den kommende Stortingsmelding om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv.

Vi viser i denne sammenheng også til omtalen av den særskilte satsingen på treparts bransjeprogrammer, som også vil være svært viktig i arbeidet mot sosial dumping i de aktuelle bransjene.

For Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynets strategier og tiltak under delmål tre vises til kapiteltalene bak.

Informasjon og veiledning

Arbeidstilsynet viderefører arbeidet med informasjonstiltak på flere språk for utenlandske arbeidstakere og arbeidsgivere om regelverk for norsk arbeidsliv. Det arbeides med å utforme en felles nettportal rettet mot arbeidsinnvandring og tjenester for blant annet Arbeids- og velferdsdirektoratet, Arbeidstilsynet, Utlendingsdirektoratet (UDI), Politiet, Skatteetaten, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Tollvesenet, Brønnøysundsregistrene/Altin, Direktoratet for Forvaltning og IKT (DIFI) m. fl. Nettportalen skal baseres på felles meny med lenker og overordnet informasjon som viser til relevant innhold som bidrar til tettere integrering og samordning av etatenes egne nettsider.

For de opprettede Servicesenterne i Oslo, Stavanger og Kirkenes, vil det for 2010 innføres lik registrering for koordinert statistikk over bruken av sentrene.

Tiltak i hotell- og restaurantbransjen

I statsbudsjettet for 2010 ble det bevilget en startkapital i form av et tilskudd som skal tilbakebetales, til en utvidelse av ordningen med regionale verneombud til renholdsbransjen og hotell- og restaurantbransjen. Forskrift om ordningen er planlagt fastsatt høsten 2010, med ikrafttredelse 1. januar 2011. Formålet med utvidelsen av ordningen med regionale verneombud til renhold og hotell og restaurant er at det skal bidra til å styrke seriositeten og vernearbeidet, og slik skape mer ordnede forhold for arbeidstakere i disse bransjene.

Regjeringen har videre besluttet i forbindelse med satsingen på treparts bransjeprogrammer at renholdsbransjen skal prioriteres. Departementet skal gjennomføre en utredning vedrørende godkjenningssystem/kontrollregime, inklusive id-kort i renholdsbransjen, med sikte på iverksettelse sommeren 2011 (se nedenfor). Regjeringen vil videre starte opp arbeidet med å utrede en løsning for hvordan id-kort i hotellnæringen kan innrettes.

Særskilt satsing i renholdsbransjen

Det vises til omtalen av treparts bransjeprogrammer under store satsinger. Det er besluttet at ren-

holdsbransjen skal være først ut og pilotbransje i denne satsingen.

Renholdsbransjen har helt spesielle utfordringer når det gjelder lønns- og arbeidsvilkår, HMS-standard og svart arbeid. Bransjen er preget av svært lav organisasjonsgrad, uoversiktlig organisering, spesielle arbeidstider, jobbing alene på ulike lokasjoner, lave etableringskostnader, utstrakt bruk av underleverandører og høyt innslag av utenlandsk arbeidskraft. Arbeidstilsynet og bransjen selv melder om store problemer, både når det gjelder HMS-standard og konkurranseforholdene for virksomheter som driver seriøst.

NHO Service og Norsk Arbeidsmandsforbund henvendte seg i fellesskap til Regjeringen i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2010 og anmodet blant annet Regjeringen om et eget bransjeprogram for å motvirke sosial dumping i renholdsbransjen.

Myndighetene og bransjen er enige om at det er behov for kraftigere virkemidler enn de vi hittil har arbeidet med. Et første og svært viktig tiltak vil være å få på plass en offentlig godkjenningssystem for renholdsvirksomheter, basert på de kravene som stilles for å drive lovlige virksomheter, kombinert med en effektiv kontrollordning. En godkjenningssystem og kontrollordning må omfatte flere myndigheter. En omfattende godkjenningssystem vil være utfordrende i forhold til EØS-regelverket, men i lys av bransjens særlige utfordringer legges det til grunn at det kan etableres en ordning innenfor de rammene som trekkes opp av EØS-retten.

Det nærmere innholdet i en godkjenningssystem skal vurderes i samarbeid med partene i bransjen og andre berørte myndigheter.

Særlig om offentlig sektor

Offentlig sektor er en stor kjøper av ulike tjenester. Dette kan for eksempel være helse- og omsorgstjenester, renovasjon og transport. Også når det gjelder kjøp av renholdstjenester er det offentlig en viktig aktør.

Det har vært en rekke tilfeller hvor det har vært avdekket dårlige lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere i renholdsvirksomheter som utfører arbeid på oppdrag for stat og kommune. Offentlig sektor skal gå foran med et godt eksempel. Det er derfor ikke akseptabelt når det avdekkes slike forhold.

Offentlig sektor har en forpliktelse etter forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter til å stille krav til leverandører om at deres

arbeidstakere skal ha lønns- og arbeidsvilkår i henhold til allmenngjorte tariffavtaler, der det gjelder slike eller det som følger av landsdekkende tariffavtaler. Oppdragsgiver har også plikt til å kontrollere at kravene etterlevs.

Det vil bli tatt et felles initiativ fra arbeidsministeren og kommunalministeren for å etablere et samarbeid med KS for å bedre etterlevelsen av regelverket. Arbeidsdepartementet vil ta initiativ til en drøfting av om Arbeidstilsynet skal få ansvar for å føre tilsyn med at stat og kommune etterlever sine forpliktelser etter forskriften.

Selv om det er avdekket en rekke tilfeller av sosial dumping i offentlig sektor, har vi ikke god nok oversikt over i hvilket omfang dette skjer. Arbeidsdepartementet vil derfor ta initiativ til en kartlegging av denne problemstillingen, slik at vi kan målrette eventuelle nye tiltak som kan sikre at

også arbeidstakere som jobber for offentlig sektor har gode og trygge arbeidsforhold.

Regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv globalt

Strategien ble lagt fram i statsbudsjettet for 2009. Strategiens hovedformål er å styrke og samordne Norges innsats for arbeidstakerrettigheter i andre land. Strategien vil komplettere innsatsen mot sosial dumping i Norge. Det er sentralt for Regjeringen i det videre arbeidet å ha en tett dialog med arbeidslivets parter. Fortsatt konkretisering og utvikling av strategien vil derfor skje i nært samarbeid med partene i den norske ILO-komiteen. Det vises til boks nedenfor hvor tiltak og gjennomføring er beskrevet.

Boks 6.4 Strategi for et anstendig arbeidsliv globalt:

1. Norge skal styrke innsatsen for arbeidstakerrettigheter globalt. Dette skal skje både gjennom vår politikk overfor ILO og gjennom bl.a. utenrikspolitikken, utviklingspolitikken, handelspolitikken, eierskapspolitikken og arbeidslivspolitikken. Det er videre et mål at politikken på disse områdene skal samordnes bedre.

Tiltak: Det er utviklet et tettere samarbeid mellom berørte departementer, særlig Nærings- og handelsdepartementet, Utenriksdepartementet og Arbeidsdepartementet. Det økte samarbeidet har blitt videreført og styrket. Dette har særlig kommet til uttrykk i arbeidet med et nytt kapittel i EFTAs og Norges handelsavtaler om bærekraftig utvikling, hvor også Miljøverndepartementet har vært en sentral samarbeidspart, se nærmere om dette nedenfor.

2. Norges politikk overfor ILO gis et løft.

Tiltak: I statsbudsjettet for 2009 er det avsatt 10 949 mill. kroner til ILO. I tillegg er det vedtatt en toårig programavtale 2008-2009 på 100 mill. kroner.

Regjeringen bevilget i revidert nasjonalbudsjett ytterligere 30 mill. kroner til ILOs arbeid med kvinner, likestilling og arbeidstilsyn. På slutten av 2009 inngikk Utenriksde-

partementet og ILO en avtale om at disse midlene skulle brukes til å styrke arbeidstilsyn og kvinner og likestilling i Brasil, India, Angola, Kina og Sør-Afrika. Aktivitetene under denne avtalen vil pågå ut 2010.

Utenriksdepartementet vil inngå en ny toårig programavtale med ILO høsten 2010 for ILOs budsjettperiode 2010-2011. Bevilgningen vil bli knyttet opp til ILOs resultatrammeverk der Norge spesielt vil gå inn for å styrke ILOs normative mandat ved å støtte opp under de sosiale partene på landnivå, arbeidstilsyn og kvinner og likestilling.

Det arbeides med utformningen av et nytt mandat for ILO-komiteen med henblikk på å styrke det norske ILO-arbeidet og arbeidslivets parters rolle i dette.

3. Arbeidet med arbeidstakerrettigheter i andre land opprioriteres i utenrikspolitikken og bistandspolitikken. Respekt for arbeidstakeres rettigheter, særlig ILOs åtte kjernekonvensjoner, skal gjøres til et kriterium ved vurdering av hvordan norske bistandsmidler skal prioriteres brukt. Alle som utfører arbeid i forbindelse med bistandsprosjekter bør ha arbeidsvilkår minst i henhold til ILOs åtte kjernekonvensjoner.

Tiltak: Utenriksdepartementet har i et særskilt prosjekt, som skal være til 1. januar 2011, vektlagt styrking av arbeidstakeres rettigheter globalt, betydningen av anstendige arbeidsvilkår også i handelspolitikken, og bedre samordning nasjonalt og mellom internasjonale institusjoner. Også styrking av innsatsen mot norsk næringslivs opptreden i utviklingsland har vært prioritert, blant annet er det gitt støtte til en ny veileder om samfunnsansvar utarbeidet av Initiativ for Etisk Handel. Arbeidet med regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv vil fortsatt være høyt prioritert enten som en videreføring av prosjektet i Utenriksdepartementet eller organisert på annen måte. I 2011 vil Utenriksdepartementet også se nærmere på hvordan kravet om arbeidsvilkår i bistandsprosjekter kan operasjonaliseres.

Arbeidsdepartementet deltar i den pågående menneskerettighetsdialogen med Kina, som Utenriksdepartementet er ansvarlig for. Et viktig tema i dialogen er arbeidstakerrettigheter og arbeidsstandarder. Diskusjonene om dette er organisert i en treparts arbeidsgruppe med deltakere fra myndigheter og parter på begge sider. Fra norsk side deltar LO og NHO, sammen med Arbeidsdepartementet.

4. Norge skal være en pådriver for å fremme betydningen av anstendige arbeidsvilkår («Decent Work») også i handelspolitikken, herunder i bilaterale handelsavtaler og i avtaler mellom flere land og regioner.

Tiltak: EFTA-landene har blitt enige om et kapittel om bærekraftig utvikling med forpliktende bestemmelser om miljø og arbeidstakerrettigheter som et felles utgangspunkt for EFTA i pågående og framtidige forhandlinger om handelsavtaler. Kapitlet inneholder blant annet bestemmelser som viser til ILOs åtte kjernekonvensjoner og bestemmelser om at partene ikke skal senke sine standarder for å tiltrekke seg handel. Denne teksten, som EFTAs handelsministere har anbefalt, blir presentert som et utgangspunkt for motpartene i pågående og framtidige avtaleforhandlinger. De samme bestemmelsene skal presenteres der Norge er i bilaterale for-

handlinger om handelsavtaler. Kapitlet ble for første gang presentert for Hong Kong i de pågående avtaleforhandlingene mellom EFTA og Hong Kong. Det vil også være en del av forhandlingene mellom EFTA og India, og i de bilaterale forhandlingene mellom Norge og Kina. Frihandelsavtalen mellom EFTA og Colombia inneholder ikke denne typen bestemmelser. Avtalen er foreløpig ikke ratifisert av Norge.

I februar 2010 avholdt Arbeidsdepartementet i samarbeid med partene i den norske ILO-komiteen et seminar om handel og arbeidstakerrettigheter med deltakelse fra ILO, WTO, Initiativ for etisk handel m. fl. Formålet var å skape et faglig godt grunnlag for framtidige beslutninger om handelspolitikken som mekanisme for styrking av arbeidstakerrettigheter.

5. Ivaretagelse av arbeidstakerrettigheter i andre land skal være et viktig element i Regjeringens næringspolitikk og i politikken for å bidra til at norske selskaper tar samfunnsansvar. Staten som eier forventer at selskapene tar samfunnsansvar. Selskapenes virksomhet må utføres i samsvar med grunnleggende menneskerettigheter, og det må stilles krav til forretningspartnere og leverandører om det samme. Regjeringen forventer at norske selskaper legger ILOs åtte kjernekonvensjoner til grunn for sin virksomhet og har gode HMS-standarder som ivaretar arbeidstakernes sikkerhet og helse. De må også ha oppfølgningssystemer for å følge opp dette i praksis.

Tiltak: Arbeidet med oppfølging av St.meld. nr. 10 (2008-2009) «Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi» må sees i nær sammenheng med Regjeringens strategi for et anstendig arbeidsliv og oppfølgingen av denne.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide utkast til lovforslag om innføring av et tilleggskrav for de største regnskapspliktige foretakene om at de skal opplyse om hvilke etiske retningslinjer eller standarder for samfunnsansvar de følger og hva selskapet har gjort i regnskapsåret for å følge opp sitt samfunnsansvar. Arbeidsgruppen avgir rapport høsten 2010.

Regjeringen har igangsatt arbeid med en ny stortingsmelding om statlig eierskap. Selskapers arbeid med samfunnsansvar og eiers forventninger til dette er blitt en viktig del av statens eierstyring. Det legges til grunn i arbeidet med meldingen at staten har et særskilt ansvar for å arbeide for at selskaper helt eller delvis eid av staten ivaretar dette arbeidet på en god måte. I meldingen skal det derfor foretas en vurdering av om staten kan videreutvikle sine forventninger innenfor fagfeltet samfunnsansvar og hvordan staten bør arbeide med dette i eieroppfølgingen av selskapene. Det er intensjonen at meldingen skal legges fram innen utgangen av 2010.

Utenriksdepartementet bevilget i 2009 penger til Initiativ for etisk handel til å utarbeide en veileder for hvorledes private bedrifter kan fremme arbeidstakerrettigheter gjennom sitt engasjement i utviklingsland. Veilederen skal være ferdigstilt innen utgangen av 2010.

6. Det settes inn en særlig innsats for å styrke kontroll med og håndheving av lover og regler for arbeidslivsstandarder. Dette kan skje bl.a. gjennom utviklingspolitikken, ved innsatsen gjennom ILO og ved at Arbeidstilsynet samarbeider med arbeidstilsyn i andre land.

Tiltak: Regjeringen har i 2009 i samarbeid med kinesiske myndigheter utviklet en Memorandum of Understanding (MoU) om samarbeid mellom norsk og kinesisk arbeidstilsyn. Målet for samarbeidet mellom

Norge og Kina skal være å styrke tilsyn og håndheving av regelverket for helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i kinesisk arbeidsliv. For å oppnå dette skal partene etablere et samarbeid for gjensidig utveksling av kunnskap og informasjon om regelverk med tilsynsaktiviteter og metoder for oppfølging gjennom relevante samarbeidsformer, f. eks. utveksling av personell, seminar/opplæring, tilsyn m.v. Avtalen forventes underskrevet i Beijing høsten 2010. Samtidig vil vi starte samtaler med sikte på en konkretisering av samarbeidet.

7. Norske erfaringer utnyttes for å forbedre arbeidsmiljøovervåkingen i andre land. Kompetansen i Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), gjennom avdelingen Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA), tas i bruk i dette arbeidet.

Tiltak: STAMI er positive til å kunne bidra og ser for seg flere muligheter for å anvende sin kunnskap og erfaring i land med beskjeden overvåking av arbeidsmiljø. STAMI har erfaring fra forskningsprosjekter i land med lavere arbeidsmiljøstandarder enn Norge, og peker på mulighetene for å overføre kunnskap om risikoen ved arbeidsmiljøforhold med stor utbredelse og betydelig forebyggingspotensial.

Regjeringen vil ta initiativ til et internasjonalt seminar om overvåking av arbeidsmiljø, for eksempel i tilknytning til ILOs Arbeidskonferanse 2011.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljø, arbeidsrett og storulykkesrisiko

Her omtales statistikk- og dokumentasjonssystemer, det nasjonale arbeidshelseinstituttet, samt relevante programmer i Norges forskningsråd og andre større særskilte forskningsinnsatser. Omtale av øvrig løpende FoU-virksomhet og kunnskapsproduksjon knyttet til arbeidsmiljø og sikkerhetsforvaltning og politikktutvikling, omtales også under de respektive delmål, samt under kapittemtalene for Arbeidstilsynet, Petroleums-tilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt bak.

Rapport og status

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) og Nasjonalt overvåkingssystem for arbeidsmiljø og helse (NOA)

STAMI er det nasjonale forskningsinstituttet for arbeidsmiljø og -helse, og skal skape kunnskap om sammenhenger mellom arbeid, sykdom og helse ved å avdekke risiko og utrede årsaksforhold angående arbeid og helse. NOA systematiserer og bearbeider data og dokumentasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterte helseskader, og utgir jevnlig oppdaterte faktabøker om arbeidsmiljøtilstanden, siste gang i 2007. For nærmere rapport og status for STAMI og NOA vises til kapittemtalen bak.

Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet (RNNP)

RNNP er en årlig kartlegging av HMS-tilstanden i petroleumsvirksomheten på sokkelen og ved landanleggene. Kartleggingen gjennomføres ved hjelp av ulike metoder som hendelsesindikatorer, barrieredata, arbeidsseminarer, intervjuer og feltarbeid. Annethvert år, sist gang i januar 2010, gjennomføres i tillegg en omfattende spørreskjemaundersøkelse blant alle ansatte på sokkelen og ved landanleggene. Samarbeidet med selskapene på risikokartleggingsområdet er god, og industrien gir uttrykk for at det har nytteverdi å systematisere og rapportere slike data. Arbeidet er nå utvidet til også å omfatte indikatorer for risiko for skade på ytre miljø. Resultatene formidles bl.a. i det partsammensatte Sikkerhetsforum og gjennom sammendragsrapporter. Resultater fra prosjektet oppdateres fortløpende og er offentlig tilgjengelig på Petroleumstilsynets nettsider.

Status for HMS-arbeid i norske virksomheter

Våren 2009 gjennomførte FAFO, på oppdrag fra Arbeidstilsynet, en undersøkelse¹⁰ om hvordan det systematiske HMS-arbeidet i norsk arbeidsliv gjennomføres. Resultater fra undersøkelsen viser at et flertall av virksomhetene gjennomfører de lovpålagte HMS-tiltakene i henhold til internkontrollforskriften. Samtidig viser også undersøkelsen at det er et godt stykke igjen før alle oppfyller de kravene som ligger i forskriften. Tre av fire daglige ledere oppgir at de har gjennomgått opplæring i HMS og ledelsen mener i utstrakt grad at de selv er pådrivere for å forbedre arbeidsmiljø og sikkerhet i virksomheten. Blant de som har verneombud og AMU viser undersøkelsen at mer enn 70 pst. av lederne mener at disse har en pådriverrolle. Undersøkelsen viser også at det er et godt stykke igjen før verneombudet har den posisjon det skal ha i det norske arbeidslivet.

Undersøkelsen har også sett på virksomhetenes/ledernes holdninger til HMS-arbeidet og funnet at daglige lederne har et gjennomgående positivt syn på at HMS-arbeid fører til lavere sykefravær og færre ulykker. Mange mener imidlertid at HMS er for mye papirarbeid og at kravet om skriftlig dokumentasjon er for stort. En god del (ca. 50 pst.) mener det er vanskelig å finne ut av hvilke lover og forskrifter som gjelder på deres område.

¹⁰ Andersen, R. K., Bråthen, M., Gjerstad, B., Tharaldsen, J., (2009) Systematiske HMS-arbeidet i norske virksomheter. Status og utfordringer 2009, Oslo: Fafo

Satsning på arbeidsrettslig fagutvikling

I 2008 ble det etablert et faglig utviklingsprosjekt ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Det overordnede målet er å sikre at arbeidsrettslig kompetanse både vedr. individuell og kollektiv arbeidsrett blir ivaretatt og utviklet på høyt akademisk nivå. Dette er viktig for å ivareta samfunnsmessige behov for kunnskap om arbeidslivets og arbeidsmarkedets regelverk og institusjoner. Det er ansatt to doktorgradsstipendiater og to postdoktorer, i tillegg til to vitenskapelige assistenter (studentstillinger) og en prosjektleder (professor). Prosjektdeltakerne har utgitt en rekke publikasjoner, holdt foredrag og samarbeidet med andre forskere både i inn- og utland.

Strategier og tiltak

Det er et stort kunnskapsbehov knyttet til forvaltningen av arbeidsforhold, arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerhet. Oppdatert kunnskap om hvilke forhold i norsk arbeidsliv som forårsaker helseskader eller på annen måte påvirker deltakelsen i arbeidslivet, er nødvendig for at virksomhetene og partene i arbeidslivet skal kunne ivareta sitt ansvar. For å kunne forebygge helseskadelige påvirkninger effektivt er det også viktig med kunnskap om hvilke forebyggende tiltak som virker. Kunnskap om risikoforhold, årsakssammenhenger, utbredelse og forebyggende tiltak er også avgjørende for tilsynsmyndighetenes evne til gode reguleringer og innretning av tilsynsvirksomheten. Kunnskapsbehovet omfatter bl.a. teknisk, medisinsk, kjemisk, biologisk, juridisk og samfunnsvitenskapelig forskning. Å utvikle kunnskap på området er spesielt utfordrende pga. behov for kunnskap om samvirkende eksponeringsforhold og effekter. Organisasjonsforhold, tariffavtaler, lønns- og arbeidsvilkår for utsatte grupper, er også områder der kunnskapsbehovet er stort.

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) har det nasjonale ansvaret for kunnskapsutvikling på arbeidshelseområdet. STAMI skal videreføre sitt ansvar for kunnskapsutvikling og overvåkning av arbeidsmiljø- og arbeidshelsesammenhenger i norsk arbeidsliv. Instituttet retter oppmerksomheten spesielt mot feltene kjemisk og biologisk arbeidsmiljø, arbeidsrelaterte muskel- og skjelettlager samt psykososiale og organisatorisk betingede arbeidsmiljøforhold. For nærmere omtale av STAMIs strategier og tiltak vises til kapittelomtalen.

Tilsynsetatene forventes å bidra til den nasjonale kunnskapsutviklingen på sitt ansvarsområde gjennom å sammenstille og tilrettelegge relevante FoU-resultater og kunnskapsoversikter, samt gjennom systematisering av erfaringene fra etatenes eget arbeid. Etatene skal påse at deres rolle som rådgiver og premissgiver for departementet er kunnskapsbasert. Etatene skal også sørge for kunnskap om egen måloppnåelse og effekter av egne virkemidler og tiltak. Tilsynsetatene samler kunnskap gjennom erfaringene fra tilsynsrapporter, registrering av yrkessykdommer og ulykkesrapportering. Det er viktig at det finnes pålitelige systemer for å oppsummere og sammenstille de registreringer og erfaringer som gjøres. Petroleumstilsynets granskning etter kritiske hendelser bidrar for eksempel til å øke kunnskapen om storulykkesrisiko. Tilsvarende gjennomfører også Arbeidstilsynet ulykkesgranskning for å kunne trekke nyttig lærdom til det forebyggende arbeidet. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene vil bidra til gjensidig læring mellom etatene, f. eks. gjennom tverretatlige FoU-prosjekter.

I petroleumsvirksomheten er det viktig å videreføre og videreutvikle datagrunnlaget for kunnskapsprosjektet Risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet (RNNP). Det prioriteres høyt å ha en omforent oppfatning av risikobildet. Sammen med trepartssamarbeidet «Sikkerhetsforum» bidrar RNNP til å danne en felles forståelse av risikobildet i petroleumsvirksomheten, både på sokkelen og på land. For å redusere risikoen for storulykker i petroleumssektoren er det viktig å øke kunnskapen om risikoforholdene i virksomhetene, slik at de kan bli i stand til å gjennomføre målrettede tiltak. Se også omtale under delmål 2 foran og kapittelomtalen for Petroleumstilsynet bak.

NOA ved STAMI skal tilsvarende utvikles og fungere som et overvåkingssystem for det øvrige arbeidslivet slik at arbeidsmiljømyndighetene, Arbeidstilsynet og partene i arbeidslivet kan utvikle et solid og omforent bilde av risikonivå og utvikling, med sikte på målrettede og effektive tiltak.

Med bakgrunn i utfordringer bl.a. med antatt underrapportering i eksisterende statistikk over arbeidsskader og yrkessykdom, og med bakgrunn i en ny EU-forordning om statistikk om helse og sikkerhet på arbeidsplassen, samarbeider Statistisk sentralbyrå (SSB), Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet om en forbedret registrering og statistikk av arbeidsskader og dødsfall knyttet til arbeidsplassen, samt yrkessykdommer. Det er Finansdepartementet som overordnet ansvarlig for SSB som nasjonal statistikk-

ansvarlig som er overordnet forvaltningsansvarlig for beslutning og gjennomføring av den aktuelle forordningen.

Et viktig satsningsområde er internasjonal kunnskapsutvikling om arbeidsmiljø- og arbeidsikkerhet. FAFO er i samarbeid med STAMI tildelt ansvaret som nasjonalt rapporteringssenter for *The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions* (Dublinstiftelsen) fra 2010 til 2014. Det skal rapporteres inn data og rapporter om utviklingstrekk om arbeidslivsrelasjoner. Det prioriteres å delta i undersøkelser som for eksempel den europeiske arbeidsmiljøundersøkelsen (*European Survey on Working Conditions*) som gjentas hvert femte år. Data og innsikter fra internasjonale undersøkelser gir verdifulle bidrag til den norske kunnskapsutviklingen og til sammenligninger av utviklingen på feltet. Arbeidstilsynet har hatt et uformelt samarbeid med *European Agency for Safety and Health at Work* (Bilbao-instituttet) og skal sørge for formidling av kunnskap til relevante aktører i Norge. Det europeiske arbeidsmiljøkontoret, som er lokalisert i Bilbao, ble vedtatt opprettet av EU i 1994. Kontoret er et viktig organ for arbeidslivets parter gjennom å forberede grunnen for den europeiske arbeidsmiljøpolitikken og oppfølgingen av denne. Medlemslandene og Kommisjonen får faglige innspill for arbeidsmiljøreguleringer på europeisk nivå. Kontoret sørger for samarbeid mellom medlemslandene knyttet til informasjonsinnhenting, forskning, opplæringsprogram og fellestilsynsprosjekt, med særlig vekt på forebygging og gode eksempler. Norge er gjennom utvidelse av EØS-avtalen og påfølgende vedtak i Stortinget fra 2010, formell deltaker i Bilbao-kontoret. Dette innebærer bl.a. at Arbeidstilsynet, LO og NHO vil ha observatører i styret for kontoret.

Status for HMS-arbeid i norske virksomheter

Våren 2009 gjennomførte FAFO, på oppdrag fra Arbeidstilsynet, en undersøkelse¹¹ om hvordan det systematiske HMS-arbeidet i norsk arbeidsliv gjennomføres. De funn som undersøkelsen viser til, vil bli fulgt opp og omtalt bl.a. i melding til Stortinget om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norske virksomheter som vil bli lagt fram våren 2011 (jf. pkt. 2 foran om utfordringer i arbeidsmiljø- og sikkerhetspolitikken) herunder en videre utbygging av Regelhjelp.no.

¹¹ Andersen, R. K, Bråthen, M., Gjerstad, B., Tharaldsen, J., (2009) Systematiske HMS-arbeidet i norske virksomheter. Status og utfordringer 2009, Oslo: Fafu

Sentrale forskningsprogrammer

I tidligere perioder har Norges forskningsråd og forskningsrådets forgjengere hatt en eller flere programaktiviteter på områdene arbeid og helse og mer anvendt og tiltaksorientert arbeidsmiljøforskning med basis i arbeidslivet og på arbeidsplassene. Det siste programmet med denne profilen i Forskningsrådets regi var *Arbeid og helse* i perioden 2001-2005. Etter at dette programmet ble nedlagt i 2005, har det ikke pågått noen slike særskilte satsinger, bortsett fra HMS-satsingen i petroleumssektoren knyttet til PETROMAKS. Intensjonen fra departementets side har i denne perioden vært i størst mulig grad å ivareta og integrere arbeidshelse og arbeidsmiljøforskningen innenfor de bredere programsatsingene som har pågått med finansiering fra Arbeidsdepartementet, jf nedenfor. Erfaringene så langt, tilsier imidlertid at departementet mener det er behov for å vurdere nærmere hvordan dette forskningsfeltet bør organiseres og ivaretas innenfor Forskningsrådet.

Program for forskning om velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) startet opp i 2009 og skal løpe til 2018. VAM er det største samfunnsvitenskaplige forskningsprogrammet i Norge og dekker et bredt spekter av temaer, fag og samfunnssektorer. Programmet omfatter blant annet temaer som Arbeidslivsforskningsprogrammet ivaretok. Arbeidsdeltakelse, inkludering og organisering av arbeidslivet er blant temaene i prosjekter som er tildelt midler i 2010.

Program for forskning på årsaker til sykefravær og utstøting fra arbeidslivet (2007-2016). Satsingen skal bl.a. bidra til et mer helhetlig og forsterket kunnskapsgrunnlag om årsakene til sykefravær og uførhet herunder betydningen av arbeidsmiljø og arbeidsforhold for deltakelse i og utstøting fra arbeidslivet. Forskning om eldres arbeid og forhold i arbeidslivet er et prioritert område, og forskningsprogrammet styrkes for å ivareta dette temaet.

PETROMAKS og helse, miljø og sikkerhet i petroleumssektoren

HMSforsk er finansiert over Arbeidsdepartementets budsjett, som en integrert del av Forskningsrådets PETROMAKS – program. Overordnede satsingsområder for HMSforsk for programperioden 2007-2011 er helhetlig styring av helse, miljø og sikkerhet, storulykkesrisiko, samspill mellom

menneske, teknologi og organisasjon (MTO) og arbeidsmiljø og helse. HMS-satsingen har også hatt fokus på arbeidstidsordningene i petroleumsvirksomheten og helsefare ved kjemisk eksponering i næringen. For nærmere omtale av forskningsprogrammene, se kap. 601, post 50.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk, herunder arbeidstakernes rettigheter og medbestemmelse

Rapport og status

Arbeidslivsområdet er et høyt prioritert politikk-område hvor det er viktig å ha et sterkt fokus, og Regjeringen varslet i budsjettet for 2009 en plan i 3 løp for videre utvikling de nærmeste årene. I 2008 og 2009 er følgende gjennomført:

- I Ot.prp. nr. 54 (2008-2009) fremmet Regjeringen en rekke forslag til endringer for bedre arbeidsvilkår og arbeidsmiljø. Forslaget ble lagt fram 3. april 2009 og vedtatt 5. juni 2009. Lovendringene trådte i kraft 1. januar 2010.
- Utvalget som skulle foreta en gjennomgang av ordningene om medvirkning og bedriftsdemokrati, avsluttet sitt arbeid i mars 2010, NOU 2010: 1 Medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet. Saken har vært på en bred alminnelig høring. Resultatene fra arbeidet vil bli presentert i den kommende Melding til Stortinget om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv, våren 2011.

Arbeidstid for arbeidstakere i særlig uavhengig stilling

Departementet har våren 2008 hatt på høring et forslag til endring i arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser for arbeidstakere i særlig uavhengig stilling. Høringen viser at dette er en komplisert sak og høringsinstansene er delte i synet på fremtidig regulering. Departementet arbeider videre med denne saken.

Konkurransesklausuler

Det har vært arbeidet med et forslag til ny regulering i arbeidsmiljøloven om konkurransesklausuler, kundeklausuler og ikke-rekutteringsavtaler. Etter første høringsrunde gjensto en rekke spørsmål som måtte utredes ytterligere. Nytt forslag er sendt på høringsrunde med frist 1. november 2010.

Teknisk og språklig modernisering av arbeidstvistloven

Det har pågått et arbeid med en teknisk og språklig modernisering av arbeidstvistloven, samt en gjennomgang av lovens prosessregler for Arbeidsretten bl.a. med tilpasning til ny tvistelov. Arbeidet har vært gjort i nært samarbeid med en referansegruppe der partene i arbeidslivet, Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen og Fornyings- og administrasjonsdepartementet har vært representert. Et høringsforslag var på bred høring i 2009, og departementet planlegger å fremme en lovproposisjon med forslag til ny arbeidstvistlov omkring årsskiftet 2010/2011. Proposisjonen vil også omfatte forslag til lovendringer som oppfølging av en høring i 2007 om Arbeidsrettens administrative tilknytning m.m. som gjaldt i hvilket omfang de endringene som er gjennomført for de alminnelige domstoler, skal gjøres gjeldende for særdomstolen Arbeidsretten.

Oppfølging av IA-avtalen

Departementet har hatt på høring et forslag til endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven som følger opp IA-samarbeidet med partene. Høringsfristen var 1. oktober 2010. Formålet med lovendringene er å sikre en raskere og tettere oppfølging av sykemeldte arbeidstakere.

EUs vikarbyrådirektiv – lovforslag om likebehandling

Departementet har på høring et forslag til en mulig gjennomføring av EUs vikarbyrådirektiv. Direktivets formål er å sikre at vikarbyråansatte har de samme lønns- og arbeidsvilkår som de ville hatt dersom de hadde vært ansatt i den virksomheten de er leid inn til. Høringsfristen er 10. desember 2010.

CO2-regelverk

Arbeidsdepartementet fikk i mars 2009 delegert myndighet etter kontinentalsokkelloven for sikkerhet med henblikk på transport og lagring av CO₂ i undersjøiske geologiske formasjoner på kontinentalsokkelen.

Forskriftene under arbeidsmiljøloven

Det har pågått et arbeid over flere år med sikte på en bedre og mer helhetlig struktur på forskriftene til arbeidsmiljøloven. Arbeidstilsynets regelverks-

forum har fungert som referansegruppe for prosjektet. Et forslag til ny forskriftsstruktur ble oversendt departementet høsten 2009. I løpet av 2010 har departementet hatt tett og nær dialog med arbeidslivets parter, som har hatt ulike innspill til forslaget. Departementet har på bakgrunn av dette bedt Arbeidstilsynet om å videreføre arbeidet i samarbeid med partene i arbeidslivet, i Arbeidstilsynets regelverksforum.

Felles HMS-regelverk for petroleumsvirksomheten til havs og på nærmere angitte landanlegg

Forslaget til et nytt felles HMS-regelverk for petroleumsvirksomheten til havs og på nærmere angitte landanlegg var på høring i to omganger. Første gang i mars 2007, og andre gang høsten 2008. 29. april 2010 fastsatte Helsedirektoratet, Klima- og forurensningsdirektoratet, Mattilsynet og Petroleumstilsynet nye forskrifter om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten til havs og på landanlegg underlagt Petroleumstilsynets myndighetsområde. Det nye HMS-regelverket for petroleumsvirksomheten til havs og på nærmere angitte landanlegg vil tre i kraft 1. januar 2011. Tilsynsmyndighetene skal sammen med arbeidslivets parter bidra til at ikrafttredelsen og implementeringen av dette regelverket foregår på en godt tilrettelagt og brukervennlig måte.

Arbeidstid på sokkelen

Regelverksendringene om arbeidstid på sokkelen trådte i kraft 1. juli 2009. Disse endringene har ført til et tydeligere håndhevingsgrunnlag for nattarbeid.

Strategier og tiltak

Regelverket er det sentrale virkemidlet for regulering av rettigheter, plikter og atferd hos partene i arbeidslivet. Regelverket skal bidra til å sikre en god HMS-tilstand i norske virksomheter, samtidig som det avspeiler den generelle velferdsutviklingen i samfunnet. Det er derfor naturlig at regelverk på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet er i kontinuerlig forbedring og at det endres i tråd med utviklingen.

En politikk for utvikling av arbeidsmiljøloven og arbeidsmiljø- og sikkerhetsarbeidet

Departementet planlegger å legge frem en stortingsmelding om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet innenfor departementets ansvarsom-

råde våren 2011. Selv om mye er gjort, og det er en høy standard på arbeidsmiljøarbeidet og arbeidsrettsområdet, er det fortsatt behov for videreutvikling. Tilstandsrapporten vil benytte de ferskeste data fra et bredt utvalg kilder, og vil således gi et oppdatert og detaljert bilde av forholdene. Tilstandsrapporten vil også ta sikte på å bidra til å gi et grunnlag for en felles forståelse blant sentrale aktører, med hensyn til hva som er relevante utviklingstrekk og sentrale utfordringer. Resultatene av arbeidet vil bli drøftet i den kommende stortingsmeldingen.

Regelverksprosjekter som skal ferdigstilles

- Forslag til endringer i arbeidsmiljøloven og folketrygdloven som følger opp IA-avtalen skal ferdigstilles, slik at de kan fremmes for stortin- get tidlig i 2011.
- Arbeidstilsynet har, i nært samarbeid med par- tene, i flere år arbeidet med å utvikle en ny og helhetlig struktur på forskriftsverket under arbeidsmiljøloven. Målet er en enklere og mer brukerorientert regelverksstruktur som skal understøtte arbeidsgiveransvaret og HMS- arbeidet i virksomhetene. Den nye strukturen vil innebære at 47 gjeldende forskrifter blir erstattet av 6 nye. Prosjektet har vist seg mer krevende og har tatt lengre tid enn opprinnelig forutsatt. Det tas sikte på at prosjektet ferdig- stilles i løpet av 2011.
- Petroleumstilsynet skal ferdigstille arbeidet med å tilpasse dagens regelverk til også å omfatte CO₂-håndtering.
- Forslaget til ny arbeidstvistlov har vært på høring og departementet arbeider med opp- følgning av høringen.

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
640	Arbeidstilsynet	428 259	419 800	431 690	2,8
642	Petroleumstilsynet	193 556	194 850	209 380	7,5
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	93 000	94 500	98 000	3,7
645	Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen		6 000	6 000	0,0
646	Pionerdykkere i Nordsjøen	49 425	2 900	2 990	3,1
648	Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.	19 649	20 033	20 360	1,6
649	Treparts bransjeprogrammer			10 000	
	Sum kategori 09.40	783 889	738 083	778 420	5,5

Utgifter under programkategori 09.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011	Pst. endr. 10/11
01-24	Statens egne driftsutgifter	636 043	624 933	661 560	5,9
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	1 962	5 750	5 870	2,1
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	93 000	94 500	98 000	3,7
70-89	Andre overføringer	52 884	12 900	12 990	0,7
	Sum kategori 09.40	783 889	738 083	778 420	5,5

Etater på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet

I tillegg til Arbeidstilsynet, Petroleumstilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt er følgende etater/nemnder administrativt tilknyttet arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet:

- Riksmeklingsmannen skal mekle i interessedrager mellom partene i arbeidslivet, dvs. tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler.

Hovedoppgaven er å hjelpe partene med å unngå konflikt, og dermed bevare arbeidsfreden.

- Arbeidsretten behandler tvister om forståelse, gyldighet og eksistens av tariffavtaler. Den behandler også visse tvister om fortolkning av arbeidstvistlovens og tjenestetvistlovens regler, saker om brudd på fredsplikten og om erstatningsansvar for tariffbrudd og ulovlig arbeidskamp.

- Rikslønnsnemnda behandler i hovedsak tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler som blir henvist til den når det gripes inn i arbeidskonflikter med tvungen lønnsnemnd. En avgjørelse fra Rikslønnsnemnda får virkning som tariffavtale mellom partene.
- Tariffnemnda fastsetter forskrifter som innebærer at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter, også for utenlandske arbeidstakere og uorganiserte norske arbeidstakere, såkalt allmenngjøring av tariffavtaler.
- Bedriftsdemokratienemnda har myndighet til å gjøre unntak fra lov og forskrifter om ansattes rett til representasjon i selskapers styrende organer. Nemnda er også gitt myndighet til å etablere fellesordninger (konsernordninger) og avgjøre klager i forbindelse med valg til styringsorganene.
- Tvisteløsningsnemnda behandler visse tvister etter arbeidsmiljøloven, herunder tvist om rett til redusert arbeidstid og fleksibel arbeidstid, tvist om rett til fritak fra nattarbeid, overtidarbeid og merarbeid, tvist om fortrinnsrett for deltidsansatte, tvist om rett til permisjon, herunder utdanningspermisjon og permisjon i tilknytning til fødsel.

Kap. 640 Arbeidstilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsutgifter	427 786	415 700	427 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	473	4 100	4 190
	Sum kap. 640	428 259	419 800	431 690

Overført fra 2009 til 2010:
Post 01: 20 864 000 kroner
Post 45: 8 000 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Arbeidstilsynets hovedoppgave er å bidra til at arbeidsmiljølovens bestemmelser blir fulgt opp i virksomhetene, bl.a. ved å føre tilsyn og gi veiledning basert på grundige vurderinger av hvilke virksomheter som har størst risiko for helseskader og ulykker. Gjennom dette arbeidet skal etaten nå sitt hovedmål om å forebygge arbeidsrelaterte helseskader og fremme et inkluderende arbeidsliv med trygge tilsettingsforhold og meningsfylt arbeidssituasjon for den enkelte. Hovedstrategien er å sørge for at virksomhetene, gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid, selv forebygger ulykker og helseskader. Arbeidstilsynet har følgende satsingsområder for perioden 2008-2012:

- Forebygge muskel- og skjelettplager
- Forebygge psykiske belastninger
- Styrke tilrettelegging og oppfølging
- Forebygge eksponering for støy og kjemiske og biologiske stoffer

- Forebygge arbeidsulykker og redusere skadeomfang
- Forebygge sosial dumping
- Øke arbeidsmiljøkunnskapen hos unge arbeidstakere.

Rapport

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Arbeidstilsynet har i 2009 ved å gjennomføre til sammen 15 228 tilsyn, veiledning, samarbeid med andre, kunnskapsutvikling mv bidratt til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, yrkesskader og fremme inkludering.

God vakt!

Arbeidstilsynet videreførte i 2009 tilsynskampanjen «God vakt!» som retter seg mot arbeidsmiljøet i sykehus. Nye tilsyn og kontakt med helseforetakene viser at HMS-arbeidet er styrket på flere områder, særlig når det gjelder etablering av systemer, rutiner og verktøy i det systematiske HMS-arbeidet. Arbeidstilsynet mener imidlertid at det

gjenstår utfordringer. Arbeidsbelastningen synes å være ytterligere forverret i en del helseforetak. Dette utgjør i seg selv en stor belastning for de ansatte samtidig som det fører til at den praktiske gjennomføringen av HMS-arbeidet svekkes.

Rett belastning

Arbeidstilsynet har som en videreføring av tilsynskampanjen «Rett belastning» gjennomført ca 1 100 tilsyn med sikte på å forebygge arbeidsrelaterede muskel- og skjelettplager. Mange virksomheter med høy risiko har fått økt kunnskap til å gjennomføre forebyggende tiltak i 2009. Tilsyn har hovedsaklig vært gjennomført i næringene bygg og anlegg, transport, varelager og detaljhandel.

Sykefraværssatsing

Arbeidstilsynets hovedaktivitet innen satsingsområdet å styrke tilrettelegging og oppfølging har vært konsentrert om tre prosjekter.

I tilsynsprosjektet «Forebygging av langtidssykefravær og økt inkludering ved et godt arbeidsmiljø» er det gjort (ca. 800) tilsyn i næringene overnattings- og serveringsvirksomhet, varehandel, renhold og transport. En stor andel av reaksjonene er knyttet til at virksomhetene ikke har tilrettelegging, og rutiner for oppfølging av arbeidstakere med redusert arbeidsevne eller sykefravær. Mange pålegg gjelder videre HMS-opplæring for ledere og verneombud.

I tilsynsprosjektet «Med skolen som arbeidsplass» er det gjennomført ca. 530 tilsyn med organisatoriske og psykososiale risikofaktorer samt inneklima som tema. Andelen tilsyn som har resultert i pålegg har vært høyere enn vanlig (80 pst.) og Arbeidstilsynet mener at undervisningssektoren har en rekke utfordringer når det gjelder systematisk HMS-arbeid.

Prosjektet 3-2-1 = sammen for et godt arbeidsliv har vært et samarbeidsprosjekt mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og partene i arbeidslivet i to utvalgte bransjer. Det vises til nærmere omtale av prosjektet og resultater under rapport og status under delmål 1 i resultat-område 4.

Videre utvikling av bedriftshelsetjenesten

Det ble med virkning fra 1. januar 2010 innført plikt til å ha bedriftshelsetjeneste i åtte nye bransjer samt en godkjenningsordning som skal bidra

til å sikre kvaliteten i bedriftshelsetjenestene. Godkjenningsordningen forvaltes av en egen enhet i Arbeidstilsynet og arbeidsgivers tilknytning til og bruk av bedriftshelsetjenesten er fulgt opp ved tilsyn i virksomheter som har plikt til å være tilknyttet en bedriftshelsetjeneste.

Kjemisk og biologisk helsefare

Arbeidstilsynet har gjennom tilsynsprosjektet «Bedre kjemi» gjennomført 787 tilsyn og drevet veiledning i og samarbeid med utsatte bransjer med sikte på at flere virksomheter skal arbeide systematisk for å forebygge og varig redusere risikoen for at arbeidstakere blir syke eller skadet av kjemisk eksponering på arbeidsplassen. De valgte bransjene og temaene var mekanisk industri/varmt arbeid, bakerier og møller/melallergi, avløp/kjemikalier og laboratorier/kjemisk helsefare.

Arbeidstilsynet etablerte i 2009, i samarbeid med det nasjonale KOLS-rådet, partene og representanter for sentrale arbeidsmedisinske miljøer, en strategi for hvordan Arbeidstilsynet vil arbeide med å redusere omfanget av yrkesbetinget KOLS.

Ulykkesrisiko

Arbeidstilsynet har gjennomført ca 5 400 tilsyn i virksomheter med alvorlig ulykkesrisiko i ulykkesutsatte bransjer, som industri, bygge- og anleggsvirksomhet og transport. Arbeidstilsynet erfarer at virksomhetene i økende grad er oppmerksomme på nytten av systematisk og jevnlig HMS arbeid. I tillegg har Arbeidstilsynet i 2009 hatt særskilt fokus på utfordringer i landbruket. Over 500 tilsyn er rettet direkte inn mot landbruket og Arbeidstilsynet har samarbeidet tett med landbrukets organisasjoner i dette arbeidet. I 2010 er det videre rettet en særskilt innsats mot de offentlige byggherremiljøene med en revidert byggherreforskrift som grunnlag. God samhandling mellom byggherre og entreprenør gir bedre forutsetninger for å forebygge arbeidsulykker og redusere skadeomfang.

Arbeidsmiljøkunnskap hos unge arbeidstakere

I tilsynsprosjektet «Rett start for unge arbeidstakere» har Arbeidstilsynet gjennomført tilsyn i bransjer med høy andel av unge arbeidstakere, for eksempel overnattings- og serveringsvirksomhet og varehandel. Mange av reaksjonene er knyttet til at pålagte risikovurderinger ikke er gjort, samt

manglende arbeidskontrakter og manglende opplæring. Det er videre gjennomført flere målrettede informasjons- og veiledningstiltak.

Dykking

Arbeidstilsynet har utført 10 tilsyn innen havbruksnæringen som har gitt ny innsikt og kunnskap om denne type arbeidsdykk. I tillegg har Arbeidstilsynet vært pådriver i arbeidet med å få en bransjestandard for nitrox-utdanningen, noe som nå er etablert. Det er videre gjennom et samarbeid mellom Arbeidstilsynet, dykkerbransjen og Høgskolen i Bergen etablert en utdanningsplan for redningsdykk.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Arbeidstilsynets rapport om sosial dumping

Arbeidstilsynet er i de senere år styrket både når det gjelder ressurser og kompetanse, og innsatsen for å sikre at utenlandske arbeidstakere har lovlig arbeidsmiljø, lønns- og arbeidsvilkår har økt kraftig.

I 2009 gjennomførte Arbeidstilsynet 2408 tilsyn mot sosial dumping. For disse tilsynene er det lagt en streng reaksjonspraksis. I 2009 ble det gitt reaksjoner i 67 pst. av tilsynene. Dette er en nedgang fra 2008 hvor andelen lå på 74 pst. I hovedsak skyldes nedgangen i reaksjonsbruk at overgangsordningen for borgere av EU10 ble avvirket fra 1. mai 2008, og samtidig bortfalt Arbeidstilsynets mulighet til å gi pålegg om lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med oppholdstillatelsene for arbeidsinnvandrere fra disse landene.

Av 3713 reaksjoner som ble gitt i 2009, ble 3038 gitt i byggebransjen og på verftene. I tilsyn rettet mot byggebransjen er det gitt pålegg i 78 pst. av tilsynene. Dette er på samme nivå som i 2008. En stor del av påleggene er krav om utlevering av dokumentasjon på lønns- og andre arbeidsvilkår hjemlet i allmenngjøringsloven og pålegg om å rette opp lønns- og arbeidsvilkår i tråd med allmenngjøringsforskrifter. I byggebransjen er det også gitt en rekke pålegg om id-kort. I tilsynet mot sosial dumping har nesten 1 av 3 virksomheter fått pålegg om id-kort i 2009, mens i det ordinære tilsynet med byggebransjen har 1 av 4 fått slike pålegg. Ved årsskiftet var det utstedt 260 636 id-kort i byggebransjen. Tilsynet viser at et flertall av virksomhetene nå har id-kort.

I 2009 har Arbeidstilsynet økt tilsynet mot sosial dumping i flere bransjer, og da særlig i ren-

holdsbransjen og hotell- og restaurantbransjen. Det ble gitt reaksjoner i 57 pst. av tilsynene med virksomheter som har utenlandske arbeidstakere. En stor del av påleggene er gitt med hjemmel i arbeidsmiljølovens bestemmelser om utlevering av opplysninger, og om arbeidskontrakter, arbeidstid og utbetaling av overtid, samt pålegg med hjemmel i utlendingslovens bestemmelser om vilkår i oppholdstillatelser for arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS.

I 2009 er det 224 stansinger på byggeplasser med arbeidsinnvandrere. Totalt bruker Arbeidstilsynet stansing i underkant av 10 pst. av disse tilsynene. Andelen er noe redusert det siste året. 208 stansinger ble begrunnet i akutt fare for liv og helse på byggeplassene. Kun 16 stansinger ble iverksatt som følge av manglende utlevering av dokumentasjon av lønns- og arbeidsvilkår. Dette er en vesentlig nedgang i forhold til tidligere år.

Arbeidstilsynets erfaringer fra tilsynet er at det fortsatt forekommer sosial dumping i en rekke bransjer. Bl.a. tyder omfanget av tips og henvendelser på dette. Inspektørenes erfaringer fra byggebransjen er at forholdene kan ha blitt forverrede for en del arbeidsinnvandrere i 2009 som følge av finanskrisen og nedbemanning i byggebransjen. Flere arbeidsinnvandrere ser ut til å ha gått over til mindre byggeoppdrag i den uorganiserte delen av bransjen, inkludert privatmarkedet og den svarte økonomien. Forhold avdekket i enkeltsaker indikerer grovere brudd på lønns- og arbeidsvilkår enn slike saker viste i 2008. I bransjer som renhold og restaurant har tilsynet avdekket at det finnes deler av bransjene som opererer med lønns- og arbeidsvilkår som er langt dårligere enn vanlig i Norge. I en del tilfeller er det samtidig indikasjoner på svart aktivitet. Risikoen ser ut til å være stor der arbeidstakere utfører arbeidet på kveld, natt og tidlig morgen. Dette gjelder arbeidstakere som kommer fra Øst-Europa, men også fra land utenfor EØS, og omfatter både relativt nyankomne innvandrere, asylsøkere og migranter som oppholder seg illegalt i landet. Arbeidstilsynet peker på at det også i transportsektoren og i deler av industrien er sterke indikasjoner på at sosial dumping forekommer i noe omfang.

Strategier og utfordringer for 2011

Her beskrives Arbeidstilsynets bidrag til måloppnåelse på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. Resultatmålene er gruppert etter delmålene for resultatområdet.

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Tilsyn

Som tilsynsmyndighet i det landbaserte arbeidslivet har Arbeidstilsynet ansvar for oppfølgingen av virksomheter som er svært forskjellige når det gjelder aktiviteter, størrelse og grad av HMS-kultur og HMS-kompetanse. Tilsyn utgjør tyngdepunktet i Arbeidstilsynets virkemiddelbruk, men veiledning er også et sentralt virkemiddel, både som del av tilsynet og som en selvstendig aktivitet. Arbeidstilsynets tilsynsstrategi vektlegger blant annet at utvelgelse av næringer og virksomheter for tilsyn og veiledning skal baseres på godt begrunnede risikovurderinger, prioritering av aktiviteter som bidrar til at arbeidsgiver ivaretar sitt ansvar for å arbeide systematisk med HMS og at Arbeidstilsynet skal være enhetlig i budskap, fremtreden og reaksjonsbruk. Flerårige satsinger, rettet mot utvalgte bransjer og temaer, vurderes videre som best egnet til å skape varig arbeidsmiljøforbedring. Arbeidstilsynet utvikler og tilpasser sin virkemiddelbruk for å oppnå en best mulig effekt.

Sykefraværssatsing

Arbeidstilsynet skal videreføre aktiviteter som bidrar til at antall virksomheter som forebygger sykefravær, legger til rette for sine arbeidstakere og følger opp sine sykemeldte skal øke. Videre skal aktivitetene støtte opp under sentrale føringer i ny IA-avtale for perioden 2010-2013.

Gjennom tilsyn, veiledning og samarbeid med andre skal Arbeidstilsynet jobbe for et inkluderende arbeidsliv med særlig fokus på forebyggende innsats mot forhold i arbeidsmiljøet som kan føre til sykdom og fravær. For å få til dette må virksomhetene etablere gode rutiner og praksis innen tilrettelegging for alle arbeidstakere generelt, og arbeidstakere med redusert arbeidsevne spesielt. Virksomhetene må også ha rutiner og god praksis for oppfølging av sykemeldte. Tilsynsaktiviteter og veiledning rettes mot bransjer og virksomheter med særskilte utfordringer i forhold til tilrettelegging, sykefravær og utstøting. Ved tilsyn i bransjer og virksomheter som er pålagt godkjent bedriftshelsetjeneste, vil virksomhetens bruk av godkjent bedriftshelsetjeneste være et sentralt oppfølgingsstema.

Som en følge av ny IA-avtale legges det til grunn en videreutvikling av samarbeidet mellom Arbeidstilsynet, utvalgte bransjer og Arbeids- og velferdsetaten.

Forebygging av muskel- og skjelettplager og uheldige psykiske belastninger

Arbeidstilsynet vil i 2011 videreføre det nasjonale tilsynsprosjektet «Føre var!» med sikte på forebygging av muskel- og skjelettplager i utsatte bransjer. Tilsyns- og veiledningsarbeidet baseres bl.a. på konklusjoner fra STAMIs rapport «Arbeid som årsak til muskel- og skjelettlidelser: Kunnskapsstatus 2008».

Arbeidstilsynet får i økende grad henvendelser om konflikter i skolen og landsomfattende tilsyn i skolene videreføres blant annet i prosjektet » Med skolen som arbeidsplass» som tar opp både organisatoriske og psykososiale arbeidsmiljøforhold.

Forebygge arbeidsulykker og redusere skadeomfang

Arbeidstilsynet viderefører innsatsen for å øke antallet virksomheter som arbeider systematisk for å forebygge ulykker. Dette skjer både gjennom tilsyn i særlig ulykkesutsatte næringer, herunder i landbruket, og gjennom ulykkesgransking og aktiv oppfølging i virksomheter hvor ulykker med alvorlig personskaade har inntruffet.

Reduksjon av kjemisk og biologisk helsefare

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetene skal også i 2011 prioritere tilsyn med virksomhetens innsats knyttet til kjemikalieeksponering i arbeidslivet. Samtidig fortsetter arbeidet for å oppnå effektiv innsamling og systematisering av data om kjemisk eksponering i norsk arbeidsliv og dermed et bedre grunnlag for myndighetsinnsats og virksomhetenes prioriteringer. Arbeidet for forebygging og tidlig oppsporing (diagnostisering) av yrkesbetinget KOLS fortsetter også.

Øke arbeidsmiljøkunnskapen hos unge arbeidstakere

Arbeidstilsynet viderefører i 2011 prosjektet «Rett start for unge arbeidstakere». Målet er å minimere omfanget av arbeidsmiljøproblemer som berører unge arbeidstakere og bidra til at de unge får kunnskaper og holdninger som gir dem en god start i arbeidslivet. Hovedaktiviteten er informasjons- og veiledningsarbeid, og Arbeidstilsynet vil gjennom besøk på skoler og universiteter/høgskoler og deltakelse på bl.a. utdanningsmesser og konferanser for lærlinger og ungt entreprenørskap gå aktivt ut med informasjon. Arbeidstilsynet vil også fortsette arbeidet med å påvirke til at arbeidsmiljøkunnskap i større grad tas inn i de unges utdanninger.

Resultatmål 1

Arbeidstilsynet skal bidra til at virksomhetene forebygger arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremmer inkludering. Arbeidstilsynet skal se til at virksomhetene driver et systematisk og forebyggende arbeid.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

For nærmere beskrivelse av tiltakene i handlingsplanene mot sosial dumping vises til omtale under delmål tre foran i Resultatområde 4.

Resultatmål 2

Arbeidstilsynet skal i 2011:

- Bidra til å hindre sosial dumping gjennom å føre tilsyn på arbeidsplasser som sysselsetter arbeidsinnvandrere. Oppfølgingen av byggebransjen, landbruket, industrien, herunder verft, renholdsbransjen, hotell- og restaurantbransjen og transportbransjen videreføres.
- Videreføre og videreutvikle informasjonstiltakene rettet mot arbeidsinnvandrere.
- Videreføre samarbeidet med andre etater (politi, skattemyndighet og UDI) for å sikre samordning av statlige kontroll- og informasjonstiltak.
- Som ledd i regjeringens Strategi for et anstendig arbeidsliv globalt, bidra til utvikling av samarbeid med arbeidstilsyn i andre land.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold

For nærmere beskrivelse av forskning og kunnskapsutvikling om arbeidshelse, arbeidsmiljø og sikkerhet vises til omtale under delmål 4 foran i Resultatområde 4.

Resultatmål 3

Arbeidstilsynet skal ha oversikt over HMS-utfordringene i arbeidslivet, og bidra til å skape et

omforent og helhetlig bilde av risikoforhold som grunnlag for iverksettelse av forebyggende tiltak.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

For nærmere beskrivelse av regelverksutvikling på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet vises til omtale under delmål 5.

Resultatmål 4

Regelverksprosjektet videreføres med sikte på ferdigstilling i 2011.

Budsjettforslag for 2011**Post 01 Driftsutgifter**

Arbeidstilsynet hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister, en bemanning pr. 1. mars 2010 tilsvarende 533 årsverk.

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til direktoratet, sju regionkontorer og Svartjenesten. Dette skal finansiere tilsyn, informasjon, behandling av søknader, dispensasjoner, regelverksarbeid og internasjonalt arbeid.

Bevilgningen foreslås redusert med 1 mill. kroner i forbindelse med overføring av ansvar for arbeidsmiljø og sikkerhet for flygende personell til luftfartstilsynet. Bevilgningen foreslås ytterligere redusert med 1,1 mill. på bakgrunn av generelle effektivitetstiltak.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3640, postene 01, 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er innarbeidet totalt 13,9 mill. kroner i pris- og lønnsjustering. I alt foreslås bevilget 427,5 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke vedlikehold av bygninger. Det foreslås bevilget 4,19 mill. kroner for 2011.

Kap. 3640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Diverse inntekter	1 529	1 100	1 100
04	Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 989	5 300	5 500
05	Tvangsmulkt	693	1 960	2 000
06	Refusjoner	5 608		
07	Byggesaksbehandling, gebyrer	14 097	17 400	17 950
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	12		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	3 484		
18	Refusjon sykepenger	9 273		
	Sum kap. 3640	39 685	25 760	26 550

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter i hovedsak abonnements- og annonseinntekter knyttet til tidsskriftet Arbeidervern. Inntekten anslås til 1,1 mill. kroner i 2011.

Post 04 Kjemikaliekontroll, gebyrer

Posten omfatter inntekter fra gebyrer i forbindelse med kjemikaliekontroll. Inntekten anslås til 5,5 mill. kroner i 2011.

Post 05 Tvangsmulkt

Inntektene under denne posten omfatter innkrevd tvangsmulkt som virksomheter er blitt ilagt pga. manglende oppfølging av pålegg fra Arbeidstilsynet. Inntekten anslås til 2 mill. kroner i 2011.

Post 07 Byggesaksbehandling, gebyrer

De konkrete tjenester Arbeidstilsynet utfører for virksomhetene ved byggesaksbehandling etter arbeidsmiljølovens § 18-9, gebyrfinansieres og inntektene føres på denne posten. Inntekten anslås til 17,95 mill. kroner i 2011.

Kap. 642 Petroleumstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	171 508	172 100	185 950
21	Spesielle driftsutgifter	20 559	21 100	21 750
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 489	1 650	1 680
	Sum kap. 642	193 556	194 850	209 380

Overført fra 2009 til 2010:
Post 01: 7 339 000 kroner

Post 21: 1 025 000 kroner
Post 45: 418 000 kroner

Mål og hovedoppgaver

Petroleumstilsynet skal legge premisser for, og følge opp, at aktørene i petroleumsvirksomheten holder et høyt nivå på helse, miljø og sikkerhet slik at risikoen for storulykker, uønskede hendelser og arbeidsrelaterte skader og sykdommer reduseres. Myndighetsansvaret gjelder for petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel og på enkelte anlegg og gasskraftverk på land, samt CO₂-håndtering fra disse.

Rapport

Delmål 1: Bidra til å forebygge arbeidsrelaterte sykdommer, skader/ulykker og fremme inkludering

Oppfølging av arbeidstakere i petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynet har i 2009 ført tilsyn med aktørenes system for identifisering og oppfølging av helserisiko for arbeidstakere. Det er lagt vekt på hvordan operatør, hovedentreprenør og underleverandør vurderer betydningen av rammebetingelser (som for eksempel kontraktsforhold og ansvarsfordeling for operatør, entreprenør og underleverandør) for risiko for entreprenøransatte grupper.

Innenfor Petroleumstilsynets tilsynsområde på land ble det avdekket at norske og utenlandske innleide arbeidstakere innenfor fagene isolasjon, overflatebehandling og stillas ikke følges opp i forhold til tilrettelegging og kartlegging av risikoforhold. Uklare ansvarsforhold mellom hovedentreprenør og ulike underleverandører/utleiebedrifter ble trukket fram som en av årsakene til dette.

Oppfølgingen har bidratt til sterkere søkelys på forskjeller mellom operatøransatte og entreprenøransatte.

Dykking

I 2009 ble det gjennomført 42 931 timer metningsdykk innen petroleumsvirksomheten. Det ble ikke rapportert personskader eller tilløp til faresituasjoner. Det er bare rapportert ett tilfelle av trykkfallsyke de siste 17 årene. Siste dødsulykke ved dykking i petroleumsvirksomheten var i 1987.

En parts sammensatt gruppe som har vurdert HMS-forhold innenfor dykking på norsk kontinentalsokkel anbefalte at det måtte etableres et system for bedre ivaretagelse av langtids helseoppfølging av den enkelte dykker. I 2007 innledet Oljeindustriens Landsforening (OLF) i samarbeid med

International Marine Contractors Association (IMCA) arbeidet med å slutføre et felles internasjonalt system for oppfølging av dykkernes helse over tid ved dykking. Dette internasjonale systemet for helsemessig langtidsoppfølging av dykkere ble etablert i 2009.

Kjemisk arbeidsmiljø

Petroleumstilsynet har tidligere gjennomført et pilotprosjekt vedrørende kjemisk arbeidsmiljø som identifiserte kunnskapsmangler om eksponerings situasjonen og forbedringsbehov.

Dette er fulgt opp gjennom Petroleumstilsynets arbeid og har bidratt til en omfattende innsats hos selskapene for å gjennomføre kartlegginger og risikovurderinger både av nåværende og historisk eksponering. Oljeindustriens Landsforening (OLF) har på vegne av partene drevet et omfattende forbedringsprosjekt på kjemikalieområdet. Prosjektet har igangsatt og koordinerer en rekke større FoU-prosjekter.

Bransjens forbedringsprosjekt, som varer ut 2011, har i 2009 i stor grad lyktes med å komme å jour i forhold til handlingsplanen som forpliktet næringen overfor departementet.

Hovedinntrykket fra etatens aktiviteter i 2009 er at temaet gis betydelig ledelsesoppmerksomhet, men at eksponerte entreprenørgrupper ikke får en oppfølging som står i forhold til potensiell risiko.

Delmål 2: Bidra til å redusere risiko for storulykker og skader på ytre miljø i petroleumssektoren

Den årlige rapporten om risikonivå i norsk petroleumsvirksomhet, RNNP, er et viktig bidrag for at myndigheter og næringen har en felles forståelse av risikofaktorer og risikobildet. Formålet med arbeidet er bl.a. å bidra til å identifisere områder som er kritiske for HMS og som må prioriteres for å forebygge uønskede hendelser og ulykker.

Dette arbeidet ledes av Petroleumstilsynet med forankring i Sikkerhetsforum, som er et trepartsforum der representantene forutsettes å kunne forplikte de respektive partene til å påta seg ansvar for definerte utfordringer og iverksette tiltak. Dette sikrer at partene får eierskap til prosessen og resultatene av denne.

Ledelsesinvolvering

Petroleumstilsynet har i 2009 videreført tilsyn som retter seg mot ledelsens engasjement i reduksjon av storulykkesrisiko. Tilsynet har

også omfattet integrasjonsprosessen i StatoilHydro.

I tilsynet er det fulgt opp hvordan ledere holder oversikt over risikoforhold i egen virksomhet og hvordan de forsikrer seg om at ansvaret for å håndtere risiko er klart definert i egen organisasjon og i forhold til andre aktører.

Petroleumstilsynet har også gjennomført tilsyn mot selskapenes evne til læring av hendelser, hvor det ble identifisert forbedringspunkter tilknyttet organisatoriske faktorer.

Det er Petroleumstilsynets klare oppfatning at synliggjøring av myndighetenes oppmerksomhet på dette område i seg selv har bidratt til å skape ledelsesmessig oppmerksomhet mot temaene tilsynet adresserer.

Teknisk og operasjonell sikkerhet

Lekkasje av hydrokarbongass utgjør en betydelig risikofaktor og effektive barrierer er viktige for å hindre slike lekkasjer. Antallet lekkasjer er betydelig redusert etter at myndighetene i 2002 tok et initiativ overfor industrien med tanke på å redusere antallet lekkasjer. Antallet hydrokarbonlekkasjer med lekkasjerate større enn 0,1 kg/s var i 2005 halvert sammenlignet med perioden 2000-2002. Det ble oppnådd ytterligere en halvering av slike lekkasjer i 2007. De siste årene har det igjen vært en økning i antall gasslekkasjer, men nivået er fortsatt lavere enn gjennomsnittet i perioden 2001-2007.

Petroleumstilsynet prioriterer derfor fortsatt tilsyn med industriens tiltak for å forbedre tekniske og operasjonelle barrierer som kan redusere antall gasslekkasjer og alvorlighetsgraden av disse.

Brønnsikkerhet

I rapporteringsperioden er det også gjort et omfattende arbeid både hos tilsynsmyndigheten og i industrien for å forbedre brønnintegriteten. I 2006 pekte Petroleumstilsynet på en rekke utfordringer med hensyn til tilgjengeligheten av kritisk brønninformasjon, overvåking av brønnbarrierer, integritet av brønnbarrierer, opplæring og kompetanse.

Aktørene etablerte i 2007 et eget fagforum for operatører som har brønner i produksjon på norsk sokkel for å samarbeide om felles utfordringer angående brønnintegritet. Dette har bidratt til viktige forbedringsprosesser, med blant annet etablering av retningslinjer for beste praksis, kartlegging av brønnintegriteten av totalt 1712 brønner

med følgende forbedringer der dette var nødvendig. Antall brønner med integritetsutfordringer er således betydelig redusert.

Risikoindikatoren relatert til brønnkontrollhendelser i RNNP har hatt en gjennomgående positiv utvikling de senere år og var i 2008 på et signifikant lavere nivå enn i gjennomsnittet i perioden 2001-2007. Det er i 2009 registrert en merkbar økning i brønnhendelser igjen, hovedsakelig knyttet til grunn gass. I lys av dette, og gitt potensialet for storulykke som brønnhendelser representerer, er det behov for fortsatt å prioritere forbedring av tekniske og operasjonelle barrierer tilknyttet bore- og brønnoperasjoner. En økt stasing på dette området vil også prioriteres som ledd i oppfølging av ulykken i Mexicogulven, se også boks under Resultatområde 4, Utfordringer i arbeidsmiljø og sikkerhetspolitikken foran.

Aldring av innretninger

Bruk av innretninger ut over den levetid som ble lagt til grunn ved den opprinnelige utformingen representerer en forholdsvis ny problemstilling. Dette forutsetter nytt samtykke fra myndighetenes side og det er et økende antall slike søknader. Petroleumstilsynet har i 2009 videreført tilsynet med hvordan operatørselskaper følger opp forutsetningene for en levetidsforlengelse, med vekt på vedlikehold og barrierer mot akutte uslipp.

Oljeindustrien landsforening (OLF) har sørget for standarder eller veiledninger for sikker levetidsforlengelse som Petroleumstilsynet mener gir industrien et godt grunnlag for sikkerhetsmessige vurderinger knyttet til levetidsforlengelse.

Petroleumstilsynet har igangsatt vurdering av regelverksendringer på området og samhandler med Nordsjøstater med tilsvarende utfordringer.

Integrerte operasjoner (IO)

Integrerte operasjoner (IO) innebærer en sammenkobling av tekniske og administrative systemer på innretningene til havs og på anlegg på land. Petroleumstilsynet har som mål å påvirke næringen til å fokusere på HMS i utviklingen av IO-løsninger. Det er i 2009 ført tilsyn med at endringsprosesser som følge av IO er gjennomført på en god måte og den samlede innsats anses å ha bidratt til en økt forståelse i industrien av hvordan IO kan påvirke sårbarhet. Det er etablert et samarbeid med Post- og teletilsynet og NVE for å få en klar rolleforståelse hos berørte aktører og myndigheter.

Prekvalifisering av selskaper som rettighetshavere og operatører

Antall nye aktører på sokkelen har økt betydelig de senere årene. Det er nå omtrent 125 oljeselskaper, entreprenører og redere som er aktører på norsk sokkel. Av disse er ca 60 selskaper prekvalifiserte som rettighetshavere eller operatør. Til sammenligning var det omtrent 15 selskaper totalt i 1990-årene. Det betyr at det totale antall aktører som Petroleumstilsynet fører tilsyn med, har økt betydelig.

Arbeidet med prekvalifisering bidrar til at det er blitt satt konsekvente krav til kompetanse og kapasitet i selskapenes organisasjoner i Norge, og til at disse kravene blir håndhevet i praksis.

Ytre miljø

Petroleumstilsynet har myndighetsansvar for at risikoen for akutte utslipp er så lav som mulig og at slike utslipp bekjempes ved kilden. Ansvar ivaretas gjennom krav om forbyggende tiltak som retter seg direkte mot akutte utslipp, gjennom det generelle forebyggende arbeidet som bidrar til å forhindre storulykker og i forbindelse med utbyggingssløsninger og tildelingskriterier.

Petroleumstilsynet har i 2009 bidratt med faglige innspill i arbeidet med forvaltningsplaner for havområdene og har her et særlig ansvar for å utvikle pålitelig beskrivelser av risiko for akutte utslipp fra petroleumsvirksomheten.

Karbonfangst- og lagring

Det er sikkerhetsmessige utfordringer knyttet til CO₂-håndtering. HMS-utfordringer er en del av pågående forskningssatsinger og -programmer hvor CO₂ er tema. Petroleumstilsynets rolle med hensyn til fangst, transport og lagring av CO₂ er å se til at det skjer på en forsvarlig måte i forhold til sikkerhet og arbeidsmiljø. Det er igangsatt arbeid for å gjennomgå relevant regelverk med sikte på karbonfangst, -transport og -lagring (CCS).

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Petroleumstilsynets rapport om sosial dumping

Etter at landanleggene Nyhamna og Melkøya har gått over i driftsfase, er omfanget av utenlandsk arbeidskraft i petroleumsnæringen blitt betydelig redusert selv om det i forbindelse med utvidelser og prosjekter fortsatt er et stort innslag av utenlandsk arbeidskraft. Petroleumstilsynet har i 2009

i hovedsak videreført arbeidet med å forebygge sosial dumping som del av øvrig tilsynsvirksomhet overfor næringen.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko

Petroleumstilsynet har i 2010, bl.a. ved hjelp av særskilte utredningsmidler fra Arbeidsdepartementet, igangsatt et prosjekt om potensielle HMS-utfordringer av mulig framtidig utbygging av fornybar energi til havs. Et annet prioritert prosjekt er rammebetingelser for styring av storulykkes- og arbeidsmiljørisiko

HMS – konsekvenser av CO₂-håndtering og aldrende innretninger

Petroleumstilsynet har, ved hjelp av økonomisk støtte fra Arbeidsdepartementet, igangsatt særskilte utredningsarbeider for å utvikle kunnskap om HMS-konsekvenser ved CO₂-håndtering. Gjennom utredninger og industriprosjekter med deltakelse fra land med tilsvarende utfordringer, tilføres Petroleumstilsynet kompetanse som gir et solid utgangspunkt for strategisk videreføring av arbeidet.

Tilsvarende har Petroleumstilsynet igangsatt utrednings- og utviklingsarbeider knyttet til temaet aldrende innretninger. Prosjektene skal stimulere til innsats i industrien for å ta tak i aktuelle utfordringer. Innenfor problemstillingen aldrende innretninger viser erfaringer at det er behov for å drive et utviklingsarbeid med sikte på å dekke tema som arbeidsmiljø, vedlikehold, utfordringen på flyttbare innretninger, samt å utrede i større grad hvor grundig operatørene arbeider med levetidsforlengelse. For videre omtale av disse temaene vises det til delmål 2 og kapittelomtalen for Petroleumstilsynet foran.

Strategier og utfordringer 2011

Petroleumstilsynet tilpasser virkemiddelbruken til bransjens risikoutvikling og utfordringer. Fordi bransjens organisasjoner har høy HMS-kompetanse både på arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden, er dialog og samarbeid sentrale virkemiddel i tilsynsarbeidet.

Petroleumstilsynets refunderbare tilsyn omfatter revisjoner, verifikasjoner, granskinger, samtykker, samsvarsuttalelser, møter med industrien og kartlegginger. Andre tilsynsrelaterte aktiviteter er eksempelvis faglige seminarer og regelverksutvikling. Tilsynet omfatter således en rekke aktivi-

Ledelse og storulykkesrisiko

Petroleumstilsynet har som en av sine prioriteringer å følge opp at selskapenes ledelse arbeider målrettet med å redusere storulykkesrisiko. Prioriteringen er et resultat av kunnskap om at ledelsens beslutninger og initiativ definerer rammebetingelser som har betydning for å redusere storulykkesrisiko.

Petroleumstilsynet har identifisert rom for forbedring og vil derfor videreføre oppfølgingen med at selskapene har oversikt over realitetene, samt at ansvaret for å håndtere risiko er klart definert.

Teknisk og operasjonell sikkerhet

Barrierer er tekniske, operasjonelle og organisatoriske tiltak, som skal redusere sannsynligheten for uønskede hendelser og eliminere eller begrense konsekvensene hvis en hendelse likevel skulle oppstå.

Petroleumstilsynet vil prioritere å følge opp at de ansvarlige selskapene etablerer og videreutvikler systemer for barrierestyling som er i tråd med regelverkskravene på dette området.

Det er behov for fortsatt målrettet arbeid for å gjøre barrierer mer robuste, både i næringen og i myndighetens risikobaserte oppfølging av selskaper.

Petroleumstilsynet vil også videreføre oppfølging av hvordan industrien forholder seg til mulighetene til integrerte operasjoner, bl.a. med hensyn til at nye arbeidsformer som følger av en slik utvikling, ikke skaper uklarheter i rolleforståelsen hos berørte aktører.

Ytre miljø

Petroleumstilsynet vil ha fokus på at næringen i alle faser av virksomheten, fokuserer på forebygging av hendelser som kan føre til akutte utslipp fra petroleumsvirksomheten. Valg av løsninger skal baseres på helhetlige vurderinger av de naturmessige og geografiske områdene de opererer i, og være forenlige med regionale og nasjonale miljømål.

Petroleumstilsynet har igangsatt en videreutvikling av RNNP med sikte på å skape bedre grunnlag for å overvåke utviklingen i risiko for akutte utslipp.

Erfaringene fra Petroleumstilsynets samlede oppfølging tilsier at næringen må fortsette å forbedre sin tilnærming til forebygging av akutt forurensning og sin søking etter mer ambisiøse fore-

byggende tiltak og utvikle mer effektive løsninger for å stoppe akutte utslipp.

CO₂-håndtering

Norske myndigheter arbeider med å bedre kunnskapen om de sikkerhetsmessige utfordringer ved CO₂-fangst, -transport og -lagring. Petroleumstilsynet vil i 2011 videreføre arbeidet med utgangspunkt i innsamlede data og gjennomgå relevant regelverk med sikte på å utvikle dette videre slik at det også er hensiktsmessig for aktiviteter knyttet til karbonfangst, -transport og -lagring (CCS).

Aktørbildet

Petroleumstilsynet vil følge utviklingen i aktørbildet nøye og ha et særlig fokus på selskapenes evne og vilje til å tilpasse seg rammebetingelsene for helse, miljø og sikkerhet i den norske petroleumsvirksomheten.

Resultatmål 2

Petroleumstilsynet skal være en pådriver for at næringen forhindrer storulykker og forebygger skader på ytre miljø bl.a. gjennom å følge opp selskapenes ledelse og styring av aktiviteter og organisasjon, samhandle med andre myndigheter samt bidra til erfaringsoverføring og læring.

Resultatmål 3

Petroleumstilsynet skal bidra til godt samarbeid med petroleumsmyndigheter internasjonalt.

Delmål 3: Bidra til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv og hindre sosial dumping

Resultatmål 4

Petroleumstilsynet skal bidra til å hindre sosial dumping i petroleumssektoren gjennom å følge opp at aktørene i næringen iverksetter nødvendige tiltak.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko

Resultatmål 5

Petroleumstilsynet skal ha oversikt over HMS-utfordringene i petroleumsvirksomheten, og bidra til å skape et omforent og helhetlig bilde av risikoforhold i næringen som grunnlag for iverksettelse av forebyggende tiltak.

Delmål 5: Sikre et forsvarlig og brukervennlig regelverk herunder arbeidstakeres rettigheter og medbestemmelse

Resultatmål 6

Petroleumstilsynet skal følge opp det nye helhetlige regelverket for petroleumsnæringen.

Budsjettforslag for 2011

Post 01 Driftsutgifter

Petroleumstilsynet hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister en bemanning pr. 1. mars 2010 tilsvarende 154 årsverk. Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter for etaten og skal finansiere tilsyn, regelverksarbeid, informasjon, internasjonalt arbeid mv.

Bevilgningen foreslås styrket med 9 mill. kroner til økt husleie fra 1. januar 2011. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3642, postene 06 og 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3642 Petroleumstilsynet

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
02	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	756	800	820
03	Refusjon av tilsynsutgifter	62 238	79 100	81 560
06	Refusjoner/ymse inntekter	3 901	2 700	2 790
07	Leieinntekter bedriftshytte	37		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	60		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	236		
17	Refusjon lærlinger	30		
18	Refusjon sykepenger	1 764		
	Sum kap. 3642	69 022	82 600	85 170

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Bevilgningen skal dekke refunderbare timer som Petroleumstilsynets ansatte vil utføre knyttet til NORADs virksomhet. Det foreslås bevilget 0,82 mill. kroner for 2011.

Det er innarbeidet 4,85 mill. kroner i pris- og lønnsjustering. I alt foreslås bevilget 185,95 mill. kroner for 2011.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Forslaget omfatter særlige utgifter til tilsyn med petroleumssaktiviteter som Petroleumstilsynet vil utføre på egen hånd, eller ved hjelp av bistand. Posten omfatter også bistandsetaters refunderbare kontrollutgifter. Utgiftene refunderes i sin helhet av gebyrer til operatørselskapene/kontraktørene som inntektsføres under kap. 3642, post 03 Refusjoner av tilsynsutgifter. Det foreslås bevilget 21,75 mill. kroner i 2011.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter knyttet til IKT-relatert utstyr.

Det foreslås bevilget 1,68 mill. kroner i 2011.

Post 03 Refusjon av tilsynsutgifter

Posten omfatter refusjon fra rettighetshavere og entreprenører til Petroleumstilsynet for utgifter som følge av tilsyn med petroleumsvirksomheten. Refusjonene er knyttet til utgiftspostene 01 og 21.

Det foreslås en bevilgning på 81,56 mill. kroner i 2011.

Post 06 Refusjoner/Ymse inntekter

Bevilgningen dekker inntekter fra kantinedrift og andre diverse inntekter. Det foreslås bevilget 2,79 mill. kroner for 2011.

Post 07 Leieinntekter bedriftshytte

Posten omfatter inntekter for fremleie av bedriftshytte blant ansatte i Petroleumsstilsynet og Oljedirektoratet, samt inntekter i forbindelse med konferanser og seminarer rettet mot petroleumsnæringen.

Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
50	Statstilskudd	93 000	94 500	98 000
	Sum kap. 643	93 000	94 500	98 000

Mål og hovedoppgaver

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstitutt for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Instituttet har som overordnet mål å skape, bruke og formidle kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse. Sidestilt med, og integrert i, forsknings- og utredningsvirksomheten er service, utdanning og formidling med utgangspunkt i kunnskap om sammenhengen mellom arbeid og helse.

STAMI har følgende hovedmål for sin virksomhet:

- Skape kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse
- Kartlegge arbeidsmiljø- og helseforhold, vurdere risiko og bidra til forebyggende tiltak
- Gjøre kunnskap om sammenhengen mellom arbeid, sykdom og helse kjent.

Rapport

I 2009 utgav STAMI 45 vitenskaplige artikler innenfor et bredt nedslagsfelt på arbeidsmiljøområdet. Som en følge av at vitenskaplig aktivitet ofte er internasjonale samarbeidsprosjekter har STAMI i disse arbeidene samarbeidet med forskere fra over 100 institusjoner i over 20 land.

Innholdet i disse vitenskaplige artiklene populariseres ofte også i form av rapporter, faktaark og nyhetsbrev, som er tilgjengelige på instituttets nettsider. Forskningsresultatene, i samtolkning med internasjonal forskning, inngår i mange sammenhenger også i instituttets seminarer og kurs. I 2009 hadde instituttet i underkant av 100 større og mindre aktive prosjekter og aktiviteter, og 20 per-

soner holder på med doktorgradsprosjekter i regi av STAMI. STAMI bistår med fagkunnskap til Arbeidsdepartementet, Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet, bedriftshelsetjenesten og partene i arbeidslivet.

I 2009 ble STAMI etter en evalueringsprosess antatt som såkalt *World Health Organization (WHO) Collaborating Centre* på arbeidsmiljø- og arbeidshelseområdet. Dette vil styrke instituttets internasjonale profil ytterligere og sikre at instituttets vitenskaplige bidrag i enda større grad vil bli benyttet også utenfor landets grenser. STAMI er også aktiv i det europeiske forskningsinstitusjonsnettverket *Partnership for European Research on Occupational Safety and Health (PEROSH)*.

Gjennom Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA) har STAMI i 2009 systematisert og bearbeidet data og dokumentasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterede helseskader. I 2009 var utarbeidelse av grunnlagsmateriale til den planlagte Stortingsmelding om arbeidsforhold, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv hovedaktiviteten til NOA. NOA arbeider kontinuerlig med å videreutvikle datagrunnlaget med tanke på utgivelse av nye og oppdaterte faktabøker hvert tredje år.

Strategier og utfordringer for 2011

Her beskrives STAMIs bidrag til måloppnåelse på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet. Samtlige av STAMIs resultatmål knyttes til delmål 4 under målstruktur: Øke omfang av og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold og storulykkesrisiko. I denne sammenhengen er utvikling av ny kunnskap gjennom forskning et viktig virkemiddel.

STAMIs forskning skal ha relevans for arbeid og helse, og skal bidra til å danne en kunnskapsbase som skal benyttes til forebyggende virksomhet. Forskningen skal være av høy vitenskaplig kvalitet, og skal i størst mulig grad søkes publisert i internasjonale tidsskrifter med fagfellebedømming.

I tråd med STAMIs strategi for perioden 2006–2015 skal følgende forskningsfelt og områder prioriteres i 2011:

- Kunnskap om kjemiske og biologiske arbeidsmiljøforhold
- Kunnskap om ergonomiske, psykososiale og organisatoriske arbeidsmiljøforhold, herunder arbeidsrelaterede muskelskjelettlidelser
- Videreutvikling av Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA)
- Formidling av samfunnsnyttig kunnskap fra de ulike forskningsaktivitetene
- Videreutvikle samarbeid og kunnskapsdeling med Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet. Andre viktige målgrupper for samarbeid er arbeidslivets parter, myndigheter, helsevesenet og forskningsmiljøer.

Delmål 4: Øke omfang og kvalitet på kunnskap om arbeidsmiljøforhold

STAMI retter oppmerksomheten spesielt mot feltene kjemisk og biologisk arbeidsmiljø, arbeidsrelaterede muskel- og skjelettplager samt psykososiale og organisatorisk betingede arbeidsmiljøforhold. Instituttet utnytter sin erfaring på vekselvirkninger mellom disse faktorene for å bidra med vitenskapsbasert kunnskap på arbeidsmiljøfeltet. Videre vil instituttet bidra til økt kunnskap i arbeidet med et inkluderende arbeidsliv og til overvåking av arbeidsmiljøfaktorer av betydning for helse. Instituttet er en sentral samarbeidspartner for Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet. Andre viktige målgrupper/partnere er arbeidslivets parter, helsevesenet inkludert bedriftshelsetjenesten og de arbeidsmedisinske avdelingene, samt FOU-miljøer.

Nasjonalt overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA) er en avdeling under STAMI. NOAs viktigste oppgaver er å samle, analysere og formidle

informasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterede helseskader i Norge. NOA skal gjøre data og informasjon tilgjengelig for aktører på arbeidsmiljøfeltet, dvs. myndighetene, arbeidslivets parter, FOU-miljøer og allmennheten for øvrig. NOAs målsetting er å utvikle et felles kunnskapsgrunnlag for aktørene på arbeidsmiljøområdet som grunnlag for utforming av politikk, strategier og prioriteringer på nasjonalt nivå, bransje- og virksomhetsnivå. Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå er sentrale dataleverandører til overvåkingssystemet. STAMIs database for kjemisk eksponering i arbeidslivet (EXPO) er styrket fra 2009. Det gjennomføres et prosjekt med Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet for å øke innrapporteringen av måledata i virksomhetene til EXPO. EXPO-databasen skal således kunne gi en bedre oversikt over eksponeringsforhold i arbeidslivet for å bidra til å forebygge kjemikalierelatert sykdom og helseskade. Som ledd i denne styrkingen skal det i første omgang utvikles dataløsninger og iverksettes pilotprosjekter i utvalgte bransjer. Databasen skal utformes slik at hver enkelt virksomhet får tilgang til egne data og mulighet til å kunne hente fram rapporter om egen kjemikaliebruk og eksponeringsnivå. Databasen vil også utgjøre en viktig kilde for overvåkingssystemet NOA. Pilot- og utviklingsperioden går frem til 2012.

Budsjettforslag for 2011

Post 50 Statstilskudd

Statens arbeidsmiljøinstitutt hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister, en bemanning pr. 1. mars 2010 tilsvarende 114 årsverk.

Instituttet ble omdannet til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter fra 1. januar 2005. Bevilgningen er netto tilskudd til drift av instituttet. Instituttets inntekter fra bidragsforskningen utgjør om lag 10 pst. av instituttets totale budsjett. Inntektskildene er i all hovedsak offentlige midler, herunder midler fra Norges forskningsråd.

Det er innarbeidet 3,5 mill. kroner i lønns- og prisjustering.

Det foreslås bevilget 98 mill. kroner i 2011.

Kap. 645 Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
70	Tilskudd til oppstartskapital		6 000	6 000
	Sum kap. 645		6 000	6 000

I lys av erfaringene fra dagens ordning i bygge- og anleggsbransjen har Regjeringen besluttet å innføre regionale verneombud i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen, jf. handlingsplan 2 mot sosial dumping som ble presentert i statsbudsjettet for 2009. Se også omtale under delmål 3.

I forbindelse med utredning av en ordning med regionale verneombud i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen vil det bli tatt utgangspunkt i en finansieringsordning tilsvarende den eksisterende i bygge- og anleggsnæringen, dvs. finansiert ved at arbeidsgiverne betaler en avgift som utgjør en bestemt proSENTSATS av

lønnsutgiftene. Det vil imidlertid være behov for startkapital til dekning av driften, inntil ordningen blir selvfinansiert gjennom avgiftsinnkrevningen.

Budsjettforslag for 2010**Post 70 Tilskudd til oppstartskapital**

Posten dekker tilskudd til oppstart av ordning med regionale verneombud i bransjene hotell/restaurant og renhold. Tilskuddet skal tilbakebetales i sin helhet innen utgangen av 2015.

Det foreslås en bevilgning på 6 mill. kroner for 2011.

Kap. 646 Pionerdykkere i Nordsjøen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2009	budsjett 2010	2011
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	441		
70	Tilskudd til pionerdykkere, <i>overslagsbevilgning</i>	43 554		
72	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	5 430	2 900	2 990
	Sum kap. 646	49 425	2 900	2 990

Overført fra 2009 til 2010:

Post 01: 278 000 kroner

Post 72: 70 000 kroner

Bakgrunn

Stortinget ba i 2004 regjeringen etablere en kompensasjonsordning med maksimal utbetaling til den enkelte dykker på 40 ganger grunnbeløpet i folketrygden, jf. St.meld. nr. 47 (2002-2003), Innst. S. nr. 137 og 138 (2003-2004). Kompensasjon skulle også gis til etterlatte under nærmere bestemte vilkår. Regjeringen ble videre bedt om å etablere en oppreisningsordning til pionerdykkerne i Nordsjøen, samt etterlatte, på 200 000 kro-

ner. Oppreisning skulle gis til de som fylte vilkårene i flertallets retningslinjer for kompensasjonsordning, jf. Innst. S. nr. 137 (2003-2004). Finansiering av kompensasjons- og oppreisningsordningen ble lagt fram i revidert budsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 og Innst. S. nr. 250 (2003-2004). Kongen i Statsråd oppnevnte i 2004 en nemnd som behandler søknader om kompensasjon.

Rapport

Fristen for å søke om kompensasjon og oppreisning utløp 1. juli 2006. 267 dykkere og 47 etterlatte familier (enker og/eller barn) søkte kompensasjon. I alt har 220 dykkere og 27 etterlatte familier

fått tildeling. Samlet er det utbetalt i underkant av 595 mill. kroner fra 2004 til 1. juni 2010. Per 1. juni 2010 er alle søknader behandlet. To britiske familier har søkt om kompensasjon etter fristens utløp og fikk innvilget sine søknader.

Budsjettforslag for 2010

Post 72 Tilskudd, kan overføres

Posten dekker tilskudd til Stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkere (Dykkekontakten). Stiftel-

sen er knyttet til Sjømannskirken og drifter bl.a. en kontakttelefon for tidligere nordsjødykkere. Stiftelsen har videre knyttet til seg relevant kompetanse på gjeldsrådgivning og annen rådgivning for å kunne hjelpe nordsjødykkere som er i en vanskelig situasjon. Dykkekontakten har et meget godt omdømme og yter god og viktig bistand til dykkerne. Det foreslås en bevilgning på 2,99 mill. kroner for 2011.

Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
01	Driftsutgifter	15 749	14 300	14 600
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>		1 733	1 760
70	Tilskudd til faglig utvikling	3 900	4 000	4 000
	Sum kap. 648	19 649	20 033	20 360

Overført fra 2009 til 2010:
Post 21: 3 105 000 kroner

arbeidstakere som ikke er omfattet av tariffavtalen som sådan.

Mål og hovedoppgaver

Arbeidsretten er en spesialdomstol som behandler tvister om forståelse, gyldighet og eksistens av tariffavtaler. Den behandler også visse tvister om fortolkning av arbeidstvistloven og tjenestetvistlovens regler, saker om brudd på fredsplikten og saker om erstatningsansvar for tariffbrudd og ulovlig arbeidskamp.

Riksmeklingsmannen skal mekle i interessetvister mellom partene i arbeidslivet, det vil si i tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler. Hovedoppgaven er å hjelpe partene til å unngå konflikt, og dermed bevare arbeidsfreden.

Rikslønnsnemnda behandler i hovedsak tvister om opprettelse eller revisjon av tariffavtaler som blir henvist til den når det gripes inn i arbeidskonflikter med tvungen lønnsnemnd. En avgjørelse fra Rikslønnsnemnda får virkning som tariffavtale mellom partene.

Tariffnemnda fastsetter forskrifter som innebærer at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter, også for utenlandske arbeidstakere og norske

Rapport

Arbeidsretten

Arbeidsretten hadde 73 saker til behandling i 2009, hvorav 35 nye og 38 overført fra 2008. Tallet på nye saker gikk noe opp i forhold til 2008 (34) og 2007 (32). Det ble avgjort 39 saker i 2009, mot 32 saker i 2008.

Riksmeklingsmannen

Saksmengden ved institusjonen kan variere sterkt mellom år med hovedoppgjør og år med mellomoppgjør. I 2009, som var et mellomoppgjørsår, var det mekling i 33 rikssaker, som er nær en dobling i forhold til 17 saker i mellomårsoppgjøret 2007. I hovedoppgjørsåret 2008 var det mekling i 43 rikssaker, som er lavt for hovedoppgjør. I 2006 var det 117 meklinger. En av riksmeklingene endte med konflikt.

Videre ble 53 kretssaker ferdigbehandlet i 2009, mot 29 i 2008. Antallet saker i 2008 var uvanlig lavt, og tallet for 2009 nærmer seg antallet i 2007, som var 61 saker. De fleste sakene ble løst uten formell mekling.

Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda

Rikslønnsnemnda behandlet en sak i 2009.

Tariffnemnda fikk en sak til behandling i 2009 og vedtok forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringene. I 2009 gikk 9 verft, med støtte av NHO og Norsk Industri, til sak mot staten v/Tariffnemnda for å få kjent forskriften om delvis allmenngjøring i skips- og verftsindustrien ugyldig. Staten fikk medhold i Oslo tingrett i at forskriften er gyldig, men saken er anket til lagmannsretten. Våren 2010 er det kommet inn begjæring om fortsatt allmenngjøring av alle de gjeldende allmenngjøringsforskriftene.

Strategier og utfordringer for 2011

Administrativt samarbeid mellom Arbeidsretten og Riksmeklingsmannen

Arbeidsretten og Riksmeklingsmannen er lokalisert i samme kontorbygg. I 2007 ble det igangsatt et arbeid for å få på plass et tettere samarbeid på det administrative området. Det ble installert et felles telefonsystem, og samkjøring av it-systemene er startet. På sikt vil det også bli felles innkjøp og kontrakter med tjenesteleverandører.

Arbeidsrettens administrative tilknytning mv.

Ved lov 15. juni 2001 nr. 62 om endringer i domstolsloven m.m. ble det gjennomført vesentlige endringer i administrasjonen av norske domstoler. Departementet har foretatt en vurdering av hvorvidt og eventuelt i hvilket omfang de endringene som er gjennomført for de alminnelige domstoler, skal gjøres gjeldende for domstolen Arbeidsretten. Saken var på bred høring i 2007, og forslag til lovendringer vil bli fremmet i proposisjon med forslag til ny arbeidstvistlov jf. Delmål 5.

Teknisk og språklig modernisering av arbeidstvistloven m.m., jf. Delmål 5

I arbeidet med forslag til ny arbeidstvistlov, jf. Delmål 5, legger departementet vekt på å gjøre loven teknologinøytral, ord og uttrykk kjønnsnøytrale

og tilpasse lovens prosessregler til ny tvistelov. Formålet er å få på plass ny og moderne lovgivning, som gir god veiledning for brukerne. Et forslag til ny arbeidstvistlov var på bred høring i 2009. Det arbeides med en oppfølging av høringsrunden.

Budsjettforslag for 2011**Post 01 Driftsutgifter**

Arbeidsretten og Riksmeklingsmannen hadde pr. 1. mars 2010 en bemanning på hhv 5 og 3 årsverk. Posten omfatter driftsutgiftene til Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen, Rikslønnsnemnda og Tariffnemnda. Som en prøveordning ble det med virkning fra 1. mars 2007, og ut oppnevningssperioden 31. august 2008, opprettet en midlertidig dommerstilling i Arbeidsretten for å redusere saksbehandlingstiden ytterligere. Prøveordningen er forlenget til 1. september 2010, og vil bli vurdert foreslått gjort permanent i forbindelse med forslag til ny arbeidstvistlov. Det foreslås en bevilgning for 2011 på 14,6 mill. kroner, herunder 0,3 mill. kroner i pris- og lønnsjustering.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 01

Saksmengden og utgiftene til institusjonene på kapitlet varierer, særlig i forhold til hvordan lønnsoppgjørene forløper, om det er hoved- eller mellomoppgjør og om oppgjørene er samordnet eller forbundsvise. Posten skal dekke økte utgifter ved institusjonene på kapitlet, samt kompetanseoppbygging og utredninger innen feltet kollektiv arbeidsrett. Det foreslås en bevilgning for 2011 på 1,76 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til faglig utvikling

I 2008 ble det etablert et faglig utviklingsprosjekt ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo med formål å sikre den arbeidsrettslige kompetansen for fremtiden. Se omtale under delmål 4.

Det foreslås en bevilgning for 2011 på 4 mill. kroner.

Kap. 649 Treparts bransjeprogrammer

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2009	Saldert budsjett 2010	Forslag 2011
21	Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer			10 000
	Sum kap. 649			10 000

Det vises til omtale under satsingsområder i innledningen samt under resultatområde 4 – delmål 3 foran.

Myndighetene og partene i arbeidslivet er enig om å sette i gang treparts bransjeprogrammer, hvor renholdsbransjen vil være første bransje. Det kan videre være aktuelt å gjennomføre en kartlegging i noen få andre bransjer for å undersøke de mest sentrale utfordringene, som vil gi grunnlag for å utarbeide strategier og tiltak for bransjeprogrammene.

Renholdsbransjen har helt spesielle utfordringer når det gjelder lønns- og arbeidsvilkår, HMS-standard og svart arbeid. Bransjen er preget av svært lav organisasjonsgrad, uoversiktlig organisering, spesielle arbeidstider, jobbing alene på ulike lokasjoner, lave etableringskostnader, utstrakt bruk av underleverandører og høyt innslag av utenlandsk arbeidskraft.

Myndighetene og bransjen er enige om at det er behov for kraftigere virkemidler enn de vi hittil

har arbeidet med. Et første og svært viktig tiltak vil være å få på plass en offentlig godkjenningssystem for renholdsvirksomheter, basert på de kravene som stilles for å drive lovlige virksomheter, kombinert med en effektiv kontrollordning. En godkjenningssystem og kontrollordning må omfatte flere myndigheter.

Budsjettforslag for 2010**Post 21 Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer**

Posten dekker utgifter knyttet til etablering og gjennomføring av tiltak for å bidra til å bedre lønns- og arbeidsvilkår samt bekjempe sosial dumping og svart arbeid i særlig utsatte bransjer. Renholdsbransjen vil være første bransje, og posten vil særlig dekke kostnader til etablering av godkjenningssystem for renholdsbedrifter.

Det foreslås bevilget 10 mill. kroner for 2011.

Del III
Omtale av særlige tema

7 Oppfølging av ekspertgruppen som har vurdert oppgave- og ansvarsfordeling i arbeids- og velferdsforvaltningen

Departementet nedsatte i februar en ekspertgruppe som skulle se nærmere på arbeidsdelingen og samhandlingen mellom NAV-kontorene og forvaltningsenhetene. Gruppen har kommet med to delrapporter. Den første ble avgitt 30. april i år og ga en deskriptiv analyse av forholdene i Arbeids- og velferdsetaten og inneholdt bl.a. en gjennomgang av dagens arbeidsdeling mellom NAV-kontorene og forvaltningsenhetene. Rapporten ble omtalt i Prop. 125 S (2009-2010).

I sluttrapporten skulle ekspertgruppen:

- beskrive utfordringer i lys av gjeldende arbeidsdeling, samhandling og foreliggende planer når det gjelder oppgaveløsning og måloppnåelse i NAV-kontor og forvaltningsenheter, både på kort og lengre sikt. Det skal i den forbindelse vurderes i hvilken grad slike utfordringer er knyttet til at omstilling fortsatt pågår.
- vurdere mulige endringer i dagens fordeling av arbeidsoppgaver/ vedtaksmyndighet, kompetanse og bemanning mellom NAV-kontor og forvaltningsenheter, herunder samhandlingen mellom disse. Gruppen kan også vurdere om endringer i lov/forskrift kan bidra til enklere og mer effektiv oppgaveløsning i NAV.

I delrapport 1 sa ekspertgruppen seg «enig i hovedtrekkene i de vurderinger som er gjort ved etableringen av forvaltningsenhetene, men vil komme tilbake til detaljer vedrørende oppgave- og ansvarsfordelingen». Etter ekspertgruppens vurdering er det i hovedsak fire argumenter for ikke å gjøre betydelige endringer i den grunnleggende strukturen mellom NAV-kontor og forvaltningsenheter:

- Den betydelige oppgaveporteføljen som ligger i Arbeids- og velferdsetaten (56 statlige ytelser) gjør det ikke mulig å bygge opp variert spesialkompetanse ved alle NAV-kontor. Dette understrekes ytterligere ved at flere av ytelsene er meget komplekse.
- En spesialisering av etaten ved hjelp av forvaltningsenheter er en avgjørende forutsetning for at NAV-kontorene skal kunne ha det nødvendi-

ge fokus på individuell veiledning og oppfølging av brukerne med sikte på arbeid og aktivitet, som er kontorenes hovedformål.

- Det kan for ytelsers med stort volum hentes ut stordriftsfordeler i saksbehandlingen dersom prosedyrene understøttes av gode IKT-løsninger.
- Betydelige endringer i arbeidsfordelingen mellom NAV-kontorene og forvaltningsenhetene nå vil gi en ny periode med økte restanser i etaten.

Ekspertgruppen har lagt fram en strategi som etter deres vurdering kan bidra til høyere måloppnåelse i arbeids- og velferdsforvaltningen. Strategien er oppsummert gjennom fire stikkord:

- Oppgavefokusering – rendyrke innsatsen på NAV-kontorene mot arbeid og aktivitet.
 - Gruppen anbefaler at den kommunale oppgaveporteføljen i NAV-kontorene reduseres og at det er én leder, enten kommunal eller statlig, ved NAV-kontorene. Gruppen foreslår at en i første omgang forsøker å oppnå dette gjennom reforhandling av lokale avtaler. Gruppen foreslår videre en forskningsbasert evaluering av samordningsgevinster og -ulemper ved ulik organisering av sosialtjenestene og at det på bakgrunn av denne bør foretas en ny gjennomgang av NAV-kontorenes oppgaveportefølge.
- Diversifisering – kanalisere brukerne inn til NAV gjennom ulike kanaler avhengig av deres behov.
 - På kort sikt anbefales det at telefoniområdet styrkes gjennom etablering av kundesentre for alle fylker og at tjenesteinnholdet gradvis utvides til å omfatte råd og veiledning til bruker.
 - På lengre sikt påpekes behovet for en betydelig utbygging av internettbaserte selvbetjeningsløsninger. Dette forutsetter imidlertid betydelige IKT-messige investeringer. Ved en større IKT-modernisering vil det også være mulig å tilrettelegge for å gjennomføre enklere saksbehandling ved kundesentrene.

- Arbeidsdeling og forenkling – bedre samhandlingen og saksflyten mellom NAV-kontorene og forvaltningsenhetene.
 - Gruppen har i sluttrapporten vurdert seks ytelser og foreslår ingen endringer for ytelsene dagpenger og arbeidsavklaringspenger.
 - For ytelsene sykepenger, uførepensjon, stønad til enslige forsørgere og barnebidrag er det foreslått flere endringer eller presiseringer i arbeidsdelingen. Det forslås dels å flytte oppgaver til NAV-kontorene og dels en mer sentralisert behandling. Forslagene for sykepenger og enslige forsørgere innebærer også å vurdere deler av regelverket som vil innebære lovendringer.
- Effektivisering – bedre ressursutnyttelsen og ressursfordelingen i Arbeids- og velferdsetaten og i NAV-kontorene.
 - Gruppen anbefaler at tjenesteområder og interkommunalt samarbeid blir hovedmodellen for tjenestene i NAV-kontoret i områder med små kommuner og lite befolkningsunderlag. Tjenesteområder vil si at på statlig side har leder av et NAV-kontor fått et ansvar overfor andre NAV-kontorer.
 - Gruppen anbefaler at Arbeids- og velferdsetaten utvikler en ny modell for ressursfordeling til fylkene.
 - Gruppen påpeker at IKT-modernisering og kompetanseutvikling er viktige rammebetingelser for en effektiv arbeids- og velferdsforvaltning og god arbeidsdeling

Høringsuttalelser

Ekspertgruppens sluttrapport har blitt sendt til uttalelse til brukerorganisasjoner, ansattes organisasjoner og andre berørte. I alt er det mottatt 17 uttalelser. I all hovedsak er det tilslutning til gruppens anbefaling om ikke å gjøre grunnleggende endringer i forholdet mellom NAV-kontor og forvaltningsenheter. KS uttaler blant annet at «Der som utredningens beskrivelse og årsaksanalyse er riktig, (...), deler KS synet på at betydelige endringer nå i grunnleggende struktur i arbeidsdelingen mellom lokalkontor og forvaltningsenheter, kan bli uheldig». KS uttaler imidlertid at «Rapporten burde likevel vært klarere på et utgangspunkt om at beslutninger, vedtak og oppfølging av ytelser som har arbeids- og aktivitetskrav(...), bør være en oppgave for lokalkontorene (...).» «LO synes det er fornuftig at en ikke rokker ved hovedprinsippene ved dagens organisering, og at

det foreslås en ny gjennomgang når det foreligger mer kunnskap og evalueringer om virkningene av dagens organisering». Fellesorganisasjonen (FO) og Samarbeidsforumet for funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) har begge kommet med motforestillinger til gruppens rapport. SAFO mener at «gruppen foreslår noen grunnleggende veivalg bort fra NAV-reformens intensjoner», mens FO viser til at det er «uheldig at ingen personer med sosialfaglig kompetanse har deltatt i arbeidet» og at «rapporten ikke bør gi vesentlige føringer for kommunale NAV-tjenester». Både SAFO og FO ønsker at flere oppgaver skal ligge i NAV-kontorene. Arbeids- og velferdsdirektoratet uttaler at de i hovedsak slutter seg til de anbefalte tiltakene fra ekspertgruppen.

Når det gjelder de fire ulike strategiene som ekspertgruppen har foreslått, er det en stor grad av tilslutning til forslagene under diversifisering, arbeidsdeling samt forenkling og effektivisering. I flere av uttalelsene vektlegges imidlertid at økt bruk av telefon og internettløsninger ikke må gå ut over de brukerne som ikke klarer å betjene disse kanalene og er avhengig av personlig oppmøte på NAV-kontoret. Angående de mer detaljerte forslagene om endring i arbeidsdeling har flere av arbeidstakerorganisasjonene i Arbeids- og velferdsetaten, samt LO, pekt på at Arbeids- og velferdsdirektoratet er i ferd med å gjennomgå arbeidsdelingen mellom de ulike enheter involvert på uføreområdet og at dette arbeidet bør slutføres før det gjennomføres endringer for saksbehandlingen. Flere har påpekt at økt bruk av tjenesteområder ikke må skape et nytt nivå i Arbeids- og velferdsetaten slik at organiseringen blir mer kompleks. Gruppens omtale av behov for IKT-modernisering og kompetanseutvikling får bred tilslutning.

Uttalelsene knyttet til gruppens anbefalinger om oppgavefokusering er delte. Flere deler problembeskrivelsen om at en bred kommunal oppgaveportefølje kan redusere fokuset på arbeid og aktivitet. De fleste understreker likevel at hvilke kommunale tjenester, ut over minimumsløsningen, som skal inngå i NAV-kontoret, fortsatt må avgjøres lokalt. Noen av arbeidstakerorganisasjonene i Arbeids- og velferdsetaten ønsker imidlertid en lovfestet avgrensning av kommunale tjenester i NAV-kontoret. Flere viser til at gruppen mangler forskningsmessig dokumentasjon for å komme med anbefalinger på dette området og at spørsmålet om kommunale oppgaver lå utenfor gruppens mandat.

Når det gjelder ekspertgruppens anbefaling om én leder ved NAV-kontoret er det i hovedsak

tilslutning til dette, men at det fortsatt bør være opp til partene lokalt å fastsette lederspørsmålet. Noen ønsker en lovfesting av enhetlig ledelse. Flere høringsinstanser framhever imidlertid muligheten til todelt ledelse har vært viktig i startfasen av reformen.

Departementets vurdering

Både ekspertgruppens gjennomgang og flertallet av høringsuttalelsene gir sin tilslutning til at det er hensiktsmessig å beholde en organisering av Arbeids- og velferdsetaten med NAV-kontor og forvaltningsenheter. Departementet er enig i at det ikke er grunnlag for å gjøre grunnleggende endringer i forholdet mellom NAV-kontor og forvaltningsenheter, men at det er viktig å få på plass de tilpasninger og justeringer som er nødvendige for at dagens modell skal kunne fungere etter intensjonene.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har ansvaret for å fastsette arbeidsdelingen mellom NAV-kontor og forvaltningsenheter. Ekspertgruppens forslag er justeringer som Arbeids- og velferdsdirektoratet dels er i ferd med å gjennomføre og dels vil vurdere. Direktoratet opplyser at de alt er i ferd med å følge opp forslagene om å desentralisere til NAV-kontorene enkelte oppgaver knyttet til forvaltningen av sykepengeordningen. Dagens behandling av uføresaker i Arbeids- og velferdsetaten er svært kompleks. Det gjør det også vanskelig å ha oversikt over hvilke konsekvenser endringer vil få. For å sikre at endringene får den ønskede effekt, vil direktoratet derfor prøve ut mulige endringer på uførefeltet i mindre skala før de eventuelt gjøres landsdekkende. Ekspertgruppens forslag om en mer sentralisert behandling av barnebidragssaker må utredes ytterligere før eventuell iverksetting.

Ekspertgruppen har kommet med to forslag som vil innebære lovendringer og som departementet nå vil vurdere nærmere. Det ene gjelder forslaget om å oppheve ordningen med forhåndsgodkjenning av utenlandsopphold ved sykmelding og det andre gjelder å vurdere regelverket for enslige forsørgere.

Gruppen anbefaler at brukerne i økende grad skal kunne kontakte etaten via telefon og internett. Dette er i tråd med det framtidsbildet som også ble tegnet i St.prp. nr. 46 (2004-2005) om de gevinster som kan ligge i å videreutvikle elektroniske tjenester og kanaler. Økt bruk av telefon og internett vil være enklere for mange brukere. Samtidig skal fortsatt NAV-kontoret være «det ene» kontaktpunktet som alle brukere skal kunne

henvende seg til, og fortsatt gi én dør inn til det samlede virkemiddelapparatet i arbeids- og velferdsforvaltningen. I dag kan for eksempel mottakere av dagpenger og arbeidsavklaringspenger sende inn elektroniske meldekort. Gjennom etablering av nye, brukertilpassede og effektive kontaktkanaler som brukerne selv velger å benytte seg av, vil NAV-kontorene bli avlastet og ressurser frigjort til oppfølging av de brukerne som krever særskilt bistand. Arbeids- og velferdsetaten har i dag kundesenter for telefonhenvendelser som dekker fem fylker. I de øvrige fylkene er det telefonimottak (unntatt Oslo og Akershus). Arbeids- og velferdsetaten vil gradvis, i tråd med anbefalingen fra ekspertgruppen, etablere kundesentre som dekker alle fylker. Etableringen av kundesentre skal tilpasses innenfor etatens driftsbudsjett og omstillingsevne. For øyeblikket foreligger det ikke en detaljert plan for etablering av nye kundesentre. Å videreutvikle Arbeids- og velferdsetatens selvbetjeningsløsninger må ses i sammenheng med moderniseringen av IKT-systemene i etaten.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har ansvaret for å fordele ressursene internt i etaten. Direktoratet har, i tråd med ekspertgruppens forslag, opplyst at de vil sette i verk et arbeid for å videreutvikle etatens ressursfordelingsmodell slik at den blir bedre tilpasset dagens organisering av tjenestene. Departementet ser positivt på dette arbeidet.

Ekspertgruppen anbefaler økt bruk av interkommunalt samarbeid og tjenesteområder på steder hvor NAV-kontorene har lavt befolkningsunderlag. Dette er modeller som er i bruk i dag, og kommunene og Arbeids- og velferdsetaten kan vurdere lokalt om det er grunnlag for en økt bruk av slike løsninger. Gjennom å høste erfaringer med ulike modeller for samarbeid mellom NAV-kontorer vil det dannes et bedre grunnlag for å videreutvikle løsninger som kan sikre gode og effektive lokale løsninger. Departementet vil i tillegg vise til Kommunal- og regionaldepartementets høring av en samkommunemodell. Ved den videre behandlingen av dette forslaget vil departementet vurdere nøye om samkommunemodellen kan utvikles slik at det kan være en ny hensiktsmessig samarbeidsform for flerkommunale NAV-kontorer.

Ekspertgruppen har pekt på ulike aspekter ved partnerskapet som kan ha betydning for hvor godt NAV-kontorene fungerer. Å videreutvikle partnerskapet mellom kommune og stat må etter departementets vurdering skje i en dialog mellom staten og kommunene, både sentralt og lokalt.

Departementet deler ekspertgruppens vurdering av at det er ønskelig med én leder av NAV-kontorene. Det synspunktet ligger til grunn for de muligheter for delegasjon av fullmakter mellom stat og kommune som arbeids- og velferdsforvaltningsloven gir. Samtidig har adgangen til todelt ledelse vært viktig ved etableringen av NAV-kontorene. Departementet er innstilt på å drøfte med KS og Oslo kommune et forslag om å lovfeste at det skal være én leder med fullt faglig og administrativt ansvar ved NAV-kontorene.

Ved etablering av NAV-kontorene har kommunene selv kunnet velge hvilke tjenester utover de lovbestemte minimumstjenester de ville legge til NAV-kontorene. I rammeavtalen mellom staten og KS om ny arbeids- og velferdsforvaltning som ble inngått i 2006 som underlag for etablering av NAV-kontorene sies det som rettledning for vurderingen av dette at det bør gjelde: «kommunale tjenester som har et selvhjelpsperspektiv og bredt arbeidsrettet fokus». Ekspertgruppen viser til erfaringer som kan indikere at en bred oppgaveportefølje kan redusere kontorets oppmerksomhet om arbeid og aktivitet. Gruppen foreslår en forskningsbasert evaluering som grunnlag for en vurdering av hva som er en hensiktsmessig portefølje. Departementet vil vise til at det gjennom det igangsatte evalueringsprogrammet i regi av Norges forskningsråd utarbeides et mulig underlagsmateriale for en slik evaluering. NAV-reformen bygger på den forutsetning at organiseringen av kontoret på en hensiktsmessig måte kan tilpasses de lokale forhold i den enkelte kommune. Det er

etter departementets vurdering derfor riktig å beholde en mulighet for variasjon slik som dagens ordning legger opp til. Det forhindrer ikke at staten og kommunene på en systematisk måte kan gå gjennom de erfaringer og den forskningsbaserte kunnskap man har, for å se om det kan være grunnlag for justeringer.

I rammeavtalen mellom KS og Arbeids- og inkluderingsdepartementet som ble inngått i 2006 er det forutsatt at det skal skje et forpliktende og systematisk samarbeid mellom staten og kommunesektoren som likeverdige parter om utvikling av NAV-kontoret. Formålet er å bruke organisering og det totale virkemiddelapparatet på en måte som i størst mulig grad fremmer målene for NAV-reformen. Rammeavtalen utløp 31. desember 2009, men intensjonen i avtalen er bekreftet i en felleserklæring mellom Arbeidsdepartementet og KS datert 30. april 2010. Arbeidsdepartementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet vil med utgangspunkt i avtalen og felleserklæringen invitere kommunesektoren og KS til et nærmere samarbeid om utvikling av NAV-kontoret. Det kan være aktuelt å nedfelle dette i en egen rammeavtale mellom KS og Arbeidsdepartementet. Viktige elementer som bør inngå i en samlet prosess mellom de to partene vil være de spørsmål som er omtalt av ekspertgruppen knyttet til kommunal oppgavebredde, utvikling av et styringssystem for NAV-kontorene basert på felles mål- og resultatindikatorer, ett vs to avtaleverk for ansatte i NAV-kontorene og opplegg for en forskningsbasert evaluering av kommunal oppgavebredde for NAV-kontoret.

8 Handlingsplan mot fattigdom. Rapport og status

Regjeringen la sammen med statsbudsjettet for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen inngår sammen med bl.a. St.meld. nr. 9 (2006-2007) Arbeid, velferd og inkludering, St.meld. nr. 16 (2006-2007) ...og ingen stod igjen – Tidlig innsats for livslang læring, St.meld. nr. 20 (2006-2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller, innsatsen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og Opptrappingsplan for rusfeltet i en samlet politikk for sosial utjevning, inkludering og fattigdomsbekjempelse. Se omtale av Regjeringens innsats mot fattigdom i del I og resultatområde 2 Arbeid og velferd, delmål 6 Bedre levekårene for de vanskeligst stilte.

Handlingsplan mot fattigdom omfatter tiltak under flere sektordepartementers budsjettområder. Foruten tiltak på Arbeidsdepartementets budsjettområde er det iverksatt tiltak under Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og politidepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

På bakgrunn av forslag i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006) og St.prp. nr. 66 (2005-2006) ble den særlige innsatsen mot fattigdom styrket med 533,8 mill. kroner i 2006. Handlingsplanen mot fattigdom er fulgt opp med tiltak og en styrking av innsatsen på 710 mill. kroner i statsbudsjettet for 2007, 391 mill. kroner i statsbudsjettet for 2008, 1 277 mill. kroner i statsbudsjettet for 2009 og 1 028,6 mill. kroner i statsbudsjettet for 2010. Tiltak iverksatt tidligere år er i hovedsak videreført. De årlige bevilgningene til tiltak mot fattigdom er i perioden 2006-2010 økt med 3,9 mrd. kroner ut over det som lå i Bondevik II-Regjeringens budsjettforslag for 2006.

I det følgende gis en kortfattet statusrapportering på tiltak mot fattigdom som er iverksatt eller styrket i perioden 2006-2010 knyttet til handlingsplan mot fattigdom. For en mer utførlig rapportering vises det til budsjettproposisjonen for det enkelte departement. Det vises også til trykt ved-

legg til St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet: Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrket innsats.

Den særlige innsatsen mot fattigdom er knyttet til handlingsplanens tre delmål:

- Alle skal gis muligheter til å komme i arbeid.
- Alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg.
- Bedre levekårene for de vanskeligst stilte.

Delmål: Alle skal gis muligheter til å komme i arbeid

Kvalifiseringsprogram for utsatte grupper

Ansvarlig: Arbeidsdepartementet

Et kvalifiseringsprogram med tilhørende kvalifiseringsstønad ble innført fra 1. november 2007. Kvalifiseringsprogrammet har blitt faset inn i takt med etableringen av NAV-kontor og ble landsdekkende fra 1. januar 2010. Fra 1. januar 2008 til utgangen av 2009 var det registrert i overkant av 13 800 søknader og fattet i overkant av 11 300 vedtak om innvilgelse. Ved utgangen av 2009 var det i underkant av 8 500 deltakere i programmet. Fra 1. januar 2008 til utgangen av mai 2010 var det registrert i overkant av 17 400 søknader om deltakelse og fattet i overkant av 13 700 vedtak om innvilgelse av program. Antall deltakere i programmet var pr. 31. mai 2010 i underkant av 9 000. Om lag halvparten av deltakerne som hadde gjennomført programmet ved utgangen av 2009 gikk til ordinært arbeid, utdanning eller andre arbeidsrettede tiltak. For de som gjennomførte programmet i løpet av 1. tertial 2010 var andelen noe lavere. Bevilgningen til dekning av kommunale merkostnader knyttet til kvalifiseringsprogrammet er i 2010 styrket som følge av at flere kommuner skal tilby ordningen. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 62 i denne proposisjonen.

Statlige arbeidsmarkedstiltak inngår som sentrale elementer i kvalifiseringsprogrammet. Arbeids- og velferdsetaten har et bredt spekter av tiltak som omfatter bl.a. oppfølging, kvalifisering og arbeidstrening.

*Landsomfattende arbeidsmarkedssatsing for å motvirke fattigdom**Ansvarlig: Arbeidsdepartementet*

Det ble i 2003 igangsatt en satsing på målrettede arbeidsmarkedstiltak for utvalgte målgrupper i 31 kommuner. Satsingen ble senere utvidet med flere kommuner og flere tiltaksplasser, og ble i løpet av 2006 gjort landsomfattende. Målgruppen er langtidsmottakere av sosialhjelp, ungdom mellom 20-24 år og enslige forsørgere som har sosialhjelp som hovedinntekt, innvandrere med behov for bistand for å komme i arbeid, og personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering. Fra og med 2. halvår 2007 ble også innsatte i fengsel inkludert. Det var i 2009 øremerket omlag 5 500 plasser i arbeidsmarkedstiltak til de aktuelle målgruppene samt til deltakere i kvalifiseringsprogram. Dette inkluderer 145 tiltaksplasser til personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Ved utgangen av 2009 var det registrert i overkant av 6 126 personer i satsingen, hvorav 2 425 personer på arbeidsmarkedstiltak. I tillegg kommer 3 597 deltakere i kvalifiseringsprogram som deltok på arbeidsrettede tiltak i statlig regi. Ved utgangen av 2009 var det også registrert 281 personer i LAR, hvorav 135 deltok på arbeidsmarkedstiltak.

Det er stor grad av overlapp mellom målgrupper i kvalifiseringsprogrammet og satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak. Begge henvender seg til langtidsmottakere av sosialhjelp og andre som står langt fra arbeidsmarkedet. Regjeringen foreslår på denne bakgrunn at arbeidsmarkedssatsingen fases ut i 2011. Personer som pr. 1. januar 2011 er registrert som deltakere skal sikres et fortsatt tilbud innenfor satsingen. Den særskilte satsingen på målrettede arbeidsmarkedstiltak overfor personer som mottar legemiddelassistert rehabilitering videreføres i 2011. Det er i 2010 til sammen avsatt om lag 5 500 plasser til arbeidsmarkedssatsingen og kvalifiseringsprogrammet. Antall plasser økes til om lag 5 700 i 2011.

*Styrking av opplæringen innenfor kriminalomsorgen**Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet*

For innsatte er det et stort behov for å styrke realkompetansen for bedre å kunne mestre livet etter soning. Antall fengselsplasser er de siste årene økt og bevilgningene til opplæring i kriminalomsorgen er styrket tilsvarende. Det gis nå opplæringstilbud ved 51 fengsler. Bevilgningen ble økt i 2010 som en konsekvens av etablering av nye Hal-

den fengsel. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Kunnskapsdepartementet.

*Styrke tilbakeføringen av innsatte og domfelte til samfunnet**Ansvarlig: Justis- og politidepartementet m.fl.*

For å bedre levekårene til innsatte ved løslatelse, har Regjeringen innført en tilbakeføringsgaranti. Tilbakeføringsgarantien innebærer at alle innsatte skal ha bolig, være i arbeid eller opplæring og ved behov motta helsetjenester og sosiale tjenester når de løslates. Arbeidet med å implementere tilbakeføringsgarantien i kriminalomsorgen og andre etater har vært høyt prioritert i 2010 og prosjektet videreføres i 2011. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Justis- og politidepartementet.

Det ble i 2009 i et samarbeid mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning igangsatt et treårig nasjonalt forsøk som har som formål å finne fram til modeller som sikrer innsatte kontinuitet, integrerte tjenesteforløp og tettere individuell oppfølging i overgang fra fengsel til frihet. Det skal som ledd i gjennomføringen av forsøket prøves ut metoder for å gjøre innsatte som har rett til kvalifiseringsprogram motivert for å benytte seg av programmet ved løslatelse. Syv lokale fengsler og NAV-kontorer har blitt valgt ut til å delta, og alle har i 2010 kommet godt i gang med arbeidet. NAV-kontoret i kommunen hvor fengselet ligger planlegger oppstart av kvalifiseringsprogram og andre arbeidsrettede tiltak i samarbeid med den kommunen som den innsatte skal løslates til. Forsøket skal evalueres.

Som et ledd i Regjeringens innsats for å styrke tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet leder Fylkesmannen i Hordaland etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet prosjektet Tilbakeføring gjennom utdanning og arbeid i Rogaland og Troms. Prosjektet er et samarbeid mellom utdanningsmyndighetene, kriminalomsorgen, Arbeids- og velferdsetaten, kommunene og frivillige organisasjoner.

Ca. en tredjedel av alle som settes i fengsel mangler bolig, og enda flere er uten bolig når de løslates. Arbeid med å skaffe bolig før løslatelse er sentralt i Regjeringens tilbakeføringsgaranti. Om lag 80 kommuner har inngått samarbeidsavtaler med kriminalomsorgen om hjelp til bolig ved løslatelse fra fengsel. Husbanken har i en periode gitt kompetansemidler til boligkonsulenter i en del fengsler. Dette er kompetansemidler som avslut-

tes, men det arbeides for å etablere liknende stillinger i andre fengsler fra 2010.

Styrking og utvidelse av program for basiskompetanse i arbeidslivet

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) skal medvirke til å styrke grunnleggende lese-, skrive-, regne- og IKT-ferdigheter blant voksne arbeidstakere og arbeidssøkende slik at færre faller ut av arbeidslivet og flere kan ta del i opplæring og utdanning. Gjennom programmet kan bedrifter og offentlige virksomheter søke om tilskudd til opplæring i lesing, skriving, regning og IKT for sine ansatte. Opplæringen skal så langt det lar seg gjøre være knyttet til den enkeltes arbeidsplass og arbeidsoppgaver. Programmet blir forvaltet av Vox. I programperioden 2006-2010 er det gitt tilskudd til i alt 565 prosjekter og rundt 11 800 arbeidstakere har startet opplæring gjennom programmet. Programmet er styrket og foreslås ytterligere styrket i 2011 som et ledd i innsatsen mot fattigdom. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Kunnskapsdepartementet.

Lovendring om voksnes rett til utdanning

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Stortinget vedtok våren 2008 å utvide retten til videregående opplæring for voksne, jf. Ot.prp. nr. 40 (2007-2008). Bakgrunnen for dette var at en økende gruppe voksne falt utenfor voksenretten, da denne bare gjaldt voksne født før 1978 og som ikke har fullført videregående opplæring. Gjennom lovendringen har alle voksne over 25 år rett til opplæring.

Delmål: Alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg

Helhetlig skoledag, gratis leksehjelp

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

På oppdrag fra Kunnskapsdepartementet gjennomfører Utdanningsdirektoratet et prosjekt for å utvikle og prøve ut ulike modeller for en skoledag med god sammenheng mellom skole og skolefritidsordning (SFO). Modellene skal inneha elementene daglig fysisk aktivitet, skolemat, leksehjelp og kulturelle aktiviteter, samt styrke kvaliteten i SFO og se på bedre samarbeid og ressursutnyttelse i en helhetlig skoledag hvor SFO støtter opp om skolens læring og læringsmiljø. Seks

kommuner deltar i prosjektet som skal vare ut 2012.

For å bidra til bedre læring gjennom tidlig innsats innførte Regjeringen et tilbud om 8 uketimer gratis leksehjelp fordelt på 1. til 4. trinn fra og med høsten 2010. Dette er et målrettet tiltak for elever og foreldre som ønsker ekstra støtte i læringen. Bevilgningen videreføres med helårsvirkning for 2011. Stortinget vedtok 14. juni 2010 endringer i opplæringsloven og privatskoleloven om leksehjelp. Kommunen er ansvarlig for leksehjelp og velger hvordan leksehjelpen skal organiseres. Det totale omfanget av leksehjelp på 1.-4. årstrinn skal til sammen være minimum 8 timer hver uke. Hvert årstrinn skal ha minimum en time leksehjelp per uke. Kommunen avgjør hvordan de resterende timene fordeles mellom trinnene. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Kunnskapsdepartementet.

Økt gjennomføring av videregående opplæring

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Av elever som starter videregående opplæring gjennomfører og består rundt 70 pst. opplæringen etter fem år. Både samfunnsmessige og personlige konsekvenser av lav gjennomføring av videregående opplæring er store. I statsbudsjettet for 2010 ble det bevilget midler til tiltak for økt fullføring i videregående opplæring. Det er fordelt midler til tettere oppfølging av elever i videregående opplæring med svake resultater på prøver, utprøving av et nytt praktisk fag på ungdomstrinnet, utprøving av tilpassede opplæringsmodeller for voksne arbeidsledige som skal begynne på videregående opplæring i ledighetsperioden og oppfølging av ungdom utenfor arbeid og opplæring. Sistnevnte tiltak gjelder utviklingsarbeid i fem fylkeskommuner for perioden 2010-2013, et samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet. Det skal forsøkes ut modeller for tettere samhandling og oppfølging av unge mellom 16 og 19 år, som står utenfor videregående opplæring og arbeid. Videre har Kunnskapsdepartementet lansert satsningen «Ny GIV» for å få flere til å fullføre. I prosjektet som skal gå frem til 2013 skal departementet samarbeide tett med fylkeskommunene. Tiltakene for å øke gjennomføringen av videregående opplæring vil være sentrale i dette prosjektet. Bevilgningen til tiltak for økt gjennomføring av videregående opplæring foreslås styrket i statsbudsjettet for 2011. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Kunnskapsdepartementet.

Økt barnetillegg i attførings- og rehabiliteringsytelsene
Ansvarlig: Arbeidsdepartementet

Barnetillegget for mottakere av attføringspenger og rehabiliteringspenger ble økt med 10 kroner pr. barn pr. dag, fra 17 kroner til 27 kroner, fra 1. januar 2006. Barnetillegget for tidsbegrenset uførestønad ble gjort behovsprøvd fra 1. juni 2006. Fra 1. mars 2010 ble rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad erstattet med arbeidsavklaringspenger. Det standardiserte barnetillegget på 27 kroner pr. barn pr. dag ble videreført for hele gruppen. Det ble imidlertid gitt overgangsregler som gir tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønad kompensasjon for bortfallet av det behovsprøvede barnetillegget ut vedtaksperioden, men ikke lenger enn til utgangen av 2012.

Kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn, unge og barnefamilier

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Arbeidsdepartementet

Siden 2004 er det gitt tilskudd til kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og unge som er i kontakt med barnevernet. En tilsvarende satsing ble iverksatt i 2005 overfor barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med sosialtjenesten. Formålet er å forebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge ved å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, styrke samarbeid og samhandling lokalt og sentralt, bl.a. mellom barnevernet og sosialtjenesten, og å styrke og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørene i lokalsamfunnet. 29 kommuner har deltatt i satsingen knyttet til barnevernet. I 2009 søkte 21 av de 29 kommunene knyttet til barnevernet om midler. Midlene gikk til tiltak direkte rettet mot barn og unge. Kommunene har hovedsakelig søkt om midler til ferie- og fritidsaktiviteter, sommerjobb til unge, utstyrslager, leksehjelp og kompetansehevingstiltak. Satsingen knyttet til barnevernet ble avsluttet i 2009. Fafo og NOVA har evaluert satsingen. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Bevilgningen til tiltak i sosialtjenesten ble styrket i 2007 og 2008. I 2009 fikk 69 kommuner/bydeler tilskudd til kompetanse- og utviklingstil-

tak i sosialtjenesten, hvilket er 13 kommuner/bydeler flere enn i 2008. Det er rapportert om 180 igangsatte tiltak. Blant tiltakene er fritidsaktiviteter til barn og ungdom (tilskudd til dekning av kontingenter, fritidsutstyr, turer, turneringer i ulike lag/foreninger, aktivitetshelger for ungdom mv.), aktiviteter knyttet til skolegang (tilskudd til dekning av turer/arrangementer i skolens regi, leksehjelp, aktivitetstilbud etter skoletid og åpen skole i sommerferien), tiltak som alternative aktiviteter til ungdom som dropper ut av videregående skole (praksisplasser, tett oppfølging) og økonomisk bidrag til barnefamilier (møbler, utstyr, sko, klær, julemat, konfirmasjon, dåp, skoleutstyr, fritidsutstyr, ferie, transportutgifter). Det anslås at om lag 11 000 barn og unge har vært omfattet av tiltakene i 2009. Fafo og NOVA har evaluert satsingen. Det vises til omtale av evalueringen under kap. 621, post 63 i denne proposisjonen. Midlene til formålet videreføres i 2011.

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Den særskilte satsingen rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer gjennom tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn er videreført i 2010. Midlene er i 2010 fordelt på 184 tiltak i de 23 bykommunene som er omfattet av ordningen. Det er gitt støtte til ferie- og fritidstiltak for barn, unge og familier som er berørt av fattigdomsproblemer, tiltak som kan bidra til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning og tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som motvirker marginalisering av barn og unge berørt av fattigdomsproblemer. En evaluering foretatt av Fafo og NOVA viser at tilskuddsordningen har bidratt til at kommunene har fått større bevissthet og kompetanse om barnefattigdom og betydningen av å etablere sosiale møteplasser, mestringsarenaer og kvalifiseringsarenaer for utsatte barn og unge. Evalueringen viser at kommunene samarbeider bedre lokalt med ulike deler av hjelpeapparatet, private organisasjoner og bedrifter, og at ordningen bidrar til at kommunene kan gi flere barn og unge et bedre tilbud lokalt. Den særskilte satsingen rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer innenfor tilskuddsordningen videreføres i 2011. Se nærmere omtale i Prop 1 S (2010-2011) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Tiltak for ungdom i risikosoner – satsingen Unge utenfor

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Arbeidsdepartementet

Satsingen Unge utenfor har som formål å motvirke marginalisering og utestenging fra utdanning og arbeidsliv gjennom å utvikle modeller for og kunnskap om samarbeidsformer, arbeidsmåter og tiltak som kan fremme et tydeligere og mer koordinert tiltaksapparat. Målgruppen er risikoutsatte ungdommer i alderen 15-25 år (med særlig fokus på gruppen 16-19) som ikke befinner seg i opplæring eller arbeid. Tiltaket er videreført i 2010.

Som et ledd i satsingen ble det i perioden 2008-2010 gjennomført et utviklingsarbeid rettet mot målgruppen i åtte kommuner/bydeler. Utviklingsarbeidet har bidratt til at ungdom i målgruppen har fått direkte hjelp og oppfølging, og det er etablert arbeidsformer og tiltak som har gjort at ungdommene i større grad får den oppfølgingen de trenger. Utviklingsarbeidet har bidratt til å synliggjøre hvilke utfordringer ungdommene står overfor i møte med skole, arbeidsliv og hjelpeapparat. Utviklingsarbeidet ble avsluttet i 2010. Arbeidet er dokumentert i en eksempelsamling utgitt av departementet som er sendt alle landets kommuner. Erfaringer fra utviklingsarbeidet danner sammen med relevant forskningsarbeid en bred kunnskapsbase for hvordan ungdom i målgruppen kan fanges opp og gis tilrettelagt og koordinert oppfølging.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil videreføre den særskilte satsingen rettet mot ungdom i alderen 15-25 år som står utenfor opplæring og arbeidsliv i 2011. Det videre arbeidet vil omfatte strategier for å styrke implementeringen av tilrettelagte tiltak overfor ungdom i denne målgruppen. Arbeidet ses i sammenheng med utviklingsrettet arbeid som pågår overfor tilsvarende målgruppe på barnevernsområdet og andre tilgrensende satsinger på statlig og regionalt nivå. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Utsatte unge 17-23 år i overgangsfaser

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomført et utviklingsarbeid, Utsatte

unge 17-23 år i overgangsfaser. Åtte kommuner har deltatt fra 2006 til 2009. Formålet er å hjelpe utsatte unge mellom 17 og 23 år inn i en selvstendig voksentilværelse. Prosjektet ble avsluttet i 2009. NOVA har foretatt en underveisevaluering og en sluttevaluering. Resultatene viser at kommunenes tiltak i løpet av prosjektperioden har blitt mer målrettede. Satsingen har også ført til nye og bedre samarbeidsrutiner mellom etatene omkring utsatt ungdom. Videre har svært mange sett behov for tidligere intervensjon. Alle kommunene har opprettet en form for losfunksjon, dvs. tett individuell oppfølging av en voksenperson. Ifølge NOVA har slike tiltak vært de mest vellykkede med hensyn til måloppnåelse. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vurderer hvordan ordningen vil videreføres i 2011. Se omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Tiltak for ungdom i risikosoner – Nordlandsprosjektet – Ungdom i svevet

Ansvarlig: Arbeidsdepartementet

Det ble i 2008 igangsatt et utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Målgruppen er ungdom 14-25 år som står i fare for eller har falt ut av videregående opplæring, utvikler kriminell adferd, tester ut rusmidler og minoritetsungdom. Formålet med satsingen er tjenesteutvikling i arbeids- og velferdsforvaltningen gjennom modellforsøk og utviklings- og kompetansetiltak. Det fokuseres på utvikling av virkemidler, kjeding av tiltak gjennom samarbeid mellom arbeids- og velferdsforvaltningen og videregående opplæring, oppfølgingstjenesten og kommunale aktører. Det legges vekt på helhetlig og tett individuell oppfølging av ungdommer med sammensatte utfordringer, tidlig innsats, koordinering og samarbeid. Deler av bevilgningen er tildelt Nordlandsprosjektet – Ungdom i svevet, som omfatter 9 kommuner og 15 ulike delprosjekter. Prosjektet er et samarbeid mellom Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, og ledes av Fylkesmannen i Nordland. Det fokuseres bl.a. på samordning og koordinering av tjenester og samarbeidsmodeller mellom sosialtjenesten og barnevern, koordinering av boligoppfølging overfor unge som bor på hybel, kartlegging og oppfølging ved iverksetting av tiltak, alternative læringsarenaer for å redusere fravær, øke arbeidsinnsats m.m., foreldremedvirkning og foreldresamarbeid og aktivitetstilbud og møteplasser for ungdom med rus- og psykiatriproblematikk. Prosjektet startet i 2007 og varer ut

2010. Det er med utgangspunkt i lokalt arbeid overfor målgruppen og lokale utfordringer også igangsatt utviklingsarbeid i 11 andre kommuner/bydeler. Midlene videreføres i 2011.

Tiltak for barn med psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet

Det er iverksatt tiltak for barn med psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre. Tiltakene har som formål å gi tidligere hjelp til barna, styrke veiledning og kompetanseheving i tjenestene, gi langsiktig oppfølging av barna, øke forskningsaktiviteten, spre erfaringer og stimulere frivillige organisasjoner til tiltak.

Endringer i helsepersonelloven og spesialisthelsetjenesteloven om oppfølging av barn som pårørende har fra 2010 styrket barnas rettsstilling og medvirker til at mindreårige barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige, alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter får bedre oppfølging når foreldrene mottar helsehjelp. Helsepersonell har fått plikt til å bidra til å ivareta mindreårige barn som pårørende, og helseinstitusjoner skal i nødvendig utstrekning ha barneansvarlig personell med ansvar for å fremme og koordinere helsepersonells oppfølging av barna. Helsedirektoratet har i 2009 utarbeidet et rundskriv til lovendringene om barn som pårørende og informasjonsbrosjyre for barn.

Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Delmål: Bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Tiltak overfor rusmiddelavhengige

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet

Tiltak for rusmiddelavhengige er styrket som et ledd i innsatsen mot fattigdom. I 2006 ble det bevilget midler til styrking av legemiddelassistert rehabilitering (LAR), tannhelse for rusmiddelavhengige og helsetjenester i fengsler. I 2008 ble kapasiteten i LAR styrket ytterligere, og det kommunale arbeidet, spesialisthelsetjenesten, avrusnings- og akuttkapasiteten og fylkesmennesenes arbeid for rusmiddelavhengige ble styrket som et ledd i dette. I 2009 ble det som en del av Opptrappingsplanen på rusfeltet bevilget midler til en styrking av tilskuddene til utvikling av kommunale tjenester, styrking av Gatehospitalet i Oslo, økt kapasitet innen LAR, styrking av tverrfaglig spesialisert behandling i spesialisthelsetjenesten og finansiering av etablering av nye rusmestringsenheter i fengsler. I 2010 er det bevilget midler til en

styrking av tilskuddene til utvikling av kommunale tjenester, økt kapasitet innen LAR, styrking av tverrfaglig spesialisert behandling i spesialisthelsetjenesten og finansiering av etablering av nye rusmestringsenheter i fengsler. Med en styrking av LAR og øvrig tverrfaglig spesialisert behandling i perioden har et betydelig større antall rusmiddelavhengige fått tilbud om behandling. Det kommunale rusmiddelarbeidet er gjennom perioden blitt styrket. Tilskudd til Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo er med bakgrunn i situasjonen for de mest hjelpetrengende rusmiddelavhengige videreført i 2010. Bevilgningen til tiltak overfor rusmiddelavhengige videreføres og styrkes i 2011. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Økning av satsnivået i de statlige veiledende retningslinjene for utmåling av stønad til livsopphold

Ansvarlig: Arbeidsdepartementet

Satsene i de statlige veiledende retningslinjene for stønad til livsopphold er gjort gjenstand for en årlig prisjustering. De veiledende retningslinjene ble økt med 5 pst. ut over ordinær prisstigning fra 1. januar 2007 og økt med ytterligere 5 pst. ut over ordinær prisstigning fra 1. januar 2009.

Styrking av bostøtten

Ansvarlig: Kommunal- og regionaldepartementet

Boutgiftstaket i bostøtteordningen ble hevet med 10 000 kroner i 2006 for bostøttemottakerne i de åtte største byene i landet. Boutgiftstaket ble hevet på nytt i forbindelse med innføringen av ny bostøtteordning 1. juli 2009. I 2007 ble det innført månedlige vedtak i bostøtten. Bostøtten ble styrket i 2008 for å inkludere deltakere i kvalifiseringsprogrammet i personkretsen. Fra 1. juli 2009 er det foretatt en omfattende omlegging av bostøtteregulverket. Person- og finansieringskrav er opphevet og boligkravene modernisert. Det er innført likebehandling av alle med lav inntekt uavhengig av om denne inntekten er en trygdeytelse eller f.eks. lønnsinntekt. Inntektsgrensene er hevet slik at spesielt barnefamilier kommer bedre ut. Kravene til formue er innskjerpet noe slik at ordningen blir mer målrettet mot de husstandene som trenger økonomisk støtte mest. Totalt 122 900 husstander fikk bostøtte i april 2010. Dette er vel 17 000 flere enn i april i 2009. I gjennomsnitt fikk hver husstand utbetalt 2 190 kroner i bostøtte, noe som er en økning på 9 pst. siden samme periode året før. Se nærmere omtale i

Prop. 1 S (2010-2011) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Varig bolig fremfor bruk av hospits og andre midlertidige botilbud

Ansvarlig: Arbeidsdepartementet

Det har i perioden 2007-2009 vært gjennomført forsøksprosjekter i de fire storbyene Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, samt i fem andre kommuner med utfordringer knyttet til bruk av midlertidig botilbud. Formålet er å utvikle metoder og tiltak for oppfølging av personer som oppholder seg i midlertidig botilbud slik at disse kan få tilbud om varig bolig. Det går fram av en oppsummeringsrapport at alle kommuner har kommet langt med utprøving av systemer for kartlegging av behov og metoder for brukermedvirkning. Noen kommuner har også funnet fram til effektive metoder for framskaffelse av boliger på det private utleiemarkedet. Bevilgningen til formålet inngår fra 2010 i tilskudd til boligsosialt arbeid. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 63 i denne proposisjonen.

Reduksjon i gebyrer for tvangsforretninger

Ansvarlig: Justis- og politidepartementet

Statens gebyrer for ulike tvangsforretninger ble redusert i 2007. Inntektene fra slike gebyrer ble satt ned med til sammen 230 mill. kroner i forhold til nivået i 2006.

Styrking av lavterskeltilbudet for rettshjelpssøkende

Ansvarlig: Justis- og politidepartementet

Tilskudd til rettshjelpsvirksomhet som retter seg spesielt mot vanskeligstilte grupper med særlig rettshjelpsbehov ble styrket i 2007 og 2008. Flere aktører har kunnet tilby gratis rettshjelp. Flere kommuner, krisesentre og Dixisentre (sentre for voldtektsutsatte) har fått mulighet til å tilby gratis advokatvakt til beboere og brukere. Støtten til bl.a. studentrettshjelpstiltakene, Rettshjelpskontoret Indre Finnmark, OMOD og NOAS er også videreført fra foregående år. Gatejuristen i Oslo, Tromsø og Bergen, og Rett på gata i Trondheim har fått tilskudd. Gatejuristen driver oppsøkende rettshjelpsvirksomhet blant rusmiddelavhengige med en betydelig innsats fra frivillige. Det er også gitt midler til oppstart av nye gatejurister i Kristiansand og på Hamar.

I St. meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp tok Regjeringen til orde for en rekke tiltak for å forbedre rettshjelpsordningen. Et av tilta-

kene er en førstelinjetjeneste der alle kan få inntil en times gratis juridisk rådgivning hos advokat eller rettshjelper. Tilbudet skal gjelde uavhengig av sakstype, med unntak av straffesaker og saker som har sitt utspring i næringsvirksomhet. For å prøve ut alternative modeller for en førstelinjetjeneste ble det i 2010 igangsatt et pilotprosjekt i Buskerud og Rogaland. Prosjektet vil bli evaluert underveis i prosjektperioden, og det tas sikte på å foreta en sluttevaluering i 2012. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Justis- og politidepartementet.

Regulering av inntekts- og formuesgrensene for fri rettshjelp

Ansvarlig: Justis- og politidepartementet

Fra 1. januar 2009 ble inntektsgrensene for fri rettshjelp hevet fra 230 000 kroner til 246 000 kroner for enslige og fra 345 000 kroner til 369 000 kroner for ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi. Dette gjør at flere omfattes av rettshjelpsordningen.

Frivillig arbeid

Ansvarlig: Arbeidsdepartementet og Kulturdepartementet

Bevilgningene til frivillig arbeid ble styrket i 2008 og 2009 som et ledd i å styrke og videreutvikle dialogen og samarbeidet med frivillige organisasjoner som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon. Det ble i 2008 etablert et kontaktutvalg mellom regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte og et samarbeidsforum for organisasjonene som deltar i kontaktutvalget. Batteriet, som er et landsdekkende ressurscenter i regi av Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo, er sekretariat for samarbeidsforumet. Det er etablert fire nye «Batterier» utenfor Oslo, i Bergen, Trondheim, Bodø og Kristiansand. Det ble i 2008 etablert en tilskuddsordning for tilskudd til drift av organisasjoner som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon og til prosjekter/aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner. Formålet er å styrke mulighetene for egenorganisering, selvhjelpsaktiviteter, brukerinnflytelse og interessepolitisk arbeid. I 2010 er det gitt driftsstøtte til 14 organisasjoner og tilskudd til 19 prosjekter innenfor tilskuddsordningen. Tilskudd til aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner ble styrket i 2009. I 2010 er det gitt tilskudd til totalt 38 prosjekter innenfor ordningen. Det vises til nærmere omtale under kap. 621, post 70 i denne proposisjonen.

Det er bevilget midler til inkluderings- og fattigdomstiltak for å øke kultur- og organisasjonsdeltakelse blant grupper som er underrepresenterte. Tilskuddet til frivilligsentraler er styrket. I 2009 ble det gitt tilskudd til 26 nye frivilligsentraler og i 2010 er det bevilget midler til etablering av 20 nye frivilligsentraler. Det har i perioden blitt gitt tilskudd til etablering av over 100 nye sentraler. Samlet antall sentraler vil i 2010 være 355. Se omtale i Prop. 1 S (2010-2011) for Kulturdepartementet.

Utvidelse av fylkesmannens tilsynsansvar

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

På bakgrunn av forslag i Ot.prp. nr. 103 (2008-2009) Om lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen er fylkesmannens tilsynsansvar utvidet til også å omfatte tilsyn med økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram/kvalifiseringsstønad fra 1. januar 2010. Bevilgningene til fylkesmannsembetene er styrket som et ledd i dette.

9 Likestillingsomtale

Likestilling internt i Arbeidsdepartementet

Likestillingslova pålegger offentlige myndigheter en målrettet og planmessig pådriverrolle for likestilling på alle samfunnsområder.

Arbeidsgiver skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene innenfor sin virksomhet (aktivitetsplikten), samt redegjøre for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling mellom kjønnene internt i virksomheten (utrednings-/rapporteringsplikten).

Organisering

Den enkelte avdeling i Arbeidsdepartementet har ansvaret for å ta hånd om kjønnsperspektivet på sine respektive fagområder, og internt i egen avdeling. For interne fellesfunksjoner som kompetanseutvikling, rekruttering og saksbehandlingsrutiner har Administrasjons- og utviklingsavdelingen et særskilt ansvar i forhold til pådriver- og koordineringsansvar.

Arbeidsdepartementet er også representert med én person i en tverrdepartemental embetsmannsgruppe i regi av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), som jobber for og med likestilling.

Statistiske data

Per 1. august 2010 er det 205 ansatte i Arbeidsdepartementet. Kvinneandelen pr. 1. august 2010 er på 60 pst.

3 av 10 personer i departementets administrative toppledergruppe (departementsråd, assisterende departementsråd, ekspedisjonssjefer, prosjektdirektør, samt kommunikasjonssjef) er kvinner. Blant avdelingsdirektørene er andelen kvinner 50 pst. I saksbehandlergruppen er kvinneandelen forholdsvis høy: blant seniorrådgivere 61,5 pst., 66 pst. blant rådgivere og 73,3 pst. blant førstekonsulenter. Samlet sett ligger gjennomsnittslønnen for menn 3,4 lønnstrinn høyere enn for kvinner.¹² En av forklaringene på dette er den

høye andelen kvinner i lavest lønnede stillinger, det vil si førstekonsulenter. Lønnsnivået mellom kvinner og menn i denne stillingsgruppen er imidlertid på samme nivå. I tillegg er noe av forklaringen også lønnforskjeller på rådgiver- og seniorrådgivernivå.

Når det gjelder overtid viser tidligere statistikk en tendens til at menn jobber noe mer overtid enn kvinner. Av den totale overtiden på årsbasis for 2009, utgjorde arbeidet overtid for menn 56,6 pst. og for kvinner 43,3 pst. For første halvår 2010 viser statistikken samme tendens. Menn arbeidet noe mer overtid og enn kvinner. I relative tall er fordelingen så å si uendret.

Utviklingen i sykefraværet i departementet blir nøye fulgt opp hvert kvartal. Utviklingen viser generelt at sykefraværet gradvis har gått ned. I første kvartal 2010 var den totale sykefraværsprosenten (egenmeldt og legemeldt) på 4,4 pst. Departementet har et lavt legemeldt sykefravær. Generelt har kvinner hatt et høyere sykefravær enn menn (merk kvinneandel på 60 pst.).

Når det gjelder uttak av omsorgspermisjon hos menn, det vil si delt fødselspermisjon mellom far og mor, ser vi en tendens til at menn i større grad velger å ta ut lengre permisjon (ut over 10 uker) enn tidligere.

Likestillingstiltak i Arbeidsdepartementet

Det er et uttalt mål for Arbeidsdepartementet å bedre den interne kjønnsbalansen. Dette ivaretas bl.a. gjennom rekrutteringsprosessen ved ledige stillinger. Det ses på kjønnsbalanse både i den enkelte avdeling, og for hele departementet. Samlet sett har Arbeidsdepartementet en kjønns sammensetning hvor kvinner er overrepresentert. Ved tidligere gjennomgang av eksternt kunnjorte stillinger viser tendensen at andelen menn i søkermassen er langt færre enn kvinner. Departementet forsøker derfor så langt det lar seg gjøre, å bedre på dette uten at det kommer i konflikt med kvalifikasjonsprinsippet ved nytilsettinger.

Arbeidsdepartementet ønsker å bedre kompetansen på å integrere kjønnsperspektivet i virksomhetens arbeid, og har derfor rådgivende per-

¹² Gjelder kun de som er på tarifflønn – ikke lederkontrakter

sonale tilgjengelig for fagavdelingene og ledelsen spesielt med tanke på rekruttering, og også i forhold til lønnsvurderinger. I forkant av lokale lønnsforhandlinger blir avdelingsledelsene oppfordret til å gjøre en konkret vurdering av eventuelle lønnsforskjeller som ikke kan forklares med kompetanse, dyktighet og erfaring. Lønnsforskjeller som ikke kan forklares med annet enn kjønn søkes justert ved første anledning.

Arbeidsdepartementet gjennomfører jevnlig en beskrivelse/analyse av likestilling i departementet for oppfølging og evaluering av likestillingsarbeidet i departementet. Denne gir grunnlag for iverksetting av eventuelle konkrete tiltak dersom departementet finner utilsiktede og uønskede forskjeller i departementet.

10 Miljøprofil – sektorovergripende tiltak

Arbeidsmiljø og sikkerhetsområdet – miljøprofil

Innledning

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndighetenes innsats har en positiv og forebyggende effekt på det ytre miljø. Vern av arbeidstakere mot eksponering for helsefarlige kjemikalier, som er et av fokusområdene for arbeidsmiljømyndighetene, bidrar generelt til større kunnskap om og bevissthet knyttet til bruk, oppbevaring og destruksjon av kjemikalier. Substitusjonsprinsippet bidrar til at helsefarlige kjemikalier skiftes ut med mindre farlige produkter. Fokus på støy som en helseskadelig faktor i arbeidslivet, bidrar til at det generelle støynivået i og omkring bedrifter reduseres, samtidig som det utvikles teknologi og materialer som bidrar til en generell støyreduksjon. Generelt vil arbeidsmiljømyndighetenes aktivitet med å utvikle en robust sikkerhetskultur, hvor det legges vekt på en systematisk oppfølging av helse, miljø og sikkerhet, bidra til at virksomheter blir bedre rustet til å ivareta sine miljøutfordringer. Forsknings- og utviklingsarbeid med utspring i arbeidslivet, enten det dreier seg om kjemikalier, støy eller andre områder vil kunne ha overføringsverdi til annet miljøarbeid.

Det må imidlertid erkjennes at det i enkelte tilfeller kan oppstå motstridende interesser i forholdet mellom beskyttelse av arbeidstakere og ytre miljø. Særlig har man sett dette i enkelte sammenhenger hvor målrettede miljøtiltak har ført til en økt risiko for eksponering blant arbeidstakere. På samme måte kan tiltak for vern av arbeidstakere føre til økte utslipp til miljøet. Kjennskap til at det foreligger slike muligheter for motstridende interesser gjør at en effektiv forvaltning forutsetter en god koordinering, hvor både helsemessige og miljømessige data innarbeides i risikovurderinger og tiltak.

Innenfor petroleumsvirksomheten har Petroleumstilsynet gjennom sin rolle som sikkerhetsmyndighet en funksjon som blant annet retter seg direkte mot ivaretagelse av det ytre miljø. Petroleumstilsynet stiller gjennom sitt regelverk krav til

robust design, herunder krav til barrierer mot forurensning og andre uønskede hendelser, sikker drift og beredskap for forurensning ved utslipp. Petroleumstilsynet arbeider med å utrede risikoer som introduseres ved CCS (Carbon capture and storage) og lukke kunnskapshull på sikkerhets- og arbeidsmiljøområdet slik at CCS kan gjennomføres på en forsvarlig måte.

Petroleumstilsynets regelverk og krav er preget av at det er ulike hensyn som skal ivaretas; hensynet til liv, helse og materielle verdier, og i like stor grad hensynet til å forebygge skader på ytre miljø. Dette gjør at Petroleumstilsynet på myndighetssiden er sentrale i arbeidet for å beskytte det ytre miljøet mot forurensning fra petroleumsvirksomhet.

Arbeidsdepartementets miljøarbeid vil primært berøre følgende resultatområder:

- Rent hav og vann og et giftfritt miljø
- Et stabilt klima og ren luft, herunder områdets reduksjon av støy

Miljøutfordringer i petroleumsvirksomheten

Omtalen av miljøutfordringene er avgrenset til:

- Forebygging av forurensning ved å hindre akutte utslipp til sjø og luft, og å redusere regulære utslipp til sjø og luft
- Ulykkesbekjempelse ved kilden

Aktørbildet på norsk sokkel, med bl.a. mange små aktører med begrenset kapasitet, kunnskap og erfaring med norsk regelverk samt StatoilHydro som en dominerende aktør, utfordrer strategiene for oppfølging av virksomheten.

Uforutsette hendelser som skyldes design/utforming eller drift/operasjon kan medføre akutte/utslippte utslipp i de samme kategoriene. Av akutte utslipp er det de store utslippene av olje og gass i forbindelse med en ukontrollert utblåsing, rørledningsbrudd eller ved kollisjon med tankfartøy som innebærer størst fare for miljøet.

Akutte utslipp

Olje

I 2009 var det 147 akutte utslipp av olje, hvorav fire var større enn én kubikkmeter. Totalt volum olje fra akutte utslipp i 2009 var 114 kubikkmeter. De siste seks årene har antall utslipp vist en svakt økende tendens, mens det var en markert nedgang før 2002.

Kjemikalier

I 2009 var det 162 akutte utslipp av kjemikalier, en økning sammenlignet med de siste årene. Det samlede volumet på 13 052 kubikkmeter var betydelig høyere i 2009 sammenlignet med tidligere år. Et av utslippene, en lekkasje av slurryfisert kaks fra en injeksjonsbrønn på Veslefrikkfeltet, utgjorde hele 97 pst. av dette volumet. Utslippsmengden er beregnet til 48,5 kubikkmeter olje og 12 619 kubikkmeter kjemikalier. 94 pst. av disse kjemikalierne er i grønn og gul kategori, mens 348 kubikkmeter er i rød kategori og 1,6 kubikkmeter i svart kategori. Utslippsmengden er beregnet ved å anta at alt som er injisert i den aktuelle brønnen kan ha lekket ut. Utlekkingen har sannsynligvis pågått siden 1997, men hele utslippsvolumet er angitt for 2009. Dette er i henhold til vanlig praksis for akutte utslipp.

Myndighetene og oljenæringen er enige om at antall akutte utslipp har stabilisert seg på et for høyt nivå. Oljeselskapene jobber for å redusere antallet.

Regulære utslipp

Kjemikaliebruk er nødvendig for å sikre en forsvarlig operasjon i petroleumsvirksomheten, men representerer samtidig en utfordring både med hensyn til det ytre miljø og til helse og arbeidsmiljø.

Etter at målet om null utslipp av olje og miljøfarlige stoffer til sjø kom i 1997, er utslippene av kjemikalier i svart kategori redusert fra 228 tonn til knapt 1 tonn i 2009. Utslipp av kjemikalier i rød kategori er redusert fra 3933 tonn til 32 tonn i samme periode. Mer enn 99 pst. av alle miljøfarlige kjemikalier er fjernet i løpet av de siste ti årene. Foruten disse kjemikalierne som er regulert av «miljøregelverket» er det fortsatt et stort antall ulike kjemikalier i bruk innen petroleumsvirksomheten. Mulige motstridende interesser i forhold til sikkerhet og beskyttelse av arbeidstaker og ytre miljø, fordrer en god koordinering hvor både helse-, sikkerhets- og miljøaspekter integreres i

risikovurdering og tiltak. Nye renseteknologier for produsert vann har ført til, og vil føre til ytterligere reduksjon av oljeutslipp i forbindelse med produsert vann. Gjennomsnittlig konsentrasjon i 2009 var 11 milligram per liter. Dette er en liten økning fra 2008 da konsentrasjonen var 10,5 milligram per liter. Totalt ble 1500 tonn olje sluppet til sjø med produsert vann i 2009. Driftsstans ved et slikt anlegg vil medføre økt risiko for akutte utslipp av urensset, produsert vann.

Mål for arbeidet med disse utfordringene

Petroleumstilsynet skal bidra til å forebygge forurensing til sjø og til luft fra petroleumsvirksomheten ved å underbygge nasjonale miljømål og klimapolitikken.

Rapport om oppnådde resultater i 2009

Følgende aktiviteter har vært prioritert i 2009:

- Mobilisering av petroleumsnæringen med hensyn til utfordringene knyttet til brønnintegritet og forankringsproblemer
- Gjennomføring av et kjemikalieprosjekt med bl.a. kartlegging og kunnskapsformidling om eksponering og risiko
- Iverksatt arbeidet med å utvide RNNP (Utvikling av risikonivået i petroleumsvirksomheten) til også å omfatte risiko knyttet til akutte utslipp. Samarbeid med øvrige miljøforvaltningsetater for å overvåke utviklingen.
- Videreføring av faglig samarbeid med UiS, IRIS, KLIF og OD med tanke på en samordnet utvikling av en helhetlig modell for styring av miljørisiko i Petroleumsvirksomheten. Gjennom blant annet arbeid knyttet til utbyggingsløsninger og tildelingskriterier har Petroleumstilsynet bidratt til å konkret befeste at ulykkesforebygging må bli mer ambisiøs i områder der konsekvensene av en ulykke på ytre miljø er alvorligere enn ellers. Det vil si at forebyggende tiltak står i forhold til mulige konsekvenser på ytre miljø
- Iverksatt tiltak etter gransking og gjennomgang av hendelser med risiko knyttet til akutt oljeutslipp til sjø.

Aktuelle tiltak på kort og lang sikt for å løse og forebygge miljøproblemer og hvordan foreslåtte tiltak i 2010 vil kunne bidra til dette

Nedenfor angis de mest sentrale tiltakene i Petroleumstilsynets arbeid for å løse og forebygge miljøproblemer:

- Videreutvikling og forvaltning av HMS-regelverket slik at krav til teknologi, operasjoner og virksomhetsstyring i petroleumssektoren underbygger nasjonale og regionale miljømål og klimapolitikk
- Ha oversikt over, og følge opp at beslutningsprosessene i petroleumsnæringen integrerer hensynet til energiledelse i øvrige sikkerhets- og styringshensyn, samt styrke anvendelse av beste tilgjengelige teknologi og beste operasjonspraksis
- Anvende resultatene fra miljødelen av RNNP (modell og metode for vurdering av risikonivå i petroleumsvirksomheten), regelverksarbeid og tilsyn
- Aktivt samarbeid med øvrige miljøforvaltningsetater i forbindelse med utvikling og oppfølging av helhetlige forvaltningsplaner for Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen.
- Utrede risikoer som introduseres ved CCS (Carbon capture and storage) og lukke kunnskapshull på sikkerhets- og arbeidsmiljøområdet slik at CCS kan gjennomføres på en forsvarlig måte. Holde oversikt over utviklingen av aktuelle CCS-prosjekter og relevant regelverksarbeid knyttet til CCS.

11 Samfunnssikkerhet og beredskap

Arbeidsdepartementets arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap tar utgangspunkt i de mål, oppgaver og prioriteringer som beskrives i St. meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet, samvirke og samordning, jf. Innst. S. nr 85 (2008 – 2009).

Arbeidsdepartementet har ansvar for å følge opp krav og forventninger i lovverk, avtaler og andre styrende dokumenter for samfunnssikkerhet og beredskap innen arbeids- og velferdsområdet, inkludert for arbeidsmiljø- og sikkerhet. Det overordnede målet er å forebygge uønskede hendelser innen vår sektor slik at departementet på en god måte er i stand til å håndtere ulike typer kriser, samt å minimere følgene av krisehendelser dersom de likevel skulle oppstå. Etater og tilknyttede virksomheter har et selvstendig ansvar for at samfunnssikkerhet og beredskap inngår som en integrert del av arbeidet i egen sektor og organisasjon.

Fokus fremover

Med utgangspunkt i det overordnede målet for samfunnssikkerhet og beredskap har departementet et særlig fokus på:

- at kriseplanene for departementet er robuste og et godt grunnlag for å sikre fortsatt virksomhet og tjenesteyting ved håndtering av ulike typer av krisesituasjoner.
- i samarbeid med etatene å videreutvikle et best mulig kunnskapsgrunnlag om sektorens risiko og sårbarheter, relevante krisescenarier, samfunnskritiske funksjoner, samt kapasitet og kompetanse i forhold til å ivareta krisehåndtering
- å videreutvikle samhandlingen med andre departement med hensyn til håndtering av grenseflater i ansvarsområder i ulike faser av en krisesituasjon, herunder kommunikasjons- og mediehåndteringen. Arbeidsdepartementet har på grunnlag av dette gjennomført og deltatt i relevante beredskapsøvelser, og vil videreføre dette arbeidet i 2011. Vi har også tatt i bruk krisestøtteenhetens beslutningsstøtte- og loggføringssystem (KSE-CIM).

- å etablere gode arenaer for læring og gjensidig erfaringsoverføring. Dette gjelder blant annet i forhold til å overføre beredskaps- og krisehåndteringserfaringer fra petroleumsområdet til andre områder innen departementets sektoransvar med mindre krisehåndteringserfaring.

Sosial- og trygdetjenester

Arbeids- og velferdsetaten er gitt ansvar for å kunne tilby sosial- og trygdetjenester også etter at en krise eller katastrofe har inntruffet i fredstid og ved krig. Det må derfor være en høy grad av sikkerhet og kompetansedeling mellom personellet i og rundt etatens IT-systemer, for å sikre:

- utbetaling av samfunnskritiske ytelser
- driftssikkerheten knyttet til de sentrale IT-systemene
- at sikkerhets- og beredskapspersonell øves og læres opp
- at leverandører av varer og tjenester er leveringsdyktige, og at informasjonssikkerheten er tilfredsstillende iht. kravene i personopplysningsloven

For å forebygge eventuelle krisehendelser er Arbeids- og velferdsetaten og Statens pensjonskasse bedt om å gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser, oppdatere og vedlikeholde krise- og beredskapsplanverket, samt gjennomføre sikkerhets- og beredskapsøvelser.

Petroleumsvirksomheten

Petroleumstilsynet har myndighetsansvaret for at petroleumsvirksomheten til en hver tid har en effektiv beredskap med sikte på å møte fare- og ulykkessituasjoner som kan medføre tap av menneskeliv eller personskade, forurensning eller stor materiell skade. Tilsyn med virksomheter og samarbeid med andre myndigheter på helse, miljø eller sikkerhetsområdet (HMS) skal sikre en tilfredsstillende beredskap for fare- og ulykkessituasjoner.

Ved en HMS-hendelse på sokkelen er operatør ansvarlig for å iverksette nødvendige tiltak og rapportere til Petroleumstilsynet. Petroleumstilsynet har etablert en beredskapsvaktordning som kan varsle videre til andre involverte myndigheter og sikre effektiv oppfølging av eget ansvarsområde under krisesituasjoner. Dette omfatter formidling

av informasjon til Arbeidsdepartementet, som har det overordnede ansvar for at Petroleumstilsynet forvalter sine oppgaver.

For nærmere omtale av petroleumsvirksomheten, vises til resultatområde 4 Arbeidsmiljø og sikkerhet samt programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerhet, kap. 642 petroleumstilsynet.

12 Grunnbeløp, særtillegg og stønader som Stortinget fastsetter

Pensjonene og opptjente rettigheter sikres ved en årlig regulering av folketrygdens grunnbeløp. Fra 1. mai 2010 økte grunnbeløpet fra 72 881 kroner til 75 641 kroner. Dette er en økning på 3,79 pst. Det gjennomsnittlige grunnbeløpet økte med 3,77 pst. fra 2009 til 2010. Den ordinære satsen for særtillegget ble fra samme tidspunkt økt fra 97 pst. til 100 pst. av grunnbeløpet. Satsen ble økt fra 79,33 pst. til 94 pst. fra 1. mai 2008 og videre til 97 pst. fra 1. mai 2009. Dermed er opptrappingsplanen for særtillegget partene ble om i trygdeoppgjøret 2008 gjennomført. Minstepensjonen for enslig økte 1. mai 2010 fra 143 568 kroner til 151 272 kroner, dvs. med 7 704 kroner pr. år og for ektepar fra 265 272 kroner til 279 864 kroner, dvs. med 14 592 kroner pr. år. Fra 2009 til 2010 økte den gjennomsnittlige pensjonen på årsbasis med 5,36 pst. for enslig minstepensjonist og 5,49 pst. for ektepar med minstepensjon.

Minstesats for særtillegg til pensjonist med ektefelle som har tilleggspensjon høyere enn særtillegget etter ordinær sats tilsvarende 74 pst. av grunnbeløpet. Samlet særtillegg og tilleggspensjon for ektefellene skal likevel ikke være mindre enn to ganger ordinær sats.

En minstepensjonist med ektefelle tillegg for ektefelle over 60 år får samme særtillegg som ektepar der begge har minstepensjon (200 pst. av G), dvs. to ganger ordinær sats.

Grunnbeløpet fastsettes på grunnlag av forventet lønnsvekst i inneværende år og eventuell justering for avvik mellom forventet og faktisk lønnsvekst for foregående år. I trygdeoppgjøret 2009 ble det lagt til grunn en forventet lønnsvekst på 4,0 pst. Før årets trygdeoppgjør beregnet Statistisk sentralbyrå lønnsveksten for 2009 til 4,5 pst. Et avvik på 0,5 pst. ble dermed lagt grunn i trygdeoppgjøret. I kvartalsvise nasjonalregnskapstall for 2. kvartal 2010 er lønnsveksten for 2009 nedjustert til 4,2 pst. De nye reglene for regulering av alderspensjon fra folketrygden innebærer en styrking av indekseringen som allerede i betydelig grad ligger i dagens retningslinjer. Det vises til protokollen fra årets trygdedrøftinger der framgår at Regjeringen, i god tid før neste års trygdeoppgjør, vil imøtekomme organisasjonenes ønske om et eget møte om prosessen rundt de årlige reguleringene.

a. Grunnbeløpet

Følgende pensjonsytelser fastsettes i forhold til grunnbeløpet:

Stønadsform	Utgjør i pst. av grunnbeløpet
1. Full grunnpensjon til enslig pensjonist, og til pensjonist med ektefelle som ikke har rett til pensjon	100
2. Full grunnpensjon til pensjonist med ektefelle/samboer som også er pensjonsberettiget, eller som er selvforsørgende ¹	85
3. Ektefelle tillegg til pensjonist med full grunnpensjon før inntektsprøving	50
4. Barnetillegg for hvert barn før inntektsprøving	40
5. Barnepensjon	
a) for 1. barn når en av foreldrene er død	40
b) for hvert av de øvrige barn når en av foreldrene er død	25
c) for 1. barn når begge foreldrene er døde: Samme beløp som etterlatte pensjon til den av foreldrene som ville ha fått størst slik pensjon	
d) for 2. barn når begge foreldrene er døde	40
e) for hvert av de øvrige barn når begge foreldrene er døde	25
6. Full overgangsstonad til etterlatt, ugift, skilt eller separert forsørger	200
7. Sært tillegg til ytelser i folketrygden	
a) for enslig pensjonist, pensjonist som forsørger ektefelle under 60 år (ordinær sats)	100
b) for ektepar der begge har minstepensjon (100 pst. for hver), og for pensjonist som forsørger ektefelle over 60 år	200
c) for pensjonist som har ektefelle som selv har tilleggspensjon som er høyere enn særtillegget etter ordinær sats	74

¹ Ektefelle/samboer som har en årlig inntekt som er større enn to ganger grunnbeløpet regnes som selvforsørgende.

Fra 1. januar 2011 innføres fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering av alderspensjon. Nivået på grunnpensjon og særtillegg som kommer til utbetaling (og pensjonstillegg, som erstatter særtillegg for nye pensjonister) vil også avhenge av uttaksalder og regulering av pensjonen. For alderspensjonister tilsvarer fullt ektefelle tillegg og barnetillegg henholdsvis 25 pst. og 20 pst. av minste pensjonsnivå (minste pensjonsnivå tilsvarer 1. januar 2011 to ganger grunnbeløpet).

b. Sært illegget

Etter folketrygdloven § 3-3 ytes det særtillegg til personer som får:

- alderspensjon etter kapittel 19,

- uførepensjon etter kapittel 12,
- overgangsstonad og pensjon til gjenlevende ektefelle etter kapittel 17,
- overgangsstonad eller pensjon til tidligere familiepleier etter kapittel 16 og
- pensjon til foreldreløst barn etter kapittel 18

Sært illegget er først og fremst beregnet på dem som pga. alder eller av andre årsaker ikke har kunnet tjene opp tilleggspensjon. Sært illegget blir redusert eller faller bort i den utstrekning det ytes tilleggspensjon fra folketrygden, jf. folketrygdloven § 3-3. Fra 2011 blir særtillegget for nye alderspensjonister erstattet av et pensjonstillegg. Dette er en teknisk omlegging og vil ikke påvirke størrelsen på alderspensjon.

Andre stønader som Stortinget fastsetter størrelsen av¹:

Type stønad	2010	2011
1a. Grunnstønad for ekstrautgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	7 308	7 452
1b. Ved ekstrautgifter utover laveste sats, kan grunnstønad forhøyes til	11 160	11 376
1c. eller til	14 652	14 940
1d. eller til	21 576	21 996
1e. eller til	29 268	29 832
1f. eller til	36 564	37 260
2a-1. Hjelpestønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{2 3}	12 180	12 420
2a-2. Hjelpestønad etter loven § 6-4 til uføre som må ha særskilt tilsyn og pleie ³	13 104	13 356
2b. Forhøyet hjelpestønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ⁴	26 208	26 712
2c. eller til	52 416	53 424
2d. eller til	78 624	80 136
3. Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	19 344	19 944
4. Stønad til barnetilsyn etter loven §§15-11 og 17-9 ⁵		
for ett barn	39 888	41 136
for to barn	52 056	53 676
for tre eller flere barn	58 980	60 816

¹ Satsene under pkt. 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

² Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992.

³ Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.

⁴ Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18.

⁵ Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønadene er inntektsprøvd.

13 Standardiserte nøkkeltall for nettobudsjetterte virksomheter – STAMI

Finansdepartementet har i samråd med berørte departementer etablert nye prosedyrer for innrapportering av nettobudsjetterte virksomhetenes kontantbeholdning pr. 31. desember med virkning

for statsregnskapet for 2009. Det ble i tilknytning til budsjettproposisjonen for 2010 utarbeidet tre standardtabeller med nøkkeltall for STAMI:

Utgifter og inntekter etter art: Formålet med tabellen er å vise virksomhetenes brutto utgifter og inntekter basert på kontantprinsippet og artsinndelt etter samme prinsipper som gjelder for de bruttobudsjetterte virksomhetene

Utgifter/inntekter	Regnskap 2008	Regnskap 2009
1. Utgifter		
<i>Driftsutgifter:</i>		
Lønnsutgifter	65 412 086	74 081 168
Varer og tjenester	37 325 357	36 530 991
<i>Sum driftsutgifter</i>	102 737 443	110 612 159
<i>Investeringsutgifter:</i>		
Investeringer, større anskaffelser og vedlikehold	4 522 753	1 274 415
<i>Sum investeringsutgifter</i>	4 522 753	1 274 415
Sum utgifter	107 260 196	111 886 574
2. Inntekter		
<i>Driftsinntekter:</i>		
Inntekter fra salg av varer og tjenester	2 475 343	5 503 726
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser	1 350	250
Refusjoner	2 147 665	1 031 474
Andre driftsinntekter	277 450	295 544
<i>Sum driftsinntekter</i>	4 901 808	6 830 994
<i>Overføringer til virksomheter:</i>		
Inntekter fra statlige bevilgninger	92 200 000	93 000 000
Andre innbetalinger	12 609 817	20 535 457
<i>Sum overføringsinntekter</i>	104 809 817	113 535 457
Sum inntekter	109 711 625	120 366 451
3. Nettoendring i kontantbeholdning (2-1)	2 451 429	8 479 877

Inntekter etter inntektskilde: De fleste nettobudsjetterte virksomheter har flere inntektskilder og formålet med tabell 2 er å gi en oversikt over de ulike inntektskildene

Inntektskilde	2008	2009
Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget		
Bevilgninger fra fagdepartementet	92 200 000	93 000 000
Bevilgninger fra andre departement		
Bevilgninger fra andre statlige forvaltningsorganer		
Tildeling fra Norges forskningsråd	4 238 082	6 434 724
Sum bevilgninger	96 438 082	99 434 724
Offentlige og private bidrag		
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner		
Bidrag fra Private		
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner	8 650 534	15 281 228
Sum Bidrag	8 650 534	15 281 228
Oppdragsinntekter		
Oppdrag fra statlige virksomheter		
Oppdrag fra kommunale og fylkeskomm.virksomheter		
Oppdrag fra private		
Andre inntekter (kursinntekter, laboratorieinntekter, refusjoner)	4 623 008	5 650 499
Sum oppdragsinntekter	4 623 008	5 650 499
Sum inntekter	109 711 624	120 366 451

Andre inntekter enn basisbevilgningen er i hovedsak forskningsbidrag, bl.a. fra Norges forsknings-

råd, knyttet direkte til konkrete prosjekter. Dette utgjør ca 10 pst. av de totale inntekter.

*Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden 2008 – 2009 med spesifikasjon av formål
kontantbeholdningen skal benyttes til*

Regnskapspost	2008	2009	Endring
<i>Kontantbeholdning</i>			
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank	39 607 542	48 087 419	8 479 877
Beholdning på andre bankkonti, andre kontant beholdninger og kontantekvivalenter			
Sum kontantbeholdning	39 607 542	48 087 419	8 479 877
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>			
Feriepenger m.v	5 658 841	7 148 620	1 489 779
Skattetrekk og offentlige avgifter	5 778 516	5 680 256	-98 260
Gjeld til leverandører	-415	157	572
Gjeld til arbeidsgivere			-
Annen nettogjeld/fordring som forfaller i neste budsjettår	-6 146 345	-3 325 048	2 821 297
<i>Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>	5 290 597	9 503 985	4 213 388
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i fremtidige budsjettår</i>			
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd	17 621 205	18 908 037	1 286 832
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdep.			
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgn. fra fagdep.	7 802 821	7 827 900	25 079
Andre avsetninger til vedtatte ikke igangsatte formål. Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer	7 992 919	10 947 497	2 954 578
<i>Sum avsetninger til planlagte tiltak i fremtidige budsjettår</i>	33 416 945	37 683 434	4 266 489
<i>Andre avsetninger</i>			
Avsetninger til andre formål/ikke spesifiserte formål	900 000	900 000	-
Fri virksomhetskapskapital			
<i>Sum andre avsetninger</i>	900 000	900 000	-

Regnskapspost	2008	2009	Endring
<i>Langsiktig gjeld (netto)</i>			
Langsiktige forpliktelser knyttet til anleggsmidler			
Annen langsiktig gjeld			
<i>Sum langsiktig gjeld (netto)</i>			
Sum netto gjeld og forpliktelser	39 607 542	48 087 419	8 479 877

Foruten avsetninger til arbeidsgiveravgift, feriepenger og arbeidsgivers pensjonsinnskudd, inneholder kontantbeholdningen konkrete utgiftsforpliktelser i form av forskuddsinnbetalte forskningsbidrag i de enkelte prosjekter, samt andel av

tidligere års bevilgning som i fremtidige år vil medgå til anskaffelse av vitenskapelig utstyr samt til dekning av periodevis høyere kostnader, herunder også NOA samt den nye arbeidsmedisinske satsingen.

Arbeidsdepartementet

t i l r å r :

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2011 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690	Kr	330 967 320 000
b. Sum inntekter under kap. 3600–3642, 5470, 5607, 5701–5705	Kr	8 245 089 000

Forslag
til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2011,
kapitlene 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690, 3600–3642,
5470, 5607, 5701–5705

I

Utgifter

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Administrasjon				
600	Arbeidsdepartementet			
	01	Driftsutgifter	164 690 000	164 690 000
601	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter	61 950 000	
	22	Tiltak mot ufrivillig deltid	25 000 000	
	50	Norges forskningsråd	111 940 000	
	70	Tilskudd	23 420 000	
	72	Tilskudd til Senter for seniorpolitikk m.m.	11 340 000	233 650 000
		Sum Administrasjon		398 340 000
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken				
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 45</i>	34 620 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	127 080 000	161 700 000
605	Arbeids- og velferdsetaten			
	01	Driftsutgifter	9 565 210 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	26 560 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	230 700 000	
	70	Tilskudd til helse- og rehabiliterings-tjenester for sykemeldte, <i>kan overføres</i>	227 730 000	10 050 200 000
606	Trygderetten			
	01	Driftsutgifter	62 690 000	62 690 000
		Sum Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken		10 274 590 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse			
	Sum Arbeidsmiljø og sikkerhet			778 420 000
611	Pensjoner av statskassen			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		20 900 000	20 900 000
612	Tilskudd til Statens pensjonskasse			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		8 963 000 000	
	70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>		100 000 000	9 063 000 000
613	Arbeidsgiveravgift til folketrygden			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		773 000 000	
	70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>		9 000 000	782 000 000
614	Boliglånsordningen i Statens pensjonskasse			
	01 Driftsutgifter		40 000 000	
	70 Tap/avskrivninger		2 000 000	
	90 Utlån, <i>overslagsbevilgning</i>		10 000 000 000	10 042 000 000
615	Yrkesskadeforsikring			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		72 000 000	72 000 000
616	Gruppelivsforsikring			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		156 000 000	156 000 000
2470	Statens pensjonskasse			
	24 Driftsresultat			
	1 Driftsinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>	-517 420 000		
	2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	434 040 000		
	3 Avskrivninger	103 890 000		
	4 Renter av statens kapital	27 650 000		
	5 Til investeringsformål	18 070 000		
	6 Til reguleringsfondet	7 610 000	73 840 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres, <i>kan overføres</i>		347 930 000	421 770 000
	Sum Pensjoner m.v. under Statens pensjonskasse			20 557 670 000
	Tiltak for bedre levekår m.v.			
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering			
	21 Spesielle driftsutgifter		37 110 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte, <i>kan overføres</i>		179 150 000	
70	Frivillig arbeid, <i>kan overføres</i>		50 160 000	
74	Tilskudd til pensjonistenes organisasjoner m.v.		9 890 000	276 310 000
	Sum Tiltak for bedrede levekår m.v.			276 310 000
Arbeidsmarked				
634	Arbeidsmarkedstiltak			
21	Forsøk, utviklingstiltak m.v., <i>kan overføres</i>		76 350 000	
76	Tiltak for arbeidssøkere, <i>kan overføres</i>		7 253 490 000	7 329 840 000
635	Ventelønn			
01	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		155 000 000	155 000 000
	Sum Arbeidsmarked			7 484 840 000
Arbeidsmiljø og sikkerhet				
640	Arbeidstilsynet			
01	Driftsutgifter		427 500 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		4 190 000	431 690 000
642	Petroleumstilsynet			
01	Driftsutgifter		185 950 000	
21	Spesielle driftsutgifter		21 750 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		1 680 000	209 380 000
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt			
50	Statstilskudd		98 000 000	98 000 000
645	Regional verneombudsordning i hotell- og restaurantbransjen og renholdsbransjen			
70	Tilskudd til oppstartskapital		6 000 000	6 000 000
646	Pionerdykkere i Nordsjøen			
72	Tilskudd, <i>kan overføres</i>		2 990 000	2 990 000
648	Arbeidsretten, Riksmeklingsmannen m.m.			
01	Driftsutgifter		14 600 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>		1 760 000	
70	Tilskudd til faglig utvikling		4 000 000	20 360 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
649	Treparts bransjeprogrammer			
	21 Spesielle driftsutgifter – Treparts bransjeprogrammer		10 000 000	10 000 000
	Kontantytelser			
660	Krigspensjon			
	70 Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>		165 000 000	
	71 Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>		405 000 000	570 000 000
664	Pensjonstrygden for sjømenn			
	70 Tilskudd		395 270 000	395 270 000
666	Avtalefestet pensjon (AFP)			
	70 Tilskudd		1 650 000 000	1 650 000 000
667	Supplerende stønad til personer over 67 år			
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		380 000 000	380 000 000
	Sum Kontantytelser			2 995 270 000
	Folketrygden Arbeidsliv			
2541	Dagpenger			
	70 Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>		12 900 000 000	12 900 000 000
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v.			
	70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v., <i>overslagsbevilgning</i>		850 000 000	850 000 000
	Sum Folketrygden Arbeidsliv			13 750 000 000
	Enslige forsørgere			
2620	Stønad til enslig mor eller far			
	70 Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>		2 680 000 000	
	72 Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>		415 000 000	
	73 Utdanningsstønad		52 000 000	
	75 Tilskudd til flytting for å komme i arbeid		300 000	
	76 Forskuttering av underholdsbidrag		801 200 000	3 948 500 000
	Sum Enslige forsørgere			3 948 500 000
	Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering			
2650	Sykepenges			
	70 Sykepenges for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>		31 980 000 000	
	71 Sykepenges for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>		1 830 000 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	555 000 000	
	73	Tilskudd til tilretteleggingstiltak mv., <i>kan overføres</i>	281 880 000	
	75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	1 790 000 000	36 436 880 000
2651		Arbeidsavklaringpenger		
	70	Arbeidsavklaringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	36 750 000 000	
	71	Tilleggsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	570 000 000	
	72	Legeerklæringer	330 000 000	37 650 000 000
2655		Uførhet		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	20 655 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	33 190 000 000	
	72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	2 087 000 000	
	75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	110 000 000	
	76	Yrkesskadetrygd gml. Lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	72 000 000	56 114 000 000
		Sum Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering		130 200 880 000
		Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.		
2661		Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.		
	70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 730 000 000	
	71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 790 000 000	
	73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	110 000 000	
	74	Tilskudd til biler	995 000 000	
	75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 870 000 000	
	76	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler som tjenester	165 000 000	
	77	Ortopediske hjelpemidler	1 015 000 000	
	78	Høreapparater	505 000 000	9 180 000 000
		Sum Kompensasjon for merutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.v.		9 180 000 000
		Alderdom		
2670		Alderdom		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	45 915 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	76 500 000 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	72	Ventetillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	24 000 000	
	73	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	5 770 000 000	128 209 000 000
		Sum Alderdom		128 209 000 000
		Forsørgertap og eneomsorg for barn		
2680		Etterlatte		
	70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 260 000 000	
	71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 040 000 000	
	72	Sært tillegg, <i>overslagsbevilgning</i>	107 000 000	
	74	Utdanningsstønad	500 000	
	75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	6 000 000	2 413 500 000
2686		Gravferdsstønad		
	70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	175 000 000	175 000 000
		Sum Forsørgertap og eneomsorg for barn		2 588 500 000
		Diverse utgifter		
2690		Diverse utgifter		
	70	Sykestønadsutgifter i utlandet	195 000 000	
	77	Pasienter fra gjensidighetsland mv.	130 000 000	325 000 000
		Sum Diverse utgifter		325 000 000
		Sum departementets utgifter		330 967 320 000

Inntekter

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Diverse inntekter				
3605	Arbeids- og velferdsetaten			
	01 Administrasjonsvederlag		21 000 000	
	06 Gebyrinntekter for fastsettelse av bidrag		19 500 000	40 500 000
3614	Boliglånsordningen i Statens Pensjonskasse			
	01 Gebyrinntekter, lån		26 000 000	
	90 Tilbakebetaling av lån	4 500 000 000		4 526 000 000
3615	Yrkesskedeforsikring			
	01 Premieinntekter		153 000 000	153 000 000
3616	Gruppelivsforsikring			
	01 Premieinntekter		91 000 000	91 000 000
3634	Arbeidsmarkedstiltak			
	85 Innfordring av feilutbetaling, Arbeidsmarkedstiltak		2 000 000	2 000 000
3635	Ventelønn m.v.			
	01 Refusjon statlig virksomhet m.v.		40 000 000	
	85 Innfordring av feilutbetaling av ventelønn		1 600 000	41 600 000
3640	Arbeidstilsynet			
	01 Diverse inntekter		1 100 000	
	04 Kjemikaliekontroll, gebyrer		5 500 000	
	05 Tvangsmulkt		2 000 000	
	07 Byggesaksbehandling, gebyrer		17 950 000	26 550 000
3642	Petroleumstilsynet			
	02 Oppdrags- og sam arbeidsvirksomhet		820 000	
	03 Refusjon av tilsynsutgifter		81 560 000	
	06 Refusjoner/ymse inntekter		2 790 000	85 170 000
5470	Statens pensjonskasse			
	30 Avsetning til investeringsformål		18 069 000	18 069 000
5607	Renter av boliglånsordningen i Statens pensjonskasse			
	80 Renter		1 229 000 000	1 229 000 000
	Sum Diverse inntekter			6 212 889 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Diverse inntekter – Folketrygden				
5701	Diverse inntekter			
	02 Diverse inntekter		295 100 000	
	03 Hjelpemiddelsentraler m.m.		38 000 000	
	71 Refusjon ved yrkesskade		1 045 000 000	
	73 Refusjon fra bidragspliktige		381 400 000	
	74 Refusjon medisinsk behandling		20 000 000	
	80 Renter		1 700 000	1 781 200 000
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs			
	02 Dividende		170 000 000	170 000 000
5705	Refusjon av dagpenger			
	01 Refusjon av dagpenger, statsgaranti ved konkurs		80 000 000	
	03 Refusjon for dagpenger fra EØS-land		1 000 000	81 000 000
	Sum Diverse inntekter – Folketrygden			2 032 200 000
Sum departementets inntekter				8 245 089 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2011 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 600 post 01	kap. 3600 post 02
kap. 601 post 21	kap. 3601 post 02
kap. 605 post 01	kap. 3605 post 01, 04, 05 og 06
kap. 605 post 21	kap. 3605 post 02
kap. 621 post 21	kap. 3621 post 02
kap. 640 post 01	kap. 3640 post 01, 06 og 07
kap. 642 post 01	kap. 3642 post 06 og 07
kap. 642 post 21	kap. 3642 post 02

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2011 kan:

1. omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkere til kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
2. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 601 Utredningsvirksomhet, forskning m.m., post 73 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 70 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte og kap. 732 Regionale helseforetak, post 79 Tilskudd til

helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte.

3. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
4. omdisponere mellom bevilgningene under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, post 45 Større nyanskaffelser og vedlikehold og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

IV

Fullmakt til overskriding

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2011 kan overskride bevilgningen under kap. 2470 Statens pensjonskasse, post 45 Større utstyrsan-

skaffelser og vedlikehold, med inntil 10 mill. kroner mot dekning i reguleringsfondet.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2011 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn

og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
634		Arbeidsmarkedstiltak	
	76	Tiltak for arbeidssøkere	2 995,5 mill. kroner

VI

Fullmakt til å gjennomføre investeringsprosjektet PERFORM

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet kan gjennomføre PERFORM-prosjektet i Statens pensjonskasse, inkludert å kunne forplikte staten

innenfor en samlet kostnadsramme på 1,287 mill. kroner.

Andre fullmakter

VII

Fullmakt til å ettergi rente- og avdragsfrie lån

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2011 kan ettergi rente- og avdragsfrie lån tidligere gitt til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede der dette ble vurdert som nødvendig for å sikre den videre driften.

VIII

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Arbeidsdepartementet i 2011 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltningen, postene 21 og 45 og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, postene 01, 21 og 45, refusjoner av kommunenes andel av utgifter til opprettelse og drift av NAV-kontorer.

Folketrygden

Andre fullmakter

II

Folketrygdytelser

Stortinget samtykker i at med virkning fra 1. januar 2011 skal følgende ytelser etter folketrygden utgjøre¹:

	kroner
1a. Grunnstønad for ekstrautgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	7 452
1b. Ved ekstrautgifter utover laveste sats, kan grunnstønaden forhøyes til	11 376
1c. eller til	14 940
1d. eller til	21 996
1e. eller til	29 832
1f. eller til	37 260
2a-1. Hjelpstønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{2, 3}	12 420
2a-2. Hjelpstønad etter lovens § 6-4 til uføre som må ha tilsyn og pleie ⁴	13 356
2b. Forhøyet hjelpstønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ⁴	26 712
2c. eller til	53 424
2d. eller til	80 136
3. Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	19 944
4. Stønad til barnetilsyn etter lovens §§ 15-11 og 17-9 ⁵	
for første barn	41 136
for to barn	53 676
for tre og flere barn	60 816

¹ Satsene under 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

² Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992.

³ Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.

⁴ Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. lovens § 12-18.

⁵ Fra 1. januar 2004 dekkes 64 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønaden er inntektsprøvet.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Oslo AS 10/2010

